

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXIII Nr. 3 — 4
MARTIE-APRILIE
1974

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
str. Patriahiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. Petre F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

Pag.

REDACTIA, *De Paști la Palatul Patriarhal*

213

PASTORALE

Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	217
P. S. Episcop ANTIM al Buzăului, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	221
P. S. Episcop ANTIM al Dunării de Jos, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	224

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, <i>La Duminica a doua din Postul Mare</i>	228
Arhim. Prof. CHESARIE GHEORGHEȘCU, <i>La Duminica Tomii</i>	231
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Denia din Vinerea Patimilor</i>	235
Pr. SIMION PIVNICERU, <i>Psalmul 132; Capitolul III din Proverbele lui Solomon (versificare)</i>	239
Pr. AL. N. CONSTANTINESCU, <i>Creștinul unește rugăciunea cu semnul Sfintei Cruci</i>	240

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACTIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (martie-aprilie)</i>	242
Diac. Prof. O. BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i>	250

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. AT. NEGOIȚĂ, <i>Cronologia biblică</i>	257
Pr. NARTEA T. VASILE, <i>Despre Biserică (Iacăș și comunitate)</i>	264
Pr. AL. N. CONSTANTINESCU, <i>Leviticul</i>	266
Pr. Drd. TRAIAN VALDMAN, <i>Principalele probleme de drept bisericesc cuprinse în vechile legiuiri ale Țării Românești</i>	270
Pr. Drd. DĂNUȚ I. MANU, <i>Pătrunderea Husitismului în Țările Române și apariția primelor texte religioase în limba română</i>	284
Pr. D. PĂCURARU, <i>Rostul mîntuitor al Postului</i>	294

DOCUMENTARE

TEODOR DE MOPSUESTIA, <i>Omiliile catchetice</i> , trad. și prezentare de Paraschiv V. Ion	302
T. G. BULAT, <i>Titularii Episcopiei Buzău, în secolul al XVIII-lea</i>	307
TUDOR MATEESCU, <i>Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea la 1872</i>	315
Pr. SANDU TUDOR, <i>Biserici de lemn pe Valea Slănicului — Buzău</i>	318
I. MAILAT, <i>Minăstiri și schituri din județul Teleorman</i>	327
Pr. I. SANDA, <i>Drumeția unor călători în slujba unității naționale</i>	341
Pr. IOAN SPIRU, <i>Catagrafia județului Teleorman din anul 1810</i>	344
OCTAVIAN MĂRCULESCU, <i>Un jeț inedit</i>	356

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

REDACȚIA, <i>Prima conferință de orientare a proefilor din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	359
ASISTENT, <i>Slinșirea bisericii din parohia Lămotești, filiala Gâlbinași</i>	363
ASISTENT, <i>Biserica Parohiei Brăiloiu</i>	363
ASISTENT, <i>Biserica din Furești — Argeș</i>	365
ASISTENT, † <i>Preotul Zamfir Ionescu</i>	367
ASISTENT; † <i>Preotul Ion Burlănescu</i>	369
ASISTENT, † <i>Preotul Nicolae Neagoe</i>	369

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Din activitatea Centrului Eparhial Galați</i>	371
Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Cronica Pascală, 1974 la Centrul Eparhial Galați</i>	374

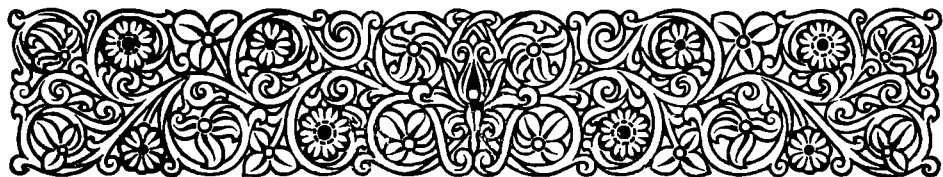
RECENZII

George Breazu, <i>D. G. Kiriac</i> , ediție îngrijită de Titus Moisescu, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1973, 280 p., de IOAN F. STĂNCULESCU	376
Prof. Dr. Phil. Iwan Panschowski, <i>Das Problem von Eros und Agape in orthodoxer Sicht</i> , Sofia, 1972, 77 p. de Prof. O. BUCEVSCHI	380
<i>Note bibliografice</i> , de Prof. N. STĂNCULESCU	382

ANEXĂ

Cântări liturgice, de Prof. N. LUNGU

I—XX

DE PAȘTI LA PALATUL PATRIARHAL

Și anul acesta, în seara Praznicului Învierii Domnului, preoțimea Capitalei, salariații Administrației Patriarhale, Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentanții Școlilor de Învățămînt teologic etc. au urcat din nou Dealul Sfintei Patriarhii ca să aducă Iubitului și Înaltului lor păstor și conducător, pe lângă salutul pascal — creștinescul «Hristos a înviat!» — omașiul lor de deosebită prețuire și de adîncă smerenie, împletit cu urări fierbinți de sănătate și de îndelungare de zile, — încredințîndu-l de întregul lor devotament.

Au fost de față PP. SS. Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Vicar, Pr. Alexandru Ionescu, P. C. Pr. Ion Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române, Consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic de grad Universitar din București, P. C. Pr. Vasile Bria, directorul Seminarului teologic din București, PP. CC. Protoierei ai Capitalei și alții.

A fost de față, de asemenea, Domnul Pastor Schower — președintele organizației «Diakonische Werk» unitate misionară a bisericii evanghelice din Republica Federală Germania în trecere prin București, însoțit de un grup de colaboratori ai săi.

Într-o atmosferă de caldă apropiere sufletească și de bucurii duhovnicești au răsunit cîteva imnuri pascale, intonate de către Corala Preoților din București sub conducerea P. C. Pr. Ioan Popescu-Runcu și N. Marinescu-Pucioasa-Dîmbovița.

Luînd cuvîntul, în numele tuturor celor de față, P. C. Preot Ioan Hagi, de la parohia «Cuțitul de Argint» — Bărbătescu-Nou, din București, a spus, printre altele: «Nu au trecut decît cîteva ceasuri de cînd clopotele bisericilor de pe tot întinsul plaiurilor scumpei noastre patrii au răsunit cu putere, vestind minunea cea mare, — piatra unghiulară a credinței noastre — «Învierea Domnului». După cum psalmodiază în graiuri așa de frumoase și așa de suave lirica imnologiei pascale: «acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pămîntul și toate cele de desupt». În freamăt clocotitor creștinătatea de la noi și de pretutîndeni rostește solemn și triumfător: «prăznuim nimicirea morții, sfărîmarea iadului și începătura altei vieți noi veșnice...».

Și în această duhovnicească însuflețire și vibrație, preoții din bisericile noastre au dat citire luminosului cuvânt de învățătură din «Pastorală» Prea Fericirii Voastre «despre Sfânta Cruce, ca simbol nu numai al suferinței și al jertfei, dar și ca simbol al biruinții în desfășurarea vieții sufletești a credincioșilor.

Și cu acea căldură dogoritoare a dragostei de suprem Părinte al ortodoxiei românești, prin graiurile noastre ale preoților, mesageri și prea supuși servi ai Prea Fericirii Voastre întru cele către Domnul, ați binecuvîntat întreaga suflare creștină ortodoxă română, rostindu-le totodată tuturor, creștinescul «Hristos a înviat!».

În numele clerului Capitalei, al salariaților bisericești de la Administrația Patriarhală, Arhiepiscopia Bucureștilor și al Școlilor teologice și al tuturor, fiind purtătorul de adinci și recunoscătoare mulțumiri, la hiritisirea Prea Fericirii Voastre, răspundem cu strămoșescul «Adevărat a înviat!».

După ce vorbește despre atmosfera sfântă a nopții învierii, când întreaga creștinătate, însuflețită de sfânta liturghie și de mărturisirea evanghelică a «Logosului Întrupat» și «Lumina cea adevărată Care este Dumnezeu», adaugă: «Prea Fericirea Voastră, în acest concept al luminii ați tras brazdă adinc duhovnicească în ogorul ortodoxiei românești și de pretutindenea, într-o lucrare prea bogată ca să fie arătată în marele său ansamblu. Vom folosi, totuși o imagine, comparînd ceea ce ați făptuit cu un soare din care pornesc nesfîrșite sulii de lumină și de foc. Acele nenumărate rațe care reprezintă măștele realizări ale Prea Fericirii Voastre, poartă pecetea adevărilor dumnezeiești arătate de Psalmistul care zice: «Mila și adevărul s-au întîmpinat; dreptatea cu pacea s-au sărutat» (Psalm LXXXIV, 11). După ce arîntă înaltele și prețioasele reînnoiri ale Prea Fericirii Sale în reorganizarea și orientarea clerului spre autenticele realități contemporane — vorbitorul subliniază, în mod deosebit, osteneala și grija Înaltului nostru Chiriarh pentru promovarea și adîncirea muzicii omofonice și polifonice în biserica noastră, pin care s-a creat participarea credincioșilor la desfășurarea cultului nostru liturgic și bisericesc. Reamintind despre activitatea «Coralei Preoților» și de compozițiile distinsului ei dirijor, Preotul Ion Popescu-Runcu, cel care în «Balada vremurilor străbune» a imortalizat figura, vigoarea și dinamismul Prea Fericirii Sale, vorbitorul arată că această lucrare luminează chipul aureolat, evlaviază și smerenia cu care aproape 3 decenii, Înaltul Nostru Ierarh, la rostit invocarea mîngîietoare ca ploaia ce răcorește arșița verii: «Doamne, Doamne! caută din cer și vezi; și cercetează via aceasta, pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvîrșește pe ea».

În continuare, P. C. Preot Ioan Hagiu referindu-se la vremurile noi, a spus: «Pentru triumful vieții, cînd omenirea a intrat într-o eră nouă, iar poporul nostru a pășit pe fîgașul adevăratului său destin, ați conturat cu litere de aur și de foc» care trebuie să fie singura noastră orientare, zicînd: «mergeți cu poporul ca să nu greșiți drumul». În acest context, sprijinind cu toate bogatele puteri sufletești spiritul no-

vator și creator al orînduirii drepte din patria noastră — ne-ați învățat și pe noi preoții cum să facem în chipul cel mai fericit, ca să contribuim la ridicarea prestigiului internațional, ce va lua o amploare și mai mare, în urma fericitei alegeri a întiiului Președinte al Republicii Socialiste România — Domnul Nicolae Ceaușescu — act istoric și solemn, — la care ați luat parte și Prea Fericirea Voastră, ca un semn al prețurii Conducerii Țării, față de Biserica strămoșească.

În încheiere, Preotul Ioan Hagi, a spus: «Cu aceste gânduri, preoțimea Capitalei vă dorește din toată inima sănătate deplină și mereu, mereu noi împliniri mărețe, urcînd mulți ani «muntele Domnului», în locul cel sfînt al Lui, ca un adevărat uns al Lui, «nevinovat cu mîinile și curat cu inima». Întru mulți ani Prea Fericite Părinte Patriarh».

Răspunzînd, Prea Fericirea Sa, a spus, printre altele: «Așa cum poate vă aduceți aminte, încă dintru început, de acum 25 de ani, noi am stabilit bune raporturi de prietenie și colaborare cu toate cultele religioase din România. Printre aceste culte este și cultul luteran. Acum 25 de ani acest cult avea ca episcop pe Domnul Friedrich Müller, un foarte bun patriot și un om care iubea foarte mult pe români. În același spirit am privit și raporturile cu evanghelicii din alte țări. În vizita pe care am făcut-o în Republica Federală Germania, la invitația conducerii Bisericii Evanghelice, în frunte cu Domnul Președinte din vremea aceea — Pastorul Dinger — am avut prilejul să avem unele întîlniri cu multe organizații din acea țară. După aceea, Pastorul Dinger, cu o delegație, a întors vizita și cu acest prilej, s-a făcut o serie de declarațiuni de dragoste frățească și de bună colaborare în cadrul promovării ecumenismului creștin. Cu prilejul vizitel în Germania am vizitat și organizația «Diakonische Werk», organ de misiune al Bisericii evanghelice, avînd ca președinte atunci, — ca și astăzi — pe Domnul Pastor Schower, care se află prezent astăzi la întîlnirea noastră».

După ce Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian salută prezența în sală a Domniei sale și grupului însoțitor, îi urează în numele tuturor «bun venit».

Subliniînd marele eveniment național pe care l-a avut patria noastră și poporul nostru cu puțin mai înainte, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus: «Puține zile ne despart de un moment important din viața politică și socială a Țării noastre. Sîntem cu toții încă sub ecoul acestei solemnități care a avut loc în Parlamentul Țării cu prilejul alegerii Președintelui Republicii Socialiste România — a Domnului Nicolae Ceaușescu — un om așa de mult rîvnitor pentru binele și prosperitatea Patriei noastre: atît de străduielnic pentru propășirea vieții poporului nostru și atît de iubit de popor. Ne-a umplut inimile de bucurie că Marea Adunare Națională, exponent al națiunii noastre, l-a ales Președinte.

Din toată inima, de la întîlnirea noastră, să urăm Primului Președinte al Republicii Socialiste România: Mulți și mulți ani! Întreaga asistență, cu un entuziasm sărbătoresc, a intonat: «Mulți ani trăiască».

În continuare, Prea Fericirea Sa a arătat «că a fost impresionat de cuvîntul Părintelui Ioan Hagiu, care a evocat momente din tragedia mîntuirii noastre, ca oameni, ca ființe omenesti, pe acest pămînt. Căci totdeauna cînd sărbătorim «Sfintele Paști», bucuria Învierii Domnului, oricît este ea de mare, nu oprește gîndurile noastre să meargă spre această dramă atît de mare și dureroasă și ne face să ne întrebăm: «De ce a trebuit să fie atîta durere și întristare pentru ca să se săvîrșească actul mîntuirii noastre?».

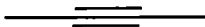
Răspunzînd la această întrebare, Prea Fericirea Sa, «ca din graiul Sfintelor Cazanii» zice: «Sigur că nu se poate găsi un răspuns clar și lămuritor; totuși, gîndindu-ne că stăpînul răului din lume — diavolul a mers pînă acolo de a îndrăznit să încerce să supună și să ispitească pe Iisus Hristos Mîntuitorul, — observăm că în lume este o luptă între bine și rău, dar această luptă condusă bine, cu ajutorul lui Dumnezeu, se ajunge să biruiască binele. De aceea și poporul român, care a avut atîtea dureri, atîtea necazuri, cotropiri și subjugări în viața lui — cu răbdare a dus lupta și a ajuns la stadiul la care s-a amintit aici, ca stat independent în rîndurile popoarelor lumii și cu o conducere care este atît de iubită de el.

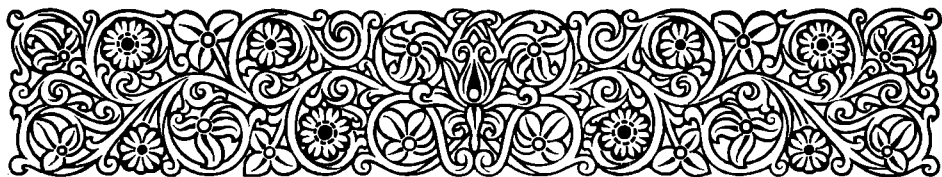
Să nu uităm, deci, drama mîntuirii noastre, la care a fost supus să sufere pînă și răstignire și moarte pe cruce Fiul lui Dumnezeu; Să ne dăm seama și să ne reamintim cît de multă recunoștință datorăm lui Dumnezeu, Celui Care a suferit atîtea pentru ca să mîntuiască neamul omenesc».

După acest cald, sfătuitoare și adînc cuvînt de învățătură, Prea Fericirea Sa urează «sărbători cu bucurie și sănătate tuturor, binecuvîntînd pe toți cu înalta Sa bunătate și dragoste părintească».

Astfel popasul făcut de preoțimea bucureșteană și de salariații bisericești la Palatul Patriarhal și întîlnirea lor cu Înaltul lor Chiriarh a constituit o bucurie de mare frumusețe duhovnicească.

REDACTIA

PASTORALE

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA CLERULUI ȘI DREPTCRE-
DINCIOȘILOR CREȘTINI, PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE RO-
MÂNE, LOCTIITOR AL SCAUNULUI DIN CEZAREEA CAPADOCIEI,
MITROPOLIT AL UNGRO-VLAHIEI ȘI ARHIEPISCOP AL BUCU-
REȘTILOR IUBITULUI NOSTRU CLER ȘI DREPTCRE-
DINCIOȘILOR
CREȘTINI,

HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ
BINECUVÎNTARE

«Crucii Tale, ne închinăm Stăpîne și
Slîntă Învierea Ta o lăudăm și o mărim».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Marele și Dumnezeiescul Praznic al Învierii Domnului, pe care El ne-a învrednicit să-l ajungem și în acest an în pace și sănătoși, este întotdeauna prilej de aleasă și deosebită bucurie duhovnicească pentru credincioșii Bisericii noastre. La această bucurie ne îndeamnă însăși Biserica prin cîntările sale, spunîndu-ne : «Ziua Învierii, popoare, să ne luminăm. Paștile Domnului, Paștile ! Că din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce cîntăm cîntare de biruință» (Catavasiile Învierii).

Dar Învierea Domnului nu este, iubiții mei, numai prilej de veselie duhovnicească, ci este în aceeași măsură prilej de adîncă cugetare, prin care să ne îmbogățim sufletele cu multe sîinte învățături, atît de folositoare pentru viața noastră creștinească, pentru mîntuirea noastră.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Sfînta Înviere îmi dă astăzi îndemn să vă grăiesc cîteva cuvinte despre una din învățăturile de seamă ale Bisericii noastre, despre Sfînta Cruce. Nu se poate prilej mai potrivit pentru a cugeta asupra Sfîntei Cruci decît acum în ziua cînd sărbătorim Învierea Domnului. Cruce și Înviere, Răstignire și Înviere sînt două cuvinte, două eveni-

mente care nu pot fi despărțite unele de altele. Toți trebuie să știm că fără Cruce n-am fi avut Învierea Domnului și că fără Cruce și Înviere n-am fi fost mîntuiți. Cînd spui Cruce, gîndul ți se duce îndată la Răstignirea Domnului și mîntuirea pe care El ne-a adus-o. Cînd spui Cruce, spui Răstignirea, Jertfa Domnului pentru noi. Însuși Sfîntul Apostol Pavel, înlocuind cuvîntul Jertfa de răscumpărare a Domnului cu Crucea Domnului, spune într-un loc: «Ca nu cumva să rămînă zadarnică Crucea lui Hristos» (I Corinteni I, 17).

Crucea, iubirii mei, are pentru noi creștinii o însemnătate deosebit de mare. Pe Cruce Domnul răstignindu-se «a purtat păcatele noastre în trupul Său, pentru ca noi, murind față de păcate să viețuim dreptății. Cu ranele Lui v-ați vindecat», spune Sfîntul Apostol Petru (I Petru II, 24). «Cuvîntul crucii, pentru cei ce pier, este nebulie; iar pentru noi cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu», ne spune Sfîntul Apostol Pavel (I Corinteni I, 18). Și tot el spune că dacă mulți «se poartă ca dușmani ai Crucii lui Hristos» (Filipeni III, 18), «mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos» (Galateni VI, 14).

Iată deci, că Apostolii Domnului, martori ai Crucii și Învierii lui Hristos și cu ei, de la început, Biserica însăși și credincioșii săi au dat cea mai mare cinstitie Crucii, care a devenit prin Răstignirea Domnului pe ea, din obiect de tortură și de ocară, cum era socotită pînă atunci, obiect de cinstitie, întrucît pe ea Domnul și-a vărsat sîngele pentru mîntuirea noastră.

Iubiții mei, Sfînta Scriptură a Noului Testament ne vorbește adesea despre Crucea Domnului. Îl vedem pe Domnul Hristos purtîndu-și Crucea, pînă sus «la locul numit al «Căpăținei», pe Golgota» (Ioan XIX, 17). Pe drum, obosit de greutatea Crucii, cei ce-L osîndiseră la moarte «au găsit un om din Cirene, cu numele Simon; pe acesta l-au silit să ducă Crucea Lui» (Matei XXVII, 32). Răstignit pe Cruce între doi tîlhari, hulit de unul dintre aceștia, dar binecuvîntat de celălalt, Domnul îi adresează acestuia din urmă cuvintele: «adevăr grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai» (Luca XXIII, 43). Tot pe Cruce, văzînd batjocura la care era supus, Domnul a spus: «Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!» (Luca XXIII, 34).

Văzînd pe Maica Sa Sfîntă, îndurerată, plîngînd la picioarele Crucii și pe Sfîntul Apostol Ioan lîngă ea, Domnul i s-a adresat ei și i-a spus: «Femeie, iată Fiul tău!» și adresîndu-se Apostolului Ioan i-a spus: «Iată mama ta!». Și din ceasul acela, ucenicul a luat-o la sine» (Ioan XIX, 27).

Sfîntul Său sînge curge pe Cruce; puterile îi slăbesc; simte că sfîrșitul a venit, de aceea spune: «Săvîrșitu-s-a!» și continuă zicînd: «Părinte, în mîinile Tale încredințez duhul Meu!» (Luca XXIII, 46). Apoi și-a dat duhul.

Cum să nu cinstească Apostolii Domnului Biserica, și dreptmăritorii creștini, Sfînta Cruce, iubirii mei, cînd ea este altarul, jertfelnicul pe care El s-a jertfit pe Sine? Cum să n-o cinstească pe ea care este

cea prin care Hristos a biruit moartea, a omorît păcatul și prin care noi am fost mîntuiți ?

De la începutul viețuirii creștine, Sfînta Cruce a fost semnul prin care creștinii s-au deosebit de necreștini. O casă cu un semn al crucii la poartă, un mormînt cu un semn al crucii, toate acestea arătau că acolo erau creștini.

Nu mai vorbim de lăcașurile de închinăciune, de sîntele biserici, care au fost și sînt împodobite cu Sfînta Cruce. Ea domină pe înălțimea turelor bisericii ; și intrat în biserică, creștinul o vede întîi pe ea, așezată deasupra catapetesmei.

Știutor sau neștiutor de carte, orice creștin vede zugrăvit pe ea chipul Domnului Hristos răstignit pentru păcatele noastre. Și privind-o și cugetînd în fața ei, Sfînta Cruce devine pentru toți creștinii o carte deschisă în care vede și citește toată istoria mîntuirii noastre și din care scoate atîtea învățătură.

Privind Crucea, orice creștin trebuie să-și dea seama că stă în fața celei mai sfînte icoane, că stă în fața Mîntuitorului Însuși, în fața celei mai mari jertfe și suferințe. Crucea, într-adevăr, este semnul suferinței și al jertfei.

Privind Crucea, ai viu în minte toată drama mîntuirii noastre, dar odată cu aceasta trebuie să-ți dai seama cîtă recunoștință datorezi acestei mari jertfe.

Privind Crucea, știi ce este ascultarea, umilința, smerenia, căci cine s-a smerit pe sine mai mult ca Fiul lui Dumnezeu ? — așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel, că Hristos «s-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte și încă moarte pe Cruce» (Filipeni II, 8).

Privind Crucea, în sfîrșit, ne dăm seama că ea este și semn al biruinței, căci Crucea suferinței Domnului a devenit la Înviere semnul biruinței. Într-adevăr, oricine privește icoana Învierii Domnului va vedea pe Hristos ieșind din mormînt, după ce a biruit moartea, cu steagul biruinței în mînă, pe care este zugrăvită Sfînta Cruce.

Dar Biserica îi învață pe creștini, iubiții mei, că Sfînta Cruce nu este numai cea prin care Domnul ne-a izbăvit de moartea păcatului, ci ea este în același timp pentru fiecare din noi o armă puternică împotriva ispitelor și ucigătorului de suflete : duhul cel rău. «Doamne, armă asupra diavolului, Crucea Ta ne-ai dat-o nouă», se roagă creștinii. De aceea, la orice necaz și în orice împrejurare, cînd își dă seama că este sub ispita duhului rău, sau că acesta îi stă împotriva, creștinul își face semnul crucii și cere ajutorul lui Dumnezeu, harul Său.

Iubiții mei, semnul Sfîntei Cruci este arma creștinului, puterea sa în necazuri, în ispite, în suferințe. Făcînd semnul Sfîntei Cruci creștinul se duce cu gîndul la Dumnezeu, Căruia îi cere ajutor și pentru viața de aici și pentru mîntuirea lui. Dacă pe brațele Crucii Domnul s-a coborît în iad ca să mîntuiască pe omul căzut acolo din cauza păcatului, — pe aripile ei, cu ajutorul ei, creștinul se poate ridica la ceruri, se poate mîntui. Însuși Domnul ne-o spune : «Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi ur-

meze Mie» (Matei XVI, 24), crucea aceasta însemnând strădania de a trăi învățătura Mântuitorului, devenind astfel fiii și ucenicii Săi.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mulți învățați și teologi ai Bisericii au cugetat la picioarele Sfintei Cruci și au scris nenumărate pagini pline de frumusețe și înțelepciune, vorbind despre rostul ei în viața Bisericii și a creștinilor. Oricând despre Cruce se poate vorbi mult. În scurtul cuvânt de acum însă, am dorit numai să vă arăt că Sfânta Cruce, pe bună dreptate, este cinstită de Biserica dreptmăritoare, ea fiind cea prin care Domnul ne-a mântuit și în același timp fiind o școală pentru credincioșii ortodocși, la care ei își însușesc atâtea învățături sfințe și care îi îndeamnă să trăiască virtuțile creștine.

Să nu uităm iarăși că Sfânta Cruce nu este numai simbolul suferinței și al jertfei, dar că în același timp ea este simbolul biruinței, al victoriei. Ea ne învață că prin muncă, prin jertfe de tot felul, prin suferințe, se poate ajunge la cele mai mari biruințe, fie în ceea ce privește desăvârșirea vieții sufletești, devenind buni creștini, fie în ceea ce privește viața noastră pămîntească. Lucrul acesta este verificat nu numai în viața personală a oamenilor, dar și în cea a comunităților mari, a popoarelor.

Să ne gândim numai la poporul nostru, care în istoria sa a încercat multe suferințe și a dat multe jertfe. Iubitor de muncă, de libertate, de progres, de pace, după secole de luptă, a reușit să trăiască astăzi liber, croindu-și un viitor cât mai înfloritor. Pe zi ce trece el progresează și ne bucurăm că stadiul de organizare socială la care a ajuns acum de curînd, stadiu sărbătorit cu puține zile mai înainte, prin alegerea Președintelui Țării noastre, pecetluiește o biruință a jertfelor și muncii sale și-l așează în rîndul popoarelor înaintate.

Iubiții mei fii duhovnicești,

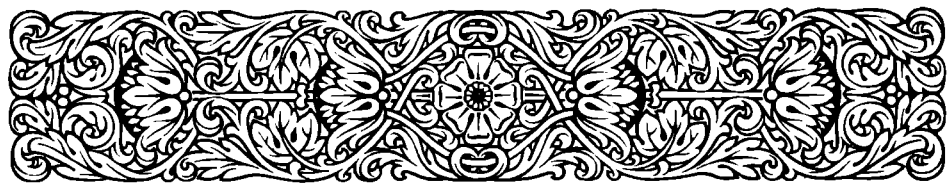
Bucurîndu-mă împreună cu voi de bucuria Sfintei Învieri pe care o sărbătorim acum, vă îndemn, ca așa precum moșii, strămoșii și părinții voștri au cinstit Sfânta Cruce, care i-a întărit și i-a ajutat, și voi, ca buni creștini, să o cinstiți, avînd mereu în minte cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel pe care vi l-am amintit mai sus, că «pentru noi cei ce vrem să ne mîntuim, Crucea este puterea lui Dumnezeu» (I Corinteni I, 18).

Binecuvîntîndu-vă pe voi toți și pe toți cei dragi ai voștri și încredinșîndu-vă că sînt mereu același Părinte iubitor și rugător pentru voi către Dumnezeu, vă urez tuturor «la mulți ani» și vă spun din toată inima :

«HRISTOS A ÎNVIAT !»

+ Justina

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI,

Iubitului nostru cler și binecredincioșilor creștini: har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhierească binecuvântare.

«HRISTOS A INVIAT!»

«Lăudăm Hristoase Patima Ta cea mîntuitoare și slăvim Invierea Ta» (Octoih).

Sfînta noastră Biserică strămoșească ne aduce în acest sfînt și dumnezeiesc praznic al Paștelui și în acest an al mîntuirii, vestea că Domnul nostru Iisus a înviat precum grăiesc Scripturile și El însuși a prezis.

«Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa» (Ps. CXVII, 24).

Ne-am pregătit cu dumnezeiască cuviință prin post, rugăciuni și fapte bune ca astfel să fim vrednici să serbăm Paștele — Sărbătoarea Sărbătorilor și al Praznicelor Praznic.

În mod cu totul deosebit și cu adîncă cutremurare am luat parte la deniile din Săptămîna Patimilor și mai ales în Sfînta și Marea zi din Vinerea Patimilor, făcîndu-ne părtași la duioasele și sfintele cîntări ale Prohodului.

«Lăudăm Hristoase Patima Ta cea mîntuitoare...». A pățimit și a fost răstignit pentru a rupe zăpădul păcatelor noastre.

După ce a fost judecat și osîndit la moarte a fost silit să-și ducă crucea pe Golgota unde a fost răstignit cu cei fărădelege. Pentru noi a suferit moartea pe cruce, cu trupul sfărîmat și cu sîngele vărsat, spre a ne împăca cu Dumnezeu și a ne face părtași ai Împărăției Sale.

Înainte de a-și da duhul, văzîndu-se părăsit de toți a strigat: *«Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit!» (Matei XXVII, 46).*

«Și strigînd Iisus cu glas mare și-a dat duhul» (Marcu XV, 37). Minuni mari s-au petrecut în aceste clipe: catapeteasma Bisericii s-a rupt în două... pămîntul s-a cutremurat... *«Iară sutașul și cei ce străjuiau pe Iisus împreună cu dînsul văzînd cutremurul și ceea ce se fă-*

cuse, s-au spăimîntat foarte tare și ziceau : *Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost acesta*» (Matei XXVII, 51—54).

Aducîndu-ne aminte de toate acestea, zicem și noi cu Biserica : «Să tacă tot trupul omenesc și să stea cu frică și cu cutremur și nimica pămîntesc întru sine să nu gîndească» (Triod).

Iosif și cu Nicodim, cu încuviințarea lui Pilat, au coborît de pe cruce Trupul Domnului și L-au îngropat după obiceiul vremii în mormînt nou săpat în piatră, iar străjerii făceau de strajă la mormînt.

Iubiților,

O tăcere adîncă se așternuse în grădina unde fusese îngropat Domnul nostru Iisus Hristos. Deodată un cutremur clatină pămîntul sub picioarele celor ce făceau de strajă. Un înger în veșminte strălucitoare sta pe piatra rostogolită de pe ușa mormîntului, iar ostașii s-au făcut ca niște morți și mai pe urmă au dat fuga în cetate și au spus toate cele ce s-au petrecut acolo, la mormîntul «cel de viață dătător».

«Iar după ce a trecut sîmbăta, cînd se lumina spre ziua cea dintîi a săptămîinii, a venit Maria Magdalena și cealaltă Marie să vadă mormîntul... Îngerul Domnului a zis femeilor : Nu vă temeți ! Căci știu că pe Iisus cel răstîgnit îl căutați. Nu este aicea, căci s-a sculat cum a zis. Veniți de vedeți locul unde a zăcut Domnul» (Matei XXVIII, 1—6). Iată cum Sfînta Evanghelie ne aduce vestea Învierii Domnului.

Soarele Duminicii Învierii își aruncă acum razele atît în grădina mormîntului gol, cît și peste orașul sfînt.

Sfintele femei de mir purtătoare, au plecat cu grăbire, la mîncare adîncă, ca să ungă Trupul Domnului. Pe drum ziceau una către alta : *«Cine ne va prăvăli nouă piatra»* ? (Marcu XVI, 3). Ajunșind la mormînt văd un înger care le aduce vestea învierii. La rîndul lor, merge cu grăbire să ducă vestea învierii și sfinților apostoli. Sfinții Apostoli Petru și Ioan dau fuga la mormîntul gol, iar giulgiurile și mahrama erau îndeosebi învălătucite într-un loc.

Dintre sfintele femei, Maria Magdalena vine a doua oară la mormînt plîngînd și zicînd : *«Pentru că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus»* (Ioan XX, 13).

Această fericită veste a Învierii ne-o aduce și nouă Biserica, fiilor ei. Cu grai apostolesc vă spunem : *«Căci eu mai întîi v-am dat ceea ce și eu am primit de la alții, adică cum că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi și că El a fost îngropat și că a treia zi a înviat după Scripturi»* (I Cor. XV, 3—4).

Taina Golgotei ne grăiește lămurit că moartea nu mai este o noapte întunecoasă și nici o pedeapsă neînduplecată și fără de înțeles.

Sfînta înviere din noaptea de Paști, pe care o sărbătorim cu atîta înviorare și negrăită bucurie, ne-a luminat taina aceasta. Mormîntul pentru fiecare din noi este ceea ce Mîntuitorul Hristos a făcut din el și anume brazda în care se aruncă sămînța veșniciei. Zarea vieții se transformă prin faptul învierii.

Arătările Domnului după înviere sînt cea mai elocventă dovadă de realitatea învierii și garanția sigură că și noi vom învia.

Biserica s-a temeluit pe Învierea Domnului și este singurul organ al mântuirii noastre. De asemenea Sfinta Înviere este temeiul credinței că și noi vom învia. *«Iar dacă Hristos n-a înviat atunci zadarnică e propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră... Căci dacă morții nu învie, atunci nici Hristos n-a înviat»* (I Cor. XV, 14, 16).

Să ne arătăm vrednici fiii ai Bisericii, ea fiind mama și corabia mântuirii noastre. Să păstrăm cu sfințenie unitatea de credință. Să nu rătăcim ca oile risipite din turmă, căci în afară de Biserică nu este mântuire. Biserica noastră strămoșească a contribuit la unitatea de grai și de neam și își aduce din plin contribuția pentru viața cea nouă și fericirea obștească din Patria noastră.

Iubiților,

Cel dintii cuvânt rostit de Mântuitorul, când după înviere a venit în mijlocul sfinților Săi ucenici și apostoli, a fost cuvântul «Pace vouă!». Acolo unde între oameni și popoare este pace, acolo este binecuvântarea cerească și fericirea pămîntească.

Paștile ne oferă fericitul prilej de a ne ruga mai cu fierbinte pentru pacea a toată lumea și apropierea dintre popoare.

În frunte cu înțeleptul conducător al Republicii noastre Socialiste România și cu toți colaboratorii săi, Țara noastră și-a înscris titlul de glorie și de mindrie patriotică prin strădaniile depuse pentru întro-narea în lume a păcii, colaborării, intrajutorării și apropierii dintre state și popoare.

În curgerea acestui an vom sărbători, cu elan și avînt patriotic, împlinirea a 30 de ani de la eliberarea Patriei noastre.

La colaborarea și apropierea dintre popoare, Biserica noastră în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și secundat de membrii Sfîntului Sinod, își aduce contribuția ei prin apropierea dintre Bisericile creștine în mișcarea denumită «Ecumenism».

Nu vom da niciodată uitării datoriile de cetățeni corecți și devotați pe care le avem cu toții de îndeplinit cu voie bună și completă dăruire pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România. Să ne prindem cu toată ardoarea în «hora muncii».

«Să vă îmbrăcați în omul cel nou făcut după chipul lui Dumnezeu... De aceea, lepădînd minciuna, spuneți fiecare aproapelui vostru adevărul, pentru că sîntem membre unul altuia. Vă scriu acestea pentru ca bucuria voastră să fie deplină» (I Ioan I, 4).

Pentru toate cele ce v-am scris ca părinte al vostru duhovnicesc, rog pe Mîntuitorul cel înviat să ne facă pe toți părtași bucuriilor și darurilor sfîntei Sale Învieri.

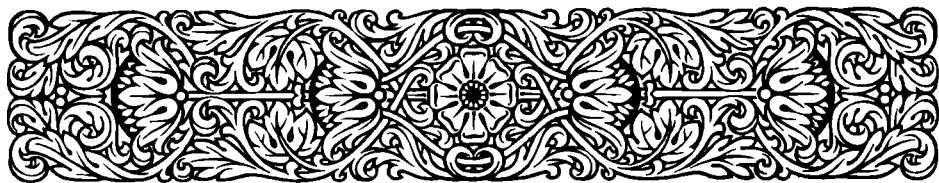
«Lăudăm Hristoase Patima Ta ce mîntuitoare și slăvim Învierea Ta».

«HRISTOS A INVIAT!»

Al vostru de tot binele rugător fierbinte către Dumnezeu,

† ANTIM

Episcop al Buzdului

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI
DUNĂRII DE JOS

Intregului cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din această Eparhie : har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhieresti binecuvîntări.

«Să ne curățim simțirile și să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiata lumină a Învierii» (Din Canonul Învierii).

«HRISTOS A INVIAT!»

Iubiții mei fii sufletești,

Marele praznic, pe care îl cinștim astăzi, îmi dă un nou prilej să vă întîmpin cu bucurie și să vă împărtășesc din noianul de gînduri și simțiri ce mă stăpînesc de ziua Învierii Domnului.

După curgerea postului ce s-a săvîrșit, cu chemările lui la mărturisire și pocăință, a sosit vremea cînd Biserica ne îndeamnă la bucurie duhovnicească : *«Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa»* (Ps. CXVII, 24).

Paștile sînt sărbătoarea biruinței creștine, a biruinței vieții asupra morții, sărbătoarea luminii și a nădejzii, sărbătoarea bucuriei depline. Porțile iadului au fost sfărîmate, piatra de pe mormînt răsturnată și giulgiurile au fost găsitate singure zăcînd.

Ingerii Domnului au grăit mironosițelor : *«Ce căutați pe Cel viu între cei morți ? Nu este aici, ci s-a sculat. Aduceți-vă aminte cum v-a vorbit fiind încă în Galileea, zicînd că Fiul Omului trebuie să fie dat în mîinile oamenilor păcătoși și să fie răstignit, iar a treia zi să învieze»* (Luca XXIV, 5—7).

Vestea despre Înviere a fost răspîndită degrabă în mijlocul celor ce îl urmau pe Domnul. Pentru a încredința pe apostoli și pe ucenicii Săi de faptul învierii Sale din morți, Iisus s-a arătat acestora în mai multe rînduri. Avînd această adevărare și încălzîți de Duhul Sfînt, martorii învierii Domnului au purces la propovăduirea Evangheliei în toată lumea.

De atunci și pînă astăzi, Învierea se propovăduiește de-a lungul veacurilor ca o lumină călăuzitoare în viață și ca un har ceresc care

se împarte fiilor Bisericii prin Duhul Sfânt. La fiecare generație, ea aduce bucurii duhovnicești, nădejdi sfinte, pace în suflete și înfrățire între oameni.

Învierea Domnului este chezașia învierii noastre, piatra de temelie a credinței creștine și izvor nesecat al străduințelor propovăduirii de totdeauna.

Iubiți credincioși,

Credința în adevărul învierii Domnului nostru Iisus Hristos o mărturisim și astăzi la fiecare Sfântă Liturghie, când rostim cuvintele Simbolului de credință: «Și a înviat a treia zi, după Scripturi» și când ne alăturăm glasul la cântarea: «Am văzut lumina cea adevărată, am primit duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată...».

Această lumină adevărată a cunoscut-o Apostolul Pavel pe drumul Damascului și ea a lucrat o minunată prefacere în sufletul său, făcând din prigonitorul de odinioară al creștinilor, cel mai râvnitor apărător și propovăduitor al credinței creștine.

Iar această credință adevărată este cea mărturisită de Sfânta Biserică Ortodoxă, maica cea bună a noastră. Strămoșii noștri au primit-o acum aproape 2000 de ani de la ucenicii Sfinților Apostoli și de la Sfinții Părinți și mărturisitori, care au propovăduit în părțile acestea de la Dunăre, Carpați și Marea Neagră.

Datoria noastră de fii ai Bisericii dreptmăritoare este de a păstra cu statornicie vistieria adevărilor de credință pe care le-am moștenit și de a ne păzi de orice rătăcire vătămătoare. Un îndemn spre aceasta ne dau înseși urmele grăitoare ale vieții creștinilor de demult din aceste ținuturi ale Dunării de Jos. Descoperirile arheologice mai noi care au dat la iveală urme despre vechi biserici și minăstiri creștine, de preoți, călugări și ierarhi, de odoare de cult și sfinte moaște, ca cele ale mucenicilor de la Niculițel, pătimitori pentru credința cea adevărată, sînt totodată dovezi neîndoelnice despre vechimea creștinismului la noi și despre locuirea neîntreruptă a poporului român în aceste părți.

În aceeași măsură sîntem îndatorați să veghem la păstrarea unității Bisericii noastre Ortodoxe, față de unii credincioși abătuți de la adevărata credință, care «își întorc auzul de la adevăr» (II Tim. IV, 3—4) și care prin rătălmăcirea cuvîntului Bisericii pot duce la rătăcire pe unii din fiii ei.

Iar Sfîntul Apostol Pavel sfătuiește ca îndreptarea acestora să o facem cu dragoste frățească, spunînd: «*Chiar de va cădea vreun om în vreo greșală, voi cei duhovnicești îndreptați-l pe unul ca acesta cu duhul blîndeții*» (Gal. VI, 1).

Dreptmăritori creștini,

Sărbătoarea Învierii Domnului să nu fie numai prilej de bucurii trecătoare, ci să ne împodobească sufletul cu fapte ale credinței creștine. Căci Hristos «*a înviat pentru îndreptarea noastră*» (Rom. IV, 25),

și pentru împlinirea în viața de toate zilele a poruncilor Lui în legăturile cu semenii noștri, fără deosebire de neam și de credință. Viețuirea creștină adevărată se află sub semnul pecetei Duhului Sfânt, pe care creștinul o primește încă de la Sfântul Botez și care rodește în curgerea vieții sale, prin trăirea în rugăciune și prin lucrarea sfintelor taine pe care le primește. Despre semnele și roadele acestei pecetei a Duhului Sfânt, ne spune Sf. Apostol Pavel că sînt: *«dragostea, bucuria, pacea, îndelungărbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția»* (Gal. V, 22—23). Este potrivit să ne întrebăm astăzi în ce măsură noi mărturisim pe Hristos cel înviat prin aceste semne ale trăirii creștinești. Ne iubim oare îndeajuns unii pe alții ca să putem înțelege și ierta greșelile semenilor noștri? Ne bucurăm noi din inimă de izbînzile celor ce ne înconjoară? Contribuim cu ceva la potolirea neînțelegerilor și la alinarea celor în suferință din jurul nostru? Ne înarmăm noi cu răbdare și cu bunătate în legăturile de fiecare zi cu oamenii? Ne stăpînește gîndul de a aduce o bucurie și a face o faptă bună în fiecare zi în mijlocul celor apropiați de noi? Arătăm noi respectul cuvenit față de cei mai în vîrstă și ajutăm pe cei bătrîni și pe cei rămași singuri?

Un cugetător creștin spunea: Nu este greu să iubești pe cei ce sînt departe de noi. Important este să știi să iubești pe aproapele tău, adică ființele care ne înconjoară, pe care le întîlnim în fiecare zi, care ne supără și ne fac să suferim. Pe acestea trebuie să le prețuim; acestora trebuie totul să iertăm.

Să revărsăm zilnic măcar o picătură din bucuria pascală în legăturile cu vecinii și cu toți semenii noștri, în orice îndeletnicire ar fi ei, și să le arătăm mai multă omenie și inimă caldă.

«Faceți să moară ceea ce alcătuiește în voi omul cel pămîntesc — ne spune apostolul Pavel; lepădați și voi toate acestea: mînia, iușimea, răutatea, hula și tot cuvîntul-urît ce ar putea să iasă din gura voastră. Nu mințiți unul altuia, dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou» (Colos. III, 5 ș.u.).

Paștile fiind sărbătoarea iertării și a împăcării dintre noi, să ne pătrundem pînă în adîncul inimii de cuvintele ce se rostesc în această mare zi: *«Ziua Învierii, să ne luminăm cu prăznulrea și unii pe alții să ne îmbrățișăm; să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi și să iertăm toate pentru Înviere»*.

Învierea și întreaga viață a Domnului nostru Iisus Hristos ne pun în față pilda dăruirii de sine, care stă la temelia bunei conviețuiri între oameni și a fericirii lor.

Iubiții mei,

Cu aceste spicuri de gînduri, izvorîte din bucuria Învierii și din dragostea ce vă purtăm, vă urăm să pășiți înainte în lucrarea voastră duhovnicească și în osteneala voastră rodnică, pe care o săvîrșiți cu însuflețire, pentru propășirea și înflorirea vieții poporului român.

Ca cei ce v-ați înnoit sufletele și v-ați împărtășit astăzi de lumina Învierii, să fiți totdeauna alături de purtătorii de lumină, de cei ce lucrează pentru bunăstarea Patriei noastre și pentru progresul întregii omeniri.

Sfânta Înviere să strălucească pururea fețele noastre și să ne înalțe cugetele spre tot lucrul bun, pentru folosul nostru sufletesc și trupesc.

Chemarea la bună-înțelegere între oameni adusă de Mîntuitorul Hristos să rodească pace în toată lumea și să reverse mulțumire în inimile și în căminele noastre și să ne arate calea mîntuirii și a vieții celei veșnice.

Iubiților, în vara aceasta, la 23 August, vom sărbători împlinirea a treizeci de ani de la eliberarea Patriei noastre de sub jugul fascist, iar poporul nostru se pregătește pentru a întâmpina cum se cuvine acest mare eveniment. Știm cu toții, că dacă țara noastră, în aceste trei decenii, a ajuns la o stare înfloritoare, aceasta se datorește patriotismului luminat și muncii stăruitoare a întregului popor, strîns unit în jurul dragilor noștri conducători.

Văzînd bogatele înfăptuiri la care s-a ajuns în strădania de întemeiere a vieții celei noi care a urmat eliberării din august 1944, să stăruim mai departe, cu același avînt și rîvnă, împreună cu toți fiii Patriei noastre și să ajutăm cu voință hotărîtă, cu cuvîntul și cu fapta, oriunde ne aflăm, la făurirea unor noi împliniri și noi biruințe în viața și ogorul scumpei noastre Patrii. De aceea, ca și proorocul Ieremia vă îndemn: *«Sîrguiți-vă pentru propășirea țării și rugați-vă Domnului pentru ea, fiindcă de bunăstarea ei atîrnă și bunăstarea voastră»* (XXIX, 7).

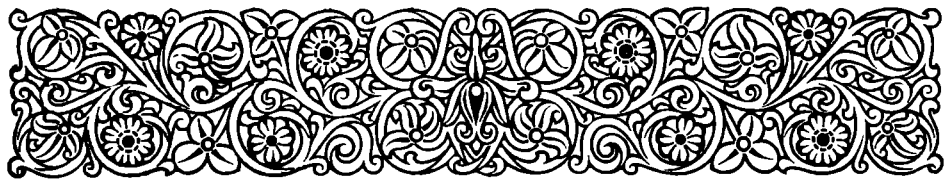
Vă binecuvîntez și vă îmbrățișez, iubiții mei, cu părintească dragoste în Domnul. De acest mare praznic, vă doresc tuturor multă bucurie și pace în sufletele voastre și bună sporire în toate. *«Mărire, cinste și pace oricui lucrează binele»* (Rom. II, 10).

«HRISTOS A INVIAT!»

Al vostru către Domnul rugător și de tot binele voitor,

† ANTIM

Episcopul Dunării de Jos

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

513 1974
XXXIII 3-4

LA DUMINICA A DOUA DIN POSTUL MARE

«...Ca să știți că putere are Fiul Omului
a ierta păcatele pe pământ, ...zic Ie: Scoa-
lă-te, ia-ți patul și mergi la casa ta!»
(Marcu II, 10—11).

Sfânta Evanghelie (Marcu II, 1—12), ne istorisește una dintre minunile făcute de Mântuitorul și anume vindecarea unui slăbănog la Capernaum. Cu puterea Sa dumnezeiască, prin care El vedea adinc, la obârșia lucrurilor, Mântuitorul vindecă pe slăbănog nu prin meșteșugurile doftoricești cunoscute pe atunci, ci doar spunându-i: «Fiule, iertate îți sint păcatele tale!». Prin aceasta Mântuitorul a vrut să ne arate, cu dealtfel și în alte împrejurări că, între păcat de o parte și suferință trupească de alta, există de multe ori o nevăzută, dar strînsă și netăgăduită legătură.

Prin minunea săvîrșită la Capernaum, Mântuitorul ne dă a înțelege că originea îndepărtată a boalei de care era ținuit trupul paralyticului pe patul suferinței sale era un păcat. Sfânta Evanghelie nu ne precizează ce anume păcat va fi fost acela. Dar din cuvintele Domnului reiese limpede că ceea ce ruinase încetul cu încetul sănătatea trupească a slăbănogului și făcuse din trupul tînăr și sprinten de altădată un fel de cadavru viu, un om pe jumătate mort, era un păcat, un abuz sau vreun vițiu al lui sau, poate, al părinților lui. Omul acela, care nu se putea mișca nicidecum singur, care trebuia tîrît sau transportat de alții, ca un lucru fără viață, este, icoana cea mai vie și mai fidelă a urmărilor grave ale păcatului asupra ființei noastre trupești și sufletești. Lucrul se explică, dealtfel, prin însăși natura păcatului. Căci ce e păcatul? — Este călcarea legilor morale, adică abaterea de la poruncile lui Dumnezeu, porunci care nu urmăresc altceva decît binele nostru, conservarea ființei noastre și ferirea ei de răul fizic și moral. Neascultarea de Dumnezeu duce mai întii la îmbolnăvirea sufletului, care atrage după sine și pe cea a trupului; știută fiind legătura de nedesfăcut dintre suflet și trup, cele două părți nedeslipite ale ființei noastre își vor lua răsplata nu numai în viața de dincolo, ci ele își primesc pedeapsa, într-un fel sau altul, începînd chiar de aici de pe pămînt.

Intr-adevăr, păcatul păgubește uneori nu numai sufletul, ci și trupul; pe unul îl duce la iad, pe celălalt îl dă suferinței și morții mai devreme decît trebuie. Dulceața lui amăgitoare de la început este urmată mai tîrziu de scribă și necaz, de regrete amare, de durere și suferință, de boală și mizerie. Tentația păcatului, sub toate formele lui, este mare. Numai că, din nefericire, noi nu ne dăm totdeauna seama de unde ne vine răul, ori uităm sau nu vrem să recunoaștem care e adevărata pricină a suferințelor noastre. Odată, un pictor vestit a început să picteze un mare tablou al Cinei celei de taină. Ii trebuia pentru aceasta un chip omenesc plin de frumusețe și de curăție, care să-i servească drept model pentru zugrăvirea chipului Mîntuitorului. A ieșit deci în piață și a găsit un tînăr de o frumusețe feciorelnică, pe care l-a luat în atelier punînd trăsăturile fine ale feții lui în chipul Domnului. Tabloul a fost lăsat apoi în părăsire multă vreme; cînd și-a reluat munca la el, pictorul avea nevoie de un alt model uman, pentru redarea chipului lui Iuda vînzătorul, care trebuia să exprime urîțenia, viclenia și răutatea. A ieșit deci iar în piață și a găsit acolo exact ceea ce îi trebuia: un vagabond zdrențăros, cu chipul desfigurat de viții, de mizerie și de boale. Cînd l-a adus în atelier, acesta a zărit, pe tabloul neterminat, chipul plin de dulceață și de frumusețe al Mîntuitorului și a izbucnit în plîns.

— De ce plîngi?, l-a întrebat atunci pictorul.

— Pentru că tot eu am fost cel care, acum cîțiva ani în urmă, v-am servit ca model pentru chipul acela frumos de pe pînză, — a răspuns nefericitul.

— Dar atunci cum de ai ajuns în halul acesta? — l-a întrebat mirat, pictorul.

— Pe atunci eram încă un tînăr nevinovat și curat, dar după aceea m-am bătălit în mocirla tuturor păcatelor, ca fiul cel risipitor, — a răspuns modelul lui Iuda.

Dar cîte asemenea pilde avem în lume, din care se vede cum uneori păcatul imbolnăvește, desfigurează și ucide nu numai sufletul, ci și trupul. Acum îl înțelegem mai bine pe proorocul Iezechiel, la care citim că «sufletul care păcătuiește va pieri» (XVIII, 4, 20). De aceea sfîntul Apostol Pavel scrie, în scrisoarea sa către Romani (V, 12), că «printr-un om (adică prin Adam) a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea». În paradis primii oameni nu cunoșteau suferința și durerea tocmai pentru că nu cunoscuseră încă păcatul. De asemenea, Sfînta Evanghelie nu-l înfățișează niciodată pe Mîntuitorul bolnav, fiindcă El n-a păcătuit niciodată (vezi Ioan VIII, 46). Dar prin păcatul omului, adică prin neascultarea lui Adam a intrat în lume, răul, urîțenia și nefericirea, care izvorăsc tot din păcatele oamenilor și care aduc în lume multe suferințe. Odată cu păcatul s-au întins în lume și urmările lui, adică boala, suferința și moartea. «Și astfel, moartea a trecut asupra tuturor oamenilor, pentru că toți au păcătuit» (Romani V, 12). «Pofta, cînd a zămislit, dă naștere păcatului, iar păcatul, odată făptuit, aduce moartea» (Iacob I, 15).

Tot așa, dacă vom căuta cu atenție, vom afla că, la rădăcina multora dintre bolile sufletești de care suferim, stă un păcat sau un vîțiu oarecare; sau, cum spune proorocul de demult, «fiecare va muri pentru fărădelegea sa» (Ieremia XXXI, 30). De pildă, bolile de stomac nu izvorăsc ele de cele mai multe ori din păcatul lăcomiei, din îmbuibare, din nesație, sau din nerespectarea prescripțiilor igienice și medicale privitoare la alimentație? Dar păcatul beției și al desfrînării la cîte boli nu dă el naștere? (Comp. și *Paraclisul Maicii Domnului*, în Ceaslov: «Pentru păcatele mele cele multe mi se imbolnăvește trupul, slăbește și sufletul»).

Ceva mai mult: sînt păcate care imbolnăvesc și fac să sufere nu numai pe aceia care le săvîrșesc, ci și pe urmașii lor, generații de-a rîndul. Cine nu cunoaște,

de pildă, slăbiciunile și defectele fizice ale celor născuți din părinți vițioși? De aceea, sfinții apostoli întrebau pe Domnul, când Acesta voia să vindece pe un orb din naștere: «Învățătorule, cine a păcătuit: acesta, ori părinții lui, de s-a născut orb?» (Ioan IX, 2). Iată, prin urmare, cum păcătosul este de două ori vinovat înaintea lui Dumnezeu și vrednic de pedeapsă: odată pentru sine însuși și altă dată pentru urmașii lui, nevinovați, cărora el le transmite, odată cu carnea și cu sângele lui, sămânța boalei, adică urmările nefericite ale vițiului ori ale păcatului făptuit. De aceea, atunci când evreii se plîngeau pentru suferințele lor Dumnezeu îi mustra prin glasul proorocului Ieremia: «De ce te plîngi de rana ta, de durerea pe care ți-o pricinuieste rana ta? — Pentru mulțimea nelegiuirilor tale, pentru marele număr al păcatelor tale, te-am făcut să suferi aceste lucruri» (Ieremia XXX, 15). Iar Sfințul Apostol Pavel scria Corintenilor că una dintre pricinile pentru care erau între ei mulți neputincioși și bolnavi, era faptul că se împărtășeau cu nevrednicie din Cina Domnului (vezi I Corinteni XI, 30).

Sînt, de pildă, oameni bolnavi și suferinzi din pricină că nu au ce îmbrăca și ce mîncă, nu au cu ce să-și îngrijească sănătatea, oameni care se istovesc muncind pentru o plată mizeră, s.a.m.d., cum se întîmplă astăzi în statele slab dezvoltate și exploatate de colonialiști, în alte continente. În astfel de cazuri, pricina, este tot un păcat: acela al lăcomiei, al exploatării și împietririi inimii celor bogați și nemilostivi, al celor care strîng totul numai pentru ei și rămîn surzi la glasul suferinței din jurul lor. Păcat cu atît mai mare, pentru că lăcomia, zgîrcenia și neomenia lor aduc după ele mizeria, suferința și moartea celor lipsiți de drepturi și de apărare.

Dacă, deci, boala și suferința sînt de cele mai multe ori roada și plata greșelilor și a păcatelor noastre sau ale altora, urmează negreșit că nu e cu puțină vindecare deplină de boale fără curățirea de păcate, atunci cînd știm că păcatele noastre proprii sînt cauza suferințelor noastre. Dacă vrem să ne vindecăm, în cazul bolilor sufletești pricinuite de păcat, trebuie să smulgem mai întîi rădăcina boalei, adică păcatul sau vițiul, din sufletul nostru. Mîntuitorul, cu prilejul minunii amintite în Evanghelia de astăzi, — vindecarea paralticului din Capernaum —, i-a spus mai întîi: «Fiule, iartă-ți-se păcatele tale...» și abia după aceea: «Scoală-te, ia-ți patul și mergi la casa ta!» (Marcu II, 5, 11). De asemenea, cînd a vindecat pe un alt paraltic, la lacul Vitezda, după vindecare îi spune, și mai lămurit: «Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu ți se întîmple ceva și mai rău» (Ioan, V, 14). De aceea, atunci cînd, potrivit sfatului din epistola Sffintului Apostol Iacob (V, 13—16), facem maslu unui bolnav, rugîndu-ne pentru sănătatea lui, acesta e obligat mai întîi să se spovedească, dacă este posibil, pentru a se curăți de păcate. Iar la sfîrșitul slujbei preoții slujitori fac bolnavului urarea: «Dumnezeu să te ierte, să te binecuvinteze și sănătate să-ți dăruiască!», arătînd astfel că redobîndirea sănătății e precedată și condiționată de iertarea păcatelor, pe care Dumnezeu o acordă bolnavului prin mijlocirea rugăciunii preoților.

Ce trebuie să reținem, ca creștini, din cele spuse pînă aici? — Că imputinarea răului și micșorarea suferințelor din lume este condiționată, între altele, și de imputinarea și înlăturarea răului moral, a păcatului. Atunci cînd nu ne vom mai urî și nu ne vom mai dușmăni, cînd nu ne vom mai minți și înșela, cînd nu vom mai fi nedrepți, unii cu alții, ci cinstiți și buni, cînd nu ne vom mai otrăvi trupul cu băuturi alcoolice și nu ne vom mai bălăci în mocirla desfrînării și necumpătării,

atunci vor dispărea și suferințele pricinuite de toate aceste păcate. În raiul ceresc, în care sălășluiesc îngerii și sfinții, nu există suferință pentru că acolo nu este nici păcat. Viețuirea în virtute, curăție și dreptate ne asigură nu numai liniștea, pacea și mulțumirea sufletului în viața aceasta și mintuirea lui în cealaltă, ci și sănătatea și vigoarea trupului și prelungirea vieții aici pe pământ, precum spune înțeleptul Solomon: «Cel ce umblă întru dreptate va afla viața, iar cel ce caută răul va ajunge la moarte» (Pilde XI, 19); sau: «...Eu știu că fericirea este a celor ce se tem de Dumnezeu și au frică de El; dar cel rău nu este fericit și nu-și va lungi zilele, ca și umbra, neavînd frică de Dumnezeu» (Eclesiast VIII, 12—13). Voim să ne asigurăm bunăstarea, sănătatea și fericirea trupeză și sufletească? Atunci, să muncim pentru binele nostru și al semenilor noștri și să ne ferim de păcat! Să alungăm, cît putem mai mult, păcatul de orice fel din viața noastră! Dar dacă, totuși, am păcătuit, să căutăm întii la Dumnezeu scăparea, cerîndu-I iertarea păcatelor. Să ne pocăim! Să scurmăm în adîncul sufletelor noastre și să smulgem de acolo toată rădăcina păcatului și a suferinței, alungînd-o prin pocăință și mărturisire, căci așa ne vom asigura și sănătatea trupului și sufletului nostru. Iar odată vindecați, să ne ferim cu hotărîre de păcat pe viitor, căci păcatul repetat sporește și agravează durerea sufletească și suferința. Dacă vom ști să ne păzim cu sufletul curat, atunci nici suferința și boala nu se vor încuiba în trupul nostru.

Făcînd așa, ne vom mîntui nu numai sufletul de osînda iadului, ci ne vom izbăvi și trupul din ghiarele suferinței și ale morții celei mai înainte de vreme. Amin!

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

LA DUMINICA TOMII

«Pentru că M-ai văzut Tomo, ai crezut.
Feriți cei ce n-au văzut și au crezut»
(Ioan XX, 29).

Acestea sînt cuvintele Mîntuitorului Iisus Hristos, adresate Apostolului Toma, la opt zile după Înviere.

Sfîntul Evanghelist Ioan, care se numește și «Apostolul iubirii», ne-a istorisit în evanghelia a 4-a evenimentele cele mai importante din activitatea Mîntuitorului Iisus Hristos, precum și învierea Sa din morți, urmată de arătările și descoperirile Sale făcute Apostolilor, după Înviere.

După ce Domnul Iisus Hristos s-a arătat Mariei Magdalena și Preacuratei Fecioare Maria, în prima zi a Învierii Sale, tot în aceeași zi se descoperă și celor doi ucenici ai Săi care mergeau din Ierusalim spre Emaus și erau tulburați în sufletele lor, avînd în vedere înfricoșatele chinuri și osînda la moarte pe care o primise Învățătorul lor (Luca XXIV, 1—35). Restul ucenicilor, fiind înspăimîntați de frica iudeilor care-i urmăreau să-i închidă, s-au ascuns, încuindu-se, într-un foișor pe muntele Sion lângă Ierusalim (Ioan XX, 19).

Pentru a le dovedi biruința Sa asupra morții, Mîntuitorul Hristos apare în mijlocul Apostolilor, trecînd prin ușile încuiate, îi întărește și le dă «pace tuturor». Toma însă, unul din cei doisprezece, nu era cu ei cînd a venit Iisus. Și pentru aceasta mărturisește public, că el nu va crede pînă ce nu va pune degetul său în semnul cuielor și mina sa în coasta Celui înviat din morți.

După opt zile, cum ar fi astăzi deci, ucenicii fiind în același foisor de lângă Ierusalim, Mîntuitorul Hristos trece din nou prin ușile încuiate, vine în mijlocul lor și-l încredințează pe Toma de învierea Sa. Toma fiind înspăimîntat, îl auzim exclamînd acele cuvinte de convertire: «Domnul meu și Dumnezeu meu». Avînd în vedere, pe deoparte, importanța covârșitoare a dumnezeirii Sale, iar pe de altă parte înțelegerea limitată și șovăitoare a lui Toma, Iisus Hristos îi face cunoscut că e mai fericit cel ce n-a văzut și a crezut.

Din cuvintele Domnului Iisus Hristos adresate lui Toma, se poate vedea că în învățătura și teologia creștină, virtutea aceasta a credinței are un rol foarte important, pentru că și de ea atîrnă fericirea sau nefericirea noastră.

Dacă natura neînsuflețită are atîtea legi sigure după care se conduce și tinde spre desăvîrșire; dacă viețuitoarele din jurul nostru sînt inzestrate cu instinct și, am putea spune, cu inteligență necesară, spre a-și putea perpetua speța lor în timp, este de la sine înțeles că și ființa noastră umană, care prin felul ei de a fi stă deasupra tuturor creaturilor, are un rol hotărîtor în lume și tinde spre un scop bine determinat. În cazul nostru de creștini și fii devotați ai Sfintei Biserici și ai societății din care facem parte, scopul nostru în lume nu poate fi altul decît unirea cu Dumnezeu și trăirea în armonie cu toată lumea, pentru ca să fim fericiti. Această stare de fericire presupune din partea noastră o serie de alte eforturi constructive. Această fericire au căutat-o înaintașii noștri totdeauna și o căutăm și noi, cei de astăzi. Pentru dobîndirea ei, însă, Dumnezeu a turnat în ființa noastră anumite calități superioare tuturor viețuitoarelor și ne-a inzestrat cu toate darurile necesare, pentru a-L putea simți și adora.

Avînd în vedere aceste lucruri, Sfînta noastră Biserică ne învață că și credința este unul din aceste daruri superioare ale omului religios. Fără credință noi am fi dezorientați în multe probleme ale vieții, iar nădejdea în viitor și scopul către care tindem ar fi imposibile de realizat (*Învățătura de Credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 46).

În general vorbind, credința este încrederea noastră în cuvintele unor oameni vrednici de încredere, faptul de a crede în adevărul unui lucru: convingere, certitudine etc. Credința creștină, însă, este «încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute» (Evrei XI, 1). Credința creștină este un dar, o forță spirituală supranaturală turnată de Dumnezeu în ființa noastră, și prin ajutorul acestei credințe primim și mărturisim toate adevărurile descoperite de Dumnezeu oamenilor. Cu ajutorul acestei credințe, acestui dar dumnezeiesc, noi credem și mărturisim că Dumnezeu este «făcătorul cerului și al pămîntului» (Simbolul Credinței, art. 1); credem și mărturisim că Dumnezeu este creatorul și autorul vieții noastre (Geneză I, 20—31); credem și mărturisim că viața noastră nu se termină odată cu intrarea în mormînt, ci dimpotrivă, de aici încolo viața se continuă, sub o formă superioară, pentru cei inzestrați cu credință, nădejde și dragoste în Dumnezeu (Simbolul de Credință, art. 11—12). De aceea Mîntuitorul Iisus Hristos ne asigură zicînd: «Cel ce crede în Mine are viață veșnică.» (Ioan VI, 47).

După cum cu ajutorul simțului vederii, cu ochii trupești, luăm cunoștință de lucrurile înconjurătoare în care trăim, la fel cu ajutorul simțului credinței creștine putem lua cunoștință, într-o formă duhovnicească, indirectă, de lucrurile și adevărurile supranaturale, către care tinde ființa noastră.

Dumnezeu, stăpînul și părintele nostru, a binevoit să ne descopere adevărurile necesare în care trebuie să credem, spre a ne putea mîntui. De aceea, Sfînta noastră Biserică, deținătoarea adevărului religios revelat, ne oferă credința în Dumnezeu, credința în Dumnezeirea și jertfa de pe cruce a Domnului Iisus Hristos; credința în Tainele acestei Biserici, căci prin ele ni se împarte zilnic harul dumnezeiesc, prin ele îndepărtăm ce este rău în viața noastră și ne desăvîrșim în virtute și viață sfîntă. În Simbolul Credinței este rezumată toată învățătura creștină pe care trebuie să o cunoască și să o mărturisească un fiu devotat al Bisericii Ortodoxe.

Domnul Iisus Hristos ne descoperă adevărul despre Dumnezeu și ne cheamă să cunoaștem acest adevăr și cunoscîndu-l să-L mărturisim pe Dumnezeu și să-L adorăm în toată viața, căci El este binefăcătorul și părintele nostru (Ioan V, 24). După cum un tată de copii are atîtea drepturi asupra fiilor săi, la fel și Dumnezeu, Tatăl nostru, are drepturile cuvenite asupra noastră, căci și noi sîntem creaturile și fiii Săi (Matei VI, 9—13). Dumnezeu a turnat în noi darul credinței, prin Taina Sfîntului Botez, pentru ca prin credință, nădejde și dragoste să dăm dovadă că sîntem legați de El și să exteriorizăm acest dar al credinței prin fapte concrete, slujind cu devotament semenilor în numele credinței noastre creștine. Credința creștină fiind acea virtute teologică care are drept scop iubirea dumnezeiască și filantropia, îndeplinește în Biserică și în viața noastră o funcție de «dialog» între Dumnezeu și credincioși, dar și de «etalon» după care trebuie să ne orientăm în problemele vieții noastre și morale (Evrei XI, XII).

Sîntem de asemenea chemați să credem în jertfa de răscumpărare care s-a făcut în lume prin nașterea, moartea și Învierea Domnului Iisus Hristos. Prin credința creștină luăm cunoștință că El este Dumnezeu adevărat și om adevărat; prin credința creștină avem garanția că moartea și Învierea lui Hristos au unit pe oamenii credincioși din nou cu Dumnezeu și prin aceasta s-a făcut un nou testament între Dumnezeu și ei. În acest Nou Testament, adus în lume de Mîntuitorul Iisus Hristos, noi găsim descoperită voia lui Dumnezeu cu privire la adevărurile religioase. De aceea cel ce crede în învățăturile și Evanghelia lui Iisus Hristos este plin de pace lăuntrică, este plin de speranță, simte încă de acum lucrarea harului divin în lume și așteaptă cu dragoste unirea deplină cu Hristos și trăirea în Dumnezeu. De aceea Mîntuitorul ne asigură zicînd: «Cel ce ascultă cuvintele Mele și crede întru Cel ce M-a trimis pe Mine, are viață veșnică și la judecată nu va veni» (Ioan V, 24).

Un creștin adevărat și fiu devotat al Bisericii Domnului are datoria să fie edificat asupra energiei harului dumnezeiesc care se revărsă în lume prin virtutea și trăirea credinței, are datoria să experimenteze prin propria sa viață că toate darurile cele bune și desăvîrșite se pogoară în Biserică numai de la Dumnezeu — Părintele luminilor, prin mijlocirea Celui care a pătimit, a fost îngropat și a înviat a treia zi pentru mîntuirea noastră. În virtutea acestei credințe binecuvîntăm noi pe Mîntuitorul Iisus Hristos; fiind ajutați de harul revărsat prin ea, ne străduim să păzim poruncile Lui; ea ne dă siguranța în eficacitatea Jertfei răscumpărătoare a lui Hristos și în Învierea Lui din morți; prin această virtute creștină credem în minunile săvîrșite de Iisus Hristos și mărturisim că a înviat din mormînt, lăsînd pecețile

nestricate și a intrat prin ușile încuiate la ucenicii Săi, încredințând pe Toma și dând pace tuturor.

O altă datorie pe care o avem față de credința creștină este respectul și evlavie față de Biserica cea sfântă, întemeiată în lume de Mântuitorul Iisus Hristos. Prin credință și evlavie avem siguranța că Biserica este «stilpul și temelia adevărului» (I Timotei III, 15), în care se păstrează harul sfinților al lui Dumnezeu. Biserica văzută sau slujitoare, fiind comunitatea tuturor credincioșilor, formează o unitate cu Biserica triumfătoare, adică cu sfinții din cer (Efeseni IV). Biserica se înfățișează ca un «cer nou și pământ nou» (Isaia LXV, 17). «În această Biserică se zidește un cer nou, care e tăria credinței în Hristos, cum zice Apostolul Pavel (I Timotei III, 15) și se pregătește și un pământ nou, care soarbe ploaia ce cade pe el, și se formează un alt om religios, reinviat prin nașterea cea de sus, după chipul celui ce l-a zidit» (*Invățătura de Credință Ortodoxă...*, p. 138).

În adevăr, după venirea Mântuitorului Iisus Hristos pe pământ, Biserica creștină, a predicat dreptatea și egalitatea tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu, a condamnat sclavagiu și a învățat că toți formăm împreună, o singură familie de frați. Din vite de muncă și marfă de vânzare, cum erau socotiți cei fără de drepturi în statele sclavagiste, Biserica lui Hristos a propovăduit apropierea dintre oameni pentru a-i convinge să colaboreze în pace și dragoste reciprocă. Această deosebire fundamentală între credința cea nouă-supranaturală și între credințele naturale, existente până la Hristos, este subliniată în mod deosebit de Sfântul Apostol Pavel, în epistola către Galateni, când spune: «În credința creștină nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sînteți în Hristos Iisus» (III, 28).

Pacea și armonia între oameni reprezintă una din trăsăturile de bază ale creștinismului (Luca II, 14; Matei X, 12; Romani XII, 18; Iacob III, 18), căci Hristos fiind Pacea noastră, orice activitate în creștinism este animată de dragoste, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bunătațe, credință etc. (Galateni V, 22). În sfîrșit, tot prin credință și învățătura creștină, Biserica aspiră la un progres spiritual al credincioșilor ei și la desăvîrșirea lor în viața duhovnicească. Stăruința de a urma învățătura Mântuitorului Hristos ne asigură sfințenia vieții, iar sfințenia este ușa prin care primim în ființa noastră toate darurile Sfîntului Duh. Dumnezeu, cu toate energiile divine care decurg din El, este aproape de fiecare dintre noi; bate la ușa sufletului și a conștiinței noastre și, respectînd libertatea omului, așteaptă ca prin credință și dragoste din partea noastră să intre și să petreacă împreună cu noi (Apoc. III, 20).

Exemplu de urmat ne sînt Sfinții Apostoli, Sfinții Mărturisitori (martirii) și toți dreptii din Vechiul și Noul Testament, care «prin credință au biruit împărății, au făcut dreptate, au primit fîgăduințele, au astupat gurile leilor; prin credință au stîns puterea focului (cînd erau martirizați), au scăpat de ascuțișul sabiei, au fost tari în războaie, au pus pe fugă taberele vrăjmașilor; prin credință au suferit bătăi și ocări, ba și cătușe și temnițe, au fost bătuți cu pietre, supuși la chinuri, uciși cu sabia, au rătăcit în cojoace și în piei de capre, suferind lipsuri, supărări și răutate...» (Evrei, XI). Toate aceste fapte ale sfinților mărturisesc taina cea mare a credinței în Dumnezeu, cu toate darurile care decurg din ea.

Prin aceeași credință lucrătoare, părinții și strămoșii noștri au contribuit la păstrarea unității limbii române, au înălțat mărețe monumente de închinare lui Dum-

nezeu, care sînt în același timp mărturii nemuritoare ale civilizației noastre seculare, au contribuit la dezvoltarea culturii și artei, predicînd în lume pacea și înfrățirea și slujind tuturor oamenilor prin Biserica străbună.

Încredințarea lui Toma și schimbarea fundamentală petrecută în ființa lui după evenimentul învierii din morți a Mîntuitorului Iisus Hristos, au făcut din el un apostol și un predicator convins al Învierii lui Hristos. Prin credință, rugăciune și muncă cinstită și prin dragostea creștină față de Dumnezeu și de aproapele, Sfînta noastră Biserică ne învață că putem dobîndi pacea și fericirea în lume, precum și viața veșnică, ce o așteptăm prin nădejde, Amin.

Arhimandrit Prof. CHESARIE GHEORGHEȘCU

MEDITAȚIE

LA DENIA DIN VINEREA PATIMILOR

«Și luînd Iosif trupul, l-a înfășurat în giulgiu curat și l-a pus într-un nou mormînt, al său, pe care îl săpase în piatră și prăvălind o piatră mare pe ușa mormîntului, s-au dus» (Matei XXVII, 59—60).

Iată-ne cu toții, astăzi, la denia din Vinerea Mare — Vinerea Patimilor —, în jurul Sfîntului epitafor al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, cu făclii aprinse în mîini și cu primele flori ale primăverii, ca să aducem, odată cu rugăciunile noastre de mulțumire și lacrimile de pocăință, Hristosului Celui răstignit, omagiu, pentru iertarea păcatelor noastre și împăcarea cu Dumnezeu.

Inimile noastre, ca niște altare de credință și de iubire, cu sufletele înduioșate de jertfa Fiului lui Dumnezeu, săvîrșită pe Golgota durerilor, se impletesc în psalmi și cîntare dulce de seară în murmurarea «Prohodului Domnului». Participînd, poate mai mult ca oricînd, cu întreaga noastră ființă, la această rugăciune a durerii lumii, cînd Biserica lui Hristos comemorează îngroparea Scumpului ei Intemeietor, să dăm glas inimii și pe calea cea lăuntrică a sufletului curat, să ne transportăm, peste vremi și peste spațiu, acolo departe în Țara jertfelor și a nădejzii — în ziua aceea — cea mai tristă din istoria mîntuirii noastre. Printre porțile deschise ale rugăciunii și ale dorurilor de mîntuire, privind cu conștiința unei totale integrări a ființei noastre în acest omagiu de venerare adus lui Hristos, să cernem din stihurile melodioase ale «Prohodului» pulbera de aur a dăruirii noastre pe altarul smereniei și al jertfei celei de-a pururea mîntuitoare.

Vom descoperi sub vălul acestui poem și imn de pogribanie dumnezeiască țesută întreaga noastră doctrină despre mîntuire. Vom descoperi în duiosia melodică a acestor versuri ecouri paradisiace, împietrite cu lacrimi de jale, picurate din ochii Maicii Domnului, ai mironosițelor, ai Arimatianului Iosif sau ai lui Nicodim, ce se vor transforma în perle în tezaurul credinței noastre.

În seara aceasta în bisericuțele de lemn, îmbătrinite cu veacurile, ca și în catedrale, toate sufletele se vor uni în imn de prohod, să retrăiască și să comemo-reze îngroparea Dumnezeuului făcut Om ca pe noi oamenii să ne facă, din nou, păr-țași ai Împărăției celei cerești.

Vom căuta să adâncim, pe măsura puterii și a sufletului nostru, pasaje sfinte din acest imn, în care s-a păstrat adevărul dogmatic al credinții noastre, întipărit în cadrul minunat al primăverii, în care Primăvara mântuirii își pune semnul asupra întregii noastre vieți spirituale.

«Este clipa supremă în care pământul lasă în mormint, ca pe un mort, pe Dătătorul vieții. Este clipa de jale în care muritorii îngroapă, ca pe un mort, pe Cel nemuritor, cel care a dat viață tuturor muritorilor. Este clipa de durere în care Viața se pogoară în mormint ca să biruiască moartea prin înviere.

Am auzit cîntîndu-se: *Iosif, cel cu bun chip, de pe lemn luînd prea curat Trupul Tău, cu giulgiu curat înfășurîndu-l și cu miresme, în mormint nou L-a pus. Este cea mai dureroasă clipă din frămîntările sufletești pentru mîntuire. Ea se va transforma în nădejde și în biruință, în bucurie și triumf, pentru că în graiul sfînt al credinței noastre întreaga creștinătate va mărturisi: Cînd Te-ai pogorît la moarte, Cea ce ești Viața cea fără de moarte, atuncea iadul ai biruit cu stră-lucirea dumnezeirii.*

Cu sentimente de admirație, pline de smerenie, de mirare și de nădejde în cugetări împletite cu tot tezaurul nostru dogmatic și în peisaje ce se măresc în dimensiuni care vor cuprinde cerul, pămîntul și infernul întreaga suflare ortodoxă, va depune odată cu florile ei, omagiu în fața icoanei punerii în mormint a Dom-nului Hristos.

Teologia răscumpărării și a mîntuirii prin jertfa lui Iisus pe cruce și prin îngroparea sa, apare atît de minunat, încă de la începutul «Prohodului» cînd mur-murăm cu evlavie: *«În mormint «Viață», (Tu Care ești Viața) ai fost pus Hristoase și s-au spăimîntat oștrile Îngerești; plecăciunea Ta cea multă preamărim».*

Cetele Îngerești cele fără de trup, arhangheli, heruvimii și serafimii și toate armatele cerești s-au spăimîntat și «cu aripile s-au acoperit», întrebîndu-se: «Cum vrea să moară acum Cel ce dă viață», căci «firea de duhuri nu se pricepe și mulțimea celor fără de trupuri nu poate ajunge a povesti taina îngropării lui Hristos». Este o imagine pe care cu greu o poate cuprinde, în parte, cugetul nostru. Și totuși, în fața acestui nespus semn de iubire divină — noi — credincioși, cu buze de tînă, preamărim adînc smerenie a Dumnezeuului întrupat. Lăudăm această nouă mărtu-risire a sfîntei «Chenoze» a Celei de a doua persoane a Sfîntei Treimi, Care «s-a golit pe Sine, chip de rob luînd, întru asemănare oamenilor făcîndu-se și cu închi-puirea aflîndu-se ca omul, s-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte, iar moartea I-a fost de cruce» (Filipeni II, 7—8).

Mirată de toate acestea, creștinătatea se întreabă: *«Cum poate muri Viața? Cum șade în groapă? Cel ce a pus pămîntul cu măsuri și legi cum stă astăzi în mormint, Ziditorul? Cel ce este mai frumos cu chipul decît toți oamenii este văzut azi ca un mort, El ce a înrumusețat lumea toată».* Cu toate acestea subliniază în poem că «în mormint fiind pus nici atunci nu a fost despărțit de Sinul părin-tesc al Sfîntei Treimi». Privind la dogma răscumpărării noastre prin jertfa lui Iisus Hristos, Biserica ortodoxă cîntă de aproape 2.000 de ani: *«Pe pămînt coborînd să găsești pe Adam și pe acesta negăsindu-l, Te-ai pogorît la iad și l-ai găsit. Deși*

ai fost socotit de oameni ca un «rău» și «vinovat», ne-ai îndreptat pe noi și din amăgirea celui rău ne-ai scos».

Întreaga făptură participă suferind, la patimile Ziditorului, cutremurându-se. *Catapeteasma Bisericii (templului) s-a sflșiat, iar luminătorii — soarele, luna și stelele — și-au stins lumina lor, când s-a ascuns sub pământ Soarele cel mare (Hristos). Luna și soarele s-au întunecat, recunoscându-se robi ai Tăi și de durere, cu haine negre s-au acoperit. Cât de frumoasă imagine cerească!*

«Prin așezarea în mormint ai înviaț firea oamenilor, pentru că de acolo ai venit la cei din iad, căutînd să dezrobești, prin iubire și jertfă neamul omenesc» (Efeseni IV, 9). Căci *în clipa cînd Te-ai coborît la iad temelilele cele mai de jos ale lui s-au cutremurat și gropile multor oameni s-au deschis.*

Mîntuitorul nu a mers la iad, ne învață sfînta noastră Biserică, pentru ca să întoarcă, prin propovăduirea Sa, pe cei păcătoși aflați acolo, căci în iad nu se mai pot schimba sufletele. Nu s-a dus nici ca arhiereu, nici ca prooroc. S-a dus ca Împărat ca să elibereze pe cei dreپți ai Vechiului Așezămînt care au murit în nădejdea venirii Sale. Porțile iadului au sărit în fața Sa și s-au deschis înaintea Atotîntuitorului». Acolo se aflau toți dreپții, patriarhii și proorocii Vechiului Testament: Moisi — dătătorul legii pe muntele Sinai; David împăratul și făuritorul psalmilor și Solomon cel înțelept. Acolo se afla Isaia cel ucis cu ferăstrăul și Daniil cel ce fusese în groapa cu lei. Acolo era proorocul Iona cel ce stătuse trei zile în pîntecele chitului și chiar și Marele Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul, cel ce botezase pe Mîntuitorul în apele Jordanului», zice Sfîntul Epifanie episcopul Ciprului. Și mai jos în cele mai adînci locuri, era Adam cel întii zidit. Deodată acesta spuse celor din jurul său: «Aud venind niște pași. Dacă pașii aceștia sînt ai Aceluia care cred, atunci am fost eliberați din această robie». Și atunci glasul cel ce strigase la începutul începutului: «Să fie lumină» iar în paradis a întreat: «Adame, unde ești?», a răsunit din nou zicînd: Adame, unde ești? — «Aici sînt, Doamne», a răspuns Adam. Iar Iisus atunci a răspuns: «Nu pentru aceasta te-am făcut ca să stai în iad».

Cît de frămîntătoare de viață și de conștiință sînt aceste cuvinte! Cîte întrebări nu ne pun ele sufletelor și vieții noastre și cîte răspunsuri putem noi da!

Și atunci Mîntuitorul, luîndu-l pe Adam de mînă, l-a scos afară din iad și a fost urmat de toți cei dreپți, părăsind acel loc». (Sfîntul Epifanie, în *Cuvîntarea la Sîmbăta Mare*).

«S-a temut Adam, murmură în cîntare dulce «Prohodul», în această seară, atunci cînd Dumnezeu a umblat în rai; atunci căzuse în păcatul neascultării, iar acum s-a bucurat că a venit la iad. Atunci a căzut iar acum s-a ridicat. Atunci iadul s-a îngrozit, Dătătorule de viață Doamne, dacă s-a văzut prădat de averea lui și înviați pe morții cei din veac legați.

Același lucru îl spune și Sfîntul Irineu zicînd: *Hristos s-a pogorît în cele mai de jos ale pămîntului și le-a binevestit iertarea păcatelor celor care au crezut în El. Și au crezut în el toți patriarhii și proorocii, care au nădăjduit în El, adică au prevestit venirea Lui (Adversus Haereses, IV, 15).*

În acest poem găsim în chip minunat Taina euharistică a jertfei Mîntuitorului căci am cîntat cu toții: *Se înjunghia cu taină, mai înainte mielul (pascal, al Vechiului Testament) iar de față Tu acum junghiindu-Te, de păcat curățești. Din coasta Ta Doamne cea însulițată izvorăști mie viață și mă prefaci, dîndu-mi daruri*

și iertare. *Întins fiind pe cruce, ai chemat pe oameni, iar curată coasta Ta, împungându-se tuturor iertare dai, Hristosul Meu. Coasta Ți-au împuns, și Ți-au pironit mlinile, Doamne, și cu rana Ta din coastă ai vindecat neînfrînarea mâinilor strămașilor (Adam și Eva). Iar ca o imagine nespus de expresivă, care ne duce la marginea lacrimilor de pocăință, poemul sfânt compară pe Mîntuitorul Iisus Hristos cu pasărea «pelican» care își hrănește puii infomețați cu carnea propriului său trup căci zice: *Ca un pelican din rînită coasta Ta, Cuvinte, li înviezi pe fii Tăi ce au murit, picurînd peste ei picături de viață.* Peste această durere va plana și se va reflecta icoana cea strălucitoare a învierii cu razele ei de lumină ce se vor transforma în candelile de prîvighere și de rușă.*

Ca grăunțul de grâu intrînd Tu în pămînt, spic prea mult înmulțitor nouă ne-ai crescut, înviind pe oamenii cei din Adam; și la cer, pe pămînteni, Iisusul meu, li ridici ca un Atotstăpînitor.

Se desprind din minunata icoană a *Prohodului* cîteva persoane sfinte care ilustrează, durerea, credința și nădejdea noastră. În lumina dumnezeirii lui Hristos se reflectează în mod cu totul deosebit chipul plin de suferință al Maicii Domnului, *Pururea Fecioara Maria*, care în acele clipe își reamintește de vechile proorocii ale Arhanghelului Gavriil sau ale bătrînului Simion. În cuvintele sale de jale și de o firească, dulce și caldă iubire, *Maica Domnului* — «*Mater dolorosa*» — stă în fața Fiului ei și a Dumnezeuului ei, împietrită de durere și zice: *Una numai eu am născut fiu fără de durere, dar acum nu-ți sufăr pătîmirea fiul meu. Acum s-a împlinit proorocia lui Simion că prin inima mea a trecut sabie, o Emanoile, și m-a pătruns. Privindu-L pe Hristos jos, biciuit, plin de răni și mort se tînguia cu jale: *Primăvară dulce, Fiul meu cel dulce, frumusețea unde ți-ai pus? Și ca într-un sfînt dialog poemul pune în gura Mîntuitorului acest dulce răspuns: Ca să înnoiesc firea oamenilor cea zdrobită am voit de mi-am rănit trupul Meu acum, deci nu plînge, Maica mea, jelindu-te. Tot în fața acestei dureri Maica Domnului se jeluiește: *Vai lumina lumii; vai a mea lumină Iisusul meu, atoare doritule. Rău mă întristezi și rărunchii mi se rup, Cuvinte, văzînd cea fără dreptate junghierea Ta!* și vărsînd riu de lacrimi a plîns și s-a întrebat: «*Cine-mi va da apă și izvor de lacrimi ca să plîng pe prea iubitul Dulcele meu Fiu?*» Și privind în jur se adresează firii zicînd: «*O munți înalți și dealuri și voi oamenii toți; plîngeți și vă întristați împreună acum și cu mine Maică, tînguți-vă. O cuvinte Doamne, o al meu Dulce Fiu, cum de a treia zi îngropare lji voi răbda? Mi se rupe inima ca unei maici. Cînd Te vor mai vedea, fără de ani lumină; bucuria, mîngîierea și dulceața mea?» Cuvinte de mare duioșie și de adînc patetism!***

Durerea aceasta fără de margini a Maicii Domnului capătă o rază de lumină, cum am mai spus, căci ea îmi amintește de cuvintele Arhanghelului Gavriil spuse ei la *Bunavestire: Gavriil Arhanghelul mi-a vestit venind din cer la mine, că va fi împărăția Fiului meu veșnică, deci, înviază fiul meu precum ai zis.*

Lîngă *Fecioara* se afla *Sfîntul Ioan*, tînărul apostol, pe care Iisus l-a arătat maicii Sale, pe cînd era pe cruce zicîndu-i: «*Femeie, iată fiul tău*» și căruia i-a zis: «*Iată mama Ta*» (Ioan XIX, 26). Pe acesta arătîndu-l Maica a zis: *Vezi pe ucenicul ce iubeai și pe mine a Ta Maică și cum nu răspunzi o Fiul meu?*

Cît de frumos se oprește pana inspiratului autor al *Prohodului* ca să zugrăvească chipul lui Iosif din Arimateia, pe care îl aseamănă cu bătrînul Iosif cel ce *altădată i-a slujit în fugă* — (Fuga în Egipt) și care acum îl va așeza în mormîntul

ce fusese pregătit pentru sine și cîntări de îngropare dumnezeiești, cutremurat, i-a cîntat cu multe lacrimi murmurînd : ochii Tăi cei dulci și ale Tale buze cum voi închide și ca pe un mort, cum dar, Te vor îngropa? Cîntînd cu Nicodim, și cu dinșii cîntă și cetele îngerești și îngroapă pe Iisus cu toată cuviința.

Nu a uitat poemul să așeze lingă trupul lui Iisus pe sîntele lemei mironosițe care i-au adus mirul jertfei, miremele și mărturia iubirii lor, stropindu-i cu lacrimi mormîntul, și ridicînd la treapta de misiune a Bisericii rivna sfîntă a mironosițelor de ieri, de azi și de mîine care se ostenesc pentru slava și frumusețea sfintei noastre biserici și dreapta credință.

În această sfîntă și dumnezeiască emoție pe care ne-a creat-o *Prohodul Domnului* și participarea noastră la această sfîntă și duioasă ceremonie, ne-am purtat cu gîndul și cu inima în grădina lui Iosif din Arimateia unde acesta «jalnic a pogorît în mormînt pe Dătătorul vieții. Am trăit cu toții durerea apostolilor, chemarea jalnică a tuturor». O lăptură vino, psalmi de îngropare, lui Hristos să-l aducem — chemarea întregii fiiri la această durere, pentru jertfa Celui care pe cruce a șters lacrima de la toată fața.

Și azi, ca în clipele cele de demult, durerea înlăcrimată a Vinerii celei Mari se va lumina încet, încet, conducîndu-ne spre zorii strălucitori ai Învierii. Această dorință, această nostalgie milenară a întregii omeniri strînsă de blestemul morții, se concretizează în duioasa rugăciune pe care a înălțat-o în clipa îngropării și va răsună pînă la sfîrșitul veacurilor : «Scoală Milostive, a zis vîrșînd lacrimi Maica ce L-a născut» : grăbește, înviază și întristarea schimbă a Maicii Tale ; Pace în biserici, nouă mîntuire, prin înviere Doamne.

În această rugă fierbinte a întregii creștinătăți părtași făcîndu-ne și noi și ingenunchînd înaintea Sfintului epitaf și a Crucii Domnului să ne rugăm să ne facă părtași și Învierii.

Pr. DAVID POPESCU

PSALMUL 132*

1. Cit de bine și frumos e pentru un om ca să privească,
La frații care-n unire și drag pot să locuiască.
2. Acest lucru-i ca aloia cea bine mirositoare,
Ce se toarnă peste creștet și curge pîn-la picioare,
E ca mirul ce pe barba lui Aaron se răspîndește,
Pe marginea-mbrăcămîntei lui și o înmiresmește.
3. E ca roua ce Hermonul cu răcoare-l înfășoară,
Și ca roua ce pe munții Sionului se coboară,
Că unde-i unire Domnul trimite cu-ndestulare :
Binecuvîntare, viață și bogată îndurare.

* Din *Psaltirea în versuri*, București, 1973. — lucrarea în manuscris, p. 295.

CAPITOLUL III*

1. Fiule, la-nvățătura mea într-una, priveghează,
Toate sfaturile mele-n inima ta le păstrează!
2. Căci au să-ți lungească anii, traiul pașnic ți-l vor face,
Și-n căminul tău, într-una ele-ți vor aduce pace.
3. Bunătatea și credința tu le ține cu tărie,
Leagă-le de gît, pe piatra inimii tale le-nscrie.
4. Astfel dobîndi-vei slavă, aduna-vei multă minte,
Și vei fi față de Domnul și de lume, om cuminte.
5. Ai credință tare-n Domnul cînd îl chemi în rugăciune,
Și să nu te bizui numai, pe a ta înțelepciune!
6. Recunoaște-L în viața ta și-n treburile tale,
Și El o să se-ngrijească, ca să mergi pe dreapta cale.
7. Nu te socoti tu singur că lucrezi înțelepțește,
Teme-te de Domnul tare și de rele te ferește!
8. Și acestea sănătate trupului ți vor aduce,
Oaselor tale-o răcoare sănătoasă-ți vor produce.
9. Din avutul tău pe Domnul totdeauna îl cinstește
Și cu cele dintii roade dăin venit îl preamărește.
10. Atunci jitnițele tale vor fi pline de bucate,
De must teascurile tale vor game de greutate.

Pr. SIMION PIVNICERU

CREȘTINUL UNEȘTE RUGĂCIUNEA CU SEMNUL CRUCII

Cea mai scurtă rugăciune este «Doamne ajută»! Credinciosul o spune cînd timpul nu-i permite să se facă una mai lungă. Însă el o însoțește cu *semnul Sf. Cruci*. În caz de un pericol repetă rugăciunea spusă de Sf. Petru, cînd, văzîndu-se umblînd pe marea Ghenizaretului, la chemarea Mîntuitorului, a fost cuprins de frica valurilor și a strigat: «Doamne, scapă-mă» (Matei XIV, 30). Totdeauna credinciosul unește rugăciunea, — fie că e scurtă, sau lungă — cu *semnul Sf. Cruci*, căci toți știm că *Mîntuirea* ne-a venit prin Jerifa Mîntuitorului pe *cruce*. Sf. apostol Pavel scria în *prima epistolă către Corinteni*: «Într-adevăr, cuvîntul crucii pentru cei care pier este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu!» (I Corinteni I, 18). Însuși Mîntuitorul a vorbit despre *cruce* cu deosebit respect: «Dacă vrea cineva să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Matei XVI, 24).

Iar în alt loc, tot El a spus: «Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului, ca tot ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 14—16).

Moise a executat *porunca divină*, ca să facă un șarpe de aramă să-l spînzure pe lemn, ca cei mușcați de șerpi în pustie, să se vindece, numai uitîndu-se la el.

* Din *Proverbele lui Solomon*, în versuri, București, 1972 — lucrare în manuscris, p. 6.

Iar ca să fie văzut de toată tabăra, șarpele de aramă era fixat orizontal, pe lemn, cu alte cuvinte, era forma crucii pe care avea să fie răstignit Mîntuitorul.

Sf. apostol Pavel scria Galatenilor (VI, 14): «Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decît numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume!» *Apostolul neamurilor, iar acum vă scrie cu crucea Domnului și nu e luat în seamă de cei care combat însemnarea creștinilor cu semnul crucii. Nu în mulțimea textelor stă puterea adevărului, ci în claritatea cuprinsului lor. Cu cită durere în suflet scria despre cruce Sf. apostol Pavel Filipenilor: «Căci mulți — despre care v-am vorbit adeseori, iar acum vă spun cu lacrimi — mulți se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos» (III, 18).*

În secolul următor celui apostolic, ne scrie Tertulian (160—240) cum semnul Sf. Cruci se făcea în toate împrejurările vieții, chiar și în cele de puțină importanță: cînd se sculau, înainte de a se îmbrăca, înainte de a se încălța, cînd se așezau la masă. Creștinii făceau semnul crucii și deasupra alimentelor. Păgînii cunoșteau pe creștini din faptul că își făceau semnul crucii pe frunte; iar soldații creștini își făceau semnul crucii înainte de începerea unei lupte.

Acest renumit scriitor, Tertulian, răspundea păgînilor în lucrarea sa *Apologeticum*:

«Orice bucată de lemn, care este fixată într-o pozițiune verticală, este o parte de cruce. Noi adorăm (în cruce) pe Dumnezeu întreg. Am spus mai sus, că la originea lor zeii voștri sînt schițați de sculptori cu ajutorul unei cruci. Dar voi adorați victoriile, deși în trofee crucile formează scheletul.

Întreaga religie a Romanilor venerază drapele, jură pe drapele, pune drapelele mai presus de toți zeii.

«Toate aceste imagini cu care voi ornați drapelele sînt podoaba crucilor. Pinzele steagurilor și drapelele voastre sînt îmbrăcămintea crucilor» (cap. XVI).

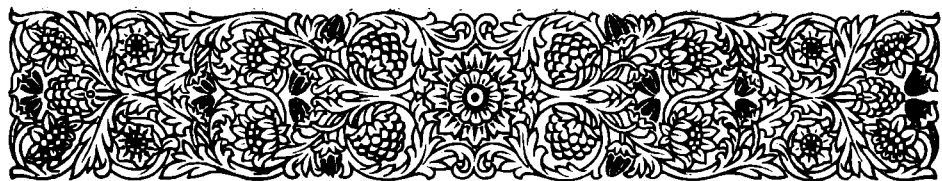
Un comentator al scrierilor Fericitului Augustin (sec. V) spune: «Cînd se citea sf. Evanghelie toți se sculau și-și făceau semnul crucii; episcopii înainte de a predica, creștinii înainte de a vorbi se însemnau cu semnul crucii; și aceia care se rugau întindeau mîinile în forma crucii».

De o asemenea cinste s-a bucurat Sf. Cruce în timpurile primare. Sf. Elena, mama Sf. împărat Constantin, mergînd la Ierusalim a căutat crucea pe care a fost răstignit Iisus, și aflînd-o a pus-o în biserică, la loc de cinste, n-a fost arsă ca un obiect netrebnic!

Împărații creștini, Teodosie și Valentinian al III-lea, au dat decrete, prin care se interzicea de a grava sau sculpta cruci pe pardoseala bisericilor, considerînd aceasta ca o profanare a acestui semn sfînt, de fi călcat cu picioarele.

Împărații iconoclaști, adică sfărmătătorii de icoane, n-au îndrăznit să se atingă de semnul crucii; ba încă tocmai pe monedele lor, crucea ocupă loc de cinste.

Pr. AL. N. CONSTANTINESCU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(martie—aprilie)

ARTA ÎN SLUJBA PĂCII. — La San Jose, sub patronajul Ministerului Culturii, Tineretului și Sporturilor, Ambasadei României și al Direcției Generale a Artelor și Literelor din Costa Rica, a avut loc, în sălile Muzeului Național, vernisajul expoziției de gravură română contemporană.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej, Guido Saenz — ministrul interimar al culturii, tineretului și sporturilor, a apreciat că lucrările expuse vor constitui o valoroasă sursă de studiu pentru artiștii costaricani.

În răspunsul dat, Constantin Stănescu — ambasadorul român în Costa Rica, a evidențiat înscrierea acestei manifestări artistice pe linia noului impuls dat dezvoltării relațiilor româno-costaricane de vizita președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, dl. Nicolae Ceaușescu, în Costa Rica, în septembrie 1973.

O VIZITĂ DE PRIETENIE. — Între 27 februarie și 2 martie 1974, la invitația președintelui Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Ungare, Jenő Fock — președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer a efectuat o vizită oficială de prietenie în Republica Populară Ungară.

Discuțiile ce au avut loc au permis o informare reciprocă asupra realizărilor obținute de cele două popoare. Au fost abordate, printre altele, problemele privind dezvoltarea în continuare a relațiilor frățești dintre cele două țări.

Așa cum se menționează în Comunicatul Comun dat publicității, cei doi șefi de guverne au subliniat necesitatea folosirii și pe viitor a tuturor posibilităților de extindere a colaborării între popoarele celor două țări, pentru deslindere internațională și pace.

SOLIE DE PACE ȘI PRIETENIE. — Duminică 3 martie a.c. președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România Domnul Nicolae Ceaușescu împreună cu soția Doamna Elena Ceaușescu, a început o vizită oficială în Republica Liberia, Republica Argentina și Republica Guineea.

Schimbul de vederi româno-liberian a fost consacrat aflării unor noi domenii de colaborare, promovării conlucrării între cele două țări în principalele probleme ale vieții internaționale.

În încheierea convorbirilor, desfășurate într-o atmosferă de prietenie și înțelegere reciprocă, au fost adoptate o Declarație comună și un Comunicat comun.

Declarația comună și Comunicatul comun au reafirmat atașamentul față de scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite, care proclamă dorința popoarelor de a trăi în pace unul cu altul, într-un spirit de bună vecinătate și de a dezvolta relații amicale între toate națiunile, deplină lor convingere că pacea și securitatea internațională trebuie să se bazeze pe respectarea dreptului sacru al fiecărui popor la existență, libertate, suveranitate și independență națională, la pace și securitate.

Presă liberiană a acordat spații largi vizitei președintelui Nicolae Ceaușescu în Republica Liberia, bunelor sale rezultate pentru adâncirea relațiilor prietenești dintre cele două țări, pentru cauza păcii și înțelegerii internaționale.

Un nou eveniment de o deosebită importanță a fost vizita de pace și prietenie a conducătorului român, dl. Nicolae Ceaușescu, în Argentina — efectuată între 5—8 martie 1974.

Întâlnirea dintre președinții celor două țări s-a desfășurat într-o atmosferă de deplină înțelegere, expresie a relațiilor de prietenie dintre România și Argentina, a sentimentelor de prețuire și stimă reciprocă dintre două popoare cu afinități de limbă și cultură.

În cadrul convorbirilor cei doi președinți au analizat stadiul actual al relațiilor bilaterale și perspectivele dezvoltării lor.

Așa cum se sublinia și Comunicatul comun dat publicității, animați de dorința de a răspunde aspirațiilor de pace, apropiere și înțelegere între popoarele român și argentinian, de a spori contribuția celor două țări la consolidarea păcii și securității internaționale, președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Juan Domingo Peron au semnat «Tratatul de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Argentina». Cu acest prilej președintele Nicolae Ceaușescu sublinia că *prin Tratatul de prietenie și cooperare și prin celelalte acorduri așezăm o bază trainică relațiilor străvechi dintre țările noastre. Fără îndoială că aceste documente vor exercita o influență puternică asupra colaborării popoarelor și guvernelor noastre, în beneficiul ambelor popoare, fiind în același timp, o contribuție la cooperarea internațională, la progresul social și la pacea în lume.*

În convorbirile asupra situației internaționale cei doi șefi de state au fost de acord că în epoca actuală se impune tot mai mult întărirea voinței popoarelor pentru afirmarea independenței și suveranității lor, necesitatea ca relațiile dintre state să se bazeze pe respectarea strictă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne și externe, interesului și avantajului reciproc.

Cei doi președinți au subliniat importanța pe care țăările lor o acordă rolului Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea problemelor internaționale în interesul popoarelor, apărarea principiilor dreptului internațional și crearea unui climat de securitate deplină în lume.

Ca semn al prețuirii de care s-au bucurat înalții soli români în această țară, președintelui Nicolae Ceaușescu și doamnei Elena Ceaușescu le-au fost conferite titlurile de doctor honoris causa al Universității din Sud-Bahia Blanca și al Universității din Buenos-Aires. Titlurile sînt un omagiu adus președintelui Nicolae Ceaușescu, înaltelor sale calități de eminent om de stat, activității neobosite în slujba

păcii și colaborării în lume; un omagiu adus doamnei Elena Ceaușescu pentru bogata activitate pe tărîm științific.

Prin întreaga sa desfășurare, prin rezultatele fructuoase, istorica vizită a solilor României în Argentina se înscrie ca un moment deosebit de important în istoria relațiilor româno-argentinene, un nou impuls în lupta celor două țări pentru progres, civilizație și pace pe planeta noastră.

Incheind un nou și strălucit act de politică externă a României, vizita oficială efectuată în Republica Guineea de președintele Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu reprezintă un moment cu profunde rezonanțe pe multiple planuri.

Dialogul româno-guinez a evidențiat dorința comună de a răspunde aspirațiilor de justiție, pace, colaborare și înțelegere ale popoarelor român și guinez.

Ca rezultat al acestei vizite au fost semnate un Comunicat comun și un Tratat de prietenie și cooperare prin care se proclamă principiile pe care cele două țări sînt hotărîte să le pună la baza relațiilor reciproce și a relațiilor cu alte state.

Evidențiind importanța acestor documente, președintele Nicolae Ceaușescu sublinia: *Fără îndoială că în aceste documente am pus împreună bazele unei prietenii și colaborări trainice pe principiile deplinei egalități, respectului și avantajului reciproc.*

Procedînd la un schimb de păreri asupra situației internaționale cei doi președinți — se spune în Comunicatul comun — au evidențiat rolul crescînd al forțelor progresului și păcii. S-a subliniat totodată faptul că toate țările lumii, indiferent de mărime și potențial, poartă răspunderea menținerii păcii și securității internaționale.

Cele două părți au fost de acord că pentru o pace trainică în întreaga lume este necesar de a se acționa cu hotărîre pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea dezarmării generale.

Convorbirile au evidențiat totodată necesitatea întăririi rolului O.N.U. în aplicarea strategiei internaționale a celui de-al doilea deceniu pentru dezvoltare.

Cei doi șefi de state au relevat importanța pe care o acordă creșterii rolului Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea problemelor internaționale în interesul popoarelor, apărarea principiilor dreptului internațional, crearea unui climat de deplină securitate în lume. Ei și-au exprimat hotărîrea de a acționa ferm în vederea creșterii rolului acestui for internațional în lume.

Expresie a sentimentelor de prietenie ale popoarelor român față de poporul Guineei, a dorinței țării noastre de a dezvolta relații de prietenie și colaborare cu toate statele, vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în Guineea reprezintă un nou pas spre împlinirea idealurilor sale de pace și apropiere între popoare.

ACȚIUNI ÎN SPIRITUL PĂCII ȘI COLABORĂRII. — În cadrul acțiunilor consacrate aniversării a 30 de ani de la Insurecția națională antifascistă armată, la Montevideo a avut loc o reuniune a prietenilor României. Cu acest prilej au fost prezentate imagini din istoria poporului nostru și realizărilor de azi ale României. Despre importanța istoricului act, despre dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre poporul român și popoarele Americii Latine au vorbit ambasadorul român la Montevideo Valeriu Pop și secretarul general al Institutului Cultural Uruguay-România, Gualberto Fernandez.

La Copenhaga a avut loc o întrunire a Asociației Danemarca—România cu tema: «Posibilitățile actuale și viitoare ale cooperării româno-daneze în domeniile economic, cultural și politic». Au fost reprezentați membri ai Asociației, deputați, oameni

de afaceri, personalități culturale și membri ai Ambasadei române. Întrunirea, desfășurată într-o atmosferă de prietenie și cordialitate, reprezintă o nouă confirmare a aprecierii de care se bucură țara noastră pentru lupta dusă în slujba înțelegerii între popoare și menținerii păcii în lume.

La Roma, Asociația Abruzzo-Molisana a organizat o manifestare dedicată României. În cuvîntul luat, Rinaldo Santini, președintele Consiliului regional Lazio, a evocat relațiile tradiționale dintre România și Italia, dintre poporul român și cel italian — relații care au înregistrat un moment deosebit în evoluția lor, în urma vizitei pe care a efectuat-o în Italia președintele Nicolae Ceaușescu.

Profesorul Alexandru Mircan, secretarul Bibliotecii române din Roma a prezentat o expunere cu tema «România de azi». A urmat un grup de filme documentare românești.

Au fost prezenți Iacob Ionescu, ambasadorul român la Roma, membri ai ambasadei.

La Atena, sub egida «Fundăției europene Drăgan», a fost organizată expoziția de carte din România.

Prezentînd în standurile sale mii de volume — lucrări de beletristică, știință și artă, periodice, reproduceri și gravuri, discuri, fotografii și timbre românești, expoziția a atras — timp de o lună, cît a fost deschisă — peste 20000 de vizitatori.

Numărul mare de consemnări din Cartea de onoare a expoziției și spațiile largi acordate de presa ateniană demonstrează succesul deosebit de care s-a bucurat, în capitala greacă, această importantă manifestare culturală românească.

În cadrul aceluiași manifestări dedicate celei de a 30-a aniversare a insurecției naționale antifasciste armate din România, la Universitatea din Salzburg a fost organizată o «Seară românească».

Au fost prezenți rectorul universității, Prof. Dr. Franz Nikolasch, cadre didactice universitare și studenți de la Institutul de romanistică. De asemenea, au luat parte ambasadorul României în Austria, Dumitru Aninoiu, membri ai ambasadei române, Prof. Dr. Vasile Șerban, titularul Lectoratului de literatură română la Universitatea din Viena.

La Universitatea din Rochester, statul New York, s-au desfășurat «Zilele culturii românești». La Boston s-a deschis o expoziție românească de tapiserie românească sub numele «Imagini din România».

La Viena a avut loc o amplă expoziție de filme artistice și documentare românești și a fost deschisă o expoziție cu imagini din țara noastră.

UN CONTINENT AL PĂCII. — Duminică 6 aprilie s-au încheiat, la Bruxelles, lucrările reuniunii Comitetului internațional al opiniei publice pentru securitate și cooperare în Europa.

La sfîrșitul lucrărilor participanții — reprezentanți ai 26 de comitete și grupări naționale ale opiniei publice din țări europene, printre care și România — au semnat o declarație comună referitoare la cerințele opiniei publice contemporane de realizare a securității și cooperării. Declarația evidențiază «intensificarea eforturilor întregii opinii publice europene, participarea tuturor statelor — mari, mijlocii și mici — la opera de transformare a Europei într-un continent al păcii și cooperării». Adevărata securitate — se menționează în document — nu poate fi realizată pe baza cursei înarmărilor. Se impune adoptarea de măsuri pe linia destinderii, a eliberării popoarelor europene de povara cheltuielilor militare și folosirea acestora în scopul îmbunătățirii nivelului de trai.

PARLAMENTARII ȘI PACEA. — Cu prilejul vizitei în țara noastră, înaintea deschiderii, la București, a lucrărilor sesiunii de primăvară a Uniunii interparlamentare, dl. Pio Carlo Terenzio — secretarul general al Uniunii interparlamentare, a acordat un interviu redactorului ziarului «România liberă».

Detășind semnificația acestei întruniri dl. Pio Carlo Terenzio sublinia, în primul rând, posibilitatea contactelor pe care o oferă. Aceste întâlniri oferă parlamentarelor posibilitatea de a se înțelege mai bine, de a cunoaște mai bine țara unde are loc întâlnirea și deci, ușurează legăturile bilaterale și pe plan internațional. Totodată prin aceste reuniuni parlamentarii au datoria de a asigura obținerea unor rezultate pozitive.

Tendența actuală a organizației — a spus vorbitorul — este de a trece de la declarațiile de intenții la acțiuni concrete. Din acest punct de vedere parlamentarii pot juca un rol important în activitatea guvernelor. În cadrul activității reuniunii interparlamentare grupul interparlamentar român are o activitate extrem de importantă.

Găzduirea de către România a acestei importante reuniuni a Uniunii interparlamentare este încă o dovadă a dorinței sale de pace, a activității sale de realizare a înțelegerii și apropierii între popoare.

«TOȚI COPIII SĂ TRĂIASCĂ, SĂ SE DEZVOLTE, SĂ FIE FERICIȚI ȘI ÎNFRĂȚIȚI ÎN PACE». — De curind a fost oaspelele orașului București, poeta indiană Maybraye Devi — comentatoarea principală a operei lui Rabindranath Tagore. Autoare a unor impresionante poeme, Maybraye Devi este în același timp o neobosită luptătoare pentru promovarea păcii între oameni, indiferent de rasă, naționalitate, religie. Activitatea sa este de fapt o continuare a muncii pentru pace între națiuni a lui Tagore, eminent scriitor și gânditor indian, mesager al spiritului de înțelegere între popoare. În anul 1964 Maybraye Devi a înființat Consiliul pentru promovarea armoniei comunale care își propunea să aducă laolaltă comunitățile hinduso-musulmane. Un prim mijloc de realizare l-a constituit educarea laolaltă a copiilor hinduși și musulmani — fapt realizat abia în 1971 prin deschiderea unui cămin pentru orfani. În prezent poeta are sub conducere două cămine în care copiii învață carte, învață meserii și, mai ales, învață să se iubească și să se înțeleagă.

Dorința poetei este aceea ca toți acești copii «să trăiască, să se dezvolte, să fie fericiți și înfrățiți în pace».

PENTRU INSTAURAREA UNEI PĂCI TRAINICE. — În luna martie a.c. s-au împlinit 24 de ani de la redactarea *Apelului pentru Interacțiunea bombei atomice* de către Frederic Joliot-Curie, primul președinte al Consiliului Mondial al Păcii.

Savant de renume mondial, Frederic Joliot-Curie de la tribunele adunărilor și congreselor păcii, a condamnat «războiul rece» și a militat neobosit pentru conviețuirea pașnică a tuturor statelor, pentru dezvoltarea tuturor problemelor litigioase pe calea tratativilor. «Un singur popor sau un individ izolat nu se poate apăra împotriva războiului. Numai acțiunea comună a popoarelor din toată lumea va permite atingerea acestui țel... Să ne asociem eforturilor acelora care propun punerea în afara legii a armei atomice, în cadrul unei dezarmări generale... Să facem să înceteze războaiele în curs și să clădim pacea — iată care trebuie să fie obiectivele noastre!» — preciza încă din 1949 marele savant atomist.

Frederic Joliot-Curie și-a dedicat viața, cu energie și pasiune, rezolvării pe cale pașnică a principalelor probleme internaționale convins fiind de faptul că numai

atunci cind va fi instaurată o pace trainică, oamenii de știință vor putea să se întoarcă în laboratoare pentru ziua întregă.

MESAGER AL PĂCII ȘI PRIETENIEI ÎNTRE POPOARE. — Printr-o telegramă adresată domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, Comitetul Național pentru Apărarea Păcii și-a exprimat deplina sa adeviziune față de strălucita misiune de pace și colaborare între națiuni prilejuită de vizita în Liberia, Argentina și Guineea.

«Această importantă acțiune de politică externă a României socialiste demonstrează o dată mai mult consecvența cu care țara noastră militează pentru adncirea prieteniei și cooperării cu țările angajate pe calea dezvoltării independentei, a progresului economic și social, pentru întronarea unor relații noi, democratice, bazate pe egalitate și respect reciproc între toate statele lumii.

Rezultatele deosebit de fructuoase ale acestei vizite ridică pe o treaptă și mai înaltă prestigiul internațional al patriei noastre, prestigiu indisolubil legat de activitatea dinamică, plină de pasiune, pe care o desfășurați ca reprezentant fidel al năzuințelor și idealurilor de pace ale poporului român, ca eminent mesager al păcii și prieteniei între popoare, stimat și apreciat pe toate meridianele lumii» — se spune în telegramă.

PENTRU ÎNLESNIREA OPEREI DE PACE. — Între 15 și 20 aprilie, s-au desfășurat, în Palatul Marii Adunări Naționale, lucrările sesiunii de primăvară a Uniunii interparlamentare. La ceremonia de deschidere cei 400 de participanți, parlamentari din 62 de state, au salutat prezența, în sală, a președintelui României, Nicolae Ceaușescu.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej domnul Nicolae Ceaușescu și-a exprimat satisfacția că România a găzduit această importantă reuniune internațională. *Fără îndoială că lucrările sesiunii care abordează probleme majore ale situației politice internaționale actuale, vor contribui la mai buna cunoaștere reciprocă, la dezvoltarea contactelor și a relațiilor dintre parlamente, dintre factorii politici ai țărilor participante, la progresul eforturilor pentru instaurarea pe planeta noastră a unei lumi mai bune, mai drepte* — se spune în continuare.

Președintele României și-a exprimat totodată convingerea că, prezența membrilor Uniunii Interparlamentare la București va permite ca, paralel cu activitatea din cadrul sesiunii actuale, să fie cunoscută și înțeleasă mai profund unitatea dintre lupta țării noastre pentru asigurarea bunăstării poporului și activitatea, pe plan extern, pentru înțelegere, cooperare și prietenie între toate popoarele lumii.

Uniunea parlamentară, a cărei primă conferință a avut loc în anul 1889, are ca scop favorizarea contactelor personale între membrii tuturor parlamentelor, constituții în grupuri naționale, și reunirea acestora în vederea unei acțiuni comune menite să faciliteze colaborarea între statele cărora le aparțin, îndeosebi prin sprijinul acordat obiectivelor Națiunilor Unite; întărirea și dezvoltarea instituțiilor reprezentative, precum și înlesnirea operei de pace și colaborare între popoare. Tocmai de aceea parlamentarii români au sprijinit și sprijină în continuare înfăptuirea obiectivelor acesteia. La propunerea grupului parlamentar român, Uniunea interparlamentară a luat în discuție și a adoptat probleme deosebit de importante ca: cooperarea economică regională, consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor, principiile ce trebuie să guverneze relațiile dintre state.

În mesajul adresat acestei importante reuniuni, Kurt Walheim, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite sublinia, printre altele, faptul că «intr-adevăr, intrăm într-o nouă eră în domeniul relațiilor internaționale. Acum mai mult ca oricând, este de o importanță crucială ca guvernele, parlamentarii și cetățenii să aprecieze faptul că nu există o alternativă realistă la cooperarea internațională. Conflictele internaționale și de tensiune de oriunde ne afectează pe noi toți. Este prin urmare, deosebit de important ca parlamentarii să contribuie activ la informarea opiniei publice din țările lor despre noua eră pe plan internațional în care intrăm și necesitatea sprijinirii și îndrumării pozitive a acestei organizații».

A XXV-A ANIVERSARE A MIȘCĂRII NAȚIONALE ȘI MONDIALE PENTRU PACE. — Joi, 18 aprilie a.c., a avut loc, în București, adunarea festivă consacrată aniversării mișcării naționale și mondiale pentru pace. Au fost prezenți membrii ai conducerii unor organizații centrale și obștești, personalități ale vieții științifice și culturale, oameni ai muncii, reprezentanți ai cultelor.

Despre importanța acestui eveniment a vorbit Prof. Univ. Dr. Tudor D. Ionescu, președintele Comitetului Național pentru Apărarea Păcii. În cei 25 de ani de existență — a spus vorbitorul — mișcarea pentru pace din România s-a străduit să reflecte aspirațiile profunde ale poporului nostru.

Vorbitorul a expus, pe larg, activitatea țării noastre totodată activitatea neobosită a președintelui României, Nicolae Ceaușescu, ca mesager al păcii, prieteniei și colaborării țării noastre cu celelalte țări ale lumii.

În încheiere, în numele mișcării pentru pace din țara noastră, Prof. Univ. Dr. Tudor D. Ionescu a exprimat hotărîrea de a activa în continuare, alături de întregul popor, pentru îndeplinirea nobilei misiuni de militanți ai păcii, pentru triumful cauzei păcii, prieteniei și colaborării dintre toate popoarele.

UN APORT LA INSTAURAREA UNUI CLIMAT DE PACE. — Începînd de joi, 18 aprilie, timp de 7 zile, s-au desfășurat în capitala țării noastre lucrările celei de a 29-a sesiuni a Comisiei Economice a O.N.U. pentru Europa. La această importantă reuniune internațională care, pentru prima dată, își desfășoară lucrările sesiunii anuale în afara sediului său de la Geneva, au fost prezenți delegații ale țărilor membre ale comisiei, reprezentanți ai unor organisme internaționale.

În cuvîntul de salut adresat participanților la lucrări în numele locuitorilor Capitalei, primarul general, Gheorghe Cioară a exprimat convingerea că desfășurarea actualei sesiuni la București reprezintă de fapt expresia aprecierii de care se bucură România, din partea țărilor membre ale comisiei, pentru contribuția sa activă la edificarea securității și dezvoltării cooperării pe continentul european.

O dovadă pregnantă a interesului acordat de țara noastră acestei importante reuniuni și activității acestui organism al O.N.U. în scopul promovării spiritului de cooperare între statele membre ale comisiei și între toate statele lumii, o constituie prezența la lucrări a președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

Salutînd prezența la București a participanților la cea de a 29-a sesiuni a Comisiei Economice O.N.U. pentru Europa, președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat, printre altele, contribuția deosebit de prețioasă pe care o poate aduce Comisia Economică O.N.U. pentru Europa militînd mai activ pentru instaurarea în ansamblul relațiilor inter-europene a principiilor egalității și echității, pentru ridicarea gradului de civilizație al fiecărui popor european.

«Conștientă că progresul și civilizația contemporană sint nemijlocit legate de participarea activă a fiecărui popor la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, la cooperarea între toate țările, România — a spus domnul președinte Nicolae Ceaușescu — este hotărîtă să acționeze și în viitor pentru amplificarea relațiilor cu toate statele Europei, ca și cu țările de pe alte continente, aducându-și în continuare contribuția activă la promovarea politicii de colaborare fructuoasă între națiuni, la cauza păcii în Europa și în întreaga lume».

VIZITA ÎN INTERESUL PĂCII ȘI COLABORĂRII INTERNAȚIONALE. — Între 22 și 25 aprilie 1974, țara noastră a primit vizita președintelui Republicii Costa-Rica, José Figueres Ferrer. Cu acest prilej, între cei doi șefi de state au avut loc convorbiri prietenești referitoare la relațiile româno-costaricane, precum și la principalele probleme internaționale. În cursul convorbirilor a fost analizat stadiul actual al relațiilor dintre cele două popoare și perspectiva dezvoltării lor.

Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele José Figueres Ferrer au reafirmat hotărîrea celor două țări de a dezvolta pe multiple planuri aceste relații prin intensificarea contactelor și schimburilor de vizite oficiale.

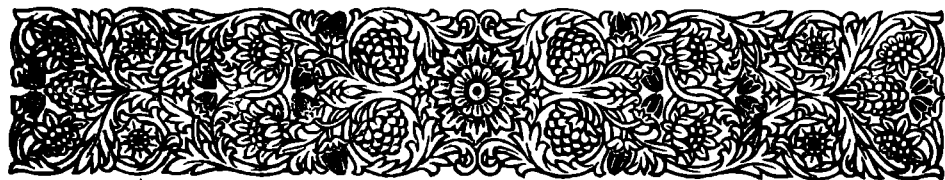
Așa cum se arată în Comunicatul comun, președintele Nicolae Ceaușescu a felicitat pe președintele Republicii Costa Rica pentru activitatea depusă în scopul ridicării nivelului de trai al poporului costarican, al păstrării independenței naționale, ale întăririi păcii, înțelegerii internaționale și cooperării între toate statele lumii.

Președintele José Figueres Ferrer a felicitat pe președintele Nicolae Ceaușescu pentru investirea sa ca președinte al Republicii Socialiste România, și-a exprimat admirația pentru progresele țării noastre și pentru activitatea întreprinsă pe plan extern în scopul întăririi păcii și dezvoltării cooperării între toate națiunile lumii, a stabilirii unor relații bazate pe principiile dreptului internațional.

În cadrul schimbului de păreri asupra problemelor internaționale cei doi președinți și-au exprimat opinia că *tendința fundamentală a epocii actuale o constituie intensificarea cooperării dintre state, precum și afirmarea puternică a dorinței și hotărîrii popoarelor de a asigura destinul și pacea în lume.*

Cei doi președinți au evidențiat totodată succesele crescînde ale forțelor păcii, democrației și progresului. Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele José Figueres Ferrer au subliniat hotărîrea țărilor lor de a acționa ferm în vederea creșterii rolului O.N.U., conform rezoluției inițiale de România și adoptată la sesiunea din 1972 a Adunării generale a O.N.U., în scopul întăririi păcii și colaborării internaționale.

REDAȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

«Învieerea». — «Revistă de teologie și cultură românească editată de Reprezentanța Patriarhiei Ortodoxe Române din Ierusalim», își continuă regulat apariția trimestrială. Din nr. 1 anul II (1974) menționăm :

Arhimandrit Lucian Florea (Superiorul Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim și redactorul revistei) continuă «Istoria Locurilor Sfinte», studiu, care, notează autorul, va apare mai dezvoltat într-o broșură.

I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Banatului semnează rindurile intitulate : *Sfântul Ioan Sinaitul în cultura Bisericii Ortodoxe*. Este Ioan, supranumit «Scărarul» după lucrarea sa cu același nume, — lucrarea («*Scara virtuților*») devenită familiară iconografeii ortodoxe, precum și pietății și actelor de cult și în special ritualului înmormântării la ortodocșii români (pomi, colaci, covoare). Concepția despre desăvârșirea creștină a Sfântului Ioan Sinaitul-Scărarul — scrie I. P. S. Mitropolit Nicolae — «a devenit modelul pe care năzuiește să-l atingă orice creștin dornic de a urca «treaptă» după «treaptă» sau «a străbate «vamă» după «vamă» drumul mereu ascendent către Împărăția lui Dumnezeu».

P.C. Diac. Prof. Ioan Ivan (Seminarul teologic-Minăstirea Neamț) arată marea importanță a «Minăstirii Neamț în istoria monahismului românesc».

Teodor Virgiliu redă în frumoasa expunere pe «Gala Galaction traducător al Bibliei» care și «în fața splindidelor privescitori orientale, se află permanent, sufletește și spiritualicește sub stăpînirea fluidului cald care-l leagă de patrie».

P.C. Diac. Emilian Cornătescu în titlul *24 Ianuarie*, arată marea însemnătate a acestei zile în istoria Țării noastre : *Unirea Principatelor Române*.

Revista menționează și date din activitatea reprezentantului Patriarhiei Române la Ierusalim : participare activă, ca invitat, la servicii religioase ortodoxe în bisericile locale, asistare, ca invitat, la servicii religioase ale diferitelor confesiuni, la recepții ale primarului Ierusalimului, de Anul nou la președintele Statului, la conferințe teologice ca : «Atitudinea Mîntuitorului față de mariaj» și «Experiența Sîmbetei ca sărbătoare». Participînd, ca invitat, la sărbătorirea onomastică Prea Fericitului Patriarh Benedict al Ierusalimului, și felicitîndu-l din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, P. Cuv. Arhim. Lucian Florea, Superiorul Bisericii Române a primit din partea sărbătoritului «o cruce cu dedicația specifică zilei».

Mai aflăm că la Institutul Ecumenic de Cercetări și Studii Teologice din Ierusalim, s-a ținut sub aspicțiile «Fraternității de Cercetări Teologice» din Israel «Seminarul Nădejdi», la care au participat reprezentanți ai diferitelor confesiuni, — apoi în cadrul săptămîinii «Unitatea Creștină» (ianuarie 1974) s-au organizat mai multe reuniuni ecumenice în bisericile confesiunilor ; în martie s-a ținut la Ierusalim Conferința mondială cu tema «Duhul Sfînt», subliniindu-se importanța lucrării harice a Sfîntului Duh în Biserică și în viața creștină.

Urăm revistei «Învieerea» să-și continue frumoasa activitate religioasă.

— Patriarhul ecumenic Dimitrie I l-a hirotonit pe tînărul diacon (31 ani) Ioachim (Nerantulis) Episcop-Vicar cu titlul de «Melitene», în realitate însă fiind «Episcop-social» pentru cartierele creștine neglijate din Constantinopol.

— Mitropolitul Partenie din Cartagina (Libia) a prezentat Patriarhului său Nicolae VI din Alexandria drept model pentru dialogul Ortodoxiei cu Bisericile Naționale Orientale, cu Bisericile Romano-Catolice și Luterană, — recente succese

înregistrate între ortodocși și vechi-catolici. Mitropolitul Partenie este președintele Comisiunii sinodale alexandrine pentru «problemele unității creștine». Comunitatea sacramentală a vechi-catolicilor cu anglicanii și conceptul lor ecleziologic ar constitui, după Mitropolitul Partenie, singurele «dificultăți reale» pentru recunoașterea Bisericii Vechi-Catolice ca un fel de «Biserică Ortodoxă Apuseană».

— «Alianța evanghelică», a renunțat «de mult» — după afirmațiile conducătorilor ei — la atitudinea sa anticatolică de odinioară, devenind un partener important în dialogul interconfesional.

— După ultima statistică întocmită de «Alianța luterană mondială», numărul credincioșilor luterani de prelutindenii se cifrează azi la 73,3 milioane.

— «Toate Bisericile, toate organizațiile religioase, naționale și internaționale, trebuie să intervină și mai activ pentru întărirea mișcării pentru pace» a declarat Patriarhul Moscovei, Pimen, la întoarcerea sa de la sesiunea Consiliului mondial al păcii organizată la Sofia.

— Între Biserica Coptă-Ortodoxă și Biserica Coptă Romano-Catolică a început un «dialog teologic». De remarcă este că din delegația oficială romano-catolică fac parte și doi preoți și un mirean ai Bisericii Copte-Catolice. Faptul este apreciat drept o «deschidere ecumenică» a Bisericii Copte-Ortodoxe față de mica Biserică Coptă-Catolică.

— Un grup de creștini, de diferite profesii, a înființat la Geneva, cu ajutorul Bisericilor Romano-Catolică și Protestantă, un «seminar teologic ecumenic» (AOT) pentru cei care, «în probleme de credință voiesc să-și câștige unele certitudini în mulțimea incertitudinilor existente», pentru ca astfel credința să revină componentă a vieții lor zilnice, exprimând apartenența lor la Hristos. În acest seminar se oferă ocazia schimburilor de păreri în privința unor importante probleme actuale, fiecare participant putându-și exprima deschis critica sa. Acest seminar nu-i un «curs seral pentru majori și nici o școală teologică superioară». Dar aici fiecare își poate exprima propriile experiențe religioase fără considerație la apartenența confesională sau la gradul de cultură. Săptăminal se țin câte «două ore de curs» de către un teolog romano-catolic și protestant, și o jumătate de zi «discuții în grupă». În plus, teologii stau la dispoziția oricui dorește un sfat, o îndrumare sau o informație religioasă. Cursul acestui seminar durează șapte semestre, fiecare având o temă anumită.

— Într-un interviu de presă acordat în legătură cu «simpozionul ecumenic» anual de la New York, Arhiepiscopul Ramsey, primatul Bisericii Anglicane, și-a exprimat convingerea că în anul 2000 vor fi create condiții pentru pași concreți spre reunirea Bisericii Anglicane cu Biserica Romano-Catolică. De la încheierea Conciliului Vatican II relațiile dintre Roma și Canterbury — a spus primatul anglican — au înregistrat mari progrese în domeniul teologic, îndeosebi în ce privește Euharistia și preoția, asemenea și contactele ecumenice între comunități. «Unele mișcări din ultimul deceniu — a afirmat primatul anglican — se apropie de miracol, și-i foarte posibil ca înainte de sfârșitul veacului să înregistrăm o minune». Dar, a subliniat Arhiepiscopul Ramsey, Biserica Anglicană trebuie să evite orice dificultăți inutile, ca, de pildă, hirotonia femeilor.

— Delegații facultăților teologice romano-catolice germane întruniți în conferința lor anuală la Münstere au propus să se ia măsurile necesare ca studiul teologiei să se facă cât mai apropiat de viața practică a credincioșilor.

— Facultatea teologică veche-catolică din Berna (Elveția) sărbătorește un secol de existență.

— Proximal (7-lea) congres internațional al mariologilor are ca temă: «Cinstirea Fecioarei Maria din secolul XII — secolul XVI». În continuare va fi al XVI-lea congres internațional marionic cu tema: «Duhul Sfânt și Fecioara Maria».

— «E greu să fii bogat și să rămi om» a declarat Arhiepiscopul de Olinda și Becife (Brazilia) H.P. Camara, când a încasat un premiu de 320.000 mărci germane, — sumă pe care însă a destinat-o «activității sociale».

— La Roma se organizează o conferință internațională de studii teologice.

— «A lucra pentru pace» a fost tema anului acesta la «Ziua mondială de rugăciune a femeilor» la 1 Martie, participând din 170 de țări, milioane de femei la rugăciune pentru pace. Pentru prima dată s-a prăznuit ziua aceasta în 1887 în S.U.A.

— Scenariul filmului biografic «Profetul Mahomed» finanțat de societatea «Islam-Film» din Arabia Saudită a fost dat spre examinare unor teologi islami «dar și Patriarhului copt-ortodox, Șenuda III», pentru a-și da avizul, avînd și dreptul să facă modificări, unde ar fi ceva fals sau dușmănos creștinismului.

— Întrebat un moslemîn, care asistase la un serviciu religios creștin, ce impresie i-a făcut acesta, a răspuns: «Unele rugăciuni ale voastre le-aș putea face și eu, altele însă nu». Întrebat de motiv, a răspuns: «Allah al nostru, este mare, puternic, — este Domnul de care mă pot apropia numai cu umilință. La unele rugăciuni ale voastre mi s-a părut însă că voi sînteți prea familiari cu Dumnezeuul vostru, — relația voastră cu El are prea mult caracterul relațiilor bazate pe «tu și tu». Da, e relația creștină bazată pe iubirea dintre Părintele ceresc și fiii Săi, mîntuîți prin Fiul Său.

— În Iugoslavia a fost instalat un episcop romano-catolic numit de Roma o «sistemă de consultare» prealabilă a clerului eparhiei respective.

— Pe cine «fericește» un bătrîn african: Fericiți cei ce au înțelegere pentru piciorul meu șchiop și pentru mîna mea paralizată. Fericiți cei ce înțeleg că urechea mea trebuie să se trudească pentru a putea cuprinde tot ce mi se vorbește. Fericiți cei care par a ști că ochii mei s-au tulburat și gîndurile mele au oboșit.

Fericiți cei ce cu voieșie prietenească se opresc pentru a sta puțin de vorbă cu mine.

Fericiți cei care niciodată nu-mi spun că «faptul acesta mi l-ai povestit azi de două ori.

Fericiți cei ce înțeleg să-mi trezească amintiri din timpuri trecute.

Fericiți cei care mă fac să înțeleg că sînt iubit, respectat și nu sînt lăsat să fiu singur.

Fericiți cei care îmi ușurează zilele ce mi-au mai rămas pe drumul spre patria veșnică.

— Cu o serie de serbări religioase prăznuiește Biserica Romano-Catolică șapte veacuri de la moartea lui Thoma din Aquino, numit «Doctor angelicus». Născut în 1224 (1225) la Reccaseco lângă Aquino în sudul Italiei, a studiat la Monte Cassino, la universitatea din Neapole, apoi la Paris și Köln. A intrat în ordinul Dominicanelor și a activat la Paris, în Mînăstirea Sancta Sabina lângă Roma, în ultimii ani ai vieții fiind conducător de studii la Dominicanii din Neapole. A decedat la 7 martie 1274, (cînd nu împlinise încă 50 de ani) în drum spre Conciliul din Lyon, în Mînăstirea Cistercenților Fossa Nuova lângă Neapole. Thoma din Aquino a trăit într-un timp de aspre lupte spirituale, în epoca acceptării filozofiei aristotelice și a explicațiilor cu operele filozofilor arabi Avicenna și Averrees. Este epoca considerată drept «timpul de înflorire a universităților», și în care au fost elaborate marile sisteme ale scolasticii. Și Thoma este unul din cei mai consecvenți arhitecți (însuși întrebunțează termenul) ai «Summe-lor teologice». Se lucra atunci la armonizarea între «credință și știință». Filozofia, pentru Thoma, nu mai era «servitoarea teologiei». El îi acorda un drept propriu, dar nu în sensul că între cele două domenii n-ar exista nici o legătură. Teologia, după dînsul, este un îndreptar al filozofiei. Tezele filozofice, care contrazic adevărurile revelate, nu pot fi considerate ca adevărate. Dar nici filozofia nu rămîne fără influență asupra teologiei. După convingerea lui Thoma, nu există teologie independentă de filozofie. Dar «studiul filozofiei nu se face, scrie Thoma din Aquino, pentru a cunoaște ce au gîndit oamenii, ci pentru a cunoaște adevărul unei chestiuni». Trebuie studiate și părerile greșite, căci tocmai din cunoașterea motivelor care au dus la rătăcire, se poate cunoaște bine problema și, deci, în consecință adevărul. «Tomismul», învățătura religioasă a lui Thoma din Aquino, în care însă predomină elementul «filozofie și juridic» — ceea ce nu-i în teologia ortodoxă — în parte influențează și azi teologia romano-catolică.

— Pr. Prof. Dr. Ioan Bria (Institutul teologic — București) reprezentantul Patriarhiei Ortodoxe Române în Centrul ecumenic de la Geneva a fost încredințat cu îndeplinirea unei consultații ortodoxe privind tema: «A-L mărturisii azi pe Iisus

Hristos». Rezultatul consultației va fi prezentat la a cincea Adunare Generală a Consiliului ecumenic al Bisericilor din 1975 la Djakarta.

Prof. Bria a mai fost încredințat ca, în vizite făcute Bisericilor europene, să vadă cum își înțeleg aceste Biserici misiunea în tradiția lor teologică și în viața lor liturgică.

— Pr. Prof. Dr. Milan Šesam de la Institutul teologic din Sibiu semnează în «Communio Viatorum» (1/72) — revista Institutului ecumenic al facultății teologice Comenius din Praga — un articol intitulat «Comenius și România», în care arată că timpuriu a pătruns în Transilvania teologia lui Johannes Amos Comenius, «servind Românilor ortodocși izvor nou de argumente în lupta lor pentru introducerea limbii române în școli».

— «Centrul interortodox din Atena» a publicat în volum lucrările «Primului congres ermeneutic Ortodox» ținut la Atena în mai 1972. Volumul cuprinde și referatul «Însemnătatea Tradiției ortodoxe exegetice pentru cercetarea teologică modernă, cu privire la Vechiul Testament» prezentat la congres de Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

— Patriarhul ortodox al Alexandriei l-a distins pe ministrul austriac, Dr. Theodor Pizze-Peruvic, președintele așezământului «Pro Oriente» din Viena cu «Ordinul Sfântului Marcu» — cea mai înaltă distincție a Patriarhiei Ortodoxe menționate — pentru «merite deosebite pentru Ortodoxie».

— «Institutul teologic ecumenic» din Bari (Italia) publică o nouă revistă ecumenică, nu numele «Nikolaus». Înființat în 1968 Institutul se ocupă îndeosebi de patristica bizantină-greacă, avînd o bibliotecă cu 15.000 volume.

— «Rolul Bisericii într-o lume aflată în prefacere» a fost titlul temei de la a treia rundă a dialogului dintre Biserica Ortodoxă Rúsă și Biserica Romano-Catolică, organizat la Zagorsk. Tema a fost tratată sub aspectele următoare: «Biserica și mîntuirea într-o lume aflată în prefacere», «Grijile pastorale în lumea de azi», «Credincioșii și crizele din lumea de azi». — Discuțiile au avut caracter curat religios și teologic, fiecare parte spunîndu-și deschis conceptele sale. În comunicatul final se spune că reprezentanții celor două Biserici au ajuns la un cuprinzător acord în principiile esențiale, ce determină atitudinea lor pastorală față de problemele lumii de azi, deși în aplicarea acestor principii la situații concrete mai persistă deosebiri, care trebuie căutate în deosebirea situațiilor și tradițiilor bisericesti ale celor două Biserici.

— Organul «Consiliului islamic suprem» din Cairo «Mimbar el-Islam» a salutat inițiativa belgiană de a recunoaște ca legală religia islamică, căreia aparțin în Belgia 140.000 studenți și muncitori. Sînt recunoscute pe plan de egalitate toate cele patru confesiuni ortodoxe ale Islamului (Hanafitii, Malikitii, Safitii și Hanbaliții).

— După pregătire de doi ani s-a înființat în Bavaria «Comunitatea de lucru a Bisericilor Creștine», urmărind cultivarea conștiinței ecumenice la creștini, precum și cultivarea dialogului teologic între religii. Membri ai comunității sînt pînă acum: Biserica Veche-Catolică, Biserica Romano-Catolică, Bisericile Evanghelică-Luterană, Evanghelică-Reformată, Evanghelică-Metodistă și Mitropolia Ortodoxă Greacă (QK. If. 6, 7, 11, 12/1974).

— Biserica «Sfîntul Ilie» din Zagorsk a implinit 200 ani de la zidire. La serviciul divin săvîrșit la prăznuirea acestei date, Mitropolitul Serafim al Cruțitelor

și Colomnei a distins cu «distincții bisericești» pe toți clericii slujitori ai acestei Biserici (Stim. Ort. 1/1974).

— Institutul Ecumenic de la Bossey tratează în prezent probleme care interesează de aproape pe creștinii de pretutindeni: egoism, indiferență, nedreptate, neputința celor săraci și slabi față de oprimare și exploatare, pentru a contribui la lămurirea problemei, cum poate, — într-o astfel de situație — «Hristos eliberează și uni», problemă ce este tema Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor din anul 1975. Se mai tratează probleme ca: «A mărturisii azi pe Hristos»; «Biserica în căutarea vieții comunitare»; «A fi om în lumea de azi» ș.a.

— În centrul ecumenic de la Geneva s-au ținut discuții între delegații ai Consiliului ecumenic al Bisericilor și delegații ai Conferinței creștine pentru pace (Praga), având ca teme: unitatea, pacea, dreptatea și libertatea și urmărind înțelegerea mai bună a serviciilor pe care Biserica trebuie să le facă lumii. Cu ocazia acestor discuții delegații Conferinței creștine pentru pace au declarat că acestea se privește pe sine ca parte integrală a mișcării ecumenice mondiale.

— În legătură cu documentele Conferinței mondiale de la Bongkok (1973) cu tema: «Mintuirea azi», Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, într-o adresă trimisă Consiliului ecumenic al Bisericilor, apreciind caracterul pozitiv al lucrărilor Conferinței menționate, obiectează totuși că nu s-a apreciat în măsură suficientă însemnătatea hotărâtoare a lui Iisus Hristos și «nu s-a spus nimic despre ținta finală a mântuirii: viața veșnică în Dumnezeu»; asemenea se obiectează că se observă o tendință conștientă pentru o înțelegere unilaterală și negativă a mântuirii în sensul unui nelimitat «orizontalism»... (adică având accentul pe elementul social), pentru «verticală», dimensiunea principală (elementul duhovnicesc), ne mai rămânând nici un spațiu...».

Și Patriarhia ecumenică din Constantinopol, în adresa de felicitare trimisă Consiliului ecumenic al Bisericilor la jubileul de 25 de ani, după aprecierea pozitivă a activității acestuia, ține să atragă atenția să se «țină echilibrul între țelurile sociale și problemele teologice și să stea în ajutor Bisericilor în tendința lor comună după unitate și să-l propovăduiască pe Hristos cel neîmpărțit» (Od, 6, 7, 8/1974).

— «Alianța Evanghelică» a înființat la Nordertodt lângă Hamburg o «Universitate teologică internațională», pentru oricine vrea să cunoască «întreg mesajul biblic».

— «Alianța Reformată Mondială» își sărbătorește jubileul de 100 ani de existență cu lozincă: «Mărirea lui Dumnezeu și viitorul omului».

— Arhiepiscopul de Canterbury, Dr. Michael Ramsey, primatul Bisericii Anglicane (ne-a vizitat și Biserica noastră, este al 100-lea Arhiepiscop de Canterbury) împlinind vârsta de 70 de ani, se retrage din scaun. A activat mult pe linie ecumenică.

— Comisiunea de teologi romano-catolici și luterani din Margland (SUA), care din 1965 lucrează în sens ecumenic, a elaborat până acum declarații comune privind simbolul micoe-constantinopolitan, Botezul, Euharistia, și Preoția. În discuție este adusă «infaibilitatea papală», — problemă mai dificilă pentru a ajunge la o înțelegere comună.

— În Liberia s-a înființat un seminar teologic pentru satisfacerea trebuințelor religioase din statele: Liberia, Sierra Leone și Zambia. Tinerii teologi din aceste state studiau până acum în Nigeria.

— Prof. Dr. Georg Denzler, titularul catedrei de istorie bisericească de la Facultatea teologică din Bamberg, tot așteaptă de la Vatican răspuns la cererea sa de dispensă — nu de trecerea în stare laică — de la obligația celibatului. (*In.*, 43, 54/1974).

— Cunoscutul teolog romano-catolic, profesorul dogmatist Dr. Karl Rahner, afirmă, într-o scrisoare adresată unui pastor evanghelic, că vechea tradiție a Bisericii Romano-Catolice de a nu admite femeilor hirotonia în preot, este «o simplă tradiție istorică omenească» și nu poate fi probată pozitiv ca «dogmă catolică». — Dar există la Vatican o comisiune, care, între altele, se ocupă și de problema aceasta (*Kath. Korv.*, 22/1974).

— Săpături arheologice făcute la Bremen (R.F. Germania) au dat de zidurile unor biserici din sec. VIII și IX.

— «Societatea pentru înnoirea artei religioase» organizează în centrul New-York-ului un muzeu pentru arta creștină, căruia i se va atașa o bibliotecă, cuprinzând însemnate opere religioase și de artă din lumea întreagă.

— «Asociația internațională de cîntare bisericească» își ține Congresul General la Salzburg, cînd vor fi executate cele mai renumite compoziții muzicale bisericești de prelutindeni (*Kult.*, 70/74).

— A opta Adunare Generală a comisiei bisericești «Justitia et Pax» s-a încheiat cu un stăruitor apel la întărirea apărării drepturilor omului. Participanții la adunare au constatat că de o parte se înmulțesc violările drepturilor omului, iar pe de altă parte sporește vigilența și conștiința opiniei publice pentru apărarea lor. Din lucrările adunării mai notăm constatarea că «dreptatea și pacea sînt dimensiuni fundamentale pentru propovăduirea evangheliei» și că o notă pozitivă în lumea de azi o prezintă «setea după dreptate și dorința după o nouă calitate a vieții».

— «Consiliul Ecumenic al Bisericilor» a hotărît să sprijine acțiunea Bisericii Ortodoxe Etiopiene pentru îngrijirea copiilor (aproape 10.000) rămași orfani în urma mării secete din unele provincii etiopiene. Biserica Ortodoxă Etiopiană a colectat pînă acum suma de 8½ milioane dolari etiopieni pentru acțiunea ei caritativă.

— Arheologi sovietici au descoperit în peninsula Kola, dincolo de cercul polului nord, peste 100 de imagini incrustate în stîncă (vechimea 4000 ani), reprezentînd, între altele, și multe rituri religioase (*Univ.*, 3/1974).

Conducerea Bisericii Evanghelice din R.F. Germania a recomandat comunităților sale să studieze istoria, dogma și viața Bisericii Ortodoxe.

Volumul, cuprinzînd schimbul de scrisori dintre Vatican și Patriarhul Ecumenic din Constantinopol din anii 1959—1970, apare acum și în limba germană, pentru ca cele 284 documente să poată fi cunoscute de cît mai mulți creștini.

Bisericile Ortodoxă Rusă și Ortodoxă din Etiopia au format un comitet comun pentru promovarea colaborării între ele. Comitetul se va ocupa de schimb de delegații și profesori de teologie, de pelerinaje și informații bisericești reciproce, precum și de trimiterea de studenți etiopieni pentru studii la Academii teologice ale Patriarhiei Ortodoxe Ruse.

Pensionîndu-se Dr. Helmut Thielicke, profesor de teologie sistematică la Facultatea teologică evanghelică a Universității din Hamburg, la catedra sa vacantă a fost numit dogmatistul romano-catolic Dr. Otto Pesch (dominican).

După discuțiile care au durat 80 de ani, cred unii teologi că acum Bisericile Romano-Catolică și Anglicană au făcut un pas hotărâtor pentru recunoașterea reciprocă a preoției. Într-o declarație comună, aprobată după zece zile de tratative la Canterbury între teologi ai celor două Biserici, se spune că rezultatele obținute acum «vor avea mare însemnătate pentru relația dintre cele două Biserici».

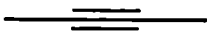
În legătură cu problema intercomuniunii, în care unii caută o rezolvare pentru despărțirea Bisericilor, Cardinalul Jan Willebrands, președintele «Secretariatului Vatican pentru unitate», a declarat: «Este ferma noastră convingere că aici nu-i vorba de o problemă curat disciplinară, ci, în fond, de o problemă de credință. Taina Euharistiei este un semn al unității. Unde lipsește unitatea în credință și în comunitatea bisericească, lipsește și adevărul semnului sacramental».

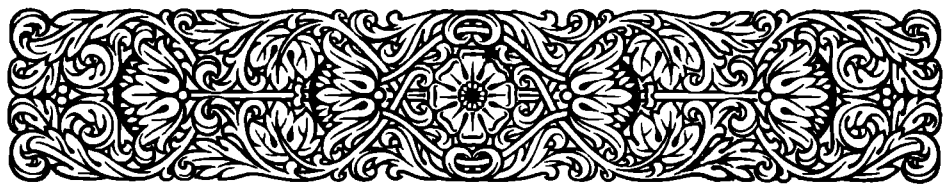
Papalitatea este impedimentul principal pentru unitatea creștinismului, a afirmat teologul romano-catolic, Prof. Dr. Hans Urs von Balthasar (Elveția). La o înțelegere potrivită a papalității se poate ajunge, continuă profesorul, numai făcând un înconjur prin interpretarea teologică a «principiului oficiului și a principiului iubirii în Noul Testament». Legătura, greu de realizat, între oficiu și iubire constituie problematica papalității în substanța sa teologică. Realizarea legăturii dintre primat și colegialitate în oficiul papal este una dintre cele mai însemnate misiuni de viitor a Bisericii.

— Institutul catolic de cercetare și informare «Pro mundi vita» din Brüssel și Centrul de Studii al Alianței Luterane Mondiale a organizat la Löwen (Belgia) un colochiu internațional cu tema: «Dezvoltarea teologică în China».

— Trei specialiști romano-catolici și doi specialiști protestanți pregătesc o ediție ecumenică a Noului Testament în limba spaniolă.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

ARTICOLE ȘI STUDII

CRONOLOGIA BIBLICĂ

Cuvîntul cronologic este grecesc și provine din combinarea a doi termeni: *chronos*¹ cu însemnarea de timp și *logos*² ce înseamnă vorbire despre ceva. Prin cronologie deci n-are să se înțeleagă altceva decît știința ce se ocupă cu studiul timpului, adică al datelor istorice.

Cronologia a luat ființă din necesitatea pe care a simțit-o omul de a ține socoteala timpului. Chiar din antichitatea cea mai îndepărtată s-a simțit nevoia ca timpul să fie divizat în ani, în decenii, în secole și în ere. Pînă în epoca elenistică³, Orientul n-a cunoscut nici o eră propriu-zisă. Se data după anii de domnie ai regelui în funcție, după un eveniment exterior, cum ar fi un cutremur mare⁴ etc.

Nici Sfînta Scriptură n-are o cronologie în sensul autentic al cuvîntului. Indicațiile de epoci sau perioade pe care le întîlnim ici sau colo (Judecători XI, 26; I Regi VI, etc) nu sînt ere, ci simple computuri⁵ ale aghiografului respectiv.

Iată citeva din erele cu care s-a datat în antichitate, unele din ele utilizate și în cărțile Bibliei.

1. *Era Olimpiadelor*, numită așa de la jocurile olimpice, ce se țineau vara în Olimpia (Peloponesul Greciei), din patru în patru ani, în onoarea lui Zeus Olimpianul. Începutul acestei ere a fost fixat la 1 sau 25 iulie, anul 776 î.e.n. Olimpiadele erau numerotate cu I, II, III, IV-a etc iar anii dintre ele erau și ei numerotați. Se spunea, de exemplu, anul I al olimpiadei a VII-a, anul II al olimpiadei a XX-a, anul III al olimpiadei a XXXV-a. Această eră a fost mult utilizată în perioada dinainte de Hristos, dar chiar și după aceea, în operele ce se ocupau de cronologie⁶.

1. *καιρός* = timp. 2. *λόγος* = cuvînt, vorbire, tratat.

3. Epoca elenistică începe de la Alexandru cel Mare.

4. Asirienii aveau liste *eponime*. Eponimii erau conducătorii proeminenți ai statului-cetate, cum era aceea vreme. 5. Computul este calculul calendaristic.

6. Prefacerea în anii erei creștine se face astfel: Se înmulțește anul olimpiadei cu 4 și de aci se scade 776. Astfel se obține cel de al patrulea an al perioadei în cauză. De exemplu olimpiada 200 = $4 \times 20 \times 20 = 800 - 76 = 24$, adică în vara lui 24 după Hristos începe olimpiada 200, 4. Atunci olimpiada 200, 1=21 e.n., Olimpiada 200, 2=22 e.n., olimpiada 200, 3=23 e.n. Tot așa olimpiada 273, 4=316 e.n. și olimpiada 227, 4=132 e.n. Datele înainte de olimpiada 195, 1(1 e.n.) sînt cele dinaintea nașterii lui Hristos. Aci, de asemenea se înmulțește cu 4, iar rezultatul se scade din 777 (nu din 776). De exemplu olimpiada 100=777-400=377, deci olimpiada 100, 3=378 î. e. n., iar olimpiada 100, 4=377.

2. *Era fondării Romei*, după numerotarea lui Varro⁷, începea la 21 aprilie 753 i.e.n., totuși în practica cronologică, începutul anului era așezat la 1 ianuarie. Această eră era desemnată cu abreviațiunea UC⁸ și a fost utilizată timp îndelungat în tot cuprinsul imperiului roman. Ea a fost înlocuită complet de către era creștină, tirziu de tot⁹. Alături de numărătoarea varroniană, citeodată se mai utiliza și o alta¹⁰, cunoscută sub numele de *Fasti Capitolini*¹¹ (catalogul consulilor). Ea a început sub August și după această eră s-a datat oficial până în secolul al VI-lea. Ea începea cu un an mai tirziu decât era lui Varro¹².

3. *Era seleucidă*, adesea numită și a lui Alexandru, număra anii după un eveniment (nu prea ușor de determinat) din perioada urmașilor (diadohilor), adică a luptelor pentru putere, pe care le-au purtat generalii lui Alexandru cel Mare. Era aceasta se mai numește și *siriacă*, fiindcă începea în toamna anului 312 i.e.n., când Seleuchos Nicanor a instaurat puterea grecească în Siria, Mesopotamia și o parte din Asia Mică¹³. Această eră a rămas în uz foarte mult timp, chiar și după înscăunarea egirii mahomedane, la 622 e.n., dar supraviețuind printre iudei cam până în secolul al XVI-lea al erii noastre. Încă și astăzi este utilizată de către creștinii sirieni din Liban¹⁴.

4. *Era Biblică*. Sfânta Scriptură are o cronologie a sa, dar datele cronologiei sale nu sînt înțelese complet de noi cei de astăzi. Neînțelegerea provine din două cauze. În primul rînd fiindcă textul ebraic, grec și latin (cele mai vechi), nu ni s-au păstrat intacte, ci ele au suferit anumite deteriorări, din care cauză între cele trei texte există serioase divergențe. În al doilea rînd, fiindcă pentru măsurarea și indicarea timpului, metodele au fost multiple, după cum și israeliții au trecut prin mai multe civilizații și moduri de viață. Cărțile Bibliei nu lasă să se întrevadă clar erele sau cronologiile folosite. Sfânta Scriptură număra anii de la facerea lumii. Cum am amintit, cele trei texte: ebraic, grec și latin, fiind divergente, de aceea în ce privește numărul anilor de la creație încoace au luat naștere mai multe ere și anume:

5. *Era iudaică de la facerea lumii*. Iudeii număra 3761 de ani de la facerea lumii pînă la Nașterea Domnului Hristos sau mai bine-zis pînă la anul nou al lor, ce cade în toamna anului I al erii creștine. La acest număr au ajuns ei, fiindcă Talmudul consideră că facerea lumii este despărțită de distrugerea templului de către Titus (anul 70 e.n.), cam cu 4000 de ani. Această eră iudaică este în uzul mozalciilor încă din secolul al II-lea e.n., înlocuind «Recensămîntul contractelor» (era seleucidă). Era iudaică începe cu 7 octombrie 3761 i.e.n. ziua ei începînd cu

7. H. Lietzmann, *Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit*, 3. Auflage von Kurt Aland, Berlin, 1956, p. 13.

8. Urbe condita=de la înflințarea Romei.
9. Preschimbarea anilor «după fondarea Romei» (ab urbe condita) în era noastră creștină se face scăzîndu-se 753 din numărul ab urbe condita și așa obținem anul creștin. De exemplu 953 a.u.c.=953 - 753=200 e.n. Dacă numărul a.u.c. este mai mic decât 754 (=1 e.n.), atunci data este înainte de Hristos și numărul trebuie să fie scăzut din 754, ca să obținem anul precreștin. Exemplu: 554 a.u.c. = 754 - 554 = 200 i.e.n.

10. Fasti consulares. 11. H. Lietzmann, *op. cit.*, p. 13.

12. Astfel anul 953 a.u.c., după Varro este egal cu 952 a.u.c. după Fasti Capitolini și egal cu 200 e.n., în timp ce 953 a.u.c. Capitolin 201 e.n. = 954 a.u.c. Varro.

13. *Cambridge Ancient History* Vol. I, ed. II-a, Cambridge, 1928, p. 143.

14. H. Lietzmann, *op. cit.*, p. 7.

15. În Egipt au fost influențați de calendarul egiptean, iar în Canaan au fost influențați de calendarul babilonean.

apusul soarelui zilei precedente. În anul 1974 al nostru, al creștinilor, avem anul mozaic 5735 al erii iudaice.

6. *Era creștină de la facerea lumii sau era constantinopolitană*, cunoscută și sub numele de *era bizantină*. Ea numără anii de la începutul lumii, după un calcul întocmit ingenios cu date din Vechiul Testament. Crearea lumii este așezată la anul 5509 î.e.n. și anume la 1 septembrie așa încît cu anul 1 după Hristos începe anul 5510 al erii noastre¹⁶. Această eră constantinopolitană a fost utilizată mai întîi în secolul al VIII-lea și a pătruns repede în literatură și în documentele Bizanțului, iar astăzi este era întrebuițată de către Biserica Ortodoxă a Răsăritului, căci bisericește noi începem anul la 1 septembrie și nu la 1 ianuarie, cînd începe anul civil.

7. *Era alexandrină de la facerea lumii*. Ea a fost stabilită de către monahul Panodoros cam pe la anul 400 e.n. și fixează crearea lumii la 29 august 5493 î.e.n.¹⁷. Această eră a fost foarte mult utilizată de către cronograful egipteni¹⁸.

8. *Era dioclețiană*, adesea numită de către creștini și *era martirilor*, începe cu anul suirii pe tron al împăratului Dioclețian, la 29 august 284 e.n. Ea a fost mult utilizată în Egipt¹⁹ și este înfîlțită des pe documentele de pe papirusuri²⁰.

9. *Era apuseană*. Creștinii din apus numără de la facerea lumii pînă la Nașterea Domnului Hristos 4000 de ani. Usser¹² dă 4004 ani, Scaliger²², iar cronologul englez Clinton²³ dă 4138 ani. După Martirologiul roman sînt 5199 de ani, dar calculul pascal apusean de astăzi²⁴ numără 3493 de ani de la facerea lumii pînă la Hristos²⁵.

16. Dacă de exemplu citim 717 e.n. = 6225 grec, aceasta înseamnă că anul grecesc începe la 1 septembrie 716 și termină la 31 august 717 e.n. Deci 25 decembrie 6225 nu este 25 decembrie 717, ci 25 decembrie 716.

17. Ușor putem face legătura acestei ere cu a noastră, dacă se caută echivalentul ei cu era bizantină. Pentru aceasta este necesar să se adauge 16. De exemplu era alexandrină 6000 = 6061 în era bizantină și fiindcă anul ambelor ere începe toamna, anii se scurg exact paralel. Anul bizantin (iulian) corespunzător este toamna anului 507—508.

18. Aici ar mai trebui să amintim de era lui Iuliu Africanul, scriitor creștin din secolul al III-lea, care numără de la creație 5502 ani s-au chiar 5500 și era lui Eusebiu de Cesarea (sec. IV), care compute de la crearea lumii 5201 ani. Cf. Eusebie Popovici, *Istoria Bisericii Universale*, vol. I, București, 1925, p. 8.

Era alexandrină, a lui Iuliu Africanul și Eusebiu al Cesareii, cu începere din secolul al IX-lea e.n., au fost complet înlocuite de către era constantinopolitană.

19. H Lietzmann, *op. cit.*, p. 11.

20. Pentru a obține anul erii dioclețiene, la primul an al acestei ere se adaugă 283 ca să se obțină anul de la nașterea lui Hristos, în a cărei toamnă începe anul dioclețian. Astfel Dioclețian 100 = toamna lui 383 pînă în toamna lui 384.

21. Un mare istoric apusean. 22. *Cambridge Ancient History*, vol. I p. 144.

23. *Ibidem*, p. 143.

24. N. Sachelarie, *Calendarul și Pascalia veche și nouă*, București, 1936, p. 7.

25. În istoria Bisericii noastre, în afară de erile de care am amintit mai sus mai găsim și altele ca de exemplu :

a. *Era spanică* de care s-au servit pînă în secolul al XIV-lea și al XV-lea creștinii din Spania și Portugalia. Ea începea la 1 ianuarie 38 î.e.n., cînd August a prefăcut Spania în provincie romană.

b. *Era mauritană*, utilizată în Africa de nord, începea din anul 40—41 e. n., privit de creștinii de aci ca anul morții Domnului. Anul îi începeau cu 25 martie.

c. *era armeană*, începută la 9 iulie 552, din cauza introducerii unui nou calendar bisericesc, în anul 551 e. n. d. *Egira musulmană* începută la 16 iulie 622 e.n.

Pe baza primelor trei ere vechi, amintite mai sus, și cu ajutorul datelor procurate de către Biblie a devenit posibilă o sincronizare a istoriei *biblice* și celei *profane*.

Cea mai timpurie încercare de a forma o singură schemă a istoriei universale s-a făcut în secolul al III-lea al erei noastre, când Iuliu Africanul²⁷ a combinat datele biblice cu alte evenimente exterioare, într-o înșirare lămurită. El a numărat 5500 ani de la crearea lumii până la Hristos. A fost urmat de Eusebiu de Cesareea, care și el combină toate datele, dând naștere *erei lui Abraham*, adică găsește că de la Avram până la Hristos au trecut 2017 ani²⁷. Opera «părintelui istoriei bisericești» i-a dat autorului un loc de cinste printre cei care au reușit să construiască o cronologie precisă a istoriei.

Necesitatea unei cronologii istorice, ce să înceapă de la capăt, se simțise foarte de timpuriu. De asemenea, în antichitate, nu rareori sînt găsite documente din care se desprinde o mare grijă pentru păstrarea și aranjarea arhivelor trecutului. Dar, din nefericire, a trebuit să treacă mult timp pînă să se ajungă a se face ceva cum se cuvenea. Numai după o lungă scurgere de timp, dorința de a înregistra actele comerciale, evenimentele politice și cele de alt ordin, a dat naștere unei preocupări de înșiruire a întîmplărilor istorice, care treptat au devenit tot mai temeinică și demnă de încredere.

Foarte tîrziu au apărut eforturile de a se sincroniza diferite sisteme de cronologie ale timpului și apoi să se subordoneze cronologia locală sau personală istoriei naționale sau universale. Din nefericire, izvoarele vechi, ce serveau pentru a întocmi o cronologie generală, de cele mai multe ori, erau imperfecte și chiar fără consistență. De ceea, cînd Eusebiu de Cesareea se străduiește să aranjeze materialul biblic și profan, pentru a întocmi o tabelă comparativă a regilor și evenimentelor trecutului, el se vede obligat să supună numerele Bibliei unei critici pure, lucru pe care l-au făcut apoi mai toți istoricii care i-au urmat.

În epoca noastră, marea acumulare de material antic, cu conținut istoric și arheologic, a rezolvat cîteva probleme gingașe, dar a scos la iveală altele noi.

Întocmirea istoriei antichității s-a făcut greu, din cauza obscurității și ambiguității textelor, apoi din cauza marelui stricteții a metodelor istorice moderne și mai ales din cauza faptului că istoricii și scriitorii dinaintea lui Eusebiu de Cesareea, foarte frecvent, au utilizat un fel de criticism al lor propriu și ne-au lăsat informații greu de controlat de către istoricii de astăzi. De aceea, adesea, istoricul zilelor noastre nu poate face altceva decît să cumpănească toate probabilitățile. Pentru aceasta, concluziile contradictorii sînt inevitabile și aceasta din cauza greutății de a te decide cu care izvor să mergi, căci sursele se contrazic, deși în aparență fiecare spune adevărul.

În orice caz însă, Vechiul Testament a servit în chip neabătut la fixarea cronologiei lumii vechi, dar nu-i mai puțin adevărat că și cronologia Vechiului Așezămînt a fost luminată mult prin cronologia Egiptului și Orientului Apropiat și Mijlociu. Egiptul și Mesopotamia, la un loc, au pus bazele sistemelor noastre de calculare a timpului, cum și a intervalelor dintre evenimente³⁰. Dacă în anu-

26. Iuliu Africanul ne dă prima istorie creștină a lumii.

27. *Cambridge Ancient History*, vol. I, p. 145.

28. *Ibidem*, p. 146.

29. Prin Mesopotamia se înțelege Babilonia și Asiria la un loc.

30. *Cambridge Ancient History*, p. 147.

mite privințe egiptenii erau mai exacti, în schimb locuitorii Mesopotamiei dădeau mai multă atenție cronologiei. Babilonienilor li se datorește diviziunea timpului în ani, luni și săptămîni³¹, cum și subdiviziunea zilei în douăsprezece ore duble. Tot babilonienilor li se datorește găsirea și folosirea sistemului sexagesimal³².

Cum s-a întîmplat cu mai toate popoarele Orientului antic, tot astfel s-a întîmplat și cu egiptenii, căci cînd este vorba de cronologia lor întîlnim mari dificultăți. Ca și babilonienii și asirienii, egiptenii n-au utilizat o eră, adică un calendar, în care anii să se numere de la o dată oarecare. Ne-am fi așteptat ca în Egipt, anii să înceapă de la 4241 i.e.n., data introducerii prezumtive a calendarului sotiac³³ sau de la un alt eveniment. Dar lucrul stă cu totul altfel. În majoritatea cazurilor, timpul era indicat după anii de domnie ai regilor. De pildă, se zicea: «Cutare fapt s-a întîmplat în al treilea an al regelui X...». Și computul, adică numărătoarea anilor sau calendarul, nu se continua, ci se începea cu fiecare domnie nouă. La început, în antichitatea cea mai îndepărtată, nu se indicau nici anii de domnie, ci anii se distingeau printr-un eveniment mai deosebit³⁴, ca de exemplu o victorie, o construcție, un edificiu, o sărbătoare, un recensămînt al veniturilor statului etc. Acest obicei a rezistat în Egipt, ca și în Mesopotamia, mii de ani. Abia cu începere de la dinastia a XII-a, în Egipt, prinde consistență obiceiul de a se indica evenimentele după anii de domnie al regelui. Numărătoarea sau computul se făcea cu fiecare nouă suire pe tron. Anul în cursul căruia se urca pe tron un rege era în același timp și al aceluia pe care-l succedase.

Astăzi pentru a se putea întocmi o cronologie adevărată, luînd ca bază anii de domnie ai fiecărui rege, ne-ar trebui două condiții: a. să se fi aflat monumente cu numele fiecărui rege și cu toți anii lor de domnie pe o perioadă ce acoperă mai bine de 4000 de ani³⁵ și b. să posedăm liste complete cu regii care s-au succedat. Din nefericire, nici o condiție nici alta nu se îndeplinește, căci ne lipsesc atît monumentele cît și listele complete. Cele care ni s-au conservat sînt foarte incomplete și uneori cu mari exagerări de ani. Totuși, pe baza celor care s-au aflat, s-a alcătuit o cronologie a tuturor popoarelor vechi așa cum s-a putut, primită de unii contestată de alții.

Tot cu greu s-a întocmit și o cronologie biblică, desigur nu fără opoziții, care în esență ar arăta cam după cum urmează:

EGIPTUL ANTIC	PALESTINA	ORIENTUL ANTIC
	1. PERIOADA PATRIARHALA	
	Instalarea canaanitilor	3000
	" amoreenilor	2500
Dinastia a XII-a	" huritilor	1900
2000—1785		Dinastia de Ur
Invazia hicsoșilor 1720	Abraham către	1850
Isgonirea hicsoșilor 1580	Ebrii în Egipt către	1650
	Stăpînirea Egiptului peste	Hamurabi
	Canaan	1550—1225
		Casiții în Babilonia
		1700
		1500

31. Numirea zilelor după planete și zeițăți s-a făcut tirziu.

32. Împărțirea orei în 60 de minute și minut în 60 de secunde.

33. A. Gardiner, *Egyptian Grammar*, Oxford, 1917, p. 204.

34. L. King, *A History of Sumer and Akkad*, London, 1923, p. 57.

35. A. Moret, *Histoire ancienne*, vol. I, Paris, 1936, p. 113.

EGIPTUL ANTIC		PALESTINA		ORIENTUL ANTIC	
Meneftah	1225	Exodul din Egipt	1225	Apogeul hetit	1270
Stela Meneftah	1223				
2. PERIOADA JUDECĂTORILOR ȘI REGILOR					
		Intrarea ebreilor în Canaan, căt-re	1185		
		Perioada Judecăt-ori	1185—1035	Teglat Falasar	1100
Dinastia XXII	947—702	Instituirea regalităt-ii	1035		
		David căt-re	1000		
		Schisma regatului	935		
3. DE LA SCHISMĂ PINĂ LA CĂDEREA REGATULUI ISRAEL					
		Roboam	935—914		
		Ieroboam I	935—810		
		Nadab	910—909		
		Abia	914—911		
		Asa	911—971		
		Baasa	909—886		
		Ela	886—885		
		Zimbri	885		
		Omri	885—874		
		Fondarea Samariei	880		
		Ahab	874—853	Assurnazirapal II	860
				Salmanasar III	830
		<i>Profetul Ilie</i>			
		Iosafat	871—848		
		Ohozia	853—852	Băt-ălia de la Qarpar	854
		<i>Profetul Elisei</i>			
Dinastia XXXIII	834—740	Iehu	841—814		
		Atalia	841—835		
		Ioahaz	814—798	Adadnirari III	810—783
		Ioăș	835—796		
		Ioas	798—783		
		Amasia	796—781		
		Ieroboam II	783—743		
		Ozia	781—740		
		<i>Profeții Amos, Ozea și Isata</i>			
		Zaharia	743		
		Șalum	743		
		Menahem	743—739		
		Ioatam	740—736	Teglatfalasar III	745—726
		Faceea	737—732	Cucerirea Damascului	732
		Ahaz	736—716	Salmanazar V	726—722
Dinastia XXIV	726—712	Osea	732—724	Sargoe II	721—705
		<i>Profetul Mihea</i>			
		Căderea regatului Israel	hub		
		Saragon II	721		
4. FINELE REGATAULUI IUDA					
		Ezechia	716—687	Senabherib	704—681
		Manase	687—642	Cade Iachiș	701
				Asediul Ierusalimului	701
				Asurbanipal	668—638

EGIPTUL ANTIC		PALESTINA		ORIENTUL ANTIC	
Dinastia XXVI	663—609	Amon	642—640	Căoerea Tebei	663
		Iozia	640—609	Căderea Ninivei	612
<i>Profeții Sofonie, Habacuc, Ieremia și Nahum</i>					
Necho	609—654	Bătălia de la Megido	609	Nabopolasar	625—605
		Ioahaz	609	Bătălia Karkemiș	605
		Ioakim	609—597	Nabucodonosor II	604—562
		Ioakim	597		
Psametik II	580	Sedekia	697—586		
Apries	570	Căderea Ierusalimului	586		
5. PERIOADA EXILULUI BABILONEAN					
		Exilul în Babilon	586—538	Cirus	559—529
<i>Profetul Ezechiel</i>					
		Edictul lui Cyrus	538	Căderea Babilonului	539
		I-a reîntoarcere în țară	537		
6. IUDEII SUB DOMINAȚIA PERSANA					
Cambise	525			Cambise	529—522
Perșii	525—404			Darius I	522—485
<i>Profeții Agheu și Zaharia</i>					
		Sfințirea Templului	515	Xerse I	485—465
				Artaxerse I	465—425
<i>Profeții Mihea și Obadia</i>					
		Refacerea zidurilor Ierusalimului	445	Xerse II	424
		Anularea căsătoriilor cu femeii străine	433	Darius II	424—404
Independența	404—341	Ezra	398	Artaxerse II	404—358
				Artaxerse III	358—338
<i>Prof. Ioel</i>					
A doua dominație persană	341—33			Arses	338—335
Alexandru în Egipt	33			Darius III	335—330
				Finele Perstei	33
7. IUDEII SUB LAGIZI ȘI SELEUCIZI					
Ptolomeu Soter	323—283	Templul Garizim c.	330	Seleucos Nicator	312—280
Ptolomeu II Fil.	285—246	Dominație lagidă	301—200	Antioh I Soter	280—261
Ptolomeu II Ev.	246—221			" II Teos	261—246
Ptolomeu IV Fil	221—203			Seleuh II Call.	246—225
Ptolomeu V Epif.	203—181	Dominația siriană		" III Ker.	225—223
Ptolomeu VI Fil.	181—145	Persecuție religioasă: Macabei	168	Antioh III	223—187
				Seleuh IV	187—175
				Antioh IV Epif	175—163
				" V	161—162
<i>Prof. Daniel</i>					
Ptolomeu VII	145—144	Independența	143	Demetrios Sot.	161—150
Ptolomeu VIII	145—116			Alexandru Balas	150—145
				Demetrios II	129—125

EGIPTUL ANTIC

PALESTINA

ORIENTUL ANTIC

8. ASMONEII ȘI ROMANII

		Ioan Hircan	134—104	Grahii	133—1222
		Luarea Samariei	108	Marius	107—1000
		Aristobul I	104—103		
		Alex. Janeu	103—76		
		Ruptura cu fariseii	90	Sila	88—778
		Alex. Salomea	76—67		
		Aristobul II	67—63	Siria provincie romană	663
		Ierusalimul Pompei	63		
Tolomeu Aulett ,	59	Hircan II	63—40	Pompeii	52—448
				Cesar	48—444
		Antigon	40—37		
		Irod cel Mare	37—4	Bătălia de la Actium	331
		Nașterea lui Cristos	4		

Pr. AT. NEGOIȚA

DESPRE BISERICĂ (LĂCAȘ ȘI COMUNITATE)

Noțiunea de biserică are trei sensuri. În primul rând ea exprimă ideea de ierarhie bisericească. În acest sens trebuie înțelese cuvintele, «De-ți va greși fratele tău, mai ia cu tine unul sau doi pentru ca în gura a doi sau trei să stea tot adevărul, iar de nu te va asculta, spune-l bisericii», adică ierarhiei bisericești, pe atunci soborul Sfinților Apostoli, și tot în acest sens trebuie interpretat textul de la I Petru I, 2—5, «Luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhnul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca s-o păstoriți și pe care Dumnezeu a cîștigat-o cu scump sîngele Său».

Al doilea aspect al noțiunii de biserică îl formează biserica, lăcaș de închinăciune, în care oamenii se adună pentru a participa la aducerea jertfel celei nesîngerose și unde Dumnezeu e prezent, conform textului, «Unde sînt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor».

Al treilea aspect al aceleiași noțiuni îl formează înțelesul dogmatic, care se referă la «Trupul mistic al lui Hristos», cu cele două componente ale sale: trupul văzut, format din totalitatea dreptcredincioșilor, păstori și turmă, care sînt botezați în Hristos, care cred și se mintuiesc prin așezămintele Mintuitorului și trupul nevăzut, în sfera noțiunii căruia intră îngerii și sufletele morților.

BISERICA -- LĂCAȘ DE ÎNCHINARE. În acest sens, biserica este clădirrea în care se adună credincioșii ca să se roage, participînd la serviciile divine și la aducerea jertfei cele fără de sînge. În acest înțeles de «clădire» o întîlnim în multe locuri din Sfînta Scriptură, ca Fapte XI, 26; I Corinteni XI, 18; XII, 33—35 etc.

Această clădire este sfîntă, pentru că, în ea, se jertfește, de cîte ori se face Sfînta Liturghie, Hristos, pentru păcatele noastre. Că e sfîntă reiese din faptul că Iisus o numește, «Casa Tatălui Meu» (Ioan II, 16), reiese din faptul că Iisus îi dă mare atenție, participînd, la templu la vîrsta de 12 ani, și oprește jurămîntul pe biserică, motivînd că cel ce se jură pe biserică, se jură pe Cel ce locuiește

în ea. Deci biserica nu este o clădire oarecare, ci un lăcaș de cult, cu destinație specială.

Teza noastră se bazează pe toate textele din Noul Testament, unde Biserica este numită, «Biserica lui Dumnezeu», «Casă de rugăciune» (Marcu XI, 7), precum și pe textele din Vechiul Testament unde templul este numit sfânt (Levitic XXVI, 11; I Cronici XX, 1; Ieșire XXV, 8; Psalm V, 8 etc).

Textul care vine să dovedească sfințenia bisericii, este în evanghelia după Matei, cap. XXIII, 15—20, unde Mîntuitorul ceartă pe farisei și pe cărturari, că învață greșit poporul în legătură cu jurămintul, afirmînd că jurămintul pe templu nu constituie un păcat, și că păcat este să te juri pe aurul din templu, se jură pe el și pe Cel ce locuiește în el, întărit de textul care relatează momentul alungării din templu, a neguțătorilor care pîngăreau templul.

În Vechiul Testament citim că Dumnezeu ordonă lui Moise să îndemne lumea să-i aducă aur, aramă, purpură, piei de berbeci etc și să-i facă un lăcaș sfânt ca El (Dumnezeu), să locuiească în mijlocul lor și, mai mult, dă chiar indicații cum să facă chivotul (lung de 2,50 coți, lat de 1 $\frac{1}{4}$ și înalt de $\frac{1}{2}$ cot, poleit cu aur etc. «Ieșire» (XXV).

Deci și cortul și templul s-au făcut după planul lui Dumnezeu. Mai mult decît aceasta, la Iudei, templul însemna însăși existența mozaismului și distrugerea lui avea să ducă la distrugerea practicilor religioase (jertfe etc.) care se aduceau numai la templu.

BISERICA — COMUNITATE. Cu privire la acest aspect al Bisericii, noi susținem că Biserica e UNA, SFÎNTĂ și SOBORNICEASCĂ, una pentru că Unul este întemeietorul ei, una este învățătura și unul este scopul țintit de ea: mîntuirea.

Unitatea Bisericii derivă din textul de la Efeseni IV, 5 «Este un Domn, o credință, un Botez», din faptul că Iisus se exprimă cu cuvintele «Biserica Mea», nu «Bisericile Mele», iar în textele ce se referă la Trupul mistic al Bisericii, se zice «Trupul lui Hristos» nu «Trupurile lui Hristos».

Susținem că Biserica e sfîntă, pentru că sfîntul său întemeietor a sfințit-o cu sîngele Său, pentru că sfîntă e învățătura ce i-a încredințat Iisus și posedă mijloace sfințitoare (sfintele taine), iar scopul urmărit de ea este, de asemenea sfînt.

Deci noi susținem că Biserica e sfîntă, ca instituție, ca așezămînt dumnezeiesc, nu că ea ar fi formată numai din sfinți.

Mai susținem că, din Biserică, în înțelesul dogmatic al cuvîntului, sub aspectul ei văzut, fac parte și cei buni și cei răi, conform textului, «Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui». Așa reiese din pilda lanului, în care crește și griu și neghină, din pilda cu năvodul, care scoate și pești mari și mici, din comparația cu casa, făcută de Sfîntul Pavel, casă în care se găsesc și vase cinștite și necinștite și conform textelor din Sfînta Scriptură din care reiese că nu există om fără păcat. Sfîntul Apostol Pavel la I Timotei I, 15, se numește primul dintre păcătoși.

Pr. VASILE NARTEA

LEVITICUL

(Cartea III-a a lui Moise).

JERTFELE ȘI JERTFITORII (Cap. I, 1 — X, 20).

Titlul cărții vine de la numele Levi, unul din fiii lui Iacob, și de la numele tribului din care se trăgea Moise și Aaron, trib închinat servirii Cortului Sfânt, adică servirii preoției.

Toate jertfele de animale trebuiau să fie alese, fără nici o meteahnă, deoarece aducătorii puneau mina pe capul lor înainte de a fi jertfite, pentru «a afla bunăvoință spre iertarea păcatelor» (I, 4). Păcatul, deci, era transmis asupra animalului nevinovat, și jertfirea lui anihila păcatul!

Iată cîteva numiri de jertfe: 1. *Arderea de tot*, adică arderea totală a jertfei era cea mai însemnată «mireasmă plăcută lui Dumnezeu» (I, 9, 12, 17).

2. *Jertfe spre mîncare*, prinos de piine din «făină bună de grîu» (II, 1), stropită de preot cu untdelemn și împreună cu tămia arse pe jertfelnic, fie că era «o mîna plină de făină» (II, 2), sau «pîini coapte în cuptor» (4), sau «prinos de piine coaptă în tigae» (5), sau «prinos de piine gătită în oală» (7); rămășițele prinosului de piine erau «pentru Aaron și fiii lui» (10).

Toate prinoasele de piine erau presărate cu sare, sarea fiind «semnul legămîntului cu Dumnezeu» (13). Tot prinos de piine erau socotite și grăunțele de grîu, «cele dintii roade din spice prăjite pe foc și pisate» (14), peste care se turna untdelemn și se ardeau pe jertfelnic împreună cu tămia (15).

3. *Jertfel de împăcare*, a căror grăsime se ardea în întregime pe jertfelnic, fiind oprită mîncarea grăsimii și a singelui (III, 17). «Această mistuire prin foc este jertfa Domnului» (III, 11).

4. Jertfele pentru păcal, dintre care de exemplu, se aducea un vițel din al cărui singe preotul lua și intra în Cortul Sfânt, și înmuind degetul în singe stropea de 7 ori către perdeaua ce despărțea Sfînta Sfințelor de sinul Cortului și apoi ungea colțurile altarului tămierii, iar restul singelui îl turna la temelia jertfelnicului din fața Cortului (IV, 18) și astfel «*El va curăți preotul de păcatul ce l-a săvîrșit și i se va ierta*» (IV, 35).

5. *Jertfele pentru vinovăție* se aduceau pentru orice vină; în primul rînd pentru păstrarea curățeniei, în acea aglomerație de 112 triburi, ce se deplasau, împreună cu turmele lor de vite, prin pustie, lipsită de apă suficientă! Numai atingerea de lucruri spurcate era vină, cum și atingerea de stîrvuri de animale necurate, sau «de orice fel de necurăție care spurcă» (V, 3), sau «de va jura cineva cu buzele sale nebunește să facă ceva rău sau bine, orice fel de faptă pentru care se jură oamenii fără socoteală» (4); asemenea vinovății trebuiau să fie ispășite prin jertfe.

Se aduceau deci fel de fel de jertfe, din fel de fel de animale din cirezile de vite și din turmele de oi, sau din păsări, — turturele și pui de porumbei —, pentru ca omul să fie împăcat cu Dumnezeu și cu conștiința lui, împlinind legea divină.

«Orice dar de piine, frămîntat cu untdelemn sau uscat, va fi al tuturor fiilor lui Aaron, deopotrivă» (VII, 10). Iată o poruncă pentru toate timpurile: împărțirea egală a prinoaselor între conslujitori!

Capitolul VIII ne povestește sfințirea făcută de către Moise, — la porunca lui Dumnezeu —, a Cortului Sfânt și a slujitorilor lui: Aaron și fiii săi Nadab, Abiud, Eleazar și Itamar.

Sfințirea bisericilor creștine se face după aceeași poruncă divină: «Apoi a luat Moise mirul și a miruit Cortul și toate cele din el și le-a sfințit» (10—11). Și «după aceea» l-a sfințit pe Aaron și pe fiii săi îmbrăcându-i în vestimente speciale de slujire în Casa lui Dumnezeu!

Și adunând tot poporul în fața Cortului Sfânt, numit Cortul Adunării, Aaron a adus un vițel jertfă pentru păcat, pentru sine, — la porunca dată de Dumnezeu prin Moise —, iar bătrâni poporului au adus pentru popor, un țap, un berbec, un vițel și un miel «toți de un an și fără meteahnă» (IX, 8), ca ardere de tot, precum și un bou, un berbec și prinos de piine și au fost mistuite toate pe jertfelnic, «ieșind foc de la Domnul», — așa cum îi avertizase Moise, că vor vedea Slava lui Dumnezeu! Și «văzînd tot poporul a scos strigăte de bucurie și a căzut cu fața la pămînt» (IX, 24).

Ne putem închipui fumul ce se urca necentenii spre cer de pe altarul jertfelor, așezat în fața Cortului Sfânt!

Mai tîrziu marele prooroc și împărat David, în psalmul 50, mărturisea păcatul ca un creștin: «Arderile de tot nu le voi binevoi. Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit, inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi» (vers 17—18); iar înțeleptul Solomon, în Pildele sale, — inspirate de Dumnezeu —, scria: «A face dreptate și a grăi adevărul, mai mult plăce lui Dumnezeu decît singele jertfelor (XXI, 3). Se anunța astfel Vestea cea bună a desființării jertfelor prin Evanghelia Mîntuitorului.

Căci astfel s-a rînduit de Dumnezeu, ca printr-o singură jertfă pe cruce a Fiului Său, să înceteze toate jertfele și omul să se mîntuiască numai prin recunoașterea Sa singur Mîntuitor, pe Iisus Hristos.

Pînă la înțelegerea aceasta însă, care presupune un grad de dezvoltare spirituală, jertfele nu numai că erau necesare, ci chiar era pedepsită cu moartea nesocotirea lor. Cazul omorîrii celor doi preoți, Nadab și Abiud, primii din cei patru fii ai lui Aaron, este zguduitor! Focul i-a mistuit numai pentru faptul că luîndu-și fiecare cădelnița, au lurnat pe foc strein «ce nu le poruncise Domnul» (X, 1—2). Să ia aminte deci preoții!

Și pentru că ne găsim ca interpretarea la acest capitol amintim și de unde vine tradiția creștină de a legăna înaintea Domnului jertfa de grîu fiert (coliva), adusă pentru ușurarea păcatelor decedaților din familie. Căci între jertfele aduse era «spata ridicată și pieptul legănat... legănîndu-le, înaintea feței Domnului» (15).

PĂSTRAREA SĂNĂTĂȚII POPORULUI, PRIN EVITAREA EPIDEMIILOR ȘI A INȘOȚIRILOR NELEGIUITE, ȘI PRIN RESPECTAREA SĂRBĂTORILOR ȘI LUCRURILOR SFINTE; TOATE ACESTE AVIND CA URMARE: «BINECUVINTAREA», IAR ÎN CAZ CONTRAR «BLESTEMUL» (XI, 1 — XXVII, 34).

1. A consuma carnea animalelor sau păsărilor necurate însemnează îmbolnăvirea corpului, acelea fiind purtătoare de microbi și deci un pericol pentru popor: «Din carnea acestora să nu mâncați și de stîrvurile lor să nu vă atingeți, căci acestea sînt necurate pentru voi» (XI, 8). și «toate vietățile din ape, care n-au aripi și solzi sînt spurcate pentru voi» (12).

Cine nu cunoaște că vulturul se hrănește cu stîrvuri? Așadar «din păsări să nu mîncăți și să vă îngreșoșiți de acestea, că sînt spurcate: vulturul, zgribitorul și vulturul de mare» (13) ...cerbul, șoimul, cioara, struțul, cucuveaua (14—16) etc.

Cît privește porcul (versetul 7), declarat necurat pentru fiii lui Israel, opriți să-l mînce, — în acele locuri cu călduri mari, — din cauza grăsimii lui, a devenit în Creștinism simbolul libertății în cele ale hranei, căci încă din timpul Sfinților Apostoli s-a primit poruncă de la Dumnezeu: «Petre, junghe și mîncă» (Fapte XI, 7) «cele ce Dumnezeu a curățit, tu să nu le numești spurcate» (9).

«Din dobitoacele ce mișună pe pămînt, iată care sînt necurate pentru voi: Cîrțița, șoarecele și șopîrla, cu solurile lor: ariciul, crocodilul, salamandra, melcul și cameleonul» (30—31; citește și cuprinsul versetelor 43—47).

2. Curățirea femeii după naștere se făcea tot prin jertfe căci atît în timpul nașterii, cît și după naștere, corpul celui care naște se curăță prin pierdere de sînge! Iar femeia, căreia nu-i dădea mîna să aducă drept jertfă un miel, «să ia două turturele, sau doi pui de porumbel, unul pentru ardere de tot și altul jertfă pentru păcat și o va curăți preotul și curată va fi» (XII, 8). O asemenea jertfă a adus la templu și Maica Domnului, nu doar că era cazul să se curățe cea Preacurată și pururea Fecioară Sf. Maria, ci ca existența istorică a Mîntuitorului lumii să fie confirmată prin acte publice, încă de la naștere. Căci cu aceeași ocazie și dreptul Simion, venind la Templu «din indemnul duhului», a luat pruncul în brațe și a prorocit spunîndu-i Sfîntei Fecioare: «Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora din Israel» (Luca II, 34).

Desigur nu se ia în brațe de un om ceva fictiv — și nici nu se aduce o jertfă la nașterea unei ficțiuni! Se intrupase real în ființa omenească Fiul lui Dumnezeu și o nouă eră își făcea început în lume!

3. Lepra, cu manifestările ei incipiente pe piele, este o boală epidemică. De aceea Aaron, sau unul din fiii săi, — doctorii timpului —, îl cerceta pe bolnav în stare de izolare (XIII, 5) și îl declara necurat, cînd tot corpul lui devenea «carne vie», fiind «rană de lepră» (XIII, 22).

Leproșii erau scoși afară din tabără (XIV, 3). Cumplită boală! Ca și atunci și astăzi cei bolnavi sînt izolați și trimiși în leprozării.

La cei care se constata vindecare, erau primiți în tabără. însă «afară din casa sa» și după șapte zile trebuiau «să-și radă tot părul său, capul și barba sa, sprincenele sale, tot părul său să și-l radă, și să-și spele iarăși hainele sale, și tot trupul său să și-l spele cu apă și va fi curat» (XIV, 9). Și apoi urma jertfa prescrisă în asemenea cazuri: un berbec și untdelemn, pe care le aducea «legăndu-le înaintea Domnului» (XIV, 12), jertfă pentru vină.

Lepra se manifesta și pe hainele bolnavului și pe zidurile casei, care, în acel caz, trebuia să fie dărîmată (XIV, 45).

4. Necurăția bărbaților și femeilor, care aveau scurgere din trupul lor este tratată în capitolul XV.

5. În capitolele XVI și XVII sînt indicate jertfele ce aduceau slujitorii Domnului, — Aaron și fiii săi —, care aveau și grija, ca nimeni să nu aducă o jertfă

fără știrea lor, ca nu cumva acea jertfă să fie adusă în ascuns «la idoli după care umblă desfrinînd» (XVII, 7).

6. De asemenea trebuiau păzite cu strictete poruncile privind curătenia căsătoriei, «căci omul care le plinește va trăi prin ele» (XVIII, 5). «Să nu te apropii de femei în timpul regulei ei» (19) — este o poruncă a lui Dumnezeu înainte de a fi o măsură de igienă, poruncită de știința medicinei.

7. Canaanitii, păgîni fiind, și-au pierdut patria lor din cauza ticăloșilor lor «că s-a întinat pămîntul» — spune Domnul —, «și am privit la nelegiuirile lor și a lepădat pămîntul pe cei ce trăiau pe el» (25). «Voi să păziți toate poruncile mele și toate legile mele» (26). «Ca nu cumva să vă lepede și pe voi pămîntul, cînd îl veți întina, cum a aruncat el de la sine pe popoarele care au fost înainte de voi» (28).

În capitolul XIX sînt tilcuite porunci din Decalog, și se dau altele noi: «Să nu alergați la cei ce cheamă morții, pe la vrăjitori să nu umblați și să nu vă întinați cu ei» (31); «Înainte a celui cărunt să te scoli, să cinstești fața bătrînului și să te temi de Domnul Dumnezeul tău» (32).

Pentru păcate mari se prescrie, — în capitolul XX —, pedeapsa cu moartea.

Porunci privind pe preot, enumerate în capitolul XXI, sînt menținute în creștinism și chiar trecute în canoanele Bisericii.

În capitolul XXII se insistă asupra însușirii jertfelor, iar în capitolul XXIII asupra sărbătorilor, între cele cunoscute și noua *sărbătoare a corturilor*, «ca să știe urmașii voștri că în corturi am așezat eu pe fiii lui Israel, cînd i-am scos din pămîntul Egiptului» (43).

Poruncile date în cartea Leviticul privesc și timpul cînd vor ajunge fiii lui Israel în Canaan (Palestina): «Cînd veți intra în pămîntul pe care eu vi-l dau vouă și veți face seceriș în el, cel dintîi snop al secerișului vostru să-l aduceți la preot. El va ridica acest snop înaintea Domnului» (XXIII, 10—11).

În capitolul XXIV se poruncește ca în candelile sfeșnicului din Cortul Sfînt să ardă de seară pînă dimineața «untdelemn de măsline curat și limpede» (2), iar cele douăsprezece plîni să fie puse în rînd de cite șase, și pe lingă plîni se pune lămîie și sare, ca «jertfă de pomenire înaintea Domnului» (7).

Pedeapsa capitală la israeliteni era omorîrea cu pietre (16). Legea: «Ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte» a desființat-o Mîntuitorul prin porunca iubirii vrăjmașului (Matei V, 38, 48), și într-o lume răzbunătoare a adus pace și bună înțelegere între oameni, așa cum au cîntat îngerii la nașterea Sa (Luca II, 14).

Anul al cincizecilea era an jubiliar, cînd totul revenea la ceea ce a fost înainte (XXV, 11—14). Tot în acest capitol este înscris și dreptul de protemis, care a trecut și în vechiul Drept românesc, ca toate actele de vînzare să fie iscălite de toate rudele, ca dovadă că au știut toți de vînzare, însă au renunțat să cumpere, neavînd interes; astfel rudele aveau prioritate la cumpărare.

«Dacă fratele tău, care este cu tine va sărăci și va vinde din moștenirea sa, să vină ruda sa deaproape și să cumpere ceea ce vinde fratele său» (25).

Capitolul XXVI cuprinde mai întîi «Bindecuvîntarea» și în continuare, începînd cu versetul 14: «Blestemul», pînă la versetul 46 (inclusiv).

Și, în fine, capitolul XXVII cuprinde condițiunile în care trebuiau respectate cele făgăduite lui Dumnezeu: «Toate cele afierosite, pe care omul cu jurământ le dă Domnului din ale sale, — fie om, fie dobitoc, fie țarină din moșia sa, — nici nu se răscumpără, nici nu se vind. Tot ce-i afierosit cu jurământ este sfințenie mare a Domnului» (28).

Pr. AL. N. CONSTANTINESCU

PRINCIPALELE PROBLEME DE DREPT BISERICESC CUPRINSE ÎN VECHILE LEGIURI ALE ȚĂRII ROMÂNEȘTI*

O privire de ansamblu asupra problemelor de drept bisericesc din legiurile vechi ale Țării Românești nu găsim nici în manualele de specialitate, nici în vreo scriere specială. De aceea, în cele ce urmează vom încerca să studiem aceste legiuri vechi, deosebit de importante pentru dreptul românesc, oprind atenția asupra unora dintre principalele probleme canonice.

Dintru început menționăm că prevederile legale din diferitele epoci nu sînt egale ca atitudine față de Biserică. Totuși, ele se situează între anumite limite, care pot fi considerate tradiționale, iar rînduielele respective arată că Biserica a considerat totdeauna legile Statului ca izvoare după care s-a ghidat. Se confirmă astfel observarea principiului nomocanonic sau pravilnic, care caracterizează raporturile istorice dintre legislația bisericească și cea de stat — situație care se păstrează pînă astăzi, — exprimînd atitudinea de bază a Bisericii față de interesele Statului, precum și atenția pe care Statul o acordă Bisericii.

Pravilele sau colecțiile de legi, cu text elin sau slavon, care au circulat în manuscris în Țara Românească pînă în secolul al XVII-lea cuprindeau și norme juridice autohtone constituind baza voievodatelor române, fiind cunoscute sub numele de «obiceiul pămîntului» sau «datina țării».

Avînd la baza sistemului său juridic obiceiul de drept, statul feudal al Țării Românești a adoptat și o bună parte din legislația bizantină, pe diferite căi și desigur, și prin intermediul Bisericii. Și după cum în Bizanț legile bisericești, canoanele și alte hotărîri sinodale aveau puterea legilor de Stat — datorită sistemului de raporturi dintre Biserică și Stat, potrivit cărora Biserica era o instituție de Stat —, tot așa și în țările române din epoca feudalismului găsim ca prime legi de stat acelea cuprinse în colecțiile bisericești de proveniență bizantină, numite nomocanoane, canoanice, canonarii, sintagme sau pravile¹.

Începînd din veacul al XVI-lea cîteva din aceste nomocanoane au fost traduse și chiar tipărite în românește, fie în text complet, fie numai extrase din ele.

În secolul al XVII-lea, cultura română își găsește forme de manifestare noi. Acum se alcătuiesc cronicile în graiul țării și apar cele dintîi legiuri scrise în

* Lucrare de seminar, susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, și întocmită sub îndrumarea D-lui Prof. Iorgu Ivan, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Prof. Pr. Liviu Stan, *Importanța canonică juridică a Pravilei de la Tirgoviște (1642)*, în «Studii Teologice», IV (1952), nr. 9—10, p. 561.

românește: pravilele². Cele mai de seamă legiuri ale Țării Românești care apar începând din acest secol sînt: Pravila cea Mică de la Govora — 1640³, Pravila cea Mare de la Țirgoviște — 1652⁴, Pravilniceasca Condică a lui Alexandru Ipsilanti — 1780⁵, Legiuirea lui Caragea — 1816⁶ și Regulamentul Organic — 1831⁷.

Din aceste legiuri se desprinde preocuparea constantă pentru lucrarea întregii Biserici, pentru organizarea și viața sa. Unele probleme sînt enunțate în mod general, iar altele, care reglementau anumite situații mai controversate ale epocii, sînt prezentate cu lux de amănunte. Unele, care sînt depășite, interesează mai puțin. Altele, însă, sînt valabile pînă în vremea noastră.

Din acest material complex, vom desprinde cîteva reguli, norme și prevederi referitoare la problemele mai importante de drept bisericesc, care dau un anumit profil legislației din acea vreme.

Mai întîi vom aminti *prevederile legale referitoare la Biserică, și la raporturile sale cu Statul*.

Prevederile respective reflectă o stare de fapt din epoca în care au fost promulgate. Cunoșcînd situația deosebită a Bisericii între instituțiile Statului feudal român, înțelegem ușor de ce în special primele două pravile amintite au un caracter nomocanonic.

Ca instituție a Țării Românești, Biserica era legată de viața socială și politică a țării. Episcopii și egumenii aveau și drepturi politice, fiind membri de drept ai Divanului domnesc, membrii ierarhiei bisericești participînd la treburile de Stat, uneori îndeplinind chiar funcții de ambasadori ai domnului⁸.

2. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, București, 1971, p. 418, 432.

3. În legătură cu titlul, data, locul apariției ș. c. l. se va vedea: I. Blanu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. I, București, 1903, p. 108—113; I. Peretz, *Pravila de la Govora*, București, 1911, p. 2; St. Berechet, *Schiță de istorie a legilor vechi românești*, 1928, p. 8—10; I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. II, partea I, ed. II-a, București, 1928, p. 13—14; Pr. Prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 562; Timotei Cipariu, *Crestomația*, p. XXV; Ioan N. Floca, *Pravila de la Govora 1640—1641*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXI (1963), nr. 3—4; George Fotino, *Influența bizantină în vechiul drept românesc*, Extras din «Omagiul Prof. C. Stoicescu», București, p. 23—25.

4. I. Blanu și N. Hodoș, *op. cit.*, tom. I, p. 190—203; I. Bujoreanu, *Colecțiune de legiuirile României vechi și noi*, vol. III, București, 1885, p. 135; I. Peretz, *Curs...* vol. II, p. 369—440; St. Berechet, *op. cit.*, p. 13—14. A se vedea prezentarea ediției din anul 1962 a *Îndreptării legii*, în studiul Prof. Iorgu Ivan, *Embaticul — εμβατικόν — în dreptul bisericesc*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLVI (1970), nr. 3—6, p. 196—199. Idem, *Pravila Mare de-a lungul vremii*, în «Studii Teologice», IV (1952), nr. 9—10, p. 560—585; I. Peretz, *Predoslovie mitropolitului Ștefan la Pravila lui Matei Basarab*, București, 1905; Kopitar, *Jhrbücher der Literatur*, Wien, tom. XXV (1824), p. 158—167; C. Popovici, *Fântănele și codicii dreptului bisericesc ortodox*, 1886, p. 114, nr. 6; St. G. Berechet, *Legătura dintre dreptul bizantin și românesc*, vol. I, partea I, *Izvoarele*, Vasilul, 1937, p. 123, Idem, *Schiță de istorie...*, p. 14.

5. *Pravilniceasca Condică 1780*. Ediție critică. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1957, p. 18.

6. St. Berechet, *Schiță de istorie...*, p. 49—56; I. Peretz, *Curs de istoria dreptului...* [I], 2, p. 471—478; A. Rădulescu, *Codul Caragea și Codul Andronache Donici*, în «Curierul Judiciar», nr. 50, 1928; Prof. Iorgu D. Ivan, *Pravila Mare...*, p. 591, nr. 31.

7. C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 503—505; D. Sturdza și C. Gulescu-Vartic, *Acte și documente privitoare la renașterea României*, I, p. 310 ș. u.; *Istoria lumii în date*, București, 1972, p. 271.

8. Ioan N. Floca, *Importanța canonică juridică a Pravilei de la Govora (1640—1641)*, în «Mitropolia Ardealului», IX (1964), nr. 6—8, p. 520; A. Cazacu, *Justiția feudală*, în vol. *Viața feu-*

PARTICIPAREA REPREZENTANȚILOR BISERICII LA ALEGEREA DOMNITORULUI. — Mitropolitul Țării Românești împreună cu episcopii Rîmnicului, Buzăului și Argeșului erau primii membri în Obșteasca Adunare Extraordinară — organ în a cărui competență intra și alegerea domnitorilor⁹. În cadrul ședințelor acestei Adunări, întrunită pentru alegerea domnului, mitropolitul era președinte pravilnic. Regulamentul Organic prevede că în asemenea cazuri mitropolitul să meargă în biserică împreună cu toți membrii adunării și, după săvîrșirea sfintei liturghii, să citească cu glas mare acest jurămint: «Jur că la alegerea ce voi face nu voi fi amăgît de vreun interes în parte sau de vreo împulzire străină, nici de vreo altă cugetare, ci binele și fericirea obștei îmi va fi cel dintîi scop». Și apoi, venind fiecare dintre membrii adunării înaintea sfintei mese, punînd mîna pe Sfînta Evanghelie, trebuia să zică: «Jur acestea!».

După depunerea jurămintului, se inapoiu toți în sala adunării, unde mitropolitul — în calitate de președinte — citea lista candidaților la domnie, supraveghea votarea și iscălea, împreună cu episcopii, doi secretari și trei asesori, lista cu numărul de voturi pentru fiecare candidat la domnie, apoi se comunica numele celui ales.

Regulamentul Organic prevede ca ungerea Domnului să se facă în biserica Maicii Precista, din Curtea Veche, cel în cauză trebuind să jure în numele Sfintei Treimi că va păzi nestrămutate «pravilele și legiuirile Prințipatului»¹⁰.

SITUAȚIA DE DREPT A BISERICII UNGROVLAHIEI ȘI VECHEA SA AUTO-CEFALIE. — Vechile legiuri se referă și la situația de drept a Bisericii Țării Românești. Pravila de la Tirgoviște menționează în glava 391 că mitropolitul Ungrovlahiei ține locul «Anchirii» (locul patru în rîndul mitropoliilor țarigrădene) și este numit *exarh* a toată Ungurimea și al Plaiului¹¹.

Mitropolia are două episcopii sufragane: a Rîmnicului și a Buzăului¹², iar mai apoi Regulamentul amintește și pe cea a Argeșului.

Deci în secolul al XVIII-lea Biserica Ungrovlahiei se bucura de o cinstire deosebită în rîndul mitropoliilor țarigrădene, conducătorul său fiind numit și «locuitor al Ancirei», mitropolie ce urma după cele de «Chesaria, Efes și Iraclia» Titulatura de *exarh* a toată Ungurimea și al Plaiului nu era numai onorifică. Mitropolitul Bisericii Țării Românești avea chiar o oarecare jurisdicție asupra Bisericii de peste Carpați, căci «mitropolitul are blagoslovenie de hirotonește el și pe episcopii Țării Ardealului de în Țara Ungurească»¹³. Mai mult, în *Indreptarea Legii*

dală în Țara Românească și Moldova, (Sec. XVI^a—XVII), Editura științifică, București, 1957, p. 465—499; P. P. Panaitescu, *Cultura feudală*, în vol. cit., p. 600—645; V. Costăchel, *Imunitatea*, în vol. cit., p. 294—314; Magstrand Stelian Izvoranu, *Elemente de drept bisericesc în legăturile veacului XVIII și XIX pînă la Regulamentul Organic*, în *Studii Teologice*, XI (1959), nr. 1—2, p. 63; St. Gr. Berechet, *Dreptul vechilor noștri ierarhi la judecarea mirenilor*, București, 1938; Gheorghe Cronț, *Clericî în serviciul justiției*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1938, nr. XI—XII, p. 11—38; Magstrand I. Georgescu, *Ierarhi români soli diplomați în veacul XVI—XVII*, în «Studii Teologice», IX (1957), nr. 3—4.

9. *Regulamentul Organic al Valahiei*, I, 1, art. 1—2 în *Regulamentele organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, București, 1944. 10. *Ibidem*, art. 12—13, 27—32, 41, 44.

11. Ulterior i s-a acordat o nouă cinstire, aceea de «locuitor al Cerareei Capadociei». Pr. N. I. Șerbănescu, *Titulatura Mitropoliților, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 9—10, p. 699, ș. u.

12. *Indreptarea Legii* 1642, Editura Academiei R. P. R., București, 1962, p. 364—365.

13. *Ibidem*, gl. 391.

scrie că Biserica soră din Moldovlahia se bucura în acea vreme de independență sau autocefalie: «Acum nice chrideanilor se pleacă, nice țarigrădeanului, și nu știm de unde au luat această putere».

În Biserica Ungrovlahiei puterea supremă o deținea *soborul mitropolitan*, soborul episcopilor sau al Bisericii celei mari¹⁴.

Pravila de la Govora spune că soborul mitropolitan se convoca de două ori pe an și era prevăzut ca singur for competent să aplice caterisirea.

Problema soborului nu a făcut prea mult obiectul legislației, întrucât practica sinoadelor intrase de mult în conștiința Bisericii și de aceea nu mai era nevoie să se legitimeze cu privire la organizarea și funcționarea sa.

Interesante prevederi cuprind vechile legiuri ale Țării Românești și cu privire la patriarh, mitropolit și arhierii.

Despre patriarh, Îndreptarea legii spune că este «a lui Hristos obraz viu însuflețit, fiind întru dînsul scrisoare vie, adevărată pre în lucru și pre în cuvînt..., drept îndreptînd cuvîntul lui Dumnezeu cel adevărat» (gl. 5). În glava 395 sînt amintiți ca patriarhi episcopii din Roma, Țarigrad, Alexandria, Antiohia și Ierusalim.

Arhieriei și preoții din eparhia patriarhalului «țarigrădean» aveau obligația să-l pomenească la dumnezeieștile și sfințele liturghii și la celelalte slujbe «cum e obiceiul», nepomenindu-l în cazul cînd va fi eretic (gl. 7).

Patriarhul este singurul care poate trimite pe arhieriei de sub jurisdicția sa în misiune pe timp mai mare de șase luni (gl. 14). El este și ultimul for de judecată, pentru că «judecata patriarhului nu se mai judecă, nici să caută la altă judecată, pentru că judecata patriarhului iaste începătură și cap tuturor judecăților bisericești și la dînsul să întroc dă se judecă» (gl. 28).

MITROPOLITUL. -- Pravila de la Tîrgoviște menționează că Părinții celui de al IV-lea Sinod Ecumenic au stabilit că mitropolitul trebuie să fie hirotonit de către patriarh (gl. 5).

În Țara Românească, mitropolitul ocupa primul loc în divanul domnesc, forul suprem de judecată¹⁵. Pravilniceasca condică notează la rîndul său că mitropolitul avea și un important rol social¹⁶, iar Legiuirea Caragea prevede ca în orașul București să se așeze o «obștească epitropie», spre a îngriji de creșterea și averea tuturor celor sărmani și fără nici un fel de îngrijire, sub conducerea unei comisii din care să facă parte și mitropolitul¹⁷.

Regulamentul Organic prevede că «Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit» este primul dintre cei 90 membri în Obșteasca Adunare Extraordinară; este «pravilnic prezident al obștești Adunări extraordinare»; este cel care prezidează și supraveghează îndeplinirea procedurii alegerii domnitorului, precum și președinte al Obicinuitei Obștești Adunări¹⁸. Tot el este și președintele comisiei înființate cu scopul de a cerceta «titlurile și actele mînăstirilor închinat» și de a hotărî partea

14. I. N. Floca, *op. cit.*, p. 501—502; Mihail P. Birlădeanu, *Obiectul juridic în pravilele omânești tiprite*, în «Studii Teologice», XIV (1962), nr. 1—2, p. 103.

15. *Ibidem*, p. 514. 16. *Pravilniceasca Condică*, ed. cit., p. 108, 110, 128.

17. *Legiuirea Caragea*, la J. Bujoreanu, *op. cit.*, București, 1873, p. 470—472.

18. *Regulamentul Organic al Valahiei*, I, 1, art. 1—2, 29—32, II, art. 45—46, în vol. cit.

din veniturile acestei minăstiri ce se putea vărsa în casele Statului pentru fapte de binefacere¹⁹.

ALEGEREA MITROPOLITULUI UNGROVLAHIEI. O prevedere a Regulamentului Organic ce merită a fi menționată aci este cea din articolul 359, prin care se urmărește restabilirea vechilor prerogative ale «clirosului Valahiei» și evitarea abuzurilor ce s-au făcut în ierarhia bisericească în epoca fanarioșilor. Drept aceea, în conformitate cu «intocmitoarele legi ale țării», mitropolitul va fi ales «dintre bisericășii pămînteni, cunoscuți pentru a lor pilduită evlavie, statornică învățătură și cercată destoinicie».

Alegerea sa se făcea după drepturile și obiceiurile țării de către Obicinuita Obșteasca Adunare, dimpreună cu boierii din treapta întâia ce nu erau membri ai acestei adunări. După alegerea, dintre cei trei episcopi în funcțiune: al Rimnicului, al Buzăului și al Argeșului, mitropolitul urma să primească «după vechiul obicei, canoniceasca întărire de la patriarhul Țarigradului, iar după înscăunarea în a sa dregătorie trebuia să cîrmuiească după canoanele bisericești și după pravilele și obiceiurile ce sînt legiuite pînă acum în țară» (Regulamentul Organic al Valahiei, art. 359—360).

Mitropolitul astfel ales și instalat era nestrămutat în a sa numire, afară numai de abateri de la duhovniceștile sale datorii și de o purtare politică vătămătoare Statului, dovedită de Obicinuita Obștească Adunare și cunoscută de Domn (Ibidem, art. 361).

Despre *episcop*, Pravila de la Govora spune că este administratorul bunurilor bisericești. El nu are dreptul să împartă nimănui nici chiar din acelea ce însuși a strîns pe dregătoria lui. Are însă dreptul «să dea cui dorește tot ce avea dentr-a lui».

Episcopul se bucură de cinste și respect din partea preoților și diaconilor, dar pravila govoreană prevede ca și el să se poarte cum se cuvine cu aceștia: episcopii să cînstescă pe popi și pe diaconi, oa pe niște slujitori al lui Dumnezeu» (c. 71). În plus, lui îi revine sarcina de a îngriji de cei în subordine «ca de niște fii mai mici» (c. 71), căci «putere are să-i învețe pe preoți... întru inoria sa și să îndrepteze Biserica și popii lui».

În Pravila de la Țirgoviște, glava 12, citim că episcopul «iaste și se cheamă văzătoriu și purtătoriu de grijă tuturor creștinilor care îi sînt în eparhia lui, avînd voie deplin... ca un arhieru, să facă preoți, diaconi, ipodiaconi, citeți, cîntăreți și calugari»²⁰.

Arhieruul este și judecător și de aceea «cade-se... să fie asemenea judecătorului celui drept și marelui arhieru, Domnului nostru Iisus Hristos: să fie tuturor miloserd, neaducătoriu aminte de rău, nemînios, nefățarnic, neluătoriu de mită, dreptu, să nu creadă lesne și fără de întrebare prepunerile și pîrile și bănuialele. Că de va asculta și va crede cele ce stau împotriva celor bune nu este după dreptate (gl. 1), căci «Dreptatea iaste un lucru mai adevărat de toate carea dă fieșcui dreptate, iar adeverența dreptății iaste să lăcuiească neștine frumos și drept ca să nu vinuiească pe nimenea» (gl. 2).

Episcopii erau considerați și demnitari de stat cu putere de a emite «pandete» sau cărți de călătorie în siguranță, «pre în țară sau preste mare» (gl. 409). De

19. Ibidem, art 363, în op. cit., p. 127.

20. Indreptarea Legii, ed. cit, p. 70.

aceea injuriile aduse vlădicilor sau lovirea acestora se pedepsesc, conform vechilor legiuiri ale Țării Românești, ca și când ar fi aduse unor demnitari ai Statului²¹.

Regulamentul Organic al Valahiei prevede (art. 1—2) ca cei trei episcopi ai Rîmnicului, Buzăului și Argeșului să ocupe primele locuri după mitropolit, în Obșteasca Adunare Extraordinară. Când Mitropolitul era bolnav, ședințele acestui for puteau fi prezidate de episcopul care pravilnicește ocupa rangul imediat următor. (I, art. 27).

Prin Regulamentul Organic se stabilește ca episcopii să fie aleși dintre păminteni, alegerea lor făcîndu-se după drepturile și obiceiurile țării (art. 359). Ca și mitropolitul, ei nu puteau fi scoși din scaun decît pentru abateri grave de la îndatoririle lor duhovnicești și pentru atitudine potrivnică statului (art. 361).

Dată fiind demnitatea arhierască, orice vlădică trebuie să aibă preot și diacon cînd slujește, «iară de nu se vor afla preoți mulți și diaconi, încai un preot și un diacon să nu lipsească, și mai virtos cînd face hirotonie; că fără preot și fără diacon nu poate sluji să facă hirotonie, nice poate să facă nice diacon, nice preot»²².

Demnă de amintit este prevederea din Îndreptarea Legii, glava 11, conform căreia episcop poate fi făcut și un cleric căsătorit a cărui soție consimte să se despărță de el și să nu se mai căsătorească tot restul vieții. «preotul... mirean carele va avea muiare și va vrea să se facă arhieru intii să se voiască amindoi să se despărță unul de cătră altul și să-și facă zapise pentru tocmlirea despărțirei a ei și a lui; atunce după despărțeală muiarea lui să se facă călugăriță și să șază într-o minăstire; după aceea să se hirotonească și preotul arhieru neapărat»²³.

Episcopul se bucură de toate prerogativele demnității sale numai în cadrul eparhiei proprii. Este interzis să slujească sau să hirotonească în altă eparhie fără voia arhierelui locului (gl. 13). Fiecare arhieru trebuie să fie mereu prezent în eparhia sa, căci de va lipsi din scaun timp de șase luni, în locul lui va fi numit alt arhieru. (gl. 14).

Cel hirotonit arhieru trebuie să exercite atribuțiile funcției și treptei respective. De se va schimnici iese din starea de părinte și învățător și merge în rîndul diului și ucenicului. Întrucît în acest caz nu mai păstorește, ci îl păstoresc alții pe dînsul, arhieru ce se schimnicește este depus din treaptă. (gl. 55).

Mult mai numeroase sînt dispozițiile vechilor legiuiri românești, în legătură cu preoții și diaconii.

Astfel Pravila din anul 1640 se ocupă de situația clerului în Biserică și enumeră condițiile de intrare în cler. Cel chemat trebuie să fie botezat din convingere, nu forțat de vreo boală sau alte intenții (c. 69), să nu fie bețiv, fur, hulitor, gilcevit (c. 2, 9), să fie blind, plecat, răbdător, bărbat al unei singure femei, să nu fie desfrînat, răpitor, tilhar, ci curat și nespurcat. (c. 10), să aibă treizeci de ani (c. 70):

Îndreptarea Legii reproduce dispozițiile canonice referitoare la vîrsta hirotoniei: «cînd va să se facă cineva preot, trebuie acela să fie de treizeci de ani, iar diaconul de 25 și ipodiaconul de 20, iară citețul de 18». Apoi enumără păcatele care constituie impedimente pentru hirotonie: necurăția trupească, desfrînarea, necurăția soției, de va fi candidatul sau soția sa la a doua logodnă sau la a doua

21. *Ibidem*, gl. 112, zac. 2, 3 și 7; Pr. Prof. Liviu Stan, *art. cit.*, p. 568.

22. *Îndreptarea Legii*, p. 102—103.

23. *Ibidem* p. 79.

cununie, uciderea, furtul, vrăjitoria, apostazia, jurământul strîmb, orice păcat de moarte (gl. 58).

Pentru cel care-și exprimă dorința de a fi hirotonit necăsătorit, pravila prevede să fie întrebât «de va putea să-și ție înțelepția întreagă, adică să petreacă cu curăție». Cel ce răspunde afirmativ este admis la hirotonie, iar pentru cel ce răspunde negativ pravila dispune ca mai întii să se căsătorească, urmînd ca după aceea să i se facă și hirotonia, trecînd prin treptele de citeț, ipodiacon, diacon și preot».

De asemenea, de la sfînta taină a hirotoniei sînt opriți cei îndrăciți, iar preoții care cad și leșină sînt opriți categoric de la oficierea sfintei liturghii (gl. 92).

Cît despre cel care are numai un ochi, sau are vederea slabă sau are vreun semn, și va fi vrednic de slujba preoției, acela se primește la hirotonie, «că rana trupului nu spurcă pe om, ci a sufletului». Cei care suferă de boli care îi pun în imposibilitate de a sluji dumnezeestile taine nu sînt primiți la hirotonie, dar cei care ajung în această situație după hirotonie, rămîn în cler fără să mai officieze sfînta liturghie (gl. 29).

Pravila lui Mătei Basarab din anul 1652 stabilește că robii nu pot deveni preoți decît cu învoirea stăpînilor lor²⁴, dar îngăduie primirea în cler a copiilor din flori, cu motivarea că aceștia «nice au greșit nice se canonesc» (gl. 93).

Pravila permite și hirotonia evreilor botezați considerînd că «ovreaiul, deaca se va boteza de-ar fi făcut cite păcate..., iar pentru darul botezului toate se vor curăți și va rămînea cum ar fi născut a doa oară, și atunce poate să fie preot fără nice o sminteală» (gl. 369, zac. 4), fiindcă «orice păcate va fi avut le-au curățit botejunea și nice o spurcăciune n-au lăsat într-insul...; iară dacă se va boteza, de va face păcate carele opresc dă preoție, atunce nu poate nice într-un chip să se facă preot». (gl. 78).

Pentru hirotoniile diaconilor și preoților, Regulamentul Organic al Valahiei prevede un fel de acord prealabil din partea Statului. De aceea nici un candidat nu va fi hirotonit pînă a nu face marele logofăt raportul său către Domn, arătînd atît trebuința ce este, cît și că s-au primit de vrednic de către arhierul ce-l va hirotoni.

După hirotonie, preoții au datoria de a umbla întru învățăturile ce le sînt date pentru spășenia sufletelor și cu bună smerenie să grăiască așa cum și Sfinții Apostoli învățau și botezau.

«La rîndul lor credincioșii mireni au datoria de a asculta pe preoți și de a-i cinsti. Blestemarea, birfirea, hulirea, minia pe preoți sînt echivalente infrațiunilor și se pedepsesc chiar cu excluderea din Biserică²⁵.

Vechile noastre pravile arată o grijă deosebită și pentru viața morală a clerului, luînd măsuri ca aceștia să nu fie «scandală oamenilor» și oprindu-i de la indeletniciri nedemne, incompatibile nu numai cu viața clericală, ci și cu viața creștină în general. Astfel preotului i se interzice să fie vinător, prințator de păsări, vrăjitor²⁶. Canonul 6 al Sfinților Apostoli poruncește ca preotul să nu se amestece în lucrurile mirenești, nici să-și lase biserica sau slujba pentru a se

24. *Ibidem*, Nomocanonul lui Alexe Aristen la *Canoanele Sfinților Apostoli*, p. 397.

25. A se vedea și I. N. Floca, *Importanța canonică și juridică a Pravilei de la Govora*, p. 502.

26. *Indreptaret Legii*, gl. 65, p. 110.

ocupa de negustorie, «iară de va fi într-aceasta, sau să se părăsească, sau să i se ia darul că nu e vrednic preoției»²⁷. Camăta este și ea pedepsită cu oprirea de la preoție.

Preocupările clericilor trebuie să fie în legătură cu Biserica ale cărei rânduiri se cer respectate în primul rînd de ei. Preotul care va blestema și va hulii pe Dumnezeu sau pe sfinți se pedepsește cu suspendarea pe timp de un an, iar dacă repetă i se ia darul (gl. 105). Pentru cel care se leapădă de numele lui Iisus Hristos, Pravila cea Mare dispune să i se ia darul și ca un mădular putred să se taie de la bunul trup, adică să se excludă din Biserică (gl. 104).

JUDECATA BISERICESCĂ. — Cele citeva pedepse menționate se aplică în urma unei judecări bisericești. În cadrul acestei judecări, Pravila de la Govora face deosebire între judecata penitențială, făcută de preotul duhovnic în scaunul mărturisirii, și judecata organizată după modelul justiției laice.

În probleme canonice clerul era judecat numai de instanțe bisericești. «Să nu aibă putere boierii a judeca pe preot de li se va întimpla o greșală oarecare, o cădere ori trupească ori sufletească» (c. 11). În schimb în materie civilă și penală preotul cădea în competența judecării mirenești: «iară de niscări locuri de arătură sau de vie, de li se va întimpla lor ceva aceasta de la boieri să se judece, însă cu întrebarea arhierelui» (c. 4).

În treburile bisericești și mirenii erau judecați de instanțele bisericești²⁸.

Regulamentul Organic al Valahiei dă Domnitorului dreptul să privegheze, prin mijlocirea marelui logofăt al pricinilor bisericești, ca tot clirosul din Valahia să se poarte cu bună orînduială și să nu calce pravilele și legiuirile deja așezate.

«Cînd vreunul din partea clirosului bisericesc se va amesteca la lucrurile care privesc ocîrmuirea Domnului, pricinuind prin aceasta tulburare la liniștea și buna rînduială a publicului, ori va intra în cercetare de pricini care privesc la judecătoriiile politicești... ori nu se va purta cu bună orînduială după al său caracter, atunci logofătul pricinilor bisericești va face cunoscut Domnului pe aceia și va cere să se dea vinovatul în cercetarea părintelui Mitropolit față fiind și marele logofăt.

«Asemenea cînd și vreunul din dregătorii mireni va supăra vreun obraz bisericesc la cele ce privesc datoriile slujbei sale, marele logofăt îl va face cunoscut Domnului, cerînd să fie dat în judecata judecătoriiilor politicești»²⁹.

PEDEPSE APLICATE PREOȚILOR. — Între pedepsele menționate de vechile legiuri ale Țării Românești aplicate preoților pentru abaterile grave amintim «jonirea din popie», caterisirea, depunerea din treaptă, sau pierderea pentru totdeauna a dreptului de a sluji la altar³⁰, oprirea de la Sfînta împărtășanie și oprirea de la Sfînta liturghie.

Pravila de la Tîrgoviște atribuie instanței episcopale o competență mixtă; civilă și bisericească (gl. 363, zac. 10) și prevede unele pedepse pe care instanțele bisericești le pot aplica sau pot numai consimți la aplicarea lor, deși acestea sînt uneori incompatibile cu justiția bisericească, ca de exemplu în cazul pedepsei

27. *Ibidem*, gl. 71, p. 112.

28. St. Berechet, *Judecata la români pînă în secolul al XVII-lea*, 1926, p. 97.

29. *Regulamentul Organic al Valahiei*, art. 363, al. 5, în vol. cit., p. 128.

30. *Pravila de la Govora*, c. 37 și *passim*.

cu moartea prevăzută pentru incest și sodomie. «Greșala sodomiei se judecă de la doao judecăți: judecătorul bisericii-l aforisește, iar judecătorul mirenesc face-i moarte; și după moarte trupul lui-l arde în foc» (gl. 333, zac. 19³¹).

În disproporție cu pedeapsa capitală aplicată în cazurile amintite, Pravila Mare pedepsește uciderea de voie cu oprirea de la Sfânta împărtașanie pe timp de 20 de ani, iar pentru cea fără voie pe o perioadă de 10 ani (gl. 335).

Neobișnuită este și pedeapsa pe care o pot pronunța instanțele bisericești împotriva unor clerici, cu întemnițarea în mînăstire pe toată viața (gl. 124). Pentru cazurile cînd preoții sînt acționați în judecată, Pravilniceasca Condică prevede să nu fie chemați în vreme ce slujesc Sfînta liturghie³².

Vechile legiuri cuprind și *dispoziții cu privire la călugări*.

După prevederile Pravilei de la Govora intrarea în monahism se face prin depunerea celor trei voluri: al sărăciei de bună voie (c. 12, 135), al fecioriei (c. 12) și al ascultării (c. 165). La intrarea în mînăstire mireanul trebuie să doneze mînăstirii ceva din averea sa. Donația intră în patrimoniul acesteia fără a mai putea fi revendicată.

Monahul care a depus volurile este legat de mînăstire și i se interzice să umble dintr-un loc în altul fără «învățătură de la egumen»³³.

Urmînd rînduielele instituite de Sfîntul Vasile cel Mare, pravila cere monahului rugăciune continuă, citirea Sfintei Scripturi și învățarea ei, obligația de a munci, de a fi altruist (c. 137, 168, 13).

În vederea unei vieți ordonate și disciplinate, monahul e sfătuit continuu să fie blind, tăcut, nepomenitor de răutăți, răbdător întru tot, nemînios, cu sfat bun, plecat, înțelepciune întreagă, iubitor de Dumnezeu, iubitor de străini, negilcevitor, fără de mărire, să trăiască în pace, îmbrăcat în haine proaste de lînă (c. 124, 137, 165).

Monahului i se interzice participarea la mesele mirenilor sau la cîntările sau la sărbătorile lor, fiindcă toate acestea sînt pentru ei ispite (c. 84).

Din punct de vedere organizatoric, mînăstirile aveau la bază «viața dempreună», adică de obște, fiindcă aveau «ce e a lor tot dempreună». Pretenția la o viață particulară în mînăstire e socotită «pleavă semănată de dracu» (c. 126). Se pedepsește cu moartea cel ce se va împreuna trupește cu călugăriță, căci a săvirșit ierosilie³⁴.

Foarte numeroase sînt prevederile privind averile mînăstirești, dintre care menționăm cîteva probleme de principiu:

— Pentru a evita eventualele abuzuri sau neajunsuri în urma deceselor egumenilor care au avut anumite datorii, Legiuirea Caragea stabilește că «cine împrumută egumen cu pecetea mînăstirii și adevierirea epitropilor sau a arhiereului din partea locului, are pe mînăstire datoare, iar cine împrumută fără aceste forme are dator pe egumen și nu pe mînăstire»³⁵.

— Pentru schimbări în lucrurile mînăstirești nemișcătoare, năstavnicii sau administratorii erau obligați să aibă aprobarea stăpînirii³⁶.

— Egumenii nu puteau da în arendă moșiile mînăstirești decît pe un an. Pentru perioadă mai mare trebuia înștiințată stăpînirea³⁷.

31. A se vedea și glavele 211 și 334. 32. *Pravilniceasca Condică*, ed. cit., p. 72.

33. *Pravila de la Govora*, c. 137; *Îndreptarea Legii*, gl. 121, p. 145—146.

34. *Îndreptarea Legii*, p. 148. 35. *Ibidem*, p. 258.

36. I. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 456.

37. *Legiuirea Caragea*, II, cap. III, 5, în I. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 418.

— Înșfârșit, în problema averii minăstirești, amintim prevederile articolului 363 din Regulamentul Organic al Valahiei, prin care se înființează o comisie specială sub președinția Mitropolitului, pentru a cerceta titlurile și actele minăstirilor închinatăe. Membrii comisiei, luau în dezbatere abuzurile săvârșite în administrarea averilor minăstirilor închinatăe, prezentau proiecte de îndreptare și apoi hotărâu partea din veniturile acestor minăstiri ce urma să se verse în Casele Statului pentru faceri de bine.

Comunitatea monahală este condusă de egumen care este administrator, dar orice act ce afectea patrimoniul minăstirii nu se putea face fără aprobarea soborului minăstiresc și a arhierelui (c. 92).

Pravila de la Tîrgoviște cuprinde unele dispoziții menite să apere viața monahală de neorînduiei.

Pentru păstrarea bunei rînduiei, lunderea în monahism trebuie să se facă în prezența starețului, iar dacă cineva ar îndrăzni să tundă călugăr sau călugăriță fără de stareț, celuia să i se ia darul sau cinstea (gl. 118).

«Popa mirean... n-are voie... nici se cuvine să facă călugăr, pentru că un lucru ce n-are, cum va putea către altul să-l dea?» (gl. 119).

De asemenea, se precizează că monahii renunțînd la lume au renunțat și la drepturile legate de viața obișnuită și nu mai pot avea pretenții asupra acestora.

Mirenii care se fac călugări și ieromonahi nu le este permis în nici un caz să rămînă pe lingă bisericile din lume, trebuind să se așeze numai la minăstirile unde au fost tunși (gl. 121).

Dat fiind specificul vieții monahale, îndreptarea lezîi interzice ca monahul să fie naș la botez sau cununie. Monahul să-și ducă viața sa, lăsînd pe cele ale lumii. El să trăiască în minăstire.

ROLUL BISERICII ÎN ÎNTOCMIREA ȘI PĂSTRAREA ACTELOR DE STARE CIVILĂ. — O atribuție deosebită dată în grija clerului era ținerea actelor stării civile, introdusă la noi prin Regulamentul Organic³⁸.

Fiecare preot era îndatorat să alcătuiască înscrisurile nașterii, căsătoriei și morții celor din enoria sa. Se nota anul, luna și ziua alcătuirii, numele, porecla, localitatea, vîrsta și ocupația celor numiți.

Fiecare act astfel întocmit era semnat de preot și de cei în cauză. În cazul în care părțile interesate nu știau să iscălească, se menționa acest fapt și erau îndatorați să însemneze o cruce pe care să pună degetul³⁹.

Nu era admis să se scrie printre rînduri și nici cu prescurtări. Toate actele de stare civilă se făceau în condici special rînduite pentru aceasta. Ele se pregăteau pentru fiecare județ la cancelaria mitropoliei sau episcopiiilor, după modelul ce se punea la dispoziție de către marea logofeție.

O lună înainte de începutul anului, se trimiteau, prin protopopi, la preotul fiecărui saț și al fiecărei enorii sau parohii, cite trei condici deosebite în dublu exemplar, fiecare avînd zece sau douăzeci de foi, după numărul locuitorilor, și fiecare preot da protopopului răvaș sau dovadă de primire.

38. *Ibidem*, p. 448.

39. Doctorand Pr. Traian Valdman, *Chestiuni privitoare la organizarea și lucrarea Bisericii în legăturile Moldovei din prima jumătate a veacului al XIX-lea*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLVII (1971), nr. 3-4, p. 190.

Intr-una din aceste condici se notau nașterile, în alta nunțile și în a treia decesurile.

Părțile interesate erau îndatorate să se îngrijească ca notarea acestor date să se facă fără întârziere, iar preotul enoriei și judecătoria județului aveau obligația să dea fiecăruia — la cerere — «prescurtare după înscrisul nașterii, însurării și a morții».

La sfârșitul anului preoții erau îndatorați să trimită protopopului cele șase condici. Acesta cerceta dacă s-au respectat formularele date și trebuia să se poaite «cu strășnicie împotriva celor ce nu vor fi păzit întocmai regulile orînduite». Apoi ducea îndată condicile la judecătoria județului său.

Președintele judecătoriei respective trebuia să cerceteze și el starea condițiilor și apoi să scrie la sfârșitul fiecăreia, după cel din urmă înscris: «Condicile cutărui sau cutărei enorii, pentru cutare an s-a sfârșit și încheiat», după care președintele trebuia să semneze și să pună pecetea și apoi să iscălească și grefierul.

Un rînd din cele trei condici era trimis preotului enoriei respective ca să le păstreze la judecătoria de împăciuire, unde și preotul era «pravilnicu mădu-lariu», iar celălalt rînd de condici se păstra la judecătoria, unde președintele aduna pentru tot județul înscrisurile de care s-a vorbit, în trei tomuri diferite, pe sate și plăși. Se făcea apoi numerotarea filelor și se punea nota, pecetea și iscăliturile de încheiere.

La sfârșit se făcea un fel de tablă de materii alfabetică în care se nota numele, porecla fiecărui om și a părinților săi, cu însemnarea numărului paginii unde se află trecut înscrisul ce-l privește. Cînd se dovedea că din lenevie condicile nu erau alcătuite și completate în mod corespunzător, președintele era îndatorat să înștiințeze pe marele logofăt, care adresîndu-se mitropolitului sau episcopului din județul respectiv unde protopopul nu și-a îndeplinit datoria, cerea să fie pedepsit după cuviință. Pentru evidențele curente, fiecare preot era îndatorat să facă prescurtare pentru fiecare două luni cu nașterile, cununile și decesele din parohia sa și să o trimită mitropolitului sau episcopului eparhiot, prin protopop. Acesta centraliza toate situațiile pe două luni și le trimitea marelui vornic, ministrul treburilor dinlăuntru, care pe baza lor făcea raportul către domn⁴⁰.

Preoții erau chemați și în cadrul așa-ziselor judecătorii de împăciuire, înstitute în fiecare sat prin Regulamentul Organic⁴¹. Judecătoria de împăciuire se aduna în toate duminicile și celelalte sărbători după slujba religioasă, la casa preotului, pentru a cerceta ce s-a întimplat în timpul «săptămîinii între săteni, cău-tînd să-i împace. Pentru cazul cînd părțile erau împăcate, Regulamentul Organic al Valahiei prevede să se dea fiecăruia carte de împăciuire, semnată de preot (art. 265, al. 2). Cînd nu se reușea împăcarea părților, li se da la mină «carte doveditoare că nu s-au putut împăca», spre a se prezenta la judecata propriu-zisă (art. 266).

De asemenea, protopopii, precum și egumenii minăstirilor celor mari aveau atribuția de a semna dietele și foile de zestre. Acestea din urmă se treceau în condici speciale și erau întărite de arhiereu ori iscălite de martori vrednici de credință⁴².

40. *Regulamentul Organic al Valahiei*, Anexa nr. 3, la Cap. VIII, art. 1—7.

41. *Regulamentul Organic*, art. 264—266.

42. *Pravilniceasca Condică*, p. 78—84.

La fel și imprumul, trebuia să se facă sub mărturia preotului parohiei sau a altor oameni de vază ai satului⁴³.

PROBLEMELE EPITROPIEI. — Un rol însemnat aveau fețele bisericești și în legătură cu instituția epitropiei. Pravilniceasca Condică legiuiește ca: «epitropii să aibă datoria a face doao catastife curate cu toată averea moștenirii celor nevirstnici, dintre care unul să se iscălească de epitropul căruia i se încredințează epitropia și să se dea a fi sub păstrare ori la mitropolie ori la episcopii, ori la una din minăstirile cele mari...; iar celălalt catastih să se adevereze cu iscălitura mitropolitului și a rudelor mortului⁴⁴.

LOGODNA, CUNUNIA ȘI CONCUBINAJUL sînt și ele reflectate în vechile legiuri ale Țării Românești.

În îndreptarea Legii s-ar părea că se tolerează concubinajul, acordîndu-i-se o situație de legalizare, cînd se impune datoria fidelității femeii care trăiește cu un bărbat fără cununie, sub sancțiunea pierderii zestrei (glava 215, zac. 3). Însă Pravila cea Mare nu acordă valoare concubinajului, ci legăturii dintre bărbat și femeie, făcută cu blagoslovenie. «Cînd se face nunta cu tocmeli subțiri, de nimic, proaste, fără de molitve și fără blagoslovenie — spune glava 204 — după aceea unul de într'amîndoi de se va căi, atunci neapărat se despart, și va lua bărbatul altă muiare și muiarea altă bărbat, iară de vor fi făcut molitvele, blagoslovenia, atunci nunta aceea la acel bărbat și femeie iaste pre lege și locuința nedespărțită și nimenea nu poate să-i despartă...⁴⁵.

Pravila Mare prevede așadar, obligativitatea binecuvîntării religioase a căsătoriei. Aceasta rezultă și din îndrumările care se dau preoților să cunoască și să observe toate normele prevăzute pentru încheierea sau desfacerea căsătoriei, cum sînt arătate în mod amănunțit de la glava 171 pînă la glava 241, precum și în altele⁴⁶.

Legile civile care au intervenit ulterior nu au abrogat dispozițiile referitoare la încheierea și desfacerea căsătoriei. Astfel, Codul Caragea (1818) n-a abrogat vechile «întocmiri de Pravilă».

Regulamentul Organic, trecînd în grija Bisericii ținerea condicilor pentru starea civilă, a contribuit și mai mult la formarea tradiției că numai binecuvîntarea religioasă face căsătoria perfectă⁴⁷.

GRADELE DE RUDENIE ȘI IMPEDIMENTELE LA CĂSĂTORIE REZULTATE DIN ELE. — Vechile legiuri ale Țării Românești precizează diferitele feluri de rudenie și impedimentele la căsătorie rezultate din acestea, contribuind în felul acesta la păstrarea sănălății neamului și a moralității între cei chemați să trăiască în intimitate.

Astfel, Pravila cea Mare, în glava 190, precizează că sînt cinci feluri de rudenie: rudenii de sînge, cuscrie de două neamuri, cuscrie de trei neamuri, rudenii de botez și fecioria de suflet sau înfierea.

În privința rudeniei de sînge, dispozițiile Pravilei Mari stabilesc opriri la căsătorie, în linie dreaptă, ascendentă și descendentă, la infinit, iar în linie cola-

43. *Ibidem*, p. 112. 44. *Ibidem*, p. 108, 110.

45. Ioan M. Bujoreanu, *op. cit.*, vol. III, p. 217.

46. Prof. Iorgu D. Ivan, *Pravila cea Mare de-a lungul vremii*, p. 513—594.

47. *Ibidem*, p. 595.

terală pînă la gradul VII, inclusiv. Rudenia de singe pe linie colaterală constituie impediment la căsătorie numai pînă la gradul IV.

În glavele 193 și 194, Pravila cea Mare cuprinde dispoziții referitoare la cuscrie sau afinitate, care se stabilește :

a. între soț și consingeenii celuiilalt soț (cuscrenie de gradul I, ce constituie impediment la căsătorie la infinit în linie dreaptă, iar pe linie colaterală pînă la gradul VI inclusiv); b. între consingeenii unui soț și consingeenii celuiilalt soț (cuscrie de două neamuri, care constituie impediment la căsătorie pînă în gradul V inclusiv, iar în gradul VI—VII numai dacă se produce amestecare de nume); c. între membrii unei familii cu membrii unei a doua familii, prin mijlocirea unei a treia familii, încuscrită cu fiecare din cele două prin cîte o căsătorie, care constituie impediment la căsătorie pînă în gradul 3 inclusiv. Impedimentele rezultate din cuscrie au fost prevăzute în Țara Românească și de Legiuirea Caragea.

Rudenia rezultată din primirea sîntului botez și din înfiere sau fecioria de suflet, pe care Pravila Mare le prevede în glava 195, constituie impediment la căsătorie pînă în gradul 8 exclusiv, dar numai în linie directă, nu și colaterală.

Rudenia spirituale rezultată din sîntul botez i-a fost asimilată rudenia din din înfiere, dacă aceasta s-a făcut cu binecuvîntarea Bisericii. În glava 196, Îndreptarea Legii dă mai multe exemple în care se vede în ce cazuri oprește rudenia spirituală căsătoria pînă în gradul 8 exclusiv.

Îndreptarea Legii mai amintește, în glava 210, și frăția de cruce, care se făcea pe Sfînta Evanghelie și cu molitve și pe care o interzice pe viitor⁴⁸.

DISPOZIȚII CU PRIVIRE LA DIVORȚ. — Vechile legiuri ale Țării Românești cuprind și dispoziții cu privire la desfacerea căsătoriei, menționîndu-se cauze care atrag după ele desfacerea definitivă a căsătoriei și cauze care duc numai la despărțirea pe timp limitat. În unele cazuri soții se pot lăsa unul pe altul, fără să întrebe pe nimeni, despărțirea fiind valabilă, iar în altele numai judecărul competent poate să aprobe desfacerea căsătoriei.

Astfel, în glava 221, zac. 2 din Pravila Mare se prevede desfacerea căsătoriei, dacă un soț dovedește că celălalt soț este hoț de biserică sau morminte. Glava 214, zac. 5 dispune desfacerea căsătoriei dacă femeia va minea afară de casă, fără știrea bărbatului, la casă străină, «unde nu-i vor fi rudeniile ei», precum și pentru preacurvie (glava 214, zac. 1).

În afară de acest motiv de divorț prevăzut în Noul Testament, mai sînt amintite și altele :

— «cînd se tîmplă bărbatului să se ducă într'alt loc să se zăbovească cinci ani de la casa lui, și nu-și va aduce aminte nemica de muiarea lui, sau să-i trimeată de cheltuiala hranei ei, au carte, ci o va lăsa de tot fără de nici un ajutor; împreună cu aceea să se despartă de tot fără nici o opreală și să fie volnică muiarea să-și ia alt bărbat pre lege» (glava 235, zac. 2).

La aprobarea despărțirii se trecea numai după ce se convingea că traiul soților împreună este cu neputință. Așa se explică de ce alături de cărțile de despărțire a căsătoriei și logodnei, condicile cuprind și zapise de împăciure⁴⁹.

Legiuirea Caragea, pe lîngă mulțimea pricinilor de ordin civil care motivează desfacerea logodnei, prezintă două pricini cu caracter religios :

48. *Ibidem*, p. 592—600.

49. *Ibidem*, p. 601—605.

- a) când se va face împotriva pravelor căsătoriei și
 b) cînd voiesc a se călugări ori amîndoi logodnicii sau numai unul din amîndoi» (cap. XXV pentru logodnă, art. 3 al. a și b.).

Legiuirile amintite sînt documente prețioase ale trecutului nostru istoric, alături de cronici și de documentele propriu-zise, reflectînd relațiile social-politice ale vremii.

Ele au avut o mare importanță pentru păstrarea conștiinței unității poporului român și au contribuit direct la întărirea unității noastre naționale. Pravila de la Govora se lipărește pentru Țara Românească, dar și pentru Transilvania, fiind o dovadă a unității poporului român de pe ambele versante ale Carpaților, iar Pravila cea Mare s-a aplicat atît în Muntenia și în Moldova, cit și în Ardeal. Că Pravila a fost destinată și românilor din Ardeal, rezultă din glava 363, zac. 8, unde sînt amintite: toate cetățile cite sînt sub ținutul Craiului Unguresc, toate cetățile Țării Ungurești, Brașovul, județul de la Sibiu».

Cîl privește Regulamentele Organice, acestea au constituit un pas hotărîtor spre unirea Principatelor, dînd Munteniei și Moldovei aproape aceeași organizare. Acest lucru este recunoscut în mod expres cînd se spune că «începutul, religia, obiceiurile și cea de un fel limbă a locuitorilor din principate ca și trebuințele lor similare sînt destule elemente, motive și dovezi în sprijinul unirii lor».

Legiuirile vechi ale Țării Românești au o semnificație și în dezvoltarea progresivă a culturii poporului român, constituind dovada geniului creator, liber și independent al sufletului românesc. Fie că apar la Govora, fie la Tîrgoviște, sau București, fie că văd lumina tiparului în perioade ulterioare aceste legiuiri mențin flacăra vieții spirituale românești, a specificității limbii române.

În prefața Pravilei de la Govora, Mitropolitul Teofil scrie că intrucît mai toate popoarele au carte pe limba lor a cugetat să scoată «ceastă carte, anume pravilă pe limba românească». Mitropolitul Ștefan menționează în prefața la Îndreptarea Legii că văzînd o comoară de legiuiri pline de florile darului Duhului Sfînt... s-a hotărît să le aducă și să le prefacă «da pe ellinește pre cuvinte proaste românești».

— Pravila de la Govora, Îndreptarea Legii, Pravilniceasca Condică, Legiuirea lui Caragea, Regulamentul Organic al Valahiei sînt importante izvoare de vechi drept românesc, fiecare din acestea reprezentînd un anumit studiu de dezvoltare istorică a statului feudal al Țării Românești și al poporului român. Ele prezintă o importanță deosebită și pentru dreptul bisericesc canonic, cuprinzînd referințe la probleme canonice.

Ca un fir călăuzitor în toate aceste legiuiri se remarcă o armonioasă colaborare între Biserică și Stat, autoritatea de stat ocupîndu-se și de chestiunile bisericesti și legiferînd pentru Biserică⁵⁰.

Demnitarii bisericești participă la alegerea Domnului și la rîndul lor sînt aleși de boierii din treapta întii, iar injuriile aduse ierarhilor sînt asimilate celor aduse demnitarilor de stat și pedepsite ca atare.

50. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ed. II, vol. II, București, 1932, p. 79; Pr. Prof. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică*, Sibiu, 1939, p. 141, 551, 730.

Statul respectă duminica, sărbătorile și învățătura Bisericii, și potrivit praxiilor, domnitorul prestează la ungerea sa, jurămint în numele Sfintei Treimi. De asemenea, vechile legiuiri bisericești cuprind prevederi referitoare la viața publică, după cum cele laice se referă și la viața Bisericii. Biserica și-a organizat viața sa ținând seama de realități și de cadrul legal creat de legile Statului.

Din cele expuse mai reiese importanța Bisericii Țării Românești, al cărei mitropolit era exarh al Plaiurilor și locțiitor al Amasiei. Rezultă, de asemenea, legăturile strinse ale acestei Biserici cu Bisericile surori din Moldova și Transilvania. Demn de reținut este și faptul că în Pravila cea Mare Mitropolia Moldovei este menționată ca independentă sau autocefală.

Dintre celelalte probleme principale de drept canonic, deosebit de importante sînt și cele referitoare la ierarhie și cler, cele privind pe monahi și viața monahală, actele de stare civilă, căsătoria și divorțul.

Aceste probleme sînt prezentate în concordanță cu principiile canonice din perioada ecumenicității Bisericii nedespărțite, dar cuprind și elemente specifice, legate de realitățile concrete în care își desfășura viața Biserica Ortodoxă a Ungrovlahiei în secolele XVI—XIX.

Legiuirile respective se referă la aproape toate problemele principale de drept bisericesc, întrucît ele exprimă cadrul legal în care funcționa Biserica Ungrovlahiei în acea vreme. Dealtfel prin aceste legiuiri se conturează bazele dreptului bisericesc românesc, care după epoca Regulamentelor Organice va cunoaște o dezvoltare progresivă pînă în zilele noastre, sprijinindu-se mereu pe obiceiul pămîntului și punînd în lumină principiile canonice în toată autenticitatea lor.

Pr. Doctorand **TRAIAN VALDMAN**

PĂTRUNDEREA HUSITISMULUI ÎN ȚĂRILE ROMÂNE ȘI APARIȚIA PRIMELOR TEXTE RELIGIOASE ÎN LIMBA ROMÂNĂ *

În anul 1414, se convoacă la Constanța (Elveția), un sinod, cu scopul de a pune capăt tuturor problemelor noi care se iviseră în Biserica Romano-Catolică. Una din aceste probleme este reforma lui Jan Hus (1369—1415), profesor la Universitatea din Praga.

Reforma a pornit de la realitățile interne sociale și naționale ale poporului ceh. Caracterul ei religios consta în faptul că luptă împotriva romano-catolicismului. Ideile reformatoare ale lui Hus se asemănau cu cele ale prereformatorului englez John Wicliff († 1382), de la Universitatea din Oxford. Dealtfel la Praga se înființase un cerc al adepților lui Wicliff, condus de Hus.

Conflictul cu Biserica Romano-Catolică izbucnește în 1412, cînd în urma unei cuvîntări inflăcărare ale lui Hus se dă foc bulei papale care decreta public iertarea păcatelor prin indulgențe.

* Lucrare de seminar, susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, și întocmită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, care a dat și avizul pentru publicare.

Lucrurile se agravează, și în 1415, Hus este chemat la sinodul din Constanța, pentru a-și prezenta învățătura sa, asigurându-i-se securitate deplină. După lungi dezbateri în care el își apără magistral ideile sale noi, fără a renunța la vreuna dintre ele, este condamnat de sinodali și de împăratul Sigismund de Luxemburg (1387—1437), la moarte prin ardere pe rug. La 6 iulie 1415, este ars pe rug în piața orașului Constanța.¹ Prin arderea sa pe rug, nu s-a pus capăt învățăturii sale, din contră s-a dezvoltat o mișcare care îi poartă numele.

Chiar de la început Jan Hus dorea să se reîntoarcă la creștinismul curat predicat de apostolii slavi Metodiu și Chiril în veacul al IX-lea (863—867). Ideile reformatoare ale lui Hus, dădeau mari speranțe poporului și au rămas ca o flacără vie în toate acțiunile sale. Mișcarea husită a cuprins nu numai Boemia ci aproape întreg centrul și răsăritul Europei. «Husiții intră în Polonia, ajung pînă la Marea Baltică, acționează în Ungaria și Transilvania, se risipesc prin Ucraina și Moldova, în Austria și Croația»².

De la început s-a susținut că husiții au adus cu sine o serie de măsuri înnoitoare care s-au simțit la multe din popoarele Europei. Pe lângă faptul că susțineau împărtășirea sub ambele forme, participarea mirenilor la treburile bisericești, husiții erau pentru introducerea limbii naționale în cultul bisericii, ca poporul să înțeleagă serviciul divin.

Începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea, efectele mișcării husite în ceea ce privește scrisul în limba națională și tendințele culturale sînt tot mai evidente. Cercetînd operele istoricilor, teologilor, și istoricilor literari români se poate ajunge la concluzia că mișcarea husită a avut o oarecare influență asupra Țărilor Române. Părerile lor sînt îndreptate asupra unei triple influențe: social-politică, teologică, și asupra literaturii.

PĂTRUNDEREA HUSITISMULUI ÎN ȚĂRILE ROMÂNE. — Primele mărturii despre existența husiților pe pămîntul Țărilor Române sînt referitoare la Moldova. Ele datează din timpul lui Alexandru cel Bun (1400—1432). O cronică a Bisericii din Levoca arată că în anul 1420, «cîțiva unguri din cauza învățăturii lui Hus, au fost gonii în Moldova». Scriitorul Samuel Timon, într-o lucrare a sa din 1762, spune întemeindu-se pe un izvor sibian (*Ephemerides Cibiniensis*), că nu numai ungarul husiți dar și sași au părăsit țara lor și s-au stabilit la Cotnari, Faraoane (sat lângă Bacău), Bacău și în vecinătății³.

Aceste știri ne arată că primele urme husite în Moldova datează din anul 1420. Dealtfel majoritatea surselor de informare despre existența husiților în Moldova sînt externe, acte emise de autoritățile catolice îngrijorate de tolerarea husiților. Demn de amintit este faptul că în anii 1369—1407, au studiat la Praga unde Hus era profesor, 35 de studenți moldo-valahi și transilvăneni, care au adus cu ei ideile husite.

1. Charles Joseph Hefele — Dom. Henri Leclercq, *Histoire des Conciles d'après les documents originaux*, vol. VII, partea I, Paris, 1916, p. 259—269.

2. I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972, p. 93.

3. C. C. Giurescu, *Cauzele refugerii husiților în Moldova și centrele lor în această țară*, București, 1966, p. 27—28; Mihail Dan, *Cehi, Slovaci, Români în secolele XIII—XVI*, Sibiu, 1944, p. 84.

În anii 1407—1410, a frecventat cursurile aceleași Universități, un tânăr moldovean pe nume Iacob. Despre acest Iacob aflăm că propoveduia prin anul 1431, husitismul prin satele din Moldova.

Împotriva lui se plînge episcopul de Baia, Ioan de Ryza, într-o scrisoare către regele Poloniei Vladislav Iagello (1386—1434), rugîndu-l să intervină pe lângă domnitorul român ca să pună capăt propagandei husite făcute de el. În această scrisoare, Ioan de Ryza arată că domnitorul român l-a favorizat pe husitul Iacob în controversa cu el, ba mai mult a dat acestuia un loc de reședință la Bacău și un hrisov în care se spune: «oricine l-ar vătăma pe el sau pe discipolii săi husiți să plătească domnitorului o amendă de 20 ducați turcești»⁴.

La 6 aprilie 1431, Vladislav Iagello, cere lui Alexandru cel Bun, extrădarea husitului Iacob și a călugărului minorit renegal, care propovediau idei husite în Moldova. Domnitorul român nu extrădează pe husiți, pentru că aceștia luptau împotriva lui Sigismund de Luxemburg, vechiul său adversar, care ceruse lui Vladislav Iagello în 1409, împărțirea Moldovei⁵. Că domnitorul român nu a făcut nici-un gest în privința extrădării husiților, ba din contră a dat acel hrisov ca să nu li se facă nici-un rău o dovedește scrisoarea lui Zbigniew Olesnicki, către Giuliano Cesarini din ianuarie 1432, care spune: «s-au răscolat ucrainenii și Swidrygiello s-a unit cu Alexandru în sprijinul husiților și în Moldova se întinde agitația husită și nu se știe ce este de făcut»⁶.

După anul 1432, datorită divergențelor dintre fiii lui Alexandru cel Bun, husiții din Moldova în frunte cu Iacob se refugiază în Transilvania, unde sînt amintiți de episcopul catolic Gheorghe Lepeș în 1436. Este cunoscută scrisoarea lui prin care arată că «mi-au infectat turma caprele rîioase din Moldova»⁷.

Mișcarea husită începe să ia în Transilvania o mare amploare, lucru care îl face pe episcopul catolic de Oradea să scrie aceasta papei.

Pentru oprirea propagandei husite vine în Moldova trimis de către papă, inchi-zitoriul Iacob de Marchia. Concomitent cu acțiunea lui, episcopul catolic al Transilvaniei Gheorghe Lepeș, ceru țăranilor plata tuturor dijmelor, nu însă în moneda cea nouă ci în cea mai veche care prăjia mai mult. Țăranii români și unguri se răscoală.

Au loc ciocniri între armata nobililor și a țăranilor. La 6 iulie 1437, se încheie o înțelegere care aduce îmbunătățirea soartei țăranilor. Nobili nu țin cont de aceasta și la 16 septembrie încheie la Căpîlna «Unio Trium Nationum». Această uniune a avut urmări triste pentru țăranii români din Ardeal. Răscoala a fost re-prinsă. Deși slăbiți prin întoarcerea multor la casele lor, țăranii au dat o nouă luptă la Apatiu (6 octombrie), încheiată fără un rezultat decisiv. Pînă la urmă cu ajutorul armatelor regelui Ungariei, nobilii au reprimat răscoala⁸.

Prigoana dezlănțuită de Iacob de Marchia, precum și reprimarea răscoalei de la Bobîlna, au făcut pe husiți să se refugieze în Moldova. În 1437, majoritatea hu-

4. Șerban Papacostea, *Știri noi cu privire la istoria husitismului în Moldova în timpul lui Alexandru cel Bun*, în «Studii și cercetări științifice», Iași, XIII (1962), p. 255; P. P. Păntulescu, *Husitismul și cultura slavonă în Moldova*, în «Romanoslavica», X (1964), p. 275—287.

5. Jan Dabrowski, *Dzieje Polski sredniowiecznej*, t. II, Cracovia, 1925, p. 305, apud I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 103.

6. I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 103.

7. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1958, p. 249.

8. Andrei Oțetea, *Istoria poporului Român*, București, 1972, p. 195.

sișilor conduși de preoți lor Toma Peczy și Valentin Ujlaki fugiră în Moldova și se așează în Tîrgul Troțușului. Aici preoții Toma și Valentin au tradus în limba maghiară Sfînta Scriptură⁹.

«De aici se răspîndiră pînă la Prut și chiar dincolo de această apă, în Bugeac, ei se păstrară pînă în veacul al XVI-lea, dar nu putură de loc să cîltimească pe românii moldoveni bine supravegheați de vlădiciei lor de la legea ortodoxă»¹⁰.

În 1438, un fost catolic, preotul Constantin propaga husitismul în Moldova la Tîrgul Troțușului¹¹. Husitismul continuă să ia amploare atît în Transilvania cît și în Moldova în jurul anilor 1445—1446. Acest lucru îl face pe papă să trimită aici pe Fabian de Backa, vicar în Bosna, ca să stîrpească erezia. Termenii în care papa îi vorbește lui Fabian despre propaganda husită din Moldova sînt foarte tari și dovedesc că papa era alarmat de pierderea terenului. «Am aflat — spune papa — că în țara Moldovei a pus stăpînire secta eretică a abominabililor husiți, că au reușit să atragă o mulțime de persoane de partea lor, încît infectează cu morbul învățăturii lor perverse nu numai sufletele localnicilor ci și pe ale locuitorilor regatului Ungariei»¹².

Cu toate măsurile luate împotriva lor, husiții continuă să existe în Moldova, fiind semnalati de documentele vremii.

În timpul lui Ștefan cel Mare (1457—1504), se amintește de existența husiților în Moldova, dar niște husiți pașnici, care nu periclitau stările interne ale țării¹³. Un act din 20 august 1571, consemnează convertirea la catolicism a circa 2000 de husiți existenți în Moldova¹⁴. Dacă în acest an exista un număr așa de mare de husiți, atunci cu siguranță că în vremurile anterioare numărul lor întrecea cu mult această cifră.

Așadar, din cele expuse pînă aici iese în evidență faptul că mișcarea husită a acționat în Moldova în secolul al XV-lea și conform documentelor, semnalate și de noi, ea a continuat și după acest secol. În Transilvania husitismul a fost foarte puternic, fapt care a determinat pe episcopii catolici de Oradea și Alba-Iulia, să ceară sprijinul papei în acțiunea lor de stîrpire a ereziei husite. În aria lor de influență, husiții nu au putut cuprinde pe românii ortodocși, fideli credinței lor străbune. Afirmăția lui Nicolae Iorga că românii «s-au făcut husiți pe un cap»¹⁵, nu a fost confirmată, dimpotrivă nu avem nici-o probă că husitismul ar fi fost îmbrățișat de români. Este adevărat că unele puncte de credință, învățătura husită se apropie de cea ortodoxă, dar aceasta nu ne îndreptățește să fim de acord cu afirmația lui Nicolae Iorga că «Românii s-au făcut husiți pe un cap». Husiții nu au fost considerați nicio dată un pericol pentru Biserica Ortodoxă. În sensul acesta cunoaștem dese încercări de unire dintre ortodocși și husiți. Mai mult, husiții respectau Biserica Ortodoxă, pentru creștinismul curat, asemănător bisericii primare. Dealtfel Hus s-a străduit chiar de la început să întoarcă pe adepții învățăturii sale la creștinismul curat, străvechi al apostolilor slavi Metodiu și Ciril din secolul al IX-lea¹⁶. Văzînd că

9. *Istoria Literaturii Române*, vol. I, București, 1970, p. 286; Pr. Prof. Milan Šesan, *Husiții și Ortodoxia*, în «Mitropolia Moldovei», XXXIV (1958), nr. 3—4, p. 219.

10. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a Românilor pînă la 1688*, București, 1904, p. 19. 11. *Ibidem*. 12. I. C. Chișimlia, *op. cit.*, p. 104. 13. *Ibidem*, p. 105.

14. Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, t. I, p. 698, doc. nr. 367. 15. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 18.

16. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Unsprezece secole de la activitatea misionară a Sfinților Metodiu și Ciril*, în «Ortodoxia», XLIX (1967), nr. 1, p. 17—31.

ceea ce căuta el se află în Biserica Ortodoxă s-a apropiat de aceasta. Că primii adepți ai lui Hus încercau să se apropie de Biserica Ortodoxă ne stă mărturie următorul fapt.

În 1451-1452, un preot husit numit Constantin duce tratative la Constantinopol pentru unirea cu Biserica Ortodoxă. În aceeași vreme, 1451—1452, Peter Payne anglicus, husit de origine engleză, tratează în același sens la Constantinopol. El mai poartă și numele de Matei din Hnalnice. S-a constatat că este aceeași persoană, dar avea diferite nume din motive de securitate.

Patriarhia Ecumenică prin viitorul patriarh Ghenadie II Scolarios (1453—1456 ; 1472)¹⁷, a fost de acord cu propunerile husiților și au trimis la 18 februarie 1452, o scrisoare Universității din Praga cu promisiunea că le vor trimite episcopi și preoți.

Realizarea unirii dintre ortodocși și husiți a fost zădărnicită de căderea Constantinopolului sub oștile sultanului Mahomed al II-lea Cuceritorul (1451—1481).

Revenind la problema existenței husiților în Moldova și Transilvania este demn de semnalat următorul fapt. Ideile husite sînt aduse în Transilvania de studenții unguri husiți care veniseră cu ele de la Universitatea din Boemia¹⁸. În ceea ce privește Moldova, aici husiții, s-au retras în colonii proprii, izolate. Avem în acest sens o mărturie. Misionarul ungar catolic Petru Zold, care a trecut prin orașul Huși și prin alte colonii ale foștilor husiți unguri în anul 1766, spune că locuitorii unguri din Huși au o tradiție sigură că sînt urmașii husiților unguri, care fiind alungați de Matei Corvin primiră de la domnii Moldovei îngăduința de a se așeza acolo.

Ei întemeiază în amintirea lui Hus orașul Huși, și în amintirea lui Ieronim de Praga, satul Sfîntul Ieronim de lângă Huși.

La Ciubărciu — un alt sat înființat de husiții unguri — ei cîntau în biserică în limba lor națională, maghiara, deși fuseseră aduși la catolicism¹⁹. Știrea lui Petru Zold este foarte prețioasă pentru că întărește afirmația de mai sus că husiții s-au așezat în colonii proprii și că deși fuseseră aduși la catolicism, totuși cîntau în biserică în limba lor națională care era maghiara.

INFLUENȚA HUSIȚILOR ASUPRA ȚĂRILOR ROMÂNE. — În primele pagini ale acestei lucrări am arătat că studiind operele istoricilor, teologilor și istoricilor literari români, care s-au ocupat cu influențele mișcării husite asupra Țărilor Române, am ajuns la concluzia că părerile lor se îndreaptă către o triplă influență.

Influența social-politică a husitismului nu poate fi contestată, mai ales pentru Transilvania, unde iobagii români erau frați de suferință cu husiții. Exemplul mișcării husite a fost urmat și de ardeleni care s-au răscolit împotriva nobililor la Bobilna (1437).

Masele populare din Transilvania, urmînd exemplul husiților s-au adunat pe înălțimi, unde și-au construit tabere înconjurate de șanțuri. Răscoala de la Bobilna a fost influențată de mișcarea husită, pentru că țăranii ocupau pămînturile nobililor și desființau hotarele, așa cum făcuse husiții²⁰.

17. Idem, *Ghenadie II Scolarius, primul patriarh ortodox sub turci*, în «Ortodoxia», VIII (1956), nr. 1, p. 71—109.

18. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, București, 1940, p. 49.

19. Oreste Tafraill, *Chiesa Ortodossa a Riforme nei secoli XVI e XVII*, Roma, 1935, p. 3 ; C. C. Giurescu, op. cit., p. 28.

20. *Istoria României*, vol. I, București, 1966, p. 400—401 ; Miron Constantinescu, C. Daicovicu, Ștefan Păscu, *Compendiu de Istorie*, București, 1970, p. 151.

Dacă pentru Transilvania a existat o influență social-politică, pentru Moldova nu avem mărturii, dar cu siguranță că nu a existat căci în caz contrar ar fi fost amintită de vreo cronică sau document al vremii respective. Cit privește existența husiților în Muntenia găsim următoarea știre la Hurmuzachi²¹, cuprinsă într-o scrisoare a ciangăilor husiți care se plîng regelui Vladislav al II-lea că «din cauza persecuțiilor au fost siliți să fugă din Transilvania în Moldova și Muntenia, unde au devenit iobagi».

Influența teologică susținută de Nicolae Iorga nu a fost confirmată, dimpotrivă a fost combătută de foarte mulți cercetători.

Dealtfel chiar autorul ei, schimbă această afirmație categorică, că românii s-au făcut husiți pe un cap», în 1938 cînd spune: «...sînt cu totul rău înțeles cînd se combate presupusa mea părere că ar fi fost o influență husită în sens religios, cînd vorbesc numai de o înfrîurire»²². După cum se vede, Nicolae Iorga nu renunță la o înfrîurire husită. De fapt consecvent cu aceasta, el este principalul susținător, chiar întemeietorul tezei influențelor husite asupra primelor traduceri de texte religioase românești.

În cele ce urmează vom arăta adevărul în această privință, înserînd mai întii ipotezele emise în legătură cu influențele, cu cauzele ce au dus la apariția lor, apoi vom căuta să dovedim cărui fapt se datoresc ele și care este contribuția mișcării husite.

Filologia și istoriografia veche au susținut drept cauză determinantă a apariției de texte religioase în limba romană, diferite influențe străine. Astfel s-a ajuns la emiterea unor ipoteze străine de adevărul istoric, care atribuiau merite în traducerea primelor texte în românește: bogomililor, husiților, catolicilor, calvinilor sau luteranilor.

Prima ipoteză emisă în legătură cu apariția textelor românești aparține lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. Cercetînd primele scrieri românești, care conțineau apocrife, Hașdeu crede că cele dintii traduceri românești s-ar datora propagandei bogomilice. Bogomilii contribuiseră la răspîndirea și crearea legendelor apocrife. Acest lucru l-a indus în eroare pe Hașdeu²³. Părerăa lui Hașdeu a fost împărțită și de I. G. Sbierea în prilejul studierii Codicelui Voronețean²⁴.

Părerile lui Hașdeu și Sbierea sînt departe de adevăr, mai ales că nu avem nici-o dovadă că bogomilismul ar fi putut ajunge pînă în Maramureș și nordul Transilvaniei.

În anul 1904, Nicolae Iorga a emis ipoteza că apariția scrisului și a primelor texte în limba română, s-ar datora influenței mișcării husite prelungită pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea²⁵.

Lui Nicolae Iorga i s-au alăturat pe rînd Sextil Pușcariu, Nicolae Drăganu, I. A. Candrea, Alexe Procopovici și alții. Ipoteza lui Nicolae Iorga este combătută de Ovid Densușianu, Alexandru Rosetti și alții. Pr. Prof. Milan Šesan spune: «în știrile care s-au păstrat despre husiții din Moldova se vorbește foarte puțin, iar în ceea ce ei înșiși pomenesc despre sine și despre activitatea lor este foarte nepre-

21. E. Hurmuzachi, *Documente...*, t. I, 2, p. 604—605; 344—345.

22. Nicolae Iorga, *Influențe husite*, în «*Revista istorică*», XXVIII (1942), nr. 4, p. 68.

23. B. P. Hașdeu, *Cuvîntie din bătrîni*, București, 1897, p. 259—260.

24. I. G. Sbierea, *Codicile Voronețian*, Cernăuți, 1885, p. 342—349.

25. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 18—19.

cis»²⁶. În continuare Pr. Milan Şesan crede că mişcarea husită săracă în manifestări pe lărim literar, nu putea să provoace la noi traduceri de cărţi²⁷. După cum se vede Pr. Milan Şesan consideră că husiţii nu ar fi putut influenţa apariţia primelor traduceri româneşti din următoarele motive: ei nu au putut activa în Maramureş, locul primelor traduceri româneşti şi pe lângă aceasta, mişcarea husită a fost foarte săracă în manifestări literare pe pământul Țărilor Române. Este adevărat că ei traduc la Tîrgul Trotoşului Sfînta Scriptură, dar au făcut-o pentru nevoile cultului. În afară de aceasta nu se mai cunoaşte vreo acţiune pe plan literar săvîrşită de husiţi în Țările Române.

Alexandru Roseti şi Alexandru Piru socotesc că expansiunea husitismului se produce în prima jumătate a secolului al XV-lea, traduceri cărţilor sfînte în limbile naţionale realizate de această mişcare de innoire se petrec de asemenea la această dată. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, atunci cînd apar la noi primele traduceri, husitismul se afla în declin şi nu ar mai fi putut provoca traducerea primelor texte religioase în româneşte²⁸.

Nicolae Drăganu, iniţial partizanul lui Nicolae Iorga, revine în anul 1938, argumentînd că textele traduse «nu sînt anterioare primei jumătăţi a secolului al XVI-lea, şi în consecinţă ele nu pot fi atribuite husitismului»²⁹.

Alexe Procopovici şi el iniţial adeptul teoriei lui Nicolae Iorga, schimbă categoria sa afirmaţie, declarîndu-se de acord cu ipoteza conform căreia primele traduceri româneşti s-au făcut sub influenţa factorilor interni, fără vreo influenţă externă, sau cel mult sub o slabă influenţă husită³⁰.

În legătură cu ipoteza husită vom mai reveni, urmînd ca în continuare să arătăm şi alte ipoteze emise cu privire la apariţia primelor traduceri de texte religioase româneşti.

O altă ipoteză emisă aparţine lui Ilie Bărbulescu, care considera că primele texte au apărut în româneşte datorită influenţei catolicilor³¹. P. P. Panaitescu pornind de la faptul că filioque aparţine doctrinei catolice, a încercat să explice traducerea cărţilor religioase româneşti prin lupta pentru autonomie a cnezilor maramureşeni din familia Dragffy împotriva tendinţelor de acaparare ale episcopiei slavorutene din Muncaciu. Lupta a durat şapte ani (1491—1498), şi s-a terminat prin despărţirea Bisericii Ortodoxe Maramureşene de Episcopia de Muncaciu şi trecerea ei sub jurisdicţia Bisericii Catolice din Transilvania, care ar fi adus iniţiativa traducerii cărţilor religioase în limba română³². Argumentul de mai sus prezintă unele contradicţii. Mai întîi pune traducerea primelor texte religioase în româneşte pe seama luptei pentru autonomie a bisericii maramureşene, apoi arată că aceste traduceri au fost cauzate de supunerea faţă de Biserica romano-catolică. De altfel P. P. Panaitescu va renunţa la această părere, elaborînd mai tîrziu alta, foarte apreciată în cercurile de specialitate.

Au fost cercelători care au susţinut cauze interne pentru apariţia scrisului românesc. I. Bianu consideră că primele traduceri s-au făcut pentru a ajuta la edu-

26. Pr. Prof. Milan Şesan, *Originea şi timpul primelor traduceri româneşti ale Sfintei Scripturi*, Cernăuţi, 1939, p. 29. 27. *Ibidem*, p. 39.

28. *Istoria Literaturii Române*, p. 287.

29. Nicolae Drăgan, *Histoire de la Littérature Roumaine*, Bucureşti, 1938, p. 35.

30. Alexe Procopovici, *Arhetipul husit al Catehismelor noastre literare*, în «Făt-Frumos», II (1927), p. 72.

31. Ilie Bărbulescu, *Calvinismul şi începutul de-a scrie româneşte*, în «Convorbiri Literare», 1900, p. 239. 32. *Istoria Literaturii... op. cit.*, p. 289.

cația teologică a călugărilor³³, iar Pr. Milan Șesan, spune că traduceri ar fi fost făcute de un călugăr român care știa slavonește³⁴.

Ștefan Ciobanu, pornind de la prezența unor manuscrise bilingve (slavonești și românești), vede o cauză de ordin didactic religios în legătură cu nevoia de pregătire a clericilor pentru bisericile din Maramureș și din Rusia subcarpatică³⁵. Opinia lui Ștefan Ciobanu a fost acceptată de unii filologi, printre care și Ștefan Pașca³⁶, care a susținut-o aducând noi exemple de texte bilingve.

Ovid Densușianu a susținut că apariția primelor texte religioase românești s-ar datora luteranismului. Păreră lui a fost susținută de Alexandru Roseti și P. P. Panaitescu, care mai târziu o va schimba³⁷. Primele noastre traduceri de texte religioase apar ca o rapidă înflorire, care presupune o biserică organizată. O mișcare cu rezultate atât de bogate nu poate fi concepută în secolul al XV-lea sau al XVI-lea, fără un sprijin al autorităților din Transilvania. Reforma lui Luther a fost repede adoptată în Transilvania de maghiari și sași. Reforma aducea cu sine introducerea limbii naționale în cult. Șerban Papacostea, urmărește în mod documentat efectele mișcării protestante în Moldova, pînă în timpul lui Ștefan Tomșa (1563—1564), arătînd că reforma a fost ca un model, ca un exemplu și ca un îndemn ajutător în munca traducătorului, dar nicidecum o cauză determinantă³⁸. George Ivașcu spune că «în Transilvania rolul primordial îl jucau nu episcopii și călugării ci clerul inferior sătesc și din tirguri, care stăteau în contact cu masele și aveau aspirații comune. Acestui cler plebeu i se va adresa Reforma și tot pentru acești popi rumânești, s-au tradus în limba română primele cărți bisericești»³⁹.

Am arătat pe scurt fiecare ipoteză emisă în legătură cu apariția primelor texte religioase românești, și felul cum au fost primite în critica de specialitate. În cele ce urmează vom încerca să prezentăm cîteva noi păreri în această problemă și apoi să tragem concluziile finale.

«Cu toată dezbateră amplă, considerăm — spune I. C. Chițimia⁴⁰, că problema a rămas deschisă și nu se poate admite numai o singură explicație, la baza originii scrisului românesc concurînd cel mai probabil un complex de cauze în raport cu timpul de scriere, pe primul plan situîndu-se firește multiple nevoi interne, dar nefiînd de îndepărtat anumite impulsuri externe, de dezlegare a traducătorilor de canonul limbilor sfinte, fiecare cauză acționînd la timpul său». «Textele din Maramureș par totuși să se fi născut sub un impuls husit, cel puțin ca o dezlegare de canonul greu de depășit în evul mediu, de a păstra textele fundamentale de biserică în limbile «sfinte»: greaca, latina și slavona. Alte texte s-au născut sub alte nevoi și sub alte influențe»⁴¹.

Profesorul Dan Simonescu⁴², este de părere că «textele religioase în limba română s-au tradus în secolul al XV-lea, în nord-estul Transilvaniei, care era răsclu-

33. I. Blanu, *Introducerea limbii românești în Biserică*, București, 1944, p. 6—7.

34. Pr. Prof. Milan Șesan, *op. cit.*, p. 30.

35. Ștefan Ciobanu, *Începuturile scrisului în limba românească*, București, 1941, p. 53.

36. Ștefan Pașca, *Contribuție la istoria scrisului românesc*, în «Gazeta Literară», I (1956), nr. 1—4, p. 79—90.

37. Ovid Densușianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. II, Paris, p. 8.

38. Șerban Papacostea, *Moldova în epoca Reformei. Contribuție la istoria societății moldovenești în veacul al XVI-lea*, în «Studii», XI (1958), nr. 4, p. 62.

39. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, București, 1969, p. 95.

40. I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 457.

41. *Ibidem*, p. 106—107.

42. Prof. Dan Simonescu, *Problema limbii române și cărțile bisericești*, în «Studii Teologice», XIII (1961), nr. 9—10, p. 558—569.

cea drumurilor comerciale între nordul și sudul Europei, între Occidentul și Orientul ei. Ei erau de diferite religii și au transmis românilor ideea înlocuirii limbii înțelese cu limba poporului înțeleasă de toți. La aceasta s-a adăugat și nevoia credincioșilor mireni și a slujitorilor Bisericii de a pricepe ce citesc în Biserică. A fost și aceasta o cauză însemnată a traducerii cărților bisericești în limba poporului».

Revenind la mișcarea husită, trebuie să adăugăm că ea a reprezentat o mișcare de înnoire. Husitismul susținea traducerea cărților religioase în limba națională. Acest fapt a avut o deosebită însemnătate pentru că au fost stimulați credincioșii pentru a purcede la îmbrăcarea învățăturilor sfinte în limba națională. Cuprinși în aria culturală slavonă, românii nu se puteau sustrage îndemnelor binevoitoare ale husiților de a face cunoscut credincioșilor cuvântul lui Dumnezeu în limba înțeleasă de ei. Poporul a privit cu speranță înnoirile aduse de mișcarea husită. Am arătat în decursul lucrării că s-a emis o ipoteză, care consideră că primele texte religioase românești au apărut sub influența husiților. Această influență atât de discutată în critica de specialitate rămâne o problemă deschisă oricărui rezultat.

Din tot ceea ce s-a publicat pînă acum în literatura de specialitate, considerăm că mișcarea husită nu a putut fi o cauză determinantă la apariția primelor texte religioase în românește, și deci nu putea exercita o influență hotărîtoare. Totuși husitismul, trebuie considerat, așa cum spune Șerban Papacostea, ca un exemplu demn de urmat, ca un model și ca un imbold.

Din celelalte ipoteze emise trebuie eliminate de la început influențele bogomilice și catolice. Influențele luterane, susținute de Ovid Densusianu, Alexandru Rosetti și în prima sa atitudine de P. P. Panaitescu, trebuie luate în considerație dar nu ca niște cauze determinante, ci ca modele, exemple și imbolduri demne de urmat.

Teoria influențelor străine în legătură cu apariția primelor texte religioase românești este contestată de foarte mulți cercetători atunci cînd se afirmă rolul ei determinant. Ele nu au putut avea un rol hotărîtor în dezvoltarea culturii, care este legată în mod nemijlocit de dezvoltarea generală a societății românești și de necesitățile ei, influențele străine fiind recepționate și asimilate în măsura impusă de aceste necesități⁴³.

P. P. Panaitescu renunță la părerea sa luteranistă și reluînd problema în 1965, afirmă că «primele traduceri s-au făcut din nevoia politică internă de întărire a cnezatului românesc maramureșan, printr-o biserică legată strîns de organizația statală»⁴⁴. George Ivașcu este de părere că «procesul de traducere s-a înfăptuit ca un efort colectiv, pentru mlădierea și îmbogățirea graiului popular. Nevoile traducerilor erau ale clerului plebeu și ale credincioșilor»⁴⁵.

După cum se observă, în literatura de specialitate a ultimilor ani, își face loc din ce în ce mai mult teoria autohtonă, care atribuie apariția primelor texte religioase în limba română multiplelor nevoi interne ale clerului și credincioșilor care doreau cuvîntul lui Dumnezeu în limba lor națională înțeleasă de toți. Totuși nu trebuie să îndepărtăm anumite impulsuri externe aduse de mișcarea husită sau reforma luterană.

Textele religioase rotacizante din Maramureș s-au pierdut, dar ele s-au tradus după originale slave locale. Slavistul român Pande Olteanu, arată foarte documen-

43. Idem, *Cultura și arta veche românească*, în «Studii», XII (1959), nr. 6, p. 135.

44. P. P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 8.

45. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 95.

tat o prelungire a activității religioase meto- do-chiriliene în Slovacia de răsărit, în nordul Transilvaniei și Moldovei. El afirmă că la introducerea limbii române în Biserica în locul slavonei, au contribuit exemplele mișcării husite⁴⁶.

Incheiem această problemă atât de controversată, arătând că primele texte religioase românești au apărut ca urmare a multiplelor nevoi interne ale credincioșilor și clerului românesc, dar nu trebuie să ignorăm anumite impulsuri externe de dezlegare a traducătorului de canonul limbilor sfinte. Fiecare cauză a acționat la timpul său.

Din cele expuse pînă acum se poate afirma cu certitudine că husiții au existat pe pămîntul Țărilor Române vreme îndelungată. Primele știri despre existența lor sînt referitoare la Moldova și datează din anul 1420. De ce au ales tocmai Moldova ca loc de exil vom încerca să arătăm în cele ce urmează. Prigoniți în Boemia, husiții au căutat loc care să le asigure securitatea deplină. Moldova le satisfăcea toate dorințele datorită faptului să domnia lui Alexandru cel Bun a adus țării o liniște deplină. Husiții, prigoniți de curia papală, nu găsesc în Moldova o biserică de stat catolică care să le producă greutăți, Biserica Ortodoxă fiindu-le favorabilă, ca de altfel și domnitorul. Apoi ei găsesc în orașele în care s-au așezat populație săsească și maghiară venită din Transilvania, care era la curent cu ideile noi aduse de mișcarea husită. Husiții s-au așezat în șapte orașe din Moldova: Troțuș, Bacău, Roman, Tîrgu-Neamț, Colnari, Huși și Ciubărciu⁴⁷.

Orașul Huși nu își are numele de la Jan Hus, așa cum s-a afirmat de B. P. Hașdeu, ci de la un boier local numit Hus⁴⁸.

Cu toată propaganda stăruitoare a catolicilor, husiți din Moldova, cărora li s-a adăugat în 1481 un grup de refugiați, alcătuit din aderenți ai Fraților Boemi, s-au menținut pînă în 1571, cînd călugărul Mihai Tabuk din Troțuș îl anunță pe episcopul din Kamenec-Podolsk, că ultimii eretici din Huși și Roman, cu satele vecine, vreo 2000 de oameni au fost întorși la catolicism⁴⁹.

Husiții veniți pe pămîntul Moldovei și Transilvaniei, cu ideile lor înnoitoare, au existat deci pînă în secolul al XVI-lea, cînd urmele lor se pierd în istorie.

Mișcarea husită a exercitat o mare influență asupra popoarelor cu care au venit în contact, influențele simțindu-se în special în domeniul culturii. Pentru cultura românească, mișcarea husită a fost numai un exemplu demn de urmat, un imbold și un model, primele monumente ale culturii românești apărute în limba română, datorindu-se multiplelor nevoi interne ale clerului și credincioșilor, necesităților acestora.

Pr. Drd. DĂNUȚ I. MANU

46. Pandele Olteanu, *Aux origines de la culture slave dans la Transylvanie du nord et le Maramureș*, în «Romanoslavica», I (1958), p. 1974. Traian Ionescu-Nișcov, *Mișcarea revoluționară husită*, în «Studii», XIII (1960), nr. 4, p. 285; Macurek Iosef, *Valasi v zapadnich Karpatech v 15—18 stoletii*, Ostrava, 1959, p. 273. 47. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 29—35.

48. Iorgu Iordan, *Toponimia Românească*, București, 1963, p. 169.

49. E. Hurmuzachi, *Documente*, t. I. 5, p. 698, doc. 367; Neagoe Manole, *Ștefan cel Mare*, București, 1970, p. 278; I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1920—1921, p. 217.

ROSTUL MÎNTUITOR AL POSTULUI

După învățătura Bisericii noastre¹, postul este «un exercițiu de infrinare a poftelor trupești și de întărire a voinței, o formă de pocăință». În același timp, postul este «un act de cult, adică o faptă de cinstire a lui Dumnezeu, pentru că el este o jertfă, adică o renunțare de bunăvoie la ceva care nu este îngăduit, izvorită din iubirea și respectul pe care îl avem față de Dumnezeu». Postul este un mijloc pentru desăvîrșirea și mîntuirea noastră. El este una din formele în care sîntem datori și putem să contribuim la mîntuirea noastră. Postul creează, de asemenea, pentru credincios «o stare sufletească deosebită pentru trăirea învățaturii creștine, îl schimbă sufletește, îl face mai bun creștin, mai atent trăitor al adevărilor dogmatice și învățaturii morale a Bisericii»².

Trăirea credinciosului ortodox implică în mod obligatoriu respectarea posturilor rînduite de Sfînta noastră Biserică.

«Posturile Bisericii Ortodoxe sînt mai aspre decît ale Bisericii Romano-Catolice. La ortodocși sînt interzise în posturi nu numai carnea, ca la catolici ci și ouăle și laptele și derivatele lor. Această rigurozitate, care ni se impută adesea ca formalism și bigotism, are, în fond, un tîlc foarte adînc, întrucît corespunde concepției ortodoxe despre gravitatea patimii lăcomiei pîntecului, ca izvor al mai tuturor păcatelor»³. Cu toate că în ortodoxie se posește mai mult de jumătate din zilele anului⁴, numărul mare de zile de post n-a fost totuși simțit ca prea împovăraător pentru dreptcredincioși⁵. Credinciosul ortodox nu s-a plîns niciodată de rînduiala postului. Credincioșii noștri, cunosc bine rînduiala posturilor ortodoxe și le respectă în mare parte pentru că prețuiesc foloasele lor. Posturile sihaștrilor și chiar din unele mînăstiri erau mult mai aspre. Astfel, în unele mînăstiri nu se mîncă deloc carne în nici un timp al anului.

Întreaga dramă a căderii și a mîntuirii omului se desfășoară în chip deosebit în cultul divin din Postul Mare. Duminica de la începutul Postului este închinată izgonirii lui Adam din Rai. Așezînd amintirea izgonirii lui Adam din Rai, nemijlocit înaintea începutului acestui post, Biserica ne pune înaintea starea de nefericire în care este adusă omenirea prin păcate și din care scapă prin Hristos, urcînd calea ostenitoare a postului. Ea ne vorbește de Adam, ea ne îndeamnă să ne gîndim fiecare la noi înșine. Căci fiecare repetăm într-un anumit fel pe Adam, înstrăinîndu-ne prin păcate de Dumnezeu și dobîndind mîntuirea prin drumul pocăinței pe care ni l-a deschis Hristos. Izgonirea lui Adam din Rai este starea de plîns în care s-a rostogolit acela, neținînd porunca infrînării dată lui de Dumnezeu. El a călcat porunca de a nu mînca din pomul oprit, care a fost primul post rînduit de Dumnezeu.

Mîntuitorul Hristos, începînd cu postul de la patruzeci de zile și sfîrșind cu moartea pe Cruce, a eliberat firea noastră de moarte și de iad, ridicînd-o la viața nemuritoare și la slava dumnezeiască, biruind pe diavolul care voia să-L ispitească și pe El cu mîncare, după asemănarea lui Adam. Neînfrînarea lui Adam a rostogolit firea omenască în nefericirea întunericii lui și morții veșnice, infrînarea Domnului Hristos a ridicat-o la viața netrecătoare și la fericirea deplină⁶.

Mîntuitorul s-a dat pe sine exemplu de postire. Deși El nu avea nevoie nici de postul trupesc, nici de postul sufletesc, pentru că atotperfecțiunea exclude lucrul

1. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 336.

2. Pr. Petre F. Alexandru, *Dogmă, cult, viață morală, înfrățire, pace*, în «Glasul Bisericii» XXXI (1972), nr. 5-6, p. 524.

3. Asistent Constantin C. Pavel, *Lăcomia patimă dăunătoare vieții individuale și obștești*, în «Studii Teologice» VII (1956), nr. 7-8, p. 476.

4. Postul Mare 49 zile, Postul Crăciunului 42 de zile, Postul Sfintei Marii 14 zile, Postul de miercuri și vineri de peste an, aproximativ 70 zile, postul din 29 august, 14 septembrie, ajunul Bobotezii (3 zile), plus Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

5. Pr. Constantin Pîrvu, *Orînduiri canonice cu privire la Postul Mare*, în «Glasul Bisericii» XVII (1958), nr. 3, p. 229.

6. Pr. D. Stăniloae, *Predică la Duminica lăsatului de sec*, în «Glasul Bisericii», XVIII (1957), nr. 3, p. 135.

acesta, totuși El a postit tocmai ca să arate că postul este un mijloc de ridicare, de înduhovnicire, de desăvârșire și ca să arate că prin el ne ridicăm din moarte la înviere⁷.

Fiecare din noi îl poartă în sine pe Adam cel izgonit din Rai pentru neînfrinare și neascultare de Dumnezeu. Dar fiecare se poate ridica de la starea lui Adam cel dintâi, la starea lui Hristos, Adam cel de al doilea. Fiecare din noi am încercat sentimentul izgonirii din Rai prin căutarea cu lăcomie a plăcerilor necumpătate. Dar fiecare din noi poate urca iarăși urmînd lui Hristos și avînd ajutorul Lui, spre Raiul din care am fost alungați⁸.

Căderea lui Adam, căderea în păcate a fiecăruia dintre noi, este socotită de Sfîntul Maxim Mărturisitorul ca fiind pricinuită de împătîmirea după lumea sensibilă. «Patima, spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul, este o mișcare a sufletului împotriva firii, fie spre o iubire nerațională, fie spre o ură nejudecată a vreunui lucru, sau din pricina unui lucru din cele supuse simțurilor. De pildă este o mișcare spre iubirea nerațională a mincărilor sau a femeii, sau a avuției, sau a slavei trecătoare, sau a altui lucru din cele supuse simțurilor, sau din pricina acestora. Sau este o mișcare spre ură fără de judecată a ceva din cele supuse mai înainte sau din pricina acestora. Sau iarăși păcătoșenia este o judecată greșită cu privire la înțelesul lucrurilor, căreia îi urmează reaua întrebuintare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pildă cînd este vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în naștere de prunci. Deci cel ce urmărește plăcerea, greșește în judecată, socotînd, ceea ce nu este bine ca bine⁹. «Nu mincările sînt rele, ci lăcomia pîntecelui; nici facerea de prunci, ci curvia, nici banii, ci iubirea de bani. Iar dacă-i așa, nimic nu este rău din cele ce sînt, decît reaua întrebuintare care vine din negrija minții de-a cultiva cele firești»¹⁰.

Filotei Sinaitul descrie astfel starea de cădere în păcat: «Deci vrăjmașul iarăși voind să prindă pe generalul cel mai bun, care este rațiunea, îl scoate din minți și de la conducere prin gînduri de lăcomie a pîntecelui și de nepăsare. Și rizînd de el ca de un general beat, dracul se folosește, prin minie și poftă, de voile lui, ca de niște slugi ale sale. În aceste puteri, adică partea pofitoare și iuțimea, lăsate slobode de rațiune, se folosesc de cele cinci simțuri ale noastre, ca de niște slugi pentru a păcătului la arătare. Acestea sînt căderile, atunci ochii sînt iscoditori, neavînd mintea care să-i lege înlăuntru și azul iubește să auză lucruri deșarte și mirosul se moleșește și gura este neînfrînată și mîinile ating ce nu trebuie. Acestora le urmează nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de înțelepciune, necumpătarea în loc de cumpătare, robia în loc de bărbăție. Căci acestea sînt cele patru virtuți generale: dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea și bărbăția, care cîrmuiesc cele trei părți ale sufletului, însănătoșindu-le»¹¹. Acest lucru este susținut și de Nil Ascetul cînd spune: «Pornirea spre desfrînare din lăcomia pîntecelui ... Dar lăcomia pîntecelui nu numai că o hrănește pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile: înfrînarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte». Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicînd că mai marele bucătarilor din Babilon a dărfmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului (Ieremia LII, 14)¹².

Evagrie Ponticul, Sfîntul Ioan Casian, Sfîntul Nil Ascetul, Sfîntul Maxim Mărturisitorul și Sfîntul Ioan Damaschin numărînd opt patimi capitale, așează în fruntea lor lăcomia pîntecelui, întrucît socotesc necumpătarea ca fiind începutul tuturor patimilor. Astfel, după ei, «lăcomia pîntecelui așfă desfrînarea. Ambele, pentru a se satisface, au nevoie de bani și ne duc prin aceasta în patima iubirii de argint. Cine nu-și poate procura banii, se minie, se întristează și invidiază pe cei care-i au; dacă-i are, se mindrește cu ei»¹³.

7. Pr. Constantin Pirvu, *op. cit.*, p. 230. 8. Pr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 136.

9. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, în «Filocalia», vol. II, trad. Pr. D. Stăniloae, p. 57—58. 10. *Ibidem*, p. 77.

11. Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, în «Filocalia», vol. IV, p. 108, ș. u.

12. Nil Ascetul, *Cuvînt ascetic*, în «Filocalia», vol. I, p. 205—206.

13. Asistent Const. C. Pavel, *Patimile omenești, pledică în calea mîntuirii*, în «Studii Teologice» V (1953), nr. 7—8, p. 475.

Postul este o poruncă divină care trebuie împlinită.

După cum neascultarea lui Adam de porunca lui Dumnezeu «să nu mănânci» (Facere II, 17) a dus la căderea lui, ascultarea de Dumnezeu cu privire la post îl întoarce pe credincios iarăși în Rai. Cu privire la ascultare, Diadoh al Foticeii spune: «Se știe că ascultarea este bunul cel dintii în toate virtuțile începătoare, fiindcă nimicitește părerea de sine și naște în noi smerita cugetare. De aceea, celor ce străduiesc în ea cu bucurie, li se face intrare și ușă spre dragostea lui Hristos. Pe aceasta nesocotind-o Adam, s-a rostogolit în dîncul iadului; și pe aceasta iubind-o Mîntuitorul, în scopul mîntuirii, a ascultat pînă la Cruce și moarte pe Părintele Său. Iar făcînd acestea, nu s-a aflat întru nimic mai prejos de marea Sa. Căci stingînd vina neascultării omenești prin ascultarea Sa, a adus iarăși la viață fericită și veșnică pe cei ce viețuiesc în ascultare. Prin urmare aceasta trebuie să se îngrijească să o aibă în primul rînd cei ce pornesc la luptă cu părerea de sine adusă de diavolul»¹⁴. «Ascultarea poruncii înseamnă învierea morților, spune Talasie Libianu; căci virtuții îi urmează după fior viața. Omorîta fiind mîntea prin călcarea poruncii, a urmat cu necesitate și moartea trupului. Precum Adam neascultînd a căzut în moarte, așa Mîntuitorul ascultînd a omorît moartea»¹⁵. Ascultarea deci este indispensabilă celor ce se nevoieșc spre mîntuire, «căci mergînd aceasta înainte, ne va arăta fără rătăcire toate cărările virtuților»¹⁶. Postul implică ascultarea și este implicat în ascultare. După cum lăcomia pîntecelui este capul și începutul patimilor capitale care decurg din ea, astfel și postul, omorîrea lăcomiei pîntecelui, este începutul întoarcerii de la moarte spre viață, de la diavol spre Dumnezeu. «Postul este începutul și temelul a toată lucrarea duhovnicească, spune Sfîntul Vasile cel Mare. Oricare ar fi virtuțile pe care le zidești pe temelia postului, ele vor fi toate nezdruincinate și neclătite, ca unele ce au fost întemeiate pe piatra cea tare. Iar cînd vei înlătura această temelie, adică postul și în locul lui vei pune îmibuirea pîntecelui și alte poftă necuivoase, atunci toate virtuțile vor fi zdruincinate și spulberate de cugetele rele și de un noian de patimi și așa precum se împrăștie nisipul de vînt, — tot așa se prăbușește întreaga lucrare a virtuții»¹⁷. «Postul, spune Sfîntul Simeon Noul Teolog, este ca un doctor al sufletelor noastre: unui creștin îi smereste trupul, altul îi stăpînește mînia, de la unul alungă somnul, pe altul îl trezește spre o cît mai mare binefacere; unuia îi curăță mîntea și o face slobodă de cugetele rele, altuia îi leagă limba nestăpînită prin frică lui Dumnezeu, ca și cu un frîu și o stăpînește nemaîngăduindu-i să rostească cuvinte netrebnice și urite; altuia însă îi oprește ochii ca să privească încolo și încoace și să fie iscoditori asupra ceea ce face unul și altul. Postul deci, pe oricine îl predispune să fie cu luare aminte asupra sa însuși»¹⁸. «Postul, spune Evagrie Ponticul, să-ți fie cu toată puterea, ca înainte Domnului. El curățește păcatele și fărădelegile tale; face sufletul cuviincios, sfințește cugetarea, alungă dracii și apropiere de Dumnezeu»¹⁹. Sfîntul Casian Romanul ne dă prelioase învățături despre chipul posturilor. El spune că «Sfinții Părinți n-au lăsat un singur canon de postire, nici un singur chip al împărtășirii de bucate, nici aceiași măsură pentru toți. Fiindcă nu toți au aceiași tărie și aceiași vîrstă; apoi și din pricina slăbiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingașe a trupului. Însă un lucru a rînduit tuturor: să fugă de îmibuire și de săturarea pîntecelui (...). Cel ce peste măsură întinde postirea, tot peste măsură se folosește adeseori și de hrană. Din pricina aceasta se întîmplă că uneori, din covîșirea postirii, slăbește trupul și se face trîndav spre slujbele cele duhovnicești; iar alteori, prin prisosul mîncării se îngreuiază și face să se nască în suflet nepăsare și moleșire (...). Slăbiciunea trupului nu dăunează curățirii inimii, cînd dăm trupului nu ceea ce voiește plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atît să ne slujim, cît să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură și cu socoteală dă trupului sănătate nu fi ia sfințenia».

14. Diadoh al Foticeei, *Cuvînt ascetic în 100 capete*, în «Filocalia», vol. I, p. 355. ș. u.

15. Filotei Libianu, *Despre dragoste, înfrînare și petrecerea cea după mîntie*, în «Filocalia», vol. IV, p. 30.

16. Diadoh al Foticeei, *op. cit.*, p. 356.

17. Pr. Pavel Grosu, *Din cugetările Sfinților Părinți despre post*, în «Glasul Bisericii», XVI (1957), nr. 3, p. 147.

18. *Ibidem*, p. 150.

19. Evagrie Ponticul, *Schîță monahicească*, «Filocalia», vol. I, p. 46.

Regula înfrînării și canonul așezat de Părinți, este: Cel ce se împărtășește de vreo hrană să se depărteze de ea pînă mai are încă poftă și să nu aștepte să se sature. Iar Apostolul zicînd: «Grija trupului să nu o faceți spre poftă» (Romani XIII, 14), n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasă a vieții, ci grija cea iubitoare de plăceri. Dealtfel pentru curăția desăvîrșită a sufletului nu ajunge numai reținerea de la bucate, dacă nu se adaugă la ea și celelalte virtuți. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul și prin osteneria trupului mari foloase aduce. Înfrînarea de la iubirea de argint călăuzește sufletul spre curățire, cînd înseamnă nu numai lipsa banilor, ci și lipsa poftii de a-i avea. Reținerea de la minie, de la întristare, de la slava deșartă, de la mîndrie, înfăptuiește curăția întreagă a sufletului. Iar curăția parțială a sufletului, cea a neprihănirii adică, o înfăptuiesc în chip deosebit înfrînarea și postul. Căci este cu neputință ca cel ce și-a săturat stomacul să se poată lupta în cuget cu dracul curviei. Iată de ce lupta noastră cea dintii trebuie să ne fie înfrînarea stomacului și supunerea trupului nu numai prin post, ci și prin priveghere, osteneală și citiri (...). Nu ajunge numai postul trupesc pentru dobîndirea desăvîrșitei neprihăniri și adevăratei curățiri, de nu se va adăuga și zdrobirea inimii și rugăciunea întinsă către Dumnezeu și citirea deasă a Scripturilor și osteneala și lucrul minilor care abia împreună pot să oprească pornirile cele neastîmpărate ale sufletului și să-l aducă înapoi de la nălucirile cele de rușine²⁰. «Postul și toate ostemele cu care este împreunat este zadarnic dacă n-am dobîndit odată cu el dragostea de Dumnezeu și de aproapele»²¹. Diadoh al Foticeei spune «din cauza slavei deșarte este bine să lăsăm cîteodată din asprimea dietei obișnuite și prin aceasta vom face pe acest drac să plece fără ispravă. Postul are în sine laudă, dar nu la Dumnezeu. Căci este numai o unealtă, ducînd spre cumpătare pe cei ce vreau. Deci cei ce se nevoiesc nu trebuie să se fălească cu el, ci să aștepte numai cu credință în Dumnezeu sffrîșitul după harul care doresc»²². «Nimeni dintre noi, spune Teodor al Edesei, nu este în stare să biruiască cu de la sine putere uneltirile și meșteșugurile celui viclean, ci cu puterea nebiruită a lui Hristos. Deci în zadar s-au amăgît cei ce se mîndresc, lăudîndu-se că au desființat păcatul prin nevoințele săvîrșite de ei și prin voia lor liberă.

Acesta nu poate fi desființat decît prin harul lui Dumnezeu, ca unul ce a fost omorît prin taina de pe cruce. De aceea și luminătorul Bisericii, Ioan Gură de Aur, zice că: «nu ajunge rîvna omului, dacă nu se bucură și de revărsarea harului de sus», dar iarăși «nu cîștigăm nimic din revărsarea harului de sus, dacă nu este rîvna». Acestea amîndouă le arată Iuda și Petru. Cel dintii bucurîndu-se de mult ajutor, n-a folosit nimic, fiindcă n-a adus cele ale sale, iar Petru, cu toate că a rîvnit fiindcă nu s-a bucurat de nici un ajutor, a căzut. Din acestea două se țese virtutea. De aceea vă rog, zice, nici să nu dormiți, aruncînd totul asupra lui Dumnezeu, nici sîrguindu-vă să nu socotiți că dobîndiți totul prin ostenele voastre». «Dumnezeu nu vrea ca noi să zăcem pe spate. De aceea nu face El totul. Dar nu vrea nici să fim mîndri. De aceea n-a lăsat pe seama noastră totul, ci scoțînd din fiecare ce este vătămător, ne-a lăsat nouă ceea ce este de folos»²³.

Despre ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos, cele mai bune lămuriri ni le dă Sfîntul Maxim Mărturisitorul: «Dacă Hristos locuiește în inimile noastre prin credință (Efeseni III, 17), după dumnezeiscul apostol, pe de altă parte, toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sînt ascunse în El (Coloseni II, 3), atunci toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sînt ascunse în inimile noastre. Și se vor face cunoscute inimii pe măsura curățirii fiecăruia prin porunci ... De aceea zice Mîntuitorul: «Fericiți cei curățați cu inima căci aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Deci îl vor vedea pe El și comorile din El, atunci cînd se vor curăți pe ei înșiși prin dragoste și înfrînare și cu atît mai mult, cu cît vor spori curățirea»²⁴. «Curățește-te de minie, de amintirea răului și de gînduri urite și atunci vei putea

20. Sf. Casian Romanul, *Despre cele opt gînduri ale răutății*, în «Filocalia», vol. I, p. 96-101.

21. Sf. Casian Romanul, *Cuvînt despre Sfinții Părinți din Schit*, în «Filocalia» vol. I, p. 128. 22. Diadoh al Foticeei, *op. cit.*, p. 357.

23. Teodor al Edesei, *Una sută capete*, în «Filocalia» vol. IV, p. 222.

24. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, în «Filocalia» vol. II, p. 110-111.

cunoaște sălășluirea lui Hristos»²⁵. «De aceea zice Domnul: «Acestea le-am grăit vouă, ca în Mine pace să aveți. În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea» (Ioan XVI, 33). Cu alte cuvinte: În Mine, cuvîntul virtuții, aveți pace, izbăviți fiind de vrtejul și de tulburarea produsă de patimi și de lucruri materiale; dar în lume, adică în împătîmirea după cele materiale, aveți necazuri pentru schimbarea și stricăciunea neincetată a lor.

Căci necazuri au amîndoi: atît cel ce săvîrșește virtutea, pentru osteneala și durerea împreună cu ea, cît și cel ce iubește lumea, pentru nedobîndirea statornică a celor materiale. Dar, cel dintîi are necazuri mintuitoare; iar cel de al doilea necazuri stricătoare și pierzătoare. Amîndurora le este Domnul ușurare: celui dintîi pentru că îl odihnește în sine de osteneala virtuții, ridicîndu-l la contemplare prin nepătîmire, celui de al doilea pentru că-i smulge împătîmirea după cele nestrîcătore prin pocăință»²⁶. Pentru mai bună lămurire a problemei, dăm și cuvintele lui Diadoh al Foticeei, privind ajutorul Domnului: «Pentru aceasta Domnul aducîndu-ne la începutul păcii mintuitoare zice: «Strîmtă și anevoioasă este calea, care duce la viață și puțină umblă pe ea» (Matei VII, 14). Iar către cei ce vor să se apuce cu multă hotărîre de păzirea sfințelor Sale porunci zice: «Jugul Meu este blind și sarcina Mea este ușoară» (Matei XI, 30).

Deci la începutul nevoițelor trebuie să împlinim sfințele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită că văzînd Domnul cel bun scopul și osteneala noastră să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncile Sale slăvite.

Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este «Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință»²⁷. (Filipeni II, 13). Aceste citate din Sfinții Părinți ne arată importanța postului și a nevoițelor duhovnicești pe calea mîntuirii și a Harului care vine în ajutorul acestor nevoițe.

Importanța mintuitoare a postului este subliniată și de faptul că postul și îndeosebi Postul Mare precede și pregătește pe credincios pentru primirea Sfințelor Taine. Pînă în secolul al patrulea, Postul Mare era timpul catehemenatului, «al celor ce se pregăteau pentru botez»²⁸. Catehemenatul era numai predarea și însușirea învățaturii creștine, era asceză, era rugăciune (dovadă Liturgia catehemenilor), înaintea botezului se făcea exorcizarea, adică lepădarea «de satana, de toate lucrurile lui, de toți îngerii lui și de toată trufia lui»²⁹. Ori se știa că acest soi (de demoni) nu iese fără numai cu rugăciune și cu post» (Matei XVII, 21). Cel ce se botează trebuie să se pocăiască de toate păcatele săvîrșite și să creadă în Iisus Hristos ca în Dumnezeu și ca în Mîntuitorul lumii, cum îndeamnă Sfîntul Petru pe viitorii primi creștini: «Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor și veți lua darul Sfîntului Duh» (Fapte II, 38)³⁰.

Legătura între primirea și serbarea botezului și serbarea Paștelor, după postul Paștelor, și după serbarea Patimilor Domnului este arătată în Apostolul care se citește la Botez: «Au nu știți că toți cîți în Hristos ne-am botezat, întru mărtașia Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngrapat cu El în moarte prin botez, așa încît, după cum Hristos a înviat din morți, prin mărirea Tatălui, tot așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții» (Romani VI, 3—4). «Dîndu-ne bine seama, că omul nostru cel vechi a fost împreună răstignit cu El, ca să ne nimicească trupul păcatului, așa încît să nu mai fim robii păcatului» (Romani VI, 6). «Așa și voi, socotiți-vă că sinteți morți păcatului, dar vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru» (Romani VI, 11). Noi ne-am botezat cînd am fost mici și nu am săvîrșit acea lepădare de păcat, acea curăție sufletească, acea murire pentru păcat, dar pentru ca botezul să fie deplin trebuie să săvîrșim aceasta cînd sintem vîrstnici și conștienți în tot timpul și mai ale în timpul Postului Mare. Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că «Botezul nu folo-

25. *Ibidem*, p. 112.

26. Maxim Mărturisitorul. *Capete teologice*, în «Filocalia» vol. II, p. 207.

27. Diadoh al Foticeei, *op. cit.*, p. 388.

28. Pr. Prof. Ene Braniște, *Posturile din cursul anului bisericesc*, în «B.O.R.» XXXII (1964), nr. 1—2, p. 120.

29. Formulă de lepădare de Satana la botez.

30. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 151.

seșle la nimic dacă după botez continuăm a duce o viață nedemnă»³¹. Sfântul Marcu Asceticul spune că «Hristos fiind Dumnezeu desăvârșit, a dăruit celor ce s-au botezat harul desăvârșit al Duhului, care nu primește nici un adaus de la noi, ci ne descoperă și ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința «pină când toți vom fi ajuns la unirea credinței, la bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos» (Romani XI, 34—36)³².

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: «Cel ce a omorât voința pentru păcat, s-a împreunat cu Hristos într-o asemănarea morții, iar cel ce a înviat-o pe aceasta pentru dreptate s-a împreunat cu El într-o asemănarea învierii Lui»³³.

Taina Mărturisirii sau Pocăinței este și ea unită cu postul.

Prin Taina Pocăinței primim iertarea păcatelor de la Dumnezeu prin duhovnic, dar această iertare nu se obține fără osteneala penitentului. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: «Căci cită vreme mintea noastră este tulburată de păcat, încă n-am primit iertarea Lui fiindcă n-am făcut încă roade vrednice de pocăință. Și roada căinței este nepățimirea sufletului; iar nepățimirea înseamnă ștergea păcatului. Dar nu avem desăvârșit nepățimire, dacă aci simtem tulburați de patimi, aci nu. Deci n-am primit încă desăvârșit nici iertarea păcatelor. De păcatul strămoșesc ne-am slobozit prin Sfântul Botez dar de cel pe care am îndrăznit să-l săvârșim după Botez ne slobozim prin căință»³⁴. Iar «Pocăința fără post nu există», spune Sfântul Vasile cel Mare³⁵. «Pocăința este întoarcerea prin asceză și osteneli de la starea cea contra naturii la starea naturală și de la diavol la Dumnezeu», subliniază Sfântul Ioan Damaschin³⁶.

«De vom străbate cu stăruință acest drum al pocăinței, spune Părintele Stăniloae, vom ajunge la ușa Raiului, când — prin taina spovedaniei — vom primi iertare de păcate, și apoi ne vom uni cu Domnul Hristos cel înviat în Sfânta Împărtașanie, primind în noi viața Lui, eliberată pentru totdeauna de moarte»³⁷. Dar ca să intrăm în camera Cinei celei de Taină ne trebuie haină de nuntă. «Haina de nuntă, spune Teodor al Edesei, este nepățimirea sufletului rațional, care s-a despărțit de plăcerile lumești și s-a lepădat de toate poftele ce ne necuvenite, ocupându-se cu gânduri iubitoare de Dumnezeu și cu meditația precurată a vederilor. Dar patimile de ocară și zăbovirea în ele dezbracă sufletul de haina neprihănirii și-l îmbracă în haine zdrențăroase și murdare. Căci în Evanghelie se arată că acela care a fost legal de mâini și de picioare și a fost aruncat în întunericul cel mai din afară, avea haina țesută în astfel de gânduri și fapte și de aceea Cuvintul a socotit că nu este vrednic de nunta dumnezeiască și nestrăcioasă»³⁸.

La începutul postului, creștinul suportă mai cu greu regimul alimentar aspru, lungimea slujbelor, ținuta austeră. Pe parcurs, însă, i se revelează comorile duhovnicești care culminează în Sfânta Împărtașanie și bucuria Învierii (Matei XX, 21). Dorința de a sta «de-a dreapta» și «de-a stînga» întru împărăția lui Dumnezeu este dorința tuturor creștinilor, dar acest lucru se va da celor ce li s-a gătit de Dumnezeu și li s-a gătit de Dumnezeu celor ce acceptă să bea paharul pe care îl bea Hristos și să se boteze cu botezul cu care se botează El. Paharul este mucenicia sau acceptarea chinurilor fără de voie, iar botezul este asceza, și asceza este acceptarea nevoițelor de voie³⁹.

31. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a XI-a la Matei*, P. G. LVII, 198, la Pr. Ioan Mircea, *Nașterea de sus*, în «Glasul Bisericii» XXXI (1972), nr. 7—8, p. 758.

32. Marcu Ascetul, *Despre botez*, în «Filocalia» vol. I, p. 314.

33. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Telasie*, în «Filocalia», vol. III, p. 324.

34. Ioan Casian, *Cuvint despre Sfinții Părinți din Schit*, în «Filocalia» vol. I, p. 139—140.

35. Pr. Pavel Grosu, *op. cit.*, p. 148.

36. Sf. Ioan Damaschin, *De fide ortodoxa*, II, 30, P. G., XCVI, 976 la Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Pocăința ca refacere a legăturilor credincioșilor cu Dumnezeu și semenii*, în «B.O.R.», LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 1027.

37. Pr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 137.

38. Teodor al Edesei, *op. cit.*, p. 221.

39. Dr. Vasile Gheorghiu, *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentari*, Cernăuți, 1925, p. 584.

Porunca a II-a a Bisericii noastre ne cere: «Să ținem toate posturile de peste an»⁴⁰.

Impotriva celor ce cred altfel, noi susținem că porunca postului poate fi împlinită de orice creștin, cu excepția copiilor, bolnavilor, călătorilor și celor ce îndeplinesc munci grele, pentru care, de altfel, Sfânta noastră Biserică, dă dezlegare de la post, deși nu totală.

Prin post se combate îmbuibarea care dăunează sănătății trupesti și sufletești a celui stăpînit de această patimă, după cum dăunează în felurile chipuri și semenilor. Căci patima lăcomiei pîntecelui are urmări sociale foarte grave. «Omul lacom, pentru satisfacerea poftei sale nelăfrinate, consumă un plus de alimente care ar putea hrăni pe cei ce nu le au nici măcar în cantitate și calitate strict necesare întreținerii vieții. El înșeală, fură, asuprește pe alții, pentru a-și însuși bunurile lor. Foarte mulți nevoiași ar putea fi salvați de la pieire numai cu ceea ce prisosește de la mesele bogaților lacomi, care irosesc bunuri scumpe, numai pentru satisfacerea poftei lor nelăfrinate». De asemenea, «trîndăvia, acest rău social, este produsă adesea de îmbuibarea de mîncare, care, pe de o parte, silește organismul să cheltuiască multă energie cu digestia, iar pe de altă parte, digestia făcîndu-se greu, obosește organismul și-l înclină spre lene»⁴¹. La aceasta se adaugă faptul că lacomului, desfrînatului, bețivului, i se slăbește, dacă nu i se nimicește, capacitatea de muncă. Și așa el devine din factor de producție un parazit social.

Cuvintele Sfîntului Vasile cel Mare sînt permanent valabile: «Trebuie să posțim temperat și să-i dăm trupului ajutorul cel mai trebuincios, dar așa fel încît în alegerea mîncărilor să nu ne conducă pofta, ci rațiunea care să stabilească cu toată vigoarea numai necesitatea. Într-o astfel de rînduire sufletească a postirii, cel ce mîncă petrece într-o cucernicie a sufletelor, cu nimic scăzută decît a celui ce nu mîncă și care voit face au numai continuă postire, ci și o abstenență totală, o nemîncare. Cel ce îngrijește de trup, însă, merită laudă, ca unul din economii cei buni»⁴².

Postul, cumpătarea, înfrînarea măresc și înnoiesc bucuria vieții, bucuria de a trăi, bucuria de a te folosi de bucuriile pămîntului. Abuzul de mîncare, mai ales, ca și de alte bunătăți lumești, obosește și satură organismul. Sfîntul Antonie cel Mare spune: «Numai dacă am fost cercați de supărări, simțim plăcerea și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce nu a însetat și nu mîncă cu plăcere cel ce n-a flămînzit; de asemenea, nu doarme cu plăcere cel ce n-a privegheat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai înainte nu s-a întristat»⁴³.

Postul îl face mulțumit și fericit pe credincios pentru că se mulțumește cu ce se găsește și le socotește mană cerească (Isaia XVI, 4), pe cînd necumpătutul este veșnic nemulțumit și se întoarce mereu cu gîndul la bucatele din Egipt (Numeri XI, 5).

Dar nu numai postul trupesc este necesar, ci și celelalte virtuți legate de post din care în primul rînd am vorbit despre «ascultare».

Prin ascultare de Dumnezeu, și nu de patimi, credinciosul devine un element util sîsei, semenilor și societății. Prin ascultare și supunere, omul de azi se încadrează în societate spre binele lui și al societății. Smerența sau modestia, dragostea de muncă și de osteneală, neumblarea după cîștig fără muncă, milostenia, dragostea de aproapele, florii și roade care se cultivă în grădina postului, sînt astăzi cele mai apreciate virtuți. Lupta împotriva războiului omului cu sine însuși și cu semenii și tendința de a dobîndi pacea sufletului și pacea cu semenii, sînt străduințe ale creștinului în timpul postului. Socotim că prin post și prin slujba bisericească din postul mare trăită de credincioși, Biserica contribuie la îmbunătățirea morală a credinciosului.

Înserăm aici cuvintele P. C. Pr. Petre F. Alexandru: «Păcatele care stau împotriva dragostei frățești și înfrățirii tuturor oamenilor, sînt înfățișate în cultul ortodox în toată urîtenia lor. Mîndria, lăcomia, invidia, egoismul, ura, dușmănia, răutatea, avariția, lipsa de omenie, care toate sînt sursa dezbinării oamenilor și popoarelor,

40. *Invățătura de Credință Creștină Ortodoxă*, p. 359.

41. În «*Glasul Bisericii*», 1958, nr. 3, p. 294—295. 42. Pr. Pavel Grosu, *op. cit.*, p. 149.

43. Sf. Antonie cel Mare, *Invățături despre viața morală*, în «*Filocalia*» vol. I, p. 23.

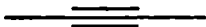
sursa războaielor, sint condamnate prin nenumărate citiri și cîntări ... Se face apel în aceste cîntări, citiri și rugăciuni la sufletul credincioșilor ca să se împodobească cu smerenia, altruismul, mila, bunătatea, dragostea față de făptura omenească, omenia»⁴⁴.

Rostul mîntuitor al postului este arătat și în predica episcopului Vienei și Austriei, Gherman, cu tema: «Scopul postului — transfigurarea omului», rostită la un serviciu divin ecumenic. Cităm din această predică: «Omul poate să se transfigureze într-o oarecare măsură cum o arată Domnul: «Dreptii vor străluci ca soarele» (Matei XIII, 43). Mulți sfinți au trăit aceasta în viață. Mai mult decît aceasta, agonisirea Luminii Divine în suflet apare ca ideal al monahilor (deși uneori aceasta se poate întîlni și la mireni). Prin neîncetată rugăciune și nevoință, prin neîncetata pomenire a Preadulcelui nume al Domnului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, prin împărtășirea cu El în Sfînta Euharistie, Sfinții oarecum în chip real au simțit în ei acțiunea aducătoare de lumină a energiilor Ființei nepătrunse a lui Dumnezeu. De aceea pentru ei poate să fie firească afirmația: Cine n-a agonisit în sufletul său Lumina Dumnezeiască, acela nu-i creștin. Așa de pildă a afirmat Sfîntul Simeon Noul Teolog»⁴⁵.

La aceste culmi ale trăirii duhovnicești nu se poate ajunge fără post și rugăciune.

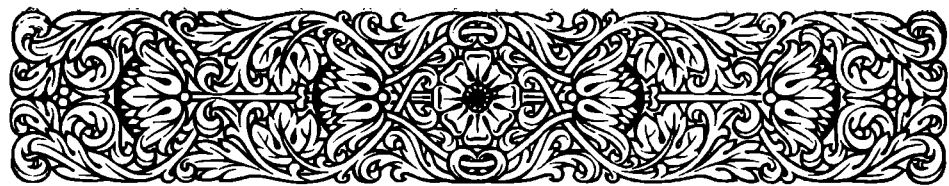
Dar postul, ca și rugăciunea, sint condiții elementare — deci strict obligatorii — pentru orice creștin, pentru că ele reprezintă două forme necesare în care colaborăm cu harul divin la mîntuirea noastră și se încadrează în faptele bune, care — alături de harul Divin, dăruit prin Sfintele Taine și primit prin credință, constituie o condiție indispensabilă pentru mîntuirea noastră.

Pr. D. PĂCURARU

44. Pr. Petre F. Alexandru, *op. cit.*, p. 525.

45. Episcop Gherman, *Scopul postului — transfigurarea omului*, în «Revista Patriarhiei Moscovei», 1972, nr. 2, p. 31.

DOCUMENTARE

OMILIILE CATEHETICE ALE LUI TEODOR DE MOPSUESTIA *

OMILIA A TREISPREZECEA (A DOUA DESPRE SFÎNTUL BOTEZ)

*Textul cărții de explicat ***: «Din nou voi stați în picioare pe țesături de păr, desculți, având dezbrăcate hainele de deasupra, ținând mâinile întinse spre Dumnezeu, ca într-o atitudine (σχήμα) de rugăciune. Mai întâi în genuchi: ați ingenuncheat, dar tot restul corpului este ținut drept. Tu zici: Mă lepăd de Satan, de toți îngerii lui, de toate lucrările lui, de orice slujire a lui, de toată trufia lui și de întreaga lui rătăcire; și mă angajez cu făgăduință: eu cred și sînt botezat în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Genuchiul tău este așezat pe pămînt, dar restul corpului tău este drept; tu privești la cer și întinzi mâinile în atitudine de rugăciune.

Iar clericul întîistătător, îmbrăcat în veșminte de în ușoare și strălucitoare, te însemnează la frunte cu Sfîntul Mir, și zice: Se însemnează (cutare) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Garantul tău, așezat înapoia ta, întinde atunci o pinză (orarium) de în peste capul tău, te ridică și te face să stai drept».

1. Voi ați învățat îndeajuns, din cele ce au fost spuse mai înainte, ce trebuie să faci înainte de Taina Botezului, după o veche tradiție, cei care se botează. Astfel, cînd voi vă prezentați pentru a fi înscrisi, în nădejdea de a locui și de a deveni cetățeni ai cerului, aveți în timpul exorcismelor un fel de proces cu diavolul, iar sentința dumnezeiască vă eliberează de robia lui. Apoi voi roștiți cuvintele Simbolului de credință și ale rugăciunii domnești; și după aceea, prin mijlocirea clericului întîistătător, voi faceți angajamente față de Dumnezeu și încheiați cu El un acord de a stăruî în iubire față de firea dumnezeiască, fire care va fi pentru voi pricină de daruri mărețe, dacă voi veți avea despre ea gînduri corecte (că, adică, ea este Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh) și dacă vă veți comporta în lumea aceasta, după puterile voastre, într-un fel care să convină locuirii și cetățeniei cerești.

Este bine însă ca de acum înainte să primiți învățătura referitoare la ceea ce se întîmplă în Taina însăși, intrucît dacă voi veți cunoaște rațiunea de a fi a Tainei, voi veți dobîndi o învățătură de mare importanță.

Așadar, după exorcisme (...) voi contractați angajamente ferme față de Dumnezeu prin rostirea Simbolului de credință, atunci vă prezentați la Taina însăși; dar în ce fel? Iată ce trebuie să învățați.

2. «Voi stați din nou în picioare pe țesături de păr, desculți, avînd dezbrăcate hainele de deasupra, ținînd mâinile întinse spre Dumnezeu, ca într-o atitudine de rugăciune». În toate acestea voi vă conformați atitudinii (σχήμα) din momentul

* Continuare din «Glasul Bisericii», nr. 1—2, 1974.

** Fiecare din Omiliile de la a XII-a la a XVI-a este precedată de un text din ritualul cultic pe care Omilia îl explică.

exorcismelor (...). De aceea este drept, ca, după exorcisme, să vă apropiați de Taina care vă făgăduiește participarea la bunurile viitoare (...).

3. «Mai întâi în genunchi: ați ingenuncheat, dar tot restul corpului este ținut drept». În atitudinea celui ce se roagă, voi întindeți mâinile spre Dumnezeu. În adevăr, noi toți am căzut în păcat și sentința capitală ne-a întors spre pământ; dar «în numele lui Iisus Hristos se cade să se plece tot genunchiul», după cuvântul Fericitului Pavel, «și să mărturisim, spre lauda lui Dumnezeu Tatăl Său, că Iisus Hristos este Domnul» (Filip. II, 10—11). Or, prin această mărturisire noi arătăm ceea ce ne procură firea dumnezeiască datorită iconomiei lui Hristos Domnul nostru, fire dumnezeiască ce L-a suit la cer și L-a arătat Domn al universului și stăpîn al mîntuirii noastre. Așadar, întrucît noi toți care am căzut la pământ după cuvîntul Fericitului Pavel (Fapte XXVI, 14) se cade să îndeplinim acest lucru: iar voi care prin mijlocirea Tainei veți participa la aceste bunuri cerești, la care vă cheamă credința în Hristos Domnul nostru, sînteți datori să plecați genunchii voștri și să manifestați căderea cea veche și să aduceți adorare lui Dumnezeu, Care este pricina tuturor bunurilor.

4. «Dar tot restul corpului trebuie ținut drept», și să privești spre cer. Este un fel de cerere pe care voi o adresați lui Dumnezeu prin această atitudine (σχήμα), implorîndu-L să vă scape de căderea cea veche și să vă facă să participați la bunurile cerești. Și în timp ce voi vă aflați în această atitudine, se apropie de voi cei ce sînt rînduiți pentru slujba aceasta și vă șoptesc cele ce a grăit ingerul către Fericitul Corneliu, cînd i s-a arătat: «rugăciunile voastre au fost auzite și cererile voastre au fost împlinite. Dumnezeu a privit la necazurile în care v-ați zbatut de la început; El s-a milostivit de voi care ați slujit atît de multă vreme pe uzurpatorul (τύραννος) și ați fost supuși la atît de crudă înrobire; El a văzut cît de multe și cît de mari rele ați suferit din partea lui; și a bineplăcut Lui să vă elibereze din această robie, să vă scape de mulțimea relor vechi și să vă aducă la libertate, făcîndu-vă părtași la bunurile inefabile cerești, pe care primindu-le voi veți fi cu desăvîrșire eliberați de toate aceste rele.

Așadar cine este cel care s-a arătat vouă pentru a vă face să cunoașteți prin ce trebuie să fiți eliberați de relele cele vechi și să vă bucurați de bunuri? Care sînt angajamentele și care este acordul pe care voi îl contractați în acest moment, în urma căroră voi sînteți eliberați de relele vechi și primiți participarea la bunurile așteptate?

5. «Mă lepăd de Satan, de toți ingerii lui, de toate lucrurile lui, de orice slujire a lui, de toată trufia lui și de întreaga lui rătăcire; și mă angajez cu făgăduință: eu cred și sînt botezat în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh». Iată de fapt ce vă pregătesc să spuneți diaconii, care în acest moment se apropie de voi. Iar care este valoarea acestor cuvinte, este momentul s-o aflați acum, pentru ca să cunoașteți tăria (virtutea) acordului, a făgăduințelor și a angajamentelor prin care voi începeți să vă bucurați de un astfel de dar.

Desigur, întrucît diavolul, de care voi ați ascultat începînd cu începătorii neamului nostru, a fost pentru voi cauza atît de multor și mari rele, este nevoie ca voi să făgăduiți că vă întoarceți de la el acum, cînd, prin fapte și prin experiență, voi ați suferit toate relele. Pentru aceasta voi ziceți: «Mă lepăd de Satan». Altădată, chiar dacă ați fi vrut să faceți aceasta, voi nu ați fi putut îndrăzni să vă folosiți de aceste cuvinte, întrucît erați înspăimîntați de robia lui. Însă deoarece, datorită exorcismelor, condamnarea dumnezeiască (împotriva lui) v-a adus eliberarea, de acum înainte, cu încredere și cu glasul vostru, voi mărturisiți că vă lepădați de el. Pentru aceasta ziceți: «Mă lepăd de Satan», arătînd totodată și întovărășirea pe care ați avut-o pînă acum cu el și faptul că de acum vă îndepărtați de el; căci nimeni nu spune: «Mă lepăd» de ceva cu care pînă atunci nu a avut nici un fel de părtașie. Însă din partea voastră, care prin părinții voștri ați primit familiaritatea cu diavolul, care ați avut în trecut un pact rău cu el și ați fost supuși la acea crudă robie a lui, din partea voastră în chip necesar se cere să rostiți aceste cuvinte.

6. Însă în momentul în care ați înțeles primejdia pe care ați încercat-o din pricina familiarității cu el și cînd ați căpătat și puterea de a fi scăpați de aceasta, voi trebuie să spuneți: «Mă lepăd de Satan», adică de acum înainte nu vom mai

avea nici un fel de întovărășire cu el. Abia acum am înțeles relele în care el se străduia în fiecare zi să ne arunce; abia acum am înțeles cât rău a suferit Adam, strămoșul nostru comun, care a crezut pe Satan, și în câte rele a căzut Adam, el și cei care prin ei înșiși s-au dăruit diavolului; câte rele au suferit oamenii care după aceea au ales să devină robii lui Satan. Însă intrucît acum, datorită lui Hristos însuși, s-a manifestat harul atât de mare și minunat — harul care ne-a eliberat de împilarea pe care ne-o făcea uzurpatorul (τύραννος) harul care ne-a scăpat de această robie, harul care ne-a procurat minunata participare la bunuri —, eu am înțeles de acum Cine imi vrea binele, eu recunosc pe Stăpînul meu: căci în adevăr El este Stăpînul, El care m-a creat cînd eu încă nu existam, Care n-a încetat ca în fiecare zi să-mi facă bine, și Care, chiar atunci cînd eu mă revolt, nu se întoarce de la mine, ci îmi face bine. De asemenea El este cel care ne-a descoperit acest dar neîntrecut și ne-a acordat nu numai iertarea păcatelor, ci ne-a dăruit și nădejdea bunurilor inefabile pe care le-a pus înaintea noastră.

De acum înainte mă lepăd de Satan: voi fugi de tovărășia lui și mă angajez prin făgăduință să nu mai alerg de acum înspre el. Nu numai că nu voi mai avea nici un contact cu el, ci îl voi fugări cu desăvîrșire, ca pe dușman și răufăcător, pe el care a fost pentru noi cauza a atât de numeroase rele (...).

De la sfîrșitul paragrafului 6 și pînă la sfîrșitul paragrafului 12, Teodor de Mopsuestia face largi incursiuni în istoria ereziilor din acea vreme și în felul de trai al oamenilor din vremea lui, analizînd diferitele aspecte ale vieții sociale, care sînt cu totul străine felului de trai al omenirii din vremea noastră. Și intrucît textul din aceste paragrafe rupe mersul logic al tilcuirii rînduiei săvîrșirii Tainei Botezului, lăsăm la o parte textul din aceste paragrafe care nu se încadrează în caracterul și în finuta catehetică a celor 16 Omilii, și vom trece direct la continuarea firească a tilcuirii catehetice a rînduiei Tainei Botezului.

Căci se cuvine ca de acum înainte să nu mai ai nici un fel de întovărășire cu el. Pentru că tu te-ai înfățișat lui Hristos, ai fost înscris în Biserica lui Dumnezeu și aștepti să devii trup și membru al lui Hristos prin nașterea Sfîntului Botez prin care vei avea părășie cu Hristos Domnul nostru, fiind atașat lui așa cum sînt membrele corpului atașate capului. Așa trebuie să se comporte cel care participă la taina Noului Testament (δισθηκη), cel care este înscris pentru titlul de cetățean al cerului, de împreună-moștenitor al bunurilor viitoare, cel care așteaptă ca, prin renașterea Botezului, să devină de aci înainte membru al lui Hristos Domnul nostru, Capul nostru al tuturor, Cel care se află în cer; căci noi, care îndeplinim funcția (ἐν τάξει) de membre ale Lui, trebuie să trăim după obiceiurile care convin Lui.

Pentru aceasta, în acest moment și în felul (σχημα) înfățișat mai înainte, tu rostești făgăduințele și acordul acesta: «Mă lepăd de Satan, de toți ingerii lui, de orice slujire a lui, de toată trufia lui și de întreaga lui rătăcire și mă angajez cu făgăduință față de firea dumnezeiască și fericită, veșnic existentă a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh».

13. Cînd tu ai spus: «Mă lepăd de Satan, de ingerii lui, de slujirea lui, de trufia lui și de întreaga lui rătăcire», tu zici: «Și mă angajez cu făgăduință; eu cred și sînt botezat în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh». Așa cum atunci cînd ai spus: «Mă lepăd» și că te vei abține cu desăvîrșire, tu ai arătat că de aci înainte nu te vei mai întoarce la el, că de aci înainte nu te vei mai complăce în tovărășia lui Satan, tot așa, acum cînd zici: «Mă angajez cu făgăduință», tu arăți că vei rămîne ferm înțegă Dumnezeu și că de aci înainte vei fi în chip statornic cu El, că nu te vei mai întoarce în nici un fel de la El, și că vei socoti de acum înainte ca lucrul cel mai de preț pentru tine să trăiești și să vorbești cu El și să te comporți după legile (νόμος) Lui.

14. Însă este nevoie să adaugi: «Eu cred», căci «Cel care se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El există», cum spune Fericitul Pavel (Evr. XI, 6). În adevăr firea dumnezeiască este nevăzută și de aceea se cere credința din partea celui care se prezintă (la Botez) și făgăduiește să rămînă de aci înainte în chip statornic în familialitate cu ea. De asemenea nevăzute și inefabile sînt bunurile pe care (firea dumnezeiască) ni le pregătește în cer prin iconomia inaugurată de către Domnul nostru Hristos, bunuri în nădejdea cărora noi ne prezentăm să primim Taina

Botezului. Deci și din cauza aceasta este nevoie să credem în existența acestor bunuri care sînt pregătite și care sînt acum nevăzute, dar de existența cărora ne încredințăm conștiința, și pe care în mod sigur le vom avea.

Pentru aceea cuvîntul: «Eu cred» este urmat de cuvîntul «Eu sînt botezat»; căci tu te apropii de darul Sfîntului Botez, cu credința în ceea ce are să fie, pentru a naște — a muri cu Hristos și a învia cu El — și a putea, după ce vei fi primit o a doua naștere în locul celei dintîi, să ai parte de cer. De fapt, atîta vreme cît tu ești muritor după fire, tu nu poți pătrunde în cer; dar cînd tu părăsești această stare de muritor în Botez și înviezi cu Hristos prin Botez și primești chipul (τύπος) acestei noi nașteri pe care o aștepti, atunci tu te înfățișezi ca cetățean al cerului, atunci tu devii împreună-moștenitor al împărăției cerului.

15. La toate acestea tu adaugi: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh», căci așa este firea dumnezeiască: ea este „ούσία“ care există din toată veșnicia, ea este cauza a toate, ea care ne-a creat de la început, iar acum ne înnoiește, ea este Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh. De această fire dumnezeiască noi ne apropiem acum, către ea noi ne făgăduim după dreptate, căci ea a fost pentru noi cauza a numeroase și mărețe bunuri atît altădată cît și acum. Către ea facem noi aceste făgăduințe inefabile; în ea făgăduim să credem de acum înainte; pe ea o invocăm cînd sîntem botezați; prin ea așteptăm să primim aceste bunuri care ne sînt date acum în chip (τύπος) și tot prin ea rămînem în încredințarea că ne vom bucura de bunurile viitoare, cînd în chip efectiv vom învia din morți, nemuritori și neschimbători prin fire, și vom deveni moștenitori și părtași la locuința și la cetățenia cerească.

16. Tu faci aceste făgăduințe în atitudinea (σχήμα) amintită: «cu genunchii la pămînt», fie ca adorare datorată lui Dumnezeu, fie ca aducere aminte de căderea ta de altădată pe pămînt, «dar tot restul corpului tău este drept și tu privești în sus, spre cer, cu mîinile întinse în atitudinea (σχήμα) de rugăciune». În acest fel tu te arăți adorator al lui Dumnezeu, Care este în cer și de acolo aștepti să fii ridicat din vechea ta cădere. Pentru că tu te-ai rezervat pentru El prin acest acord, iar prin făgăduințele arătate mai înainte tu îi făgăduiești să te păstrezi pentru El vrednic de darul așteptat și spre El privești cu mîinile întinse, și tu aștepti milostivirea Lui: ridicarea ta din cădere și bucurarea de bunurile pregătite. Este deci nevoie ca de acum tu să primești pîrga Tainei, care constă după părerea noastră, în făgăduința acestor bunuri inefabile pe care le așteptăm în cer.

17. Iar după ce tu ai făcut aceste făgăduințe și acest acord, se apropie de tine clericul întîistătător, avînd nu împodobirea (σχήμα) obișnuită, nici veșmintele pe care le purta de obicei mai înainte; ci, în locul veșmîntului pe care-l purta de obicei pe deasupra, el este «îmbrăcat în veșmînt de in ușor și strălucitor», iar noutatea înfățișării (σχήμα) sale indică noutatea lumii în care tu ai să intri. Prin splendoarea aceasta el arată că tu ai să strălucești în această viață nouă, iar prin lejeritatea veșmîntului său el simbolizează delicatețea și grația acestei lumi noi.

Așadar, prin tot fastul (σχήμα) care înconjoară pe clericul întîistătător, el arată că prin taina veșmîntului său el trezește în tine temerea, și odată cu temerea el trezește în tine iubirea, încît noutatea (veșmîntului) te face atent la excelența acestui ritual.

«El te însemnează la frunte cu Sfîntul Mir și zice: se însemnează (cutare) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh». Așadar aceasta este pîrga Tainei pe care ți-o administrează și pe care o săvîrșește «în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh», căci de acolo de unde tu aștepti pricina tuturor bunurilor, de acolo în chip necesar începe clericul întîistătător Taina. Prin urmare, el te aduce să invoci în chip efectiv Sfînta Treime, spre Care tu trebuie să privești și după voința Căreia tu trebuie, mai presus de orice lucru, să trăiești.

Iar această însemnare, cu care tu ai fost însemnat acum, este semn că tu ai fost marcat ca oale a lui Hristos, ca soldat al Împăratului cerului. Căci orice oale, îndată ce a fost achiziționată, primește marca prin care se cunoaște cărui stăpîn aparține; și de aci înainte ea paște aceeași pășune în aceeași turmă, cu oile care

poartă aceeași marcă, ce arată că toate aparțin aceluiași stăpîn. Și tot așa cum soldatul, care după statura și după sănătatea trupului său, a fost ales să facă serviciul militar în slujba imperiului, primește pe mîna sa o marcă ce arată pe ce împărat va sluji el de atunci înainte, tot așa acum și tu, care ai fost ales pentru împărăția cerului, primești semnul care arată că tu ești soldat al Împăratului ceresc.

18. Mai întîi tu vei primi această însemnare (marcă) pe frunte, care este o parte a capului, partea cea mai nobilă a întregului corp, cea care este în partea de sus a întregului corp și de asemenea în partea de sus a feței (πρόσωπον), unde îndeosebi noi privim cînd ne adresăm unul altuia, vorbindu-ne. Deci tu primești această însemnare pe frunte pentru ca acest loc să indice marea asigurare (παρρησία) pe care tu o ai. Deoarece acum noi vedem ca prin oglindă, în ghicitorie; dar atunci (vom vedea) față către față (I Cor. XIII, 12) și «cu fața descoperită noi vom primi slava Domnului ca într-o oglindă și noi vom fi transformați în aceeași asemănare din slavă în slavă, ca prin Duhul Domnului», zice Fericitul Pavel (II Cor. III, 18), adică noi trebuie să primim însemnarea cu Sfîntul Mir în partea superioară a feței; ceea ce arată că de acum noi devenim de temut pentru demoni, care de aci înainte nu se mai pot apropia de noi și să ne facă rău și de asemenea face cunoscut că noi am primit de la Dumnezeu libertatea (παρρησία) de a privi la El de acum înainte cu fața descoperită, arătînd înaintea Lui marca ce dovedește că noi sintem casnici și soldați ai Domnului nostru Hristos.

19. Și cînd clericul întîistătător a îndeplinit pentru tine tot acest ritual și te-a însemnat pe frunte cu Sfîntul Mir prin cuvintele rostite el te-a separat de acum de totul și a hotărît că tu ești soldat al Împăratului ceresc și cetățean al cerului căci însemnarea cu Sfîntul Mir arată că ai părăsire și afinitate cu acestea.

Îndată «garantul» tău, care este așezat înapoia ta, întinde o pînză (un «orarium» — ὄραριον) de în peste capul tău și te ridică și te face să stai drept». Iar tu ridicîndu-te din genunchi, vezi că ai părăsire vechea ta cădere și că nu mai ai nici o părăsire cu pămîntul și cu treburile pămîntești.

Adorarea ta și cererea ta au fost bineplăcute lui Dumnezeu. Tu ai primit însemnarea cu Sfîntul Mir, semnul că tu ai fost ales pentru o slujire inefabilă; tu ai fost chemat la cer, care de acum înainte va fi locuința și felul de viață către care trebuie să alergi, îndepărtîndu-te de toate lucrurile pămîntești, deoarece pinza de în întinsă peste capul tău revelează starea de libertate la care tu ai fost chemat de acum încolo.

La început tu ai stătut desigur gol, căci așa este aspectul (σκήμα) captivilor și al robilor; însă cînd tu ai fost deja marcat, tu întinzi peste capul tău un «orarium» de în, care este semnul de libertate la care ai fost chemat. În adevăr oamenii liberi au obiceiul să întindă un «orarium» deasupra capului lor și poartă această împodobire atît în casă cît și la drum.

20. Fiind așadar recunoscut și marcat ca soldat al Domnului nostru Hristos, tu vei primi restul Tainelor și vei lua arvuna desăvîrșită a Duhului; iar prin Taine tu vei primi participarea la bunurile cele cerești. În ce fel va fi aceasta o vom arăta puțin cîte puțin.

Pentru astăzi să ne mulțumim cu cît a fost spus, și, după obiceiul nostru, să punem capăt cuvîntului nostru înălțînd laudă lui Dumnezeu-Tatăl și Fiului Său Unic și Duhului Sfînt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Traducere și prezentare de
PARASCHIV V. ION

TITULARII EPISCOPIEI BUZĂU, ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA¹

MISAIL EPISCOPIUL
1732 IANUARIE 8—1740

După trecerea episcopului Ștefan la scaunul metropolitan se alege titular la Buzău, Misail. În cartea lui de ridicare la episcopat citim, ca de obicei, cum arhieriei ce se găseau la scaunul metropolitan, cu voia mitropolitului Ștefan și a luminațului și înălțatului Domnitor Constantin Nicolae Voievod se întrunesc în catedrala metropolitană să facă «socoteala» pe cine să aleagă chivernisor la Episcopia vacantă. Ei, deși trebuiau să anunțe trei candidați, de data aceasta nu indică decât «pre cuviosul ieromonah kir Misail dichiu sfitei Mitropolii din Tîrgoviște, pe care-l găsec «a fi mai de folos». Cartea este escălită de Ștefan mitropolitul Ungrovlahiei, de al Dristei Calinic, de al Nisei Neofit și de al Stravupolei Ioanichie. Ea poartă data de 8 ianuarie, leat 7240—1732². A doua zi chiar, după alegerea lui Misail, mitropolitul Ștefan trimite o scrisoare pastorală credincioșilor buzoeni, prin care recomandă călduros pe noul ales, cerîndu-le să-l asculte întru toate, Misail, fiind un bărbat cu frica lui Dumnezeu, întreg la minte și pregătit întru cele ale mîntuirii sufletului.

O dată instalat la Buzău noul ales s-a ocupat de școlile care erau deja înființate aci și n-a uitat nici chiverniseala în ordinea materială, cum se va vedea din cele ce urmează. Socotit, om cu pricepere întru cele ale politicii țării, el fu trimis de domnitorul Constantin Vodă Mavrocordat la 19 aprilie 1739 împreună cu fostul mare polcovnic Gavrilašco și cu vel pitarul Brezoianu la Adrianopole, să ceară în numele țării marelui vizir ușurarea birurilor către Poartă. Delegația revenea în țară la 8 mai, aducînd un rezultat multumitor³. Noul mitropolit Neofit Cretanul da la 1 mai 1739, o carte prin care îngăduia lui Misail — desigur din considerație pentru calitățile sale — să poarte la slujbe, în eparhia sa, sacos ca și mitropolitul⁴. Din nefericire sfîrșitul acestui ierarh e foarte trist. În epoca războiului dintre turci și austrieci, terminat cu pacea de la Belgrad (18 septembrie 1739) o trupă redusă de ruși intră în țară ajungînd pînă la Buzău și chiar la Cimpina. Cu acest prilej Misail, fie de voie, fie de nevoie⁵, pleacă cu rușii pierzîndu-și urma, încît nu știm încă unde-i vor zace oasele. Din actele pe care le posedăm și pe care le menționăm în cele ce urmează reiese că el era mort înainte de 20 decembrie 1740.

După plecarea lui din Buzău episcopia fu pusă sub conducerea arhimandritului Sofronie, egumen la Mînaștirea Argeș. Se presupune că el a fost numit locotenent de episcopie, pe la 1 noiembrie 1739. Din vremea acestuia ne-a rămas o catagrafie a averii episcopale deosebit de prețioasă și din care vom extrage cîteva date⁶.

Privitor la conducerea treburilor interne ale Episcopiei sale, aflăm destule mărturii.

Vom da întii, fiind și primul act scris din decursul activității sale episcopale, scrisoarea de recomandatie a noului ales, de către Ștefan, fostul conducător al Buzăului, imediat înainte, și acum mitropolitul țării.

Ștefan Bjeio mistieio arhlepscop i mitropolit vsei zemli Ugrovlahiischi i exarh za planenschi.

Învățătorul spăseniei (mîntuirii) noastre, Iisus Hristos, cuvântul carele iaste Dumnezeu și om, făcând arătarea dragostii sale și rînduind ca să se pască cuvântoarele sale oi de dumnezeestii ucenici și apostoli, și după apostoli pre rînd și de către alții carii vor să se facă următori aceluia și cu fapta și cu învățătura. Pentru aceea au zis cătră apostolii săi la cina cea de taină: «Precum mă vedeți pre mine făcând, și voi asemenea să faceți». Și iară trimițându-i le-au zis: «Mergeți în toată lumea, învățați toate neamurile».

1. A se vedea această revistă, nr. 1—2/1974, p. 84. 2. *Condica sfîntă*, p. 124.

3. Dapontes Constantin, *Ephémérides daces*, tom II, p. 197 și 201.

4. *Mss. 139, f. 111 v.* 5. Dapontes, *loc. cit.*, p. 377.

6. Ionașcu D., *Episcopul Misail 1732—1740 și averea Episcopiei Buzăului după ridicarea lui de ruși. Buzău 1939*, p. 10, și Bulat T. G., *Episcopul Misail al Buzăului*, în «Glasul Bisericii», XX (1961), nr. 9—10.

Așijderea și deosebi au incredințat pașterea turmei sale fericitul Petru, mai marele apostolilor, cu întrebarea cea de trei ori, arătînd cu aceasta că de mare folos iaste să aibă turma cea cuvîntătoare păstori duhovnicești, ca să o pască și să o hrănească cu învățătura și să o păzească cu toată purtarea de grijă. Pentrucă cela ce va să se facă păstoriu cuvîntătoarelor oi ale lui Dumnezeu, acelaia i să cade să fie vrednic și desăvîrșit și deșteptat și treaz învățătoriu și pildă de fapte bune altora (precum dumnezeescu Pavel învață), ca în tot chipul să poată să aducă spre pășunea spăseniei acele oi cuvîntătoare ce i s'au dat pre seamă, ca să nu le răpească lupul cel meșteșugitor, vicleanul drac și vrăjmașul spăseniei noastre. Că pre aceia la sfînta evanghelie îi numește păstori buni și adevărați, carii își pun sufletul pentru cuvîntătoarele oi; iar pre cei lenevoși și fără de grijă de turma lui Iisus Hristos, nu-i cheamă păstori, ci năemiți.

...Drept aceea, pe dreptate podoaba și frumusețea episcopiei ...(alb), că iaste și să cheamă adevărat poruncă și rîndueală dumnezească, pentrucă precum trupul omului nu să poate mișca fără de suflet, ci sufletul îi dă mișcare și viață, iar deacă iase din trup atunci se află trupul cu totul nemișcat și nesimțitoriu; precum și în politiea cea mirenească vreo țară nu poate fără de împărat să se chivernisească, așa și sfintele beserici cu toți pravoslavnicii fiii ei, fără de arhieru și purtătoriu de grijă de spăsenia lor și păstoriu sufletesc, să află ca cum ar fi nesimțitoare de mîntuirea sa și nici decum întru cele sufletești a se chivernisi nu pot.

Pentru aceea și sfînta episcopie de la Buzău, de vreme ce după mutarea către Dumnezeu a fericitului mitropolit al Ungrovlahiei kir Daniil, dînd milostivul Dumnezeu gînd bun Domnului nostru Io Costandin Nicolae Voevod și cu sfatul cel de obște al tuturor boerilor celor mari, s-au întîmplat de ne-am rădicat de la sfînta episcopie a Buzăului la prea sfîntu scaunul sfîntei mitropolii al Ungrovlahiei, n-am putut lăsa să fie cea sfîntă episcopie mai sus zisă fără de păstoriu și chivernisitoriu întru ceale sufletești la cea turmă a lui Hs., ci am căutat om bun și vrednic a fi acei sfînte episcopii adevărat arhieru, ca să poată chivernisi și paște turma lui Hs. cu cuviință și cu pilde bune de blîndețe și de învățături.

Și s-au aflat, după rînduiala și voea lui Dumnezeu, cuviosul întru ieromonași, kir Misail, bărbat temătoriu de Dumnezeu și cu minte întreagă și învață întru cele ce sînt spre spăsenia sufletului, și l-am socotit, cu sfatul tuturor cel(or) duhovnicești, și cu voea prea luminatului și prea înălțatului domnului nostru Io Costandin Nicolae vvd, a fi vrednic și deplin a lua slujba dregătoriei și a păstoriei acei eparhii. Și așa am făcut rîndueală cu prea cinstiții și întru Duhul sfînt iubiiții noștri frați, kir Neofit, arhiepiscopul Nisis, și kir Ioanichie, arhiepiscopul Stravropoleos și l-am hirotonit după rîndueala apostolească episcop la cea sfîntă episcopie ce să cheamă Buzău, cu punerea mîinilor noastre și cu chiemarea Duhului sfînt.

Drept aceea să cade acestui întru Duhul sfînt iubit frate și tocmă slujitoriu smereniei noastre, kir Misail, episcopul Buzăului, să meargă la episcopia care i s-au rînduit de i s-au dat de la Dumnezeu, să slujească sfînta liturghie într-însa și să săvârșească toate căte se cad arhierului și să înveațe lucrurile ceale ce sînt de folosul sufletelor și să șază în sfîntul scaun după rîndueala arhierescă. Drept aceea, smerenia noastră ca un arhipăstoriu mai mare al țării aceștia, după datoria noastră cu părintească îndemnare vă coprimdem pe toți fiii noștri cei sufletești ca să-l primiți cu tot sufletul și cu toată inima și cu toată bucuriea și să-l socotiți ca pre un vrednic păstoriu și să vă smeriți ca niște fii părintelui său, și să-i urmați și cu fapta și cu adevărul, ca unui îndreptătoriu ce iaste de spăsenia voastră. Și să aveți nădejde mare (precum să cade creștinului pravoslavnic să fie) că toate rugăciunile și cererile ce să vor face prînt-însul către Dumnezeu pentru a voastră mîntuire, acelea vor fi auzite și priimate și se va da fieștecăruia din voi de la Dumnezeu deslegare din legăturile păcatelor, că singur Spăsitorul lumii, Hs., au zis că ce vor deslega arhierii pre pămînt va fi deslegat și în ceriu.

Acestea dară să urmați ca niște pravoslavnici desăvîrșiți, plecînd urechia voastră spre ascultarea învățaturii ce va face; că datoriu va să fie și el ca un păstoriu acei turme ce i s-au incredințat a învăța cu blîndețe și pre cei neascultători a-ș cerca în tot chipul să-ș înmulțească talantul și să agonisească suflete, întorcându-le de la calea rătăcirii la pocăință. Și Domnul Dumnezeu, mai marele arhieru Hs., carele cu vîrsarea prea scump sîngelui său, au scos de supt stăpînia diavo-

lului prea norodul său și l-au făcut luiș turmă sfântă împreunându-o cu cei cerești, fiindu-i singur cap ca unui trup din sfinte mădulările lui, acela vă va blagoslovi și va înmulți și va adaoga ceale ce sânt de treaba trupului vostru în viața aceasta. Iar ce e mai mult, și turmei cei cerești vă va face părtaș, hrânindu-vă și săturându-vă lângă pomul și izvorul vieții, Hs. cu vederea feții a unuea Dumnezeu în Sfânta Troiță, căreia cu tot sufletul dorim ca și pre noi și pre toți fiii noștri cei sufletești să ne învrednicească. Ianuarie 9 dni, leat 7240 (= 1732).

(ss) † Ștefan mitropolitul Ungrovlahiei⁷.

La 29 februarie 7240 — 1732 episcopul Misail, avînd alătura de dînsul pe Anton căpitanul și pe Nica cupețul judeca, din porunca domnească, pricina dintre Cărstea Șucea și Radu postelnic sna Mănăilă clucer. Judecata constată că cel dintîi are dreptul la 27 stînjeni moșie în Negroșina județul Buzău. I se da carte de stăpînire, cu bună pace, de către Radul postelnic⁸. Costandin Nicolae Voievod în a doua domnie 1731 octombrie 13 — 1733, aprilie 5, întărește «boeriului» Haği Costandin biv vel capit za Slatina să țină niște case din Tîrgul Buzăului. El fusese căpitan la Buzău și-și făcuse acolo acele case. Iar mai pe urmă plecînd din Buzău s'au sculat unii și alții, să stăpînească casele «zicînd că nu sânt făcute cu cheltuiala lui». El se jeluiește la Domnie, care scrie Episcopului Misail și la alți boieri, să cerceteze. Episcopul strînge «boeri mari de acolo», cheamă și alți oameni din Tîrgul Buzăului, care spun că Haği Costandin a făcut casele, cu a lui cheltuială. Pe temelul foaiei de mărturisare «iscălită de părintele Episcopul de Buzău și de boerinașii de acolo». Domnul dă carte de stăpînire biv vel căpitanului Haği Costandin. Ea poartă data de 3 martie 7240—1732⁹. Constantin Nicolae Voievod urmează linia de simpatie a Mavrocordaților față de Episcopia noastră. La 11 aprilie 7240—1732 dă aceteia, un frumos hrisov — episcop era Misail — prin care reinnoiește vechea danie de 300 bolovani de sare de la Ocna Telega «după cum iaste miluită sfîta Episcopie de răposatul Matei Vodă Basarab». El reinnoiește, de asemenea, tot vinăriciul domnesc din Dealul Bontăștilor (Slam Ramnic), de la tot omul, care are vii acolo, din zece vedre de vin o vadră, cu pârșărul și cu poclonul după obicei, care fusese dat și închinat sfintei Episcopii de răposatul Șerban Vodă Cantacuzino. Nu uita, nici dania, făcută de «răposatul și vrednicul de pomenire pururea fericitul părintele Domnii meale Nicolae Alexandru Voievod», ca să ia Episcopia, din vinăriciul Buzăului, 250 taleri, bani vechi, în toți anii, fără de nici o împotrivire. De asemenea, după cum părintele său a dat un hrisov deosebit «fiind pe acea vreme Episcop Buzăului Prea sfințitul Părintele nostru kir Ștefan ce iaste acum mitropolit țării» să ție Episcopia din acești bani două școli, una grecească și alta slovenească «și dascăli să fie oameni de ispravă și învățați, căt sa cade, spre procopseala oucenicilor». Se pune condiția cunoscută, că dacă Episcopii de pe vremi nu vor respecta dispozițiunile acestui hrisov, dania bănească se va suspenda. Urmează porunca către vinăriceri să dea suma deplină în mîna Episcopului, fără de nici o zmintală. Apoi se îndemna urmașii să continue dania și se aruncă blestem asupra celor care nu vor respecta binefacerile făcute de înaintașii lor în scaun¹⁰. La 1 iunie 7240—1732 Episcopul Misail primește o danie deosită, pentru Episcopie, din partea lui Dragomir snă popei Costandin «împreuna cu tot neamul popei Arsenie». Ei spun că au avut o biserică în Focșani cu hramul Sfîntul Nicolae, și fiind făcută de lemn a ars pînă acum, de trei ori. Dragomir cu ai săi o închină Sfintei Episcopii și părintelui kir Misail episcopul, metoh, cu tot locul cît ține împrejur. După ce se va isprăvi biserică «să aibă voe a face chilii și altele ce va trebui împrejur... să nu lipsească preoți de mir ales din tot neamul nostru ce scrie mai sus»¹¹. Ca răspuns episcopul Misail da, la 9 iunie, același an, o carte «acestui copil anume Dragomir, feciorul răposatului popei Costandin ot Focșani». Prin aceasta Episcopul arata cum biserică arsesese de tot, iar jupan Costandin Năsturel biv vel pah a dat o sumă de bani «ca să facă besearea de piatră», ajutînd și alți creștini. După aceasta «acest copil anume Dragomir» a dat-o și închinat-o Sfintei Episcopii, spre veșnică pomenire. «Așijderea și smerenia noastră am dat acestui copil și Sfintei besearici aceasta, vrînd cu aju-

7. Acad. R.S.R., CXXV/25.

8. P. 57/51.

9. P. 81/4.

10. Acad. R. S. R., P. XCV/3.

11. P. 60/12.

torul lui Dumnezeu să-s însoare, și preoțindu-să să fie la această beserică în toată vieața lui cât va trăi. Și dupe moartea lui ori căți sa vor trage din neamul lui și vor sluji acestei sfite besearici, hotărâm cu această carte a noastră să fie ertat unul după altul de dașdea preoțească și de poclonul cel obicinuit nesupărat». Episcopul Misail roagă pe urmașii săi în scaun, să țină și să păzească această hotărâre și așezamant ce a făcut, întărind cu scrisuri ca și sfinția lui¹². Șteful și Paraschiva dau zapis la 30 iulie 7240—1732 episcopului Misail, prin care se pun chezaș pentru un om ce luase o fată din țigănia episcopiei¹³. La 3 septembrie 7241 — 1733 Ștefan mitropolitul țării, fostul episcop de Buzău, judecă un proces interesant, potrivit poruncii Domnului Costandin Nicolae Mavrocordat, dintre Ilinca soția lui Istodor vt comis și nepoții lui Stoian capit Mănescul cu mătușa lor Safta, soția aceluiași. Nepoții arată cum unchiul lor Stoian, fiind în viață și neavind copii, s-a învoit cu soția lui Safta și au făcut dieată și așezământ, pe care la vremea morții lui le a trimis cu Iane Boldescul la episcopul Ștefan, să le întărească cu iscălitura episcopală. Aceasta o spune și însuși Mitropolitul Ștefan, pe atunci Episcop la Buzău. Prin dieată și așezământ ei, de acord, hotărârau ca din tot ceea ce au, să fie Episcopia de la Buzău pe jumătate «fiind îngropat acolo tot neamul Saftei», iar cealaltă jumătate s-o stăpânească minăstirea Banului «fiind îngropat acolo tot neamul lui Stoean căpitanul» ... «și sa cinstască moartea unul altuia, cu necăsătoria». Safta nu se ține de așezământ, ci după doi ani se căsătorește cu Matei post Ciocănescu. Nepoții văzînd că o să se piardă tot, fac jalbă la Domn, care îi rînduiește să fie judecați de Mitropolit. Acesta, cu trei mari boieri, judecă și găsește, după pravilă, că ce se dă lui Dumnezeu, nu se mai ia înapoi. Safta va arăta, cu carte de blestem, toate bucatele câte au rămas de la bărbatul său «au țigani, au vii, au moșii, au bani, au scule de aur sau de argint, au vase de coșitor sau de aramă, au dobitoace, au stupi, au măcar veri ce dichise de ale casei». Din acestea se va scoate partea Saftei, după foaia ei de zestre «să facă ce va vrea cu dinsele. Iar din bucatele bărbatului ei, să nu aibă a lua nimic. De vreme ce ia singură și-a luat daniea înapoi de la sf. minăstire și au călcat cinstea și cuvântul bărbatului ei». Judecata mai hotărâște, să se mai scoată din acele bucate și 30 de taleri «pe care-i dăduse milostenie răposatul Nicolae Vodă, Mariei nepoata lui Stoian căpit, și s'au cheltuit în casa lor și parte ce s-ar socoti. Iar ce ar mai rămînea, să stăpînească sfînta Episcopie și minăstirea Banului «tocma drept în doao», cum a lăsat mortul în diată cu sufletul lui, cu buna pace, de către Safta fosta lui soție. Judecata dă această carte, la mina nepoților lui Stoian căpitan, întărîtă cu iscălitura mitropolitului Ștefan, Costandin Nac(?) vel logf, N (sic) vel vist și Grigorie Grecean biv vel vist¹⁴. La 15 martie 7241—1733 «Ioniță sin Mitroi raposatulul capitanului ot Bălțaț» cu mama lui Maria dau episcopului Misail și sfinții sale kir Hrisant proegemenul, care iaste ostenitor la sfiitul Nicolae din Focșani metoh închinat sf. Episcopii un loc de dughene și un loc lîngă acea a capitănului Ion Hangulescu în Focșani spre veșnica pomenire a lor și a părinților¹⁵. Dumitrașco stolnic Stănescu dă zapis episcopului Misail la 12 iunie 7241—1733, cum a avut un țigan, care a fugit și a intrat în țigănia Episcopiei unde s-a și căsătorit, făcînd și 2 copile. Stăpînul îl ia în mai multe rînduri, dar țiganul trage tot la Episcopie. De aceea îl vinde acesteta, preoțindu-l drept tateri 30. Pentru acești bani episcopul Misail îi da vite: 2 boi, 2 vaci și o «junice», ca să fie Sfintei Episcopii «rob în veci, el și tot neamul lui, căț sa vor trage dinrănsul»¹⁶. Din actul care urmează constatăm cum în vara anului 7241—1733 august 20 bîntuia ciurma la Buzău. Este o carte dată de Grigore Ghica Vodă II (1733 aprilie 5—1735 noiembrie 16) «sfîntului schit al episcopiei Buzăului ce să cheamă Vintilă Vod» și episcopului Misail să stăpînească o moșie ce era amestecată cu a unor oameni, ce s-au sculat cu glceavă zicînd că este moșia lor «și n'au avut nici scrisori, nici dres pă acea moșie». Domnul dă carte Episcopiei să stăpînească acea moșie «pre seama schitului». «Iar acei oameni avînd a răspunde, vor veni mai încoalea, la vremea Nașterii Domnului Hs., la luna lui Dechembrie aici și sa va cauta judecată aceeaia dinaintea Domnii mele în Divan. Pentru că acum întămplandu boala ciumei la Buzău, și

12. P. 60/13.

13. Mss. 173 f. 629.

14. P. 1/40.

15. P. 60/14.

16. Acad. R.S.R., CXXIV/100.

nepulind veni nici părintele Episcopul, nici oamenii aceea, ca să stea de față să-și îndrepteaze, sa rămăie lucrul pân la sorocul ce s'au numit mai sus»¹⁷. Episcopul Misail cumpăra de la Dragan clucurul și feciorii lui la 29 septembrie 7242—1733 o moșie la Cislău de 225 stinjeni, socotit stinjenul a 26 de bani. Moșia era alătura cu aceea a schitului Aninoasa și fusese cumpărată de Dragan clucurul, de la Costandin peh sain Șerban biv vel clucur Greceanul. Martorii vinzării erau Dumitrașco zaraf, Preda logf, Toader logf, Popa Ioan ot moh Neagului, Tănase logf¹⁸. Grigore Ghica Vodă dă la 12 martie 7242—1734, printr-un hrisov domnesc, Episcopiei de Buzău, episcopului Misail și la tot soborul, să ia după cum primise pînă atunci, 300 bolovani de sare de la ocna Telega, danie «dă răposatul Matei Vod Basarab», tot vinăriciul domnesc din Dealul Bonteștilor hărăzit de Șerban Vodă Cantacuzino, iar din vinăriciul județului Buzău, taleri 250, partea dată de «răposatul ouchiul Domnii mele Nicolae Voevoda». Reamintește și de «alt osebit hrisov» prin care se hotăra ca din această milă, Episcopia să țină două școale «de pururea la sftă Episcopie». Era o reconfirmare a hrisoavelor pe care le-am amintit mai sus privityoare, în special, la cele două școli¹⁹, una grecească și alta slovenească, uitîndu-se una în limba băștinașilor. Catrina soția răposatului Hrizei băcanului din Buzău da «puțintică» moșie ce a avut la Groșenei în județul Buzău Episcopiei, «și mergea lungul aceștii moșii de la Podul de Piatră pîna în crîngul ... alătura cu moșia sfinitei Episcopii de la Frasin». Ea mai dă Episcopiei o dulamă de lastră «ca să facă sfinția sa părintele niscareva odăjdii». Catrina făcea această danie la 24 martie 7242—1734²⁰. Peste o lună și cinci zile Episcopia primea o altă milă din partea unchiașului Stoica de la Opișor și femeia lui Costanda. În zapisul, ce poartă data de 29 aprilie 7242—1734, ei spun că, neavînd feciori, închină toată partea de moșie, cu livezi de pomi, cu vaduri de moară, livezi de fin și cu tot venitul moșii «pă ounde au stăpănit moșii mei, tată-mieu și eu». Și această moșie este printre Surani și Șoimari «împietrită și aleasă de hotarul Suranilor și de hotarul Șoimărenilor»²¹. La 1 mai 7242—1734 Grigore II Ghica Vodă (1733 april 5—1735 noiembrie) dă Episcopiei Buzăului «și sfinții sale de Dumnezeu iobătorului părintelui Episcopului kir Misail» să țină 40 liude oameni streini făr de bir și făr de gâlceava aduși de aiurea den Țara Ungurească, sau din raia. Ei vor fi scutiți de Domnie de toate dajdiile și orînduele eșite de la vistierie «fără numai la dajdea haraciului, ori cu ce fel de orăndueală va eși, să aiba a darea de nume po ug 2, iar mai mult val să n'aibă. Pentru că vîzînd Domniea mea cum că sfta Episcopie, iaste lipsită de oameni, și nici țigani de ajunsu nu are, spre poslusaniile și lucrurile ce i-ar trebui, Domniea mea m-am milostivit și i-am dat această carte a Domnii mele, ca să aibă sfinția sa părintele Episcopul a ținea acești oameni ... să fie pentru ajutorul și poslusaniile sfinitei Episcopii»²². «Popa» Necula ot Băncești cu frații săi vind episcopului Misail la 20 iunie 7242—1732, 38 stinjeni de moșie la Ungureul «însă stinjenul po bani 33». Ei dau și zapisele cele vechi, pe care le aveau de cînd cumpăraseră acea moșie²³. Ilinca Cant(acuzino) hatmăneasa a răposatului Dumitrașco Rac(oveița) hatman face danie Episcopiei ville sale de la Cărlomănești, cu tot locul, cu casele, cu livedea și cu toate «nămeștiile». Hătmăneasa hotărăște să le stăpînească Episcopia, cu bună pace, de către tot neamul ei «pentru că sânt date mie zeastre de răposatul părintele meu Mihaî Cant(acuzino) spătar». Dania se făcea la 26 iunie 7242—1734. Unul din cei doi martori era Ioan Racoviță²⁴. Aceeași Ilinca Cantacuzino dă o scrisoare la mina episcopului Misail, cum o țigancă a sa «răslețîndu-să» de mică, din Moldova a venit în Țara Rumânească și a luat un țigan al Episcopiei. «Deci și noi iarăș ne întămplăndu-ne aicea din cursul vremilor, ca să ne căutăm de ale noastre. Acum aducîndu-ne și pe noi milostivul Dumnezeu, din Moldova aicea în Țara Rumaneasca, am căutat și am afflat aicea la sfta Episcopie doao feate ale Catrinii țigăncii, iar măritate după țigani de ai mănăstirii». Ilinca îi cere să i se dea, iar episcopul socotind că nu se poate a împărți sălașele, dă pe una din țigănci cu bărbatul ei, care era însă țigan al Episcopiei. Dar ei tot fugeau înapoi la mînăstire. Ilinca atunci vind țigancă cu 30 taleri, iar două copile, ce are Dobra, le face danie sfinitei Episcopii ca să se pomenească.

17. P. 38/15. 18. P. 34/43. 19. P. 113/3. 20. Acad. R.S.R., P. CXXVII/115,
21. P. 43/11. 22. Acad. R.S.R., P. CXXV/9. 23. P. 7/34.
24. Acad. R.S.R., P. CXXVII/74.

«Și de acum înainte să fie pace, pentru acești țigani unii de cătră alții. Și pentru mai adevărată credință am iscălit» încheie scrisoarea Ilinca, la 27 iulie 7242—1734. Martor era D. (adică Dumitru) Rșak(ovița) biv vt post²⁵. Nica cupețul închină Episcopiei o casă din Mlăjeț, județul Saac, cu locul dinprejur la 23 septembrie 7243—1734, spre veșnica lui pomenire²⁶. Gherasim călugărul dă scrisoare la mîna episcopului Misail, ca să se știe cum a vîndut sfinții sale moșie la Cislău stînjeni 100, din cîmp, din pădure, din apă și de peste tot hotarul. Moșia este alătura cu cea cumpărată de Episcopie de la Drăgan clucerul. Martori sînt mulți oameni buni. «Iar eu pentru mai adevărată credință mi-am pus deagetul mai jos, ca să-s crează». Nu ne spune Gherasim dacă și iscălește, cea ce ne face să ne indoim de cunoștința lui de carte. Tranzacția se făcea la 12 decembrie 7243—1734²⁷.

Grigore Ghica Vodă dă pescarului «sărătorio» Diicul măjar, care era al Episcopiei, să fie iertat de toate dăjdiile «fără numai să aibă o dare într-un an o dată însă, la vremea haraciului veri cu ce orandueală ar eși, veri cu peceți, au fără peceți, ughi 1 : așijderea să fie în pace și de măjărit și de jumărit». Domnul adăuga că l-a iertat «ca să poată da peaste la sfta Episcopie, dupe cum se va așeza cu sfinția sa părintele Episcopul, ca să fie pentru hrana părinților călugări. Porunca era dată și către boierii cislaiși și slujile domnești să se ferească de acest om. Ea poartă data de 22 aprilie 7243—1735²⁸. A doua zi, la 23 aprilie, același an, aflăm o poruncă identică pentru «acest pascăr sărător, anume Costandin ot Buzău»²⁹.

La 25 noiembrie 7244 — 1735 Nica cupețul cu soția lui «fiind enoriași și păzind la beserica aici la sftinta Episcopie, hotărât-am în gândul mieu ca și după moartea mea ticăloasele noastre oase, iar la sfta Episcopie să-s îngroape, după cum și alt neam să află iar aici îngropat și pentru ca să mă numesc și eu ounul dintru cealalți ce au dăruit și au întărit sfta Episcopie» închină acesteia toată moșia lor de la Părscov, cumpărată de la popa Lupul, de la Ioan gineri-său și de la Ioniță căpitanul³⁰. Ancuța Când(easca) din familia marilor boieri Mihălcești, da la 2 decembrie 7244 — 1735 o scrisoare la mîna episcopului Misail cum acesta «i-au făcut bine» de i-au dat taleri 20. Ancuța da Episcopului să ție moșia Urseasca pînă îi va da banii «cu mulțumită»³¹. La 12 ianuarie 7244 — 1736 Șarban postelnic Breazolian³², cu soția sa Ilinca, fiica lui Mihail Bărbatescul vel comis, vînd episcopului Misail moșia lor ce se cheamă Rlîoși stînjeni 475. Această moșie le fusese lor de zestre de la vel comis, iar acestuia-i fusese cumpărătoare de la Șarban căpit și Iordache fratele său, feciori Coicăi căpitan «ot Năiani». Moșia se lovește în cap, despre răsărit cu Miroșii, în cap cu moșia Șchio-poaie. Alătura, pe din sus, se hotărăște cu moșia schitului Vintilă Vodă «care și acest schit iaste supus sfinitei Episcopii», și pe din jos se hotărăște cu moșia mănăstirii Sinaea. Ei tocmeșc cu episcopul stînjenu l cîte 36 de bani care fac taleri noi 130 pol, 15 bani³³. Ioniță căpitan sin Lăudat din Părscov vinde episcopului Misail o țigancă, care luase în căsătorie un țigan din cei ai Episcopiei. «Și eu n-am putut ca să despart țiganca de țigan» ci am vîndut-o drept 20 taleri noi. Învoiala se făcea la 13 ianuarie 7244 — 1736³⁴.

În aprilie (f z) 7244 — 1736 Matei Roșeț biv vel medelnicer, dă scrisoare episcopului Misail că i-a vîndut un țigan «ce-i zice pe poreclă Beldea... care țigan l-am luat și noi de la dumnealui Costandin Brâncovean biv vel stol, schimb pentru alt țigan. Prețul țiganului era de 20 taleri³⁵. Iorga Orgescul de la Maxin dă zăpis la mîna episcopului Misail, cum a luat de la fostul episcop Ștefan 30 taleri vechi și nu i-a dat mărturie scrisă «fugind de aicea din țară». Acum vine și îndeplinește forma cerută : în anul 7244 — 1736 luna mai 12³⁶. La 21 mai 7244 — 1736 Costandin Breazoeanul, vel sătrar, vinde un țigan, pe care-l avea moștenire de la părinți, episcopului Misail drept taleri 30. Radu sin Grăjdani dă zăpis episcopului Misail cum el

25. Acad. R.S.R., P. CXXVII/100. 26. P. XI/25. 27. P. 34/44.

28. Mss. 171 f. 28 v. 29. 29. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/122. 30. P. 48/188.

31. P. 92/20.

32. Postelnicul într-o scrisoare de la 25 octombrie 7244 (1735) cerea Episcopului încă 80 de taleri pentru care i-ar vinde moșia Găgeni (P. 5/4 și 17/18 doc. 74).

33. P. 5/5 și 17—18/73. 34. Acad. R.S.R., P. CXXIV/106.

35. Acad. R.S.R., P. CXXVII/101. 36. P. 17—18/27.

a avut niște vie, 4 pogoane și o cezvărstă în Dealul Verneștilor, cu stinjenii lor de moșie, după cum arată hrisovul Radului Vodă de la leat 7130. Aceste pogoane de vie se găseau între vилle sfintei Episcopii de la Valea Teancului «în mijlocul viilor». Apoi fiindu-i peste mină de a le căuta face schimb cu Episcopia, care-i dă alte patru pogoane și jumătate de vie «iar lucrate precum au fost și ale mele» în Dealul Bontăștilor la Teiș «ca să fie moșie pentru moșie». Pentru «stinjenii pogoanelor» așa se învoiește, ca atât cât va trăi și va stăpîni el aceste vie să nu dea vinăricii sfintei Episcopii. Tranzacția se făcea la 13 august 7244 — 1736³⁷. Gherasim monahul ot Ungurei dă zăpis Episcopului Misail cum a dăruit sfintei Episcopii 100 stinjeni de moșie la Ungurei, iar stinjeni 200 i-a vindut aceleiași instituții. Stinjenul era socotit cu bani 20, — slab preț — «precum au mai cumpărat sfinția sa și de alții. Zăpisul se face cu știrea tuturor fraților de moșie «din sus și din jos», la 23 noiembrie 7245 — 1736³⁸. Mariea fata răposatului Iordache căpitanul «fratele dumnealui Anton căpit ot Băncești» dă zăpis la mîna episcopului Misail cum a mers la sfinția lui, de a cerut taleri 280 taleri noi. Ea îi ia pentru o lună, «însă cu dobîndă de lună, la o sută tl doi» și pune zălog moșiea de la Galbenul, stinjeni 560. «Însă la zi, să dau sfinții sale banii cu mulțumită și să-mi iau zăpisul, iar nedănd banii la zi să fie sfinții sale moșiea stătătoare în veaci... Și eu pentru adevărată credință mi-am pus iscălitura și peceata ca să să crează. Martie 4 dni 7245 — 1737³⁹. La 9 ianuarie 7247 — 1739 Neculae ceașul dinpreună cu soția lui Catrina, fata lui Andrei logofătul ot Pătrălăge, vind episcopului Misail moșia lor din Viperești ot Cislău, stinjeni 200, cu vad de moară de doao roate. Moșia le era de danie din partea Jupăneșei Maria «ce au fost soția căpitanului Mihai Săseanul, care și noao ne-au fost mătușă». Ei nu pot să o caute, fiindu-le peste mină și o vind, stinjenul cite bani 20. Sfinția sa să stăpînească moșia «până în hotarul Bădeanilor, cum scrie zăpisul cel vechi care l-am dat la mână sfinției sale». Iar noi pentru mai adevărată credință ne-am pus iscăliturile și deagtile mai jos ca să-s crează»⁴⁰. Episcopul Misail urmărea să mărească și proprietatea Episcopiei, ce avea în București. Ca urmare, la 12 mai 7247 — 1739, el cumpăra de la Costandin căpiti Mihalache feciorii jupanului Dumitru Nona o casă în mahalaua Bălăceanului cu pămîntul cit ține curtea, și cu pivniță de piatră, care loc se hotărăște despre o parte cu locul caselor d-lui Șerban post Breazoiianul și cu locul caselor răposatului Costandin vornicul Conțescul și despre altă parte cu locul caselor sfintei Episcopii a Buzăului. Ei îl vind cu 90 taleri, lin care dăruia 50, ca să fie pomeniți la sfințul jărtvelnic, ei și părinții lor «scriindu-ne numele la pomeanecul sfintei Episcopii»⁴¹. Într-o carte de judecată asupra dietei lui Stoian căpitan Mănicescu și Jupăneasa lui Safta, întărită de Neofit mitropolitul Ungrovlahiei, la 20 decembrie 7249 — 1740, găsim următoarea remarcă asupra episcopului Misail: «Și fiind diata mai dinainte vreamă dată la răposatul părintele episcopul Misail (deci acesta era mort la acea dată), la înstrăinarea lui când l-au luat Muscalli de l-au dus înlăuntru au fost luat și diata cu dansul». Deci avem aci menționat evenimentul însemnat din viața episcopului Misail, acela al plecării lui cu Rușii⁴².

După plecarea episcopului Misail, știm că Episcopia a trecut sub conducerea arhimandritului Sofronie, egumenul mînăstirii Argeș. De la el ne-a rămas un catastif, deci un inventar am zice azi, de veniturile și cheltuielile acestei sfinte case. Din acest «catastif» de averea episcopiei și de cheltuielile urmate, de la 1 noiembrie 1739 pînă la noiembrie 1740, semnalăm⁴³: moșiile acesteia erau: Găvănești, Scurtești, Stăncești, Stîlpu și Maxin în județul Buzău; Zăvoiu și Aninoasa în județul Saac; Iasul, Ciorani și Modruzești în județul Rîmnic; Dichisenii erau în Ialomîța. *Ville*, în Buzău, erau la Săseni, Valea Teancului, Lipia, Porumbița și Fudeani, iar în Rîmnic Episcopia avea marea vie de la Bontăști. *Mori* avea la Părlita, Gardul și o moară «din sus de mănăstire», adică de Episcopie, cu 2 roate. Țigani 20 sălașe, alcătuite din 20 țigani și cu 20 țigănci, femeile lor. Se menționează apoi odăjdiile și argintăriile

37. P. 26/115 copie.

38. P. 7/35.

39. P. 67/14.

40. P. 34/46.

41. P. 85/25 și 26.

42. P. 57/52.

43. Acad. R.S.R., P. CXXIV/80. Cf. Ionașcu I., *Episcopul Misail*, p. 23—14.

În număr destul de abundent. Dăm toate cărțile, ele fiind o mărturie prețioasă, căci din felul și numărul lor se constată în ce măsură pătrunsese limba română în slujba bisericească.

CĂRȚILE

4 părechi de minee lunatice tipărite de Mitrofan	1 moliftelnic rumănesc
1 minei cu 2 luni, septembrie, octombrie.	2 pravile rumânești
3 leturghii slovenești	2 biblii rumânești
1 leturghie rumânească	1 zlataust
3 apostole rumânești	3 ceasloave rumânești
4 penticostare de ceale bune	2 liturghii grecești
2 minee de ceale de obște	2 cărți «Pravoslavnică mărturisire»
5 ohtoice mari de ceale bune	1 psaltire rumânească
4 trioade de ceale bune	1 carte Maxim Pelupisanu
2 evangheliile slovenești ferecate cu argint, poleite	1 biblie slovenască
1 liturghie scrisă cu mâna	2 cărți Tâlcuiala apostolului
1 apostol dezlegat	1 minei slovenescu
2 canoane ale cf. Andrei rumânești	1 poucenie rumânească
1 carte mare Glografia tu Melituu grecească	1 carte a lu(i) Dosothei patriarhu
1 polustav slovenesc	1 molitnenic slovenescu
1 carte Divanul lumii	1 bogoslovie slovenască
1 carte mare treabnic slovenescu	1 psaltire moldovenească
2 psaltiri slovenești de la Macsin	1 carte poucenlea sfântului Dorothei
4 catavasiere rumânești	1 urului (!) grecescu
1 minei grecesc de obște	2 ermologhion grecescu
1 antologhiu grecesc	1 liturghie grecească
1 penticostar grecesc	2 pravile a sfinților Apostoli
1 paraclitichi grecesc	1 acatist slovenescu
1 evanghelle grecească	1 țaristvenic
1 carte Cheea înțelesului	2 catavasiere rumânești
1 etimologicon grecesc	2 psaltiri moldovenești
1 carte grecească împotriva eresului	1 carte cu Iosav și cu Varlaam
1 carte a lui Alexandru Exaporiton	1 carte târnosanlea
2 cărțuții cu ceale 7 taine	2 gramatici slovenești
2 cărți cu minunile Precistii	2 polustavuri slovenești
1 pravilă deslegată	1 lexicon slovenescu
1 ceaslov mic rumănescu	1 acathistu rumănescu
	1 ceaslov rusescu
	1 carte grecească de învățătură
	1 liturghie slovenască

Se continuă cu odoarele și alămurile. Vinurile 4067 vedre «au ramas bune și s-au vândut» de la Donșoști 2600 vedre «au rămas bune și s-au vândut», grlu 120 chile găsit la minăstire din vechi, iar din nou 70 chile grău, să află în casă. Numărul vitelor se înfățișează în chipul următor: vaci mari și mici: 90, 21 bivoli, 6 cai; oi, s-au găsit 860, iar acum sint 652, rîmători s-a găsit 530, 94 au murit astă iarnă; au mai rămas 320. Stupi: «465 mătci se află buni, afară din ce s-au ucis». Acesta era sistemul vechi de recoltare a mierii, o barbarie! Suma venitului Episcopiei era le 5439 taleri și 30 parale realizată din felurile vinzări: vite, ceară, de la mori, moșii, mile, grlu, unt, piei de oi ș.a. Urmează cheltuielile: cele mai însemnate sint făcute la lucrul viilor și al caselor. «S-au dat și poconul patriarhului 35». Interesante «simbriile părinților i feciorilor pe care le dăm în întregime.

Misail cliseariul	15 (taleri)	Ștefan	8
Popa Gherasim	10	Filothel	10
Vasile dascalul	15	Iosaf dieacon	12
Anania dichiu	15	Procopie logofetelu	12
Dionisie monah	8		

3 grădinari	15	Stan feciorul	10
Nichifor chelariul	8	Mihai feciorul	8
Rafail magopot	6	Daniil i Ștefan ot Valea Teancului	8
Letter 1 Păun paracliseari	10		

Adunînd cheltuielile se află o sumă totală de 2202,20 taleri care scoțîndu-se din venitul «acestui an», «prisosește mai mult 3242,90» incheie comisiunea cercetătoare și competente, care era alcătuită din Macarie, egumen raduliot, Antim egum. mînăstirii Sfîntul Gheorghe, Ștefan epitropul Cotrocenilor, Sofronie egumenul Sărîndaru-lui (București), Daniil egumenul Sfîntului Ion și Methodie cl(i)s(earh) m. Este viitorul, imediat, episcop de Buzău. Din această catagrafie se vede că Episcopia Buzăului la acest an 1740 era o unitate economică, destul de puternică și gospodărită cu simțul răspunderii de către titularii ei.

T. G. BULAT

PROIECTUL ÎNFIINȚĂRII UNUI SCHIT ROMÂNESC ÎN DOBROGEA LA 1872

La 1850, Ion Ionescu de la Brad, cu prilejul cercetărilor pe care le-a întreprins în Dobrogea, avea plăcuta surpriză de a găsi în nordul acestei provincii, ascunse în codrii din *kaza*-lele Măcinului și Isacei, două mînăstiri românești¹. Ele au jucat un rol de seamă în menținerea credinței străbune și totodată, au constituit adevărate focare de cultură, contribuind, la trezirea conștiinței naționale a românilor dobrogeni, aflați de mai bine de patru secole sub jug otoman².

Prima dintre ele, Mînăstirea Taița, înființată la 1830 de către un grup din nordul Moldovei, a dispărut înainte de reîntegrarea Dobrogei la România, fiind distrusă, foarte probabil, de cetele prădalnice ale cerchezilor³. A doua, Mînăstirea Cocoșu, fondată în 1833 de călugărul transilvănean Visarion⁴, își continuă existența și în zilele noastre. Rolul pe care l-a jucat această mînăstire în viața religioasă și în cultura românilor din Dobrogea îndreptătesc atenția de care s-a bucurat din partea cercetătorilor⁵, dar trecutul său înainte de 1877 este încă departe de a fi reconstituit complet.

În 1872 s-a luat însă inițiativa înființării, tot în nordul Dobrogei, a unui nou așezămînt monahal, de data aceasta un schit. La 1 mai acel an, mai mulți români din orașul Măcin și din satele Gherbăn (Garvăn)⁶, Văcăreni și Jijila, la care s-au asociat și cîțiva greci și bulgari, s-au adresat în scris mitropolitului Dristrei⁷, ru-

1. Victor Slăvescu, *Correspondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874, publicată de...*, București, 1943, p. 101—103.

2. Vezi îndeosebi aprecierile pe care le face în acest sens reputatul agronom referindu-se mai ales la Mînăstirea Cocoșu (Ion Ionescu de la Brad, *Românii din Dobrogea*, în «România literară», Iași, 1855, nr. 2, p. 15; Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 103—104).

3. Tudor Mateescu, *Un așezămînt monahal moldovenesc în Dobrogea — Mînăstirea Taița*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLIX (1973), nr. 1—2, p. 121—125.

4. Roman Sorescu, *Monastirile dobrogene*, București, 1914, p. 16.

5. Vezi, în primul rînd, Ioan Dragomir. *Citeva documente turcești necunoscute privitoare la Mînăstirea Cocoș*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1110—1120.

6. Gherbăn este forma românească a denumirii Garvăn, pe care o întîlnim și în «manuscrisul de la Azacîlau», publicat de N. Iorga, *O condică de pomeni dobrogeană în 1859*, în «Revista istorică», XI, 1925, nr. 7—9, p. 208—209.

7. Arh. St. Buc., Microfilme Bulgaria (Arhiva regională Ruse, fond 43), rola 5, c. 28—31. Mulțumim și pe această cale kolegi Slavca Diamandi pentru bunăvoința de a ne fi semnalat documentele din acest fond, aduse de domnia sa sub formă de microfilm, în calitate de delegată a Direcției generale a Arhivelor Statului.

gindu-l să le aprobe întemeierea unui schit, care urma să fie condus de monahul Isaac. Inițiator a fost chiar acest călugăr, om «cu bună știință și purtare, onorat și iubit de toți înprejur locuitorii», provenit, foarte probabil, de la una din cele două minăstiri românești învecinate. Schitul urma să aibă o casă de rugăciuni, cu hramul Înălțarea Domnului, la care s-ar fi adăugat, desigur, mai multe chilii pentru călugări și clădirile adiacente.

Locul stabilit pentru ridicarea acestui așezământ era la punctul numit Valea Jijilei, despre care se spune că fusese până atunci «moșia d-lui Vasile Valcanu». Precizările sînt deosebit de interesante, deoarece, în primul rînd, ne permit să cunoaștem exact punctul geografic al amplasării noului schit. Valea Jijilei este numele unui pîrîu care izvorăște din Munții Măcinului și care străbate prin mijloc satul Jijila⁸. Locul se găsea așadar tot în zona de codru din nord-vestul Dobrogei, unde erau situate și minăstirile Taița și Cocoșu, fapt care se explică îndeosebi prin grija de a feri așezămintele de acest fel de ochii autorităților otomane⁹. Totodată, locașul s-ar fi aflat într-o regiune aproape compact românească, între orașul Măcin și satul Jijila. În plus, ambele așezări aveau o însemnată tradiție ecleziastică, fiecare avînd biserici românești a căror vechime urcă, se pare, pînă în secolul al XVIII-lea¹⁰.

În al doilea rînd, este deosebit de interesantă precizarea numelui fostului proprietar al terenului pe care urma să fie construit schitul. Numele lui este evident românesc și dacă ținem seama că lîngă satul Azaclău (azi 23 August, județul Tulcea), deci nu departe de Jijila, un grind se numea, pe la 1880, al «Valcanului»¹¹, ne este relevată existența unui moșier român în Dobrogea înainte de 1877, care stăpînea, foarte probabil, pămînturi întinse¹². Se arată însă că, în momentul acela, moșia «Valea Jijilei» nu mai aparținea lui Vasile Valcanu, ceea ce presupune fie o înstrăinare a terenului respectiv, fie, mai degrabă, o donație făcută special pentru ridicarea noului schit¹³.

Inițiativa înființării acestui așezământ monahal avea loc într-o perioadă de mare efervescență religioasă, provocată de separarea bisericii bulgare de Patriarhia ecumenică, act devenit oficial la 11 martie 1870¹⁴.

După cum se știe, în Imperiul otoman, pentru ridicarea unui locaș creștin de cult era nevoie nu numai de încuviințarea șefului eparhiei respective, ci și de o autorizație de construire (*irade*) din partea autorităților¹⁵. Pentru așezămintele monahale era necesară, de regulă, obținerea unui firman special, așadar a unui act solemn emis de sultan¹⁶. Intervenția în acest sens pe lîngă autoritățile locale a fost făcută, desigur, paralel cu cererea adresată mitropolitului¹⁷. Nu cunoaștem însă dacă

8. *Marele dicționar geografic al României*, vol. IV, București, 1901, p. 104—105.

9. Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea...*, p. 122.

10. Al. T. Dumitrescu, *O excursiune în nordul Dobrogei. Arrublum și mitropolia din Măcin. Cercetări istorice*, București, 1904, p. 33, 40.

11. Const. C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, [Constanța], [1966], p. 45.

12. Este vorba, de fapt, nu de un drept de proprietate absolută, ci numai de un drept de posesiune, mai ales după promulgarea Codului funciar (*Arazi Kanunnamei*) din 1858, cînd cea mai mare parte a pămîntului în Imperiul otoman trece în proprietatea statului, formînd așa numita categorie *miriye*, terenurile respective fiind concesiate numai spre folosință particularilor. (Ioan N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907, p. 18—22, 170—173).

13. «Manuscrisul de la Azaclău» consemnează daniile, în produse și bani, făcute de un mare număr de români dobrogeni pentru ridicarea bisericii Albeichiol (azi Izvoarele, județul Tulcea), sat situat tot în părțile de nord ale Dobrogei (N. Iorga, *op. cit.*, p. 204—216).

14. Tudor Mateescu, *Les diocèses orthodoxes de la Dobroudja sous la domination ottomane*, în «Balkan Studies», XIII, Thessaloniki, 1972, nr. 2, p. 294.

15. G. Hinoiu, *Culte în Dobrogea*, în «Dobrogea», *Cincizeci de ani de viață românească*, București, 1928, p. 603.

16. Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea...*, p. 123, nota 12.

17. Faptul că petiționarul se adresează mitropolitului cu formula «Stăpîne» se referă la faptul că, în Imperiul otoman, ierarhii ortodocși erau, în același timp, șefii politici ai co-

a fost obținută autorizația și nici măcar dacă mitropolitul Grigorie și-a dat încuviințarea.

Lipsa oricărei alte știri despre un schit pe Valea Jijilei, inclusiv faptul că nu-l găsim menționat în izvoarele cartografice ale vremii, ne determină să credem că acest așezământ monahal nu a putut lua ființă, rămânând numai în faza de proiect.

Pentru completarea imaginii acestui episod al istoriei românilor din Dobrogea, care, ca tot ce se referă la perioada, atât de puțin studiată, a stăpînirii otomane asupra acestei provincii, se cuvine să fie scos la lumină, redăm în anexă, în întregime, textul documentului prezentat mai sus în contextul evenimentelor vremii. Se remarcă limba românească cizelată în care a fost scris și care, prin faptul aderării celor cîțiva greci și bulgari din localitățile respective la conținutul lui, rezultă că era bine cunoscută și de către aceștia¹⁸. La transcriere au fost introduse normele ortografice actuale, respectîndu-se însă formele arhaice ale unor cuvinte, folosite în scrisul epocii.

Întregirile, pe care le-am socotit necesare, au fost încadrate în paranteze unghiulare.

TUDOR MATEESCU

A N E X A

1872 mai 1, Măcin. Mai mulți locuitori din orașul Măcin și din satele Gherbân (Garvân), Văcăreni și Jijila se adresează mitropolitului Grigorie al Dristrei cu rugămintea de a li se îngădui ridicarea unui schit la locul numit Valea Jijilei. 1-u matu 1872 god.

Preaosfințite stăpîne !

Subiscăliții cari facem parte din turma cea credincioasă și drept maritoaria a preosfințiel voastre înghițim (sic) cu evlavia înainte <a> sînțiel voastre și, luîndu-vă binecuvîntare <a>, vă sărutăm dreapta și vă rugăm să luați în observare dorința noastră.

Stăpîne ! Fiîndcă vedem stăruința părintelui Isaac monahul pentru facerea unui (sic) monastire (schit) în locul numit Valea Jijilei, care a fost pînă acum moștea d-lui Vasile Valcanu, astăzi și noi împreună stăruim și vă rugăm cu aplecare să dați voia ca să facem un schit după ce recomandăm că acest sus arătat părinte este vrednic a face comanda «schitului». Care este cu bună știință și purtare, onorat și iubit de toți împrejur locuitorii.

Măcin 1872 mai 1. Rămînem pentru totdeauna a <i> sînțiel voastre plecați și supuși robi.

ss. Ștefanachi I. Vulpi

ss. Petcu Ivan

ss. Toni Nichita

ss. Bobi Lăzăreanu

ss. Todor Țencovici

ss. Preutu <1> Ion

ss. Preutu <1> Scarlat

ss. Nicolaus A. Papadopoulos *

ss. Vasilios Velaki *

ss. Anghel Hristea

ss. Theodor Ștefan * [Și sigiliu cu legenda în limba turcă].

ss. Constantin Tzami *

ss. Gheorghie Bucur Popa

ss. Ionică Mirică

Mărturie **

ss. Tănase Ioan Sfranc

ss. Gheorghil Borcănia

ss. Dumitru Ivan

ss. Dumitraki Dimu *

Satul Gherbănu

ss. Dimitrii Priot

ss. Mihalce Burugiu

ss. Mitu Hogeia

ss. Ghiorghil Hogeia

ss. Tudor Papuc

ss. Panait Gușoi

ss. Dumitru Sîngă

ss. Ion Preutu <1> Pulea

ss. Spiridon Gheorghiu [Și sigiliu cu legenda în limba turcă].

muntășilor pe care le păstoreau. (Tudor Mateescu, *Les diocèses orthodoxes de la Dobroudja...*, p. 292).

18. Pentru cunoașterea și folosirea limbii române de către celelalte grupuri etnice ale Dobrogei vezi îndeosebi constatările pe care le face Ion Ionescu de la Brad la 1850. (Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 75-77, 121-122).

Mărturie <a> satului Văcăreni

ss. Preotul Platon

*** Tudor Jijileanu

*** Gheorghe Roșu Ciorbagiu

*** Ioan Cardon Ciorbagiu

*** Gheorghe Jijileanu Laza

*** Marinache Gavril Laza

*** Alexie Maistor

*** Gheorghe Racheleanu

*** Ioan Bilea

*** Ioan Melitaru

*** Radu Ji<I>leanu

*** Ion Pelef

*** Tudor Pelef

*** Manolachi Costandin

*** Dinu Vlad

*** Radu Fastin

*** Marince Vindu

*** Nicolai Mocanu

ss. Gheorghe Pavel

*** Gheorghe Popa [și sigiliu cu legendă în limba turcă].

ss. Dumitru Țăranu [și sigiliu cu legendă în limba turcă].

Satu <I> Jijila

Dăm această adeverință (sic) după cum au dat și alte sate spre a să face cu ajutorul lui Dumne<zeu> adevărată o casă de rugăciuni în <loc șters>, cu numele Sfinte<I> Înălțări a Mîntuitorului nostru Isus Hrestos.

Eu preotul Mihail am iscălesc (sic).

Eu Radu Banea Ciorbagiu.

BISERICI DE LEMN PE VALEA SLĂNICULUI — BUZĂU

Biserica din satul Petrăchești¹

Satul Petrăchești care acum e alipit comunei Vintilă Vodă, este așezat pe dreapta riului Slănic—Buzău, în cotul unde se varsă pîriul Coca Plină. Locul este o terasă puțin ridicată, deasupra riului, iar în fund, spre Vest-Nord este înconjurat de culmea dealului Deleni.

Ca să treci la Petrăchești, din șoseaua asfaltată, din dreptul bisericii Podu Muncii, faci în dreapta șoselei și doar treci Slănicul pe o punte. Ca să vii din Coca Antîmirești, ai și o cărare mai dreaptă, care merge paralel cu pîriașul Coca Plină și care trece prin grădini, sau îți drumul care vine din Coca Antîmirești la Petrăchești.

«Pe unde este acum satul Petrăchești se întindeau moșneniile Strecheștilor, Gurgueștilor și mai în fund a Berhuleștilor. Înainte de «răscoală» a fost numit aici, ca vâtaf de plai, Petrache Slugerul, om lacom și viclean. Cînd a venit el, moșnenii Strechești și Gurguești, i-au dăruit un loc de casă unde este acum satul Petrăchești. Dar Petrache Slugerul, prin hoșii, cuprinde toată moșnenia Strecheștilor și Gurgueștilor. Ba a început să facă șicane, cu hotarele, și văduvei lui Berhă. Atunci văduva lui Berhă a trimis ca fecior în casă la Buzăianu, care era boer de divan, pe feciorul ei Neculai. Cînd Neculai s-a făcut mai mare, pe el l-a numit Buzăianu vâtaf de plai

Arh. St. Buc., Microfilme Bulgaria (Arhiva regională, fond 43), rola 5, c. 28—31.

* Semnătură în grecește.

** Nu se indică localitatea, dar este vorba, credem, tot de locuitorii ai orașului Măcin

*** Scrisul este al preotului Platon.

1. Continuare din «Glasul Bisericii», nr. 1—2/1974.

în locul lui Petrache. Și numai așa a scăpat lumea de Petrache. De la numele lui a rămas și numele satului Petrăchești»².

Satele documentare, ale fostei comune Coca Niculești, cuprinsă acum în comuna Vintilă Vodă, sînt: Coca Antimirești a cărui biserică am descris-o, Coca Niculești, Petrăchești, Podu Muncii și Merei³.

Tradiția satului Petrăchești, așa cum mi-a detaliat-o bătrînul Vasilache Ștefănescu e corectă, după cum corecte sînt și trăsăturile atît de negative ale fostului Sluger Petrache Slătineanu, așa cum îi plăcea lui să i se zică. Documentele confirmă aceste aspecte întru totul.

În 1816 Beșlii din comuna Minzălești vind... «lui Petrache Slugerul de pe Slănic (...) fiind siliți de dînsul (...) de nevoe...», munții Coita și Martinul. Petrache se grăbește și revinde acești munți lui Ianache Papazoglu. Dar în același an Medelmicereasa «Savastița Cârlovoaia» dă în judecată pe Beșlia că au vîndut rău, acești munți, cu care niciodată n-au avut vecinătate și prin legea de vecinătate (protimisis) cîștigă procesul. Beșlia pierzînd, Ianache Papazoglu, cumnat cu Petrache Slugerul, ia «țarcurile» de fin ale Beșliilor din Dealu Iepii, moșnenia lor.

Hotărîrea e confirmată de *Anafora*u dată în 16 Iunie 1816, și de felul cum a mers de repede procesul, se observă că a fost licuit⁴.

În ceea ce privește moșneniile din Coca Niculești, documentele din 1838 iunie 6⁵ cum și cele din 1839 octombrie 30⁶, arată probleme de hotare sau de «împresurări» pe care Petrache Slugerul le-a avut cu Nicolae Berhă.

Tradițional, biserica satului Petrăchești a fost ridicată prima dată, sus, pe dealul Deleni, deasupra Petrăcheștilor. Aici a fost făcută de Deliu, după ce s-a căluzărit, împreună cu fratele său «Poteca» și sora sa «Baba». Nu se știe leatul cînd a fost făcută bisericuța, dar se află în acel loc cimitir. Pe locul unde a fost cimitirul avea «țarc»⁷ Stanciu Crețu din Lopătari în 1933.

«Din Dealu Deleni bisericuța a fost coborîtă în satul Petrăchești și așezată unde se vede acum, lîngă valea Babii, avînd în față Dealu Gurguiului, iar la nord Dealu Aldenilor.

Bisericuța a fost lucrată din bîrne groase de gorîn, fără sinuri și cu o turlă cu patru fețe așezată cam deasupra slonului. În turlă era pus clopotul. În față i-a fost lucrat un slon deschis, din gorîn, cu stîlpi și arcade frumoase cum nu se mai afla altul în tot județul Buzău. Slonul avea șase stîlpi: trei de o parte și trei de alta a intrării»⁸.

Așa a stat bisericuța pînă în 1929 cînd a început a o reface preotul respectiv. Din vechea formă i s-au mai păstrat neatînse doar altarul, care are cinci fețe și

2. Informațiile le-am căpătat de la moșul Vasilache Ștefănescu: «Toate științele le am de la Dumitru Găinușă, țigan isteț care a trăit pînă mai încoace. El a fost cumpărat cu cal cu tot din București de către Petrache Slugerul. La 1802 cînd a fost cutremurul cel mare, în Vinerea Mare, el a căzut de pe cal și și-a rupt dinții din față. El a văzut și bisericuța cea veche adusă din Poteca, cum și pe cea adusă din Deleni».

3. Cf. B. Iorgulescu, op. cit., satele la literele respective; vezi și *Marele dicționar geografic*, op. cit., vol. IV, p. 502-503.

4. *Anafora*u la Năstase Deșliu, din Minzălești, în 1946.

5. Arh. Stat. București, *Episcopia Buzăului*, pac. LV/75.

6. *Ibidem*, pac. LV/76; vezi și Arh. Stat. Buzău, *Fond Tribunal Buzău*, dosar 180/1831.

7. «Țarc», termen local pentru o suprafață de 3-5 pogoane fin.

8. Din descrierea orală a lui moș Vasilache Ștefănescu.

slonul. Acum i s-au adăugat sinuri și numai prin aceste sinuri biserița s-a mai prelungit față de cum era înainte. Sinurile au câte cinci fețe. Deasupra sinurilor s-a ridicat o turlă octogonală, care se sprijină pe un postament. Turla scurtă și groasă, are deasupra un con înalt, cu streșini largi, spre a feri pereții de ploi, dându-i bisericii în ansamblu, un aspect greoi. Turla a fost învelită cu tablă, iar acoperișul bisericii cu țiglă. Trupul bisericii a fost căptușit cu scindură nouă de brad și pe dinafară, și pe dinăuntru, în afară de altar.

Prin această reparație, biserița capătă în lungime 14,50 m., față de 10,60 m. cât avea înainte, iar lărgimea i s-a păstrat cea veche de 4 m. Cu acest prilej biserița a fost ridicată pe temelie de piatră.

Clopotul mic și vechi, are aproape de toartă un chenar frumos, iar dedesubt, între două cercuri concentrice sînt incizate următoarele: «1804: KS: TMT КТНМСТ»⁹

Din zugrăveala veche s-a păstrat neatins altarul, ușile împărătești, ușile îngerești, iconostasul care este zugrăvit, și o mulțime de icoane agățate de pereții bisericii, căptușiți cu scindură nouă.

Altarul este zugrăvit de două mâini: jumătatea nordică are sub icoana «Răstignirea» însemnarea «1803 Septembrie 21 Nicolae zograv»⁹. Această jumătate este zugrăvită mai îngrijit de zugravul Nicolae.

Jumătatea cealaltă are altă însemnare care pornește de sub icoana Sfintului Ierarh Chiril către ușa laterală din Miazăzi: «Zugrăvitu-s-au desăvirșit acest sfânt jertfel nec cu toată cheltuiala D. D. Costandin Tocilescul la leat 1842 Apr. 12». Această jumătate este zugrăvită mai stingaci de alt zugrav care nu-și scrie numele. Zugrăveala este dată pe lemn, care a fost mai întâi pregătit cu gips. Numele sfinților sînt acoperite de fum.

Ușile împărătești au tot zugrăveala lui Nicolae: sus este zugrăvită «Buna Vestire», iar mai jos, în cadre separate, doi de o parte și doi de alta, sfinții evangheliști: «Luca Matei», «Ioan Marcu». Sub sfinții evangheliști sînt zugrăviți: «Proroc David» cu mitră pe cap în loc de coroană împărătească, cu un stihar cu aur după gît, în mina dreaptă are o ramură în loc de sceptor, iar în mina stîngă ține o casetă de aur. Lîngă «proroc David» este zugrăvit «proroc Solomon», fără barbă, cu plete pe spate, cu aceeași mitră pe cap ca «proroc David». «Proroc Solomon» este îmbrăcat cu o mantie roșie cu blană la gît, ca hainele domnilor noștri fanarioți. În ambele mâini ține o biseriță.

Ușile laterale (îngerești) au tot zugrăveala lui Nicolae. Ușa nordică are sus zugrăvit pe «Sfîntul Arhanghel Mihail» iar mai jos pe «Sfîntul Arhanghel Mavrentie» îmbrăcat diaconește, cu plete pe spate și fără barbă. În mina dreaptă ține o ca delniță, iar în mina stîngă o carte. Pe ușa sudică este zugrăvit «Sfîntul Arhanghel Gavriil» care are în mînă un crin, ca la Buna vestire, în loc de sabie. Jos este zugrăvit «Sfîntul Arhanghel Ștefan» îmbrăcat diaconește, cu plete pe spate, fără barbă, cu o ramură și o cruciuliță în mina dreaptă, iar în mina stîngă o piatră, semnul muceniciei sale.

Icoanele agățate pe pereții bisericii sînt zugrăvite iarăși de mai multe mâini. Le luăm în ordinea vechimii.

Icoane de la cca 1750: «O Pa(n)tocratoros», stilizată, avînd împrejur Sfîntii Apostoli. Sfîntii apostoli sînt încadrați în niște reliefuli scoase din însuși lemnul

9. Cf. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 16—17.

icoanei, reliefuri ca niște sfori împletite. De aceeași vechime mai sînt icoanele: «Apostolul Petre — Apostolul Pavel» și «Sfîntul Nicolae». Icoanele sînt lucrate în tehnica de la Matei Basarab încoace. Zugravul necunoscut, a făcut uz de aur și argint. Culorile sînt plăcute iar desenul și stilizările sînt bizantine vechi.

Un alt grup de icoane sînt lucrate în 1788: Icoana «Iisus Hristos» are la colțul drept, jos, însemnarea: «Ace(s)te sfînte icoane s-au făcut cu cheltuiala... sale vîtafului Leon ot plaiul Slănicului, de la Poiana Mărului. Starețul Mathei 1788 Iunii 19». La fel mai sînt lucrate icoanele: «Mr. Thu.», «Sfîntul Nicolae» și «Nașterea Maicii Domnului». Lemnul icoanelor este pregătit cu gips, au toate ramele argintate, iar nimburile și decorurile veșmintelor Sfinților sînt aurite. Desenul e mai puțin corect, dar în ansamblu, privind coloritul, stilizările și ușoarele umbre date de zugrav, icoanele dau o impresie frumoasă.

Alte trei icoane sînt lucrate în 1803: «St. apostol Pavel i-au fost tăiat capul în Râm de Neron înpîn(at)» și are în colțul drept însemnarea: «Leat 1803 Iunie 29 Nicolae zog.». Altă icoană este intitulată: «Un om ce avea 100 de oi și pierzînd una dintrînsele au lăsat pe ceale 99 s-au dus cău...d ca să afle pe cea pierdută și aflînd-o cu multă osteneală o au rădicat pre umerii sale»; iar altă icoană: «Cînd au certat S. Nicolae pre înparatul Constantin în vis pentru cei 3 boieri ce era închis(i) fără de vină».

Tot în 1803 și tot de zugravul Nicolae este zugrăvit iconostasul astfel: în față are «Jărtfa lui Avraam» și jos «Cînd au văzut Moisi rugul arzîndu în muntele Sinai»¹⁰.

Pe partea nordică are: «Corabia lui Noe» și jos: «S. Ilie cîndu muștră pe Ahavu». Partea dinspre sud s-a șters.

Pe o altă icoană «Sfîntii Apostoli Petru și Pavel» se găsește însemnarea: «1822 Noemvrie 28 Nicolae zogrî». O altă icoană, mică, praznicară, cu Sfîntii Apostoli este lucrată tot în 1822.

Icoanele ultimului grup sînt lucrate după 1850. Zugrăveala este dală direct pe lemn. Coloritul făcut sumar, iar fondul tuturor icoanelor e un albastru închis. Din acest grup fac parte icoanele: «S. m. Victor», «S. m. Mina eghip.», «S. m. Thalaleu», «S. m. Vechentie», «S. m. Miercurie», «S. m. Theodor Tiron», «S. m. Theodor Străuțal», «S. m. m. Procopie», «S. m. m. Dimitrie», «S. m. m. Gheorghie», «S. p. Isaiea», «S. p. Irimiea», «S. p. Elisei».

Cărți cu note

1. *Penticostarion*, Rîmnic (7293), f. 32 v «Am scris eu Alecu log(o)l(ă)t cu însuși mina mea și cine va citi numele meu va proslăvi ear d...(rupt)... muri să zică toți: cine va citi Dum(ne)zeu să-l erte. Și am scris în luna lui Apr. 1805 Apr. 26».

f. 120 r—129 v «Ace(a)stă sfă(n)tă și D(umne)zee(as)c(ă) carte ce să numește Penticostariu este a părintelui popi Șerban i Șchei cumpărată cu bani drept tl. 8 adecă optu și am însemnat la leat 1792 Febr. 3. Alecu logf. vîtaf Din(u) Pădean în vătășia a două 1793 Febr. 3 Alecu logf.».

2. *Moliftelnic*, fără început și sfîrșit (sec. XVIII), p. 111—117 «Acest sfântu moliftel(nic) este a preotului Șerban ot Șchei cu... și cumpărat din București di

10. Scenă plăcută zugravului. Făcută și pe steagul de la Schitul Găvanu, cf. Pr. Sandu Tudor, *Schitul Găvanu* în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 9—10, p. 1038.

min(e) și era veleat 1785»; p. 137 «S-au legat acest molitvenec acum a tria oră de cel mai mic între grămățici Gheorghe sin pop Iuan ot ș. Plescoi. 1826 Lei 25»; p. 512 «Să să știe că acestu sft. molitfelnic este preoț(u)l(u)și Ion Potecu erară cine să va ispi(ti) a-l fura ...(rupt)... Acestu molitfelnic au rămas de la tată meu popa Ion și acum este al meu care mai jos mă voiu iscăli. Popa Ștefan 1838 April 6».

3. *Viețile Sfinților*, Septembrie, 1835, București, p. 105: «Am citit-o astăzi 1859 Avg. 15. Sast. N. Berhă».

4. *Viețile Sfinților*, Octombrie, 1835, București, f. dintăi: «Aciastă carte să dăruște de mine sf. biserici unde să găsește. Păh. Bălașa Mănie Ianc. 1852 De(che)mv(rie) 27»; f. a doua v. «Corul Muntianilor.

Ferul, glonțul zbirniască

Rupă carne din dușmani

Cutezare să trăiască

Cu ea fratele Muntian.

Dragă flinta mea bătrână

Aidem moarte a-nfrunța

Și din inima păgînă

Riu de sînges a cărea.

1859 Mart. 21».

p. 284: «Această lună Octomvre s-au cetit de supt iscalitul 1877 Preotul Ștefan Duhovnecu».

«La anul una mie opt sute cincizeci luna lui Iulie paisprezece am fost de ani optsprezece fără doă luni. Nicolae N. Berhă».

«Astăzi la 8 Noemvrie 1857 s-au isprăvit de citit de robu lui Dumnezeu Costache Nicolae Berhă și spre a robului lui Dumnezeu pomenire de cititori ce vor citi această carte m-amu supt iscălit mai sus (sic), iar cînd m-am supt iscălit am fost în vîrstă de ani optsprezece și jumătate fiindu și preotul biserici părintele Ștefan Duhovnic».

5. *Cuvinte la apostolii Duminicilor de preste tot anul*, Buzău, 1853 pe prima copertă: «Aciastă carte numită faptele apostolilor este a bisericii satului Petrăchești cu hram Sfinții Apostoli Petru și Pavel cumpărată cu prețu de lei doăzeci și trei, 1855 Iulie 7».

Dumitru sinu popa Ștefan s-a demnal de a scrisu aicea fără socoteală și fără bătae de cap».

6. *Orologhion adică Ciasoslov*, Brașov, 1835, p. 89: «Acestu ciaslov l-am cumpărat cu lei 34 par. 12 în zilele pria sfîntitului ipiscop D. Chisarie la leat 1843 eu preot Costandin vechil¹¹ (s.n.) lui protopop din sat Petrăchești Plaiu Slănicu».

Maței Costandinu fecior Moise a pomenitul preot» (alt scris).

7. *Apostol*, Buzău, 1836, f. 1 r: «Acest sfânt Apostol este al sfintii biserici ot (?) o am dăruit (s)finții biserici de cei ce l-au făcut și l-au legat la leat 1837 Ap(ri)li 25. D. Păcleanu».

8. *Viețile Sfinților*, Ianuarie 1835, București — Mitropolie, f. II-a: «Ace(a)stă carte s-au cumpărat de mine și s-au dăruit la biserica sfinților Apostoli din Petrăchești. Proporcic A. Pipies...».

11. Insemnare valoroasă: prima oară cînd întîlnesc un preot vechil protopopului. Că Petrăchești a avut protopopiat în 1843, arată la ce însemnătate a ridicat satul, Petrache Slugerul, dar și interesul lui de a folosi preoții în acțiunile ce le desfășura.

9. *Viețile Sfinților*, Mai 1836, București, f. II r: «Aciastă carte a vieților sfinților din luna Mai o dăruiesc subț iscălitul la biserica satului Petrăchești. Pitar A. Mărgărețescu 1852 Dechev. 27».

10. *Viețile Sfinților*, Iulie 1836, București, f. I v: «Plătită de mine pentru biserica Petrăchești și s-au dăruit. A. Dăscălescu. 1851 Dech. 18».

11. *Viețile Sfinților*, August 1836, București, f. I v: «Plătită de mine acestei biserici cât(unu) sat Petrăchești. Al. Păcleanu, 1851 Dech. 27».

Pe ultima pagină nenumărotată: «Aici la fărășitul acestii vieți (acestii) am cetit eu supțu iscălitul toată până la sfărșit. Preotul Ștefan Dhv.».

12. *Octoih*, București, 1859, f. I v: «Acestu ohtoicu este al sff. biserici cu patronajul Sff. Voivozi din comuna Nicolesci cătunul Podu Muncii cumpărată cind am fost la București pentru acest scop cu lei noi douăzeci și cinci (Nr. 25) și spre memorie mă subscriu.

1881 Martie 22 Pr. Ștefan Alexandrescu».

Cărți fără note :

«Biblia de Buzău», vol. Cartea Esdra; «Psaltirea», Buzău, 1835; «Mineele» din Ianuarie, Februarie, Aprilie, 1830, Iunie, Iulie, August, Septembrie 1831, Noiembrie, Deceembrie 1832, toate tipărite la «Neamțul», «Sf. ... Evanghelie», Buzău, 1837.

Cu prilejul refacerii bisericii s-a găsit pe sfința masă o *Ectenie pentru lăcuste*, manuscris, de un deosebit interes¹².

În afară de biserică, lingă altar, în parțea dinspre Miazăzi se află o piatră de mormint, fără chenar, pe care sînt incizate următoarele cuvinte, oarecum enigmatice: «călătoare sântu / 'ntre ce fără pri/viți la mine u / unde mă hărdene/scu de varle (valurile) lu/mi a fi mândru / ce este a fo/stu și ce este / o să fie cându/ nu știu. 1857 Fevr(oa)re 4»¹³.

Pe crucea de piatră de la capătul acestei pietre de mormint sînt săpate cuvintele: «Aii cea ho/rdeneste / roaba lui / Dumnezeu / Mariea / Plăștă/eanca / 1857 / Fevr. 4».

Șirul preoților din Petrăchești

1. Popa Șerban, semnează în 1785 în Moliufelnic și în 1793 în Penticostar. 2. Preot Dimitrie sat Petrăchești, Febr. 1834, semnează actele de stare civilă¹⁴. 3. Preot Cost. sin popa Filip și 4. Drăguliu Brat¹⁵ în 1835.

Preotul Costandin mai semnează actele de stare civilă din 1836, iar în 1843 e menționat ca *vechil* protopopului din Petrăchești.

Preotul Drăguliu semnează actele de stare civilă între 1837—1852. 5. Preotul Dimitrie semnează registrele, alternativ, cu Ștefan și Drăguliu de la 1850—1857. 6. Preotul Ștefan semnează singur între 1857—1865, cind în luna Deceembrie trec registrele de stare civilă, la primarii sătești. E menționat de Costache N. Berhă și în 1877. 7. Preotul Ștefan Alexandrescu — menționat în 1881 etc. 8. Preotul Dimitrie Posmagiu, 1884—1933. 9. Sub preotul Nicolae Luca se reface biserica 1933.

12. Pr. Sandu Tudor, *Două manuscrise în probleme de cult*, în «Glasul Bisericii», XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1157—1160.

13. Am separat rîndurile prin bare spre a se controla ușor.

14. Depuse la Arh. Stat. Buzău.

15. I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 18.

Biserica din satul Podu Muncii¹⁶

Biserica din satul Podu Muncii sau «Biserica din Coastă» cum i se mai zice, este așezată aproape față în față cu biserica din Petrăchești, pe stînga Slănicului.

Din șoseaua asfaltată pornește un drum care duce la biserică, în Coastă, străjuită în răsărit de Dealul Poteca iar în nord de Dealul Frasina, cu o largă privești pe Valea Slănicului. Intrarea în curtea bisericii se face prin niște porți mari, pe al căror fronton sînt zugrăvite cîteva chipuri de sfinți.

Biserica actuală este o refacere, din 1909, a unei alte biserici vechi, al cărei trecut prezintă un deosebit interes.

Sîntem aici în zona Coca-Niculești, a «cocarilor», de adîncă vechime, cu cei din Coca-Deleni, Coca Șchei, Coca Seacă, Coca Plină, Coca Antimirești.

De pe dîmbul Dealului Poteca, pe care este așezată biserica de acum, sus, sub poalele pădurii Poteca, cale de cca. 700—800 m., se afla *Schitul Poteca*, schitul cocarilor băștinași ai acestor părți.

Deja cînd am vorbit de satul Coca Șchei, ce ține de biserica din Bodeinești¹⁷, am arătat că încă din 1682 martie 10, Voica din Șchei vinde dreptul ei de moștenire lui Damaschin care va înființa schitul Poteca, și chiar Stana, soția lui Damaschin ca și Damaschin însuși fac danie mare schitului Poteca în 22 decembrie 1682. Deci Damaschin Poteca se călugărește, cocan de băștină, și înființează schitul Poteca în 1682, precizînd în actul de danie, ca rude, copii etc. ...«să nu se ridice» împotriva daniei făcute.

Faptul acesta este confirmat și de o valoroasă cruce de piatră, «crucea lui Damaschin» din 1700 (7208), care în 1933 era în hotarul cocarilor, în satul moșnenilor Merei, pe drumeagul ce duce la biserică, fiind cruce de hotar. Între timp crucii i s-a schimbat locul, de mai multe ori, iar acum se găsește în curtea unui cetățean, lingă șoseaua asfaltată.

Sub brațul drept al crucii e săpat următorul text: «Din cruce / în sus până / în hotarul / cocanilor/ru, acisstă / ocină este / a sf(ă)ntului / schit ot Po/tecă a li a / cuv(ioșilor) boe/ri din sc/aulul mări(i) / sal(e) lu(i) Vodă»¹⁸. Crucea ridicată la 18 ani după înființarea schitului, confirmă și existența schitului și a *ocinei* schitului.

Potecarii erau boieri la scaunul voievodului Constantin Brâncoveanu, erau «cuvioși», oameni cu înclinări religioase.

Crucea aceasta, de o rară valoare, atît sub raport artistic, cît și documentar, a opera dascălului Pătru, care se semnează pe spatele crucii, sub minunate rozete

16. Toponimul *Podu Muncii*, așa cum se pronunță acum e încărcat de Istorie: corect e *Podu Momci*, «pod» = suprafață plană pe o ridicătură, sau mai corect, porțiunile de la milenarele terase pe care riul Slănic le-a făcut în curgerea lui, iar *Momci*, de la *Momcea*, gînerile lui Radu cel Mare (1495—1508), căsătorit cu Cristina, fiica lui Radu cel Mare, și soră după tată cu Vintilă Vodă, sau Vlad Vintilă, sau Braga Voievod (1532—1535). Vintilă venea după mamă, dintre Brăgheștii de pe Slănic-Buzău, de unde au rămas și toponimele: pîrîul Braga, Valea Brăgii, Gura Brăgii în Minzălești-Buzău, sau Valea Brăgii între Sărulești și Vintilă Vodă. Momce care moștenește prin soție, moșii mari în Buzău, e factorul important în uciderea lui Vlad Vintilă în 1535. Încă în 1831 se pronunța *Podu Monci* (v. Arh. Stat. Buzău, Fond 2/831) «*Catagrafte...*», cf. și Pr. Sandu Tudor, *Braga Voievod...*, op. cit., p. 100. Vezi și Prof. I. Șt. Moldoveanu, *Inexplicabile toponimii? Podul Muncii*, în «*Viața Buzăului*», Supliment, dec. 1972, p. 18. 17. Vezi notele 57, 58, 59.

18. Pr. S. Tudor, *Cruci vechi în părțile Buzăului*, în «*Glasul Bisericii*», XXVI (1969), nr. 1—2, p. 120—121.

sculpturale : «Ipisa ază / Pătru Da / scalu» («Am scris eu Pătru Dascalul»). Toate fețele crucii sînt încărcate de scrisuri și sculpturi, într-o rară realizare artistică¹⁹.

Moșul Vasilache Ștefănescu mi-a relatat, ceea ce i-a spus bătrînul țigan Dumitru Găinușă, cu privire la bisericuța din Poteca, pe care acesta o văzuse, așa cum o văzuse și pe cea adusă din Dealul Deleni în Coca Antimirești, că «bisericuța din Poteca avea numai altarul din birne de girneată, iar trupul era făcut din nuele îmbulgărite»²⁰.

«Pe această bisericuță o face din nou Mihail Popescu, în 1814, numai din birne, fără turlă și fără sinuri. Avea o streășină mare, să te adăpostești de ploii. Pe această bisericuță, pe care și eu am apucat-o, am refăcut-o din nou, așa cum se vede astăzi, împreună cu alți creștini, în 1909» a mai spus moș Vasilache.

Deci bisericuța călugărilor Damaschin Poteca, a fost coborîtă în 1755 în locul de azi, aceasta a fost refăcută în 1814, cum o descrie moș Vasilache, iar cea din 1814 a fost refăcută în 1909, așa cum se vede azi.

Biserica de azi e de plan treflat, cu trei turle, cu un slon închis, în față, mai îngust decît lărgimea bisericii.

Absidele laterale au cîte cinci laturi, iar absida altarului are șapte laturi, ca și biserica din Lopătari-Jurubești.

Cele trei turle sînt octogonale : turla cea mare este așezată deasupra naosului, iar celelalte două, mai subțiri, sînt așezate deasupra pronaosului, conurile sînt în formă de clopot.

În lungime biserica măsoară 24 m. și în lărgime șase metri.

Înălțimea, proporțională cu lungimea și lărgimea, îi dă bisericii un ansamblu plăcut.

Biserica este lucrată din birne, căptușite cu scîndură și este așezată pe temelie de piatră.

Pisania scrisă cu litere latine, cu vopsea albă pe fond roșu, deasupra ușii care dă în tinda femeilor (pronaos), spune : «La anul 1755 s-au adus aci o bisericuță mică din schitul Poteca și a durat până la anul 1814 cînd s-a reclădit alta de D-l Mihăilă Popescu. Iar la anul 1909 în zilele majestății sale Carol I rege al României, cu binecuvîntarea preasfințitului Dionisie II-lea episcop al eparhiei Buzelui s-au restaurat din nou (sic) acest s.n. (sfînt) locaș cu patronajul Sti. Voevozi, cu ajutorul locuitorilor ai acestei comuni și a altora de prin toate părțile, prin stăruința epitropilor, preotul Dimitrie Posmagiu, Anghel Pr. Crăciun, Vasile Ștefănescu și Oprea Zanfir. Iar pictura s-au plătit de d-ul Haği Tache Tocilescu din com. Vintilă-Vodă cu Catrina soție. Pictor a fost D. G. Nicoleanu din orașul Buzeu. 1912 octom. 4.

Construcția acestei biserici s-a lucrat de maiestrul Constandin Moroianu din com. Cănești». Pictura din biserică, cu scene mari și chipuri de sfinți peste natu-

19. Grupul de inițiale, de pe fata crucii : **М.А.Д.А.П.Е.**, care depășește grupul clasic : **М.А.Р.Е. мѣсто льшого рѣчи вѣсто** - «Locul căpățîni răi este» va face loc unui studiu separat.

20. Ciata moșnenilor Bodineșu, cu ciata moșnenilor Merel, apar mereu în «prigoniri» fie pentru moșla Coca, fie pentru hotare, așțați fie de Petrache Slugerul, fie de Picleni, vezi de ex. Arh. Stat. Buzău, *Fond Trib. Buzău*, dos. 21, mai 11, 1832. Merelii erau interpuși între moșneniile cocarilor și moștile domnești-minăstirești. Totodată toponimul de Merel arată că pe aici au fost odată, mari păduri.

A se consulta și N. Stoicescu, *op. cit.*, satele Petrăchești și Podu Muncii.

rali, este lucrată după tehnica renașterii. Pictorul Nicoleanu care a trăit în orașul Buzău, a reușit prin desen și colorit să dea un ansamblu plăcut bisericii. Pe bolta bisericii a lucrat scene din Noul Testament, cum și pe baza turlei celei mari.

A pictat și chipurile lui «Hagi Tache Tocilescu — Catrina soție», cum intri în tinda femeilor, în dreapta, întrucît ei au plătit pictura.

Sfinții, atît cei din întreaga biserică, cil și icoanele de pe limpla frumos lucrată, sînt aranjați după Erminie.

Din zugrăveala bisericii celei vechi se mai păstrează următoarele icoane, care sînt înșiruite și sprijinite cu vergele de fier, pe pereții interiori ai altarului: «S. Ioan Botezătorul» pe care scrie jos: «Aceste 4 icoane împărătești», scrisul se continuă pe icoana «Mr. Thu.»... «s-au făcut cu cheltuiala sfinții sale părintelui», se continuă pe icoana «Iisus Hristos». «Neofit Vintilean... ul... nte (zugrăveala este căzută) sfintei episcopii Buzău», se termină pe icoana «St. ierarh Nicolae» cu... «la anii de la Hs. 1802 Februarie 24». Aceste patru icoane sînt lucrate bogat în aur, cu desen îngrijit și culori armonioase. «Mr. Thu.» are un jilț împărătesc în care intră ca elemente decorative, pe lingă frunze, solzișori și muguri, și căpele de vultur. Credem a fi făcute, după aspectul general, tot de zugravii Nicolae și Andronescu, de la Coca Antîmirești.

Icoana «St. Ioan Botezătorul» este lucrată în tehnica neobizantină. Stilizările sînt realizate prin linii care se apropie de naturaletă, iar pe fondul icoanelor, de la jumătate în sus, zugravul a decorat cu peisaje, pe care încercă să le țină într-o oarecare perspectivă, ceea ce se observă la zugravii noștri de acum înainte.

Pe o altă icoană «Mr. Thu.» e jos însemnarea: «Aciastă icoană s-au făcut cu cheltuiala dumisale Mariuța Vătășo(a)e. 1803 Iulie 14». Icoana «Sf. c. Paraschiva» e de altă mîină.

Două icoane: «Soborul mai marilor Voivozi» și «Is. Hs.» sînt lucrate de aceeași mîină care a lucrat icoanele din 1788 de la biserica din Petrărești. Icoanele, pe laturi, sînt argintate, ca decor.

Alt rînd de icoane, lucrate mai nou, de o altă mîină, cu ulei pe lemn pregătît cu gips, dar cam de mîntuială, întrucît zugravul nu s-a priceput să facă decorații la veșminte, sînt: «S. m. Gheorghie» pe care e scris cu roșu, în colțul stîng: «Această Sf. icoană s-au făcut de D(um)nealui Gheorghie Stroilesc și cu soția sa Eleca an(u)l 1856 M. 2. V. Z.» (Vasile zograf?); «Mr. Thu. cînd s-a închinat Elisavetei»; «St. ierarh Nicolae cînd a înviat trei prunci» și «St. arhanghel Mihail cînd s-au arătat lui Iisus al lui Navi în Ierihon».

Clopotnița, construită jumătae din zid și jumătate din lemn e așezată, în nordul bisericii, din pricina terenului.

Cărți vechi cu note

1. *Pentecostarion* (lipsește începutul și sfîrșitul. Pe vigneta de pe f. 29 v este data 1748) Rimnic. Pe f. r cu precuvîntarea, scrie: «Să știe că acest sfînt Pinticostari este a părintelui Frățilă Șchei și cine l-ar fura să fie afurisit de Vlădica (s.n.) Hs. Her, păieatră să putrezească iar trup... să-i putrezească... (rupt).

2. *Anthologion, 1777*, București, f v 2: «...Floar, Iordache, Vladu, Sora, Sava, Rada, Șerban, Sava, Drăghiciu. Morți: Toader, Mariia, Chera, Vasile, Parascheva, Ioana, Lupul, Stan».

3. *Catavasier*, secolul XIX (rupt începutul și sfârșitul). P. 203 : «Să să știe de când au fătat Lunaea, 1855 Aprilie 11, Dumitr(u) popa».

4. *Octoih mic*, secolul XIX (lipsește începutul). Ultima f. albă, verso : «Să să știe de cându amu venitu eu cela mai josu iscălitu la logofătu Costache Moglan, la 1851 oct. 29. Stanciu Zaharescu».

Șirul preoților

La schitul Potecă și Podu Muncii : 1. Damaschin, 1682—1700 ; 2. Ireu Mircia, 1700, scris pe fața crucii lui Damaschin ; 3. Ireu Stan ; 4. Ireu Dragomir ; 5. Ireu Iane ; 6. Ireu Radul (scriși sub brațul drept al crucii lui Damaschin, 1700) ; 7. Popa Frățilă ot Șchei, semnează în Penticostar, 1748 ; 8. Pop Ion ot Potecă ce-i zice și Podul Monci (I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 22) ; 9. Popa Andreiu ot Șcheiu, 1832, *Ibidem*, p. 10 ; 10. Popa Cost. sin Stan Beldiman, mazăl, Șcheiu, 1835, *Ibidem*, p. 17 ; 11. «Ștefan sin p(o)pa Ion, 1834, octmv. ot Pod Munci, slobozit la hirotonie în lit. 1834 ocmv», *Ibidem*, p. 19. «Ștefan țârcovnic sin Popa Ion ot Potecă ce-i zice și Podul Monci(i) slobozit la hirotonie. Ll. 1834 luna octv 2, *lipsindu-mă din scoala stintei episcopii din pricina sărăcii acum în vremea foameti*, fără de hirotonie, iar numita biserică se află fără de preot». *Ibidem*, p. 22. Preot Ștefan semnează și actele de stare civilă dintre 1838—1860. De la 1855 și cu preot Nicolae ; 12. Preot Costandin din Petrăchești, împreună cu preot Drăguliu, tot din Petrăchești, semnează actele de stare civilă din 1836. 13. Preot Nicolae semnează singur între 1860—1864 ; 14. Preot Ștefan Alexandrescu de la 1881 rămîne singur la ambele biserici ; 15. Preot Dimitrie Posmagiu, în mai 1905—1933 la ambele biserici ; 16. Preot Nicolae Luca 1933.

Pr. SANDU TUDOR

MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI DIN JUDEȚUL TELEORMAN

MÎNĂSTIREA SERDĂREASA — AZI BISERICĂ

Biserica Serdăreasa de azi se află pe strada Republicii aproape de parcul orașului sub dealul cu cimitir. Este rezidită în anul 1832 de serdarul Marin R. Butculescu pe fundația altei biserici, construită din vechi timpuri.

Biserica veche aparținea unei minăstiri îngrădită cu ziduri puternice de cetate avînd contraforturi și crenele de tragere, specifice evului mediu timpuriu.

Serdarul Marin R. Butculescu este înmormîntat în biserică. Aparținea la origine, cobarît din «roșii de la Vede», împrăprietării de Mihai Viteazul cu fișteci de moșie pe riul Vede în vara anului 1599¹, cînd viteazul voievod a ținut după tradiție Sobor militar pentru strîngere de oaste împreună cu banul Udrea, de pe meleagurile Teleormanului și Oltului în vederea ocupării Ardealului². Vechea minăstire a fost construită la Ruș de Vede probabil de către călugării izgoniți din Balcani în urma expansiunii imperiului Otoman la Dunăre sub Baiazid Ilderim-Fulgerul. Turcii cuceresc în iulie 1393 țaratul de Tirnovă stăpînit de Ivan Șîșman, apoi și țaratul

1. Petre Stroescu, *Monografia orașului Roșiori de Vede*, 1933, p. 67.

2. *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei R.S.R., București, 1962, p. 965.

lui Strațimир cu capitala la Vidin în urma bătăliei dezastruoase de la Nicopole din septembrie 1396³.

Cruciada antiotomană organizată de creștini sub conducerea regelui ungar, Sigismund de Luxemburg, la care participa și Mircea cel Bătrîn a fost înfrîntă la Nicopole de oastea turcă a lui Baiazid Ilderim.

Regele Sigismund de Luxemburg nu a ascultat de sfatul lui Mircea de a ataca mai întîi oastea română pe turci pentru faptul că le cunoștea mai bine tactica de luptă. Și astfel oastea creștină a fost zdrobită cu mari pierderi.

Însuși mitropolitul Eftimie de Tîrnovo este trimis în surghiun de către turci, însă unii călugări reușesc a se refugia la nord de Dunăre, înființînd parte din minăstirile noastre: Ghighiu, Glavacioc, Clocaciov și probabil și fosta minăstire de la Ruș de Vede și de la Baldovinești (Ciolănești din Deal).

Se pare că această minăstire Serdăreasa a fost întărită cu ziduri puternice de apărare de către Mircea cel Bătrîn, odată cu construcția cetății Turnu — Nicopolul Mic în anul 1393⁴, în jurul turnului — Turris al lui Constantin cel Mare (306—337), rezidit de împăratul Justinian (527—565).

Colonelul Matei, Dumitru, distins istoric militar de la Centrul de cercetări istorice și teorie militară al armatei, vizitînd la 28 noiembrie 1973 aceste ziduri a apreciat după specificul construcției lor că aparțin evului mediu timpuriu.

Aceeași părere o are și ilustrul istoric militar, colonelul Tukă Florian, autorul tratatului «În memoriam». — Editura Militară 1972, în care descrie monumentele nenumărate ale Patriei noastre, despre această veche fortăreață. Și distinșii istorici prof. univ. Bodin D-tru și C-tin Șerban au făcut aceeași constatare.

Această fortăreață era dealtfel necesară pentru apărarea vechii așezări străvechi Ruș de Vede, cu nume păstrat de la străbunii noștri traci, — nume care s-a păstrat de-a lungul veacurilor prin generațiile ce au trăit în satele vechi de pe meleagurile rîurilor: Oltului, Călmățuiului, Teleormanului.

Denumirea «Ruș» reprezintă dealtfel numele tribului trac, aparținînd vorbirii trace cu înțeles de popor viteaz, sîngeros în luptă, poate și crud, provenind de la rădăcina «Kruy» — sînge, roșu ca sîngele, înveliș roșu, sîngeros, crud, pămînt roșu⁵.

De altfel, tribul trac Ruși este menționat de geograful Ptolemeu în Tabula cu drumurile romane, denumită «Tabula Peutingeriană»⁶ pe vremea domniei împăratului Constantin cel Mare și de Vede de la rădăcina «Uued»⁷ — apă răzbătătoare, după cum s-a constatat de către savanții bulgari Vladimir Georgiev și Ștefan Mladenov, citați de profesorul G. Ivănescu de la universitatea din Timișoara.

Dacă castrul roman Artinna aflat pe limesul Transalutanus la 1 km spre sud de vechea așezare traco-romană Ruș de Vede a apărât-o timp de aproape 1000 de ani, — după construirea acestui val de apărare, început de Traian din anul 106 și terminat de împăratul Septimiu Severus pe la anul 200, în vremea migrațiunii popoarelor în sud-estul Europei, s-a simțit necesitatea să fie apărâtă și în timpul evului mediu timpuriu din cauza expansiunii imperiului Otoman la Dunăre.

Așezarea Ruș de Vede se afla pe o cale importantă ce lega Balcanii prin cetățile Nicopolii și Turris de Transilvania pe la Pitești — Cîmpulung Muscel — Rucăr și Bran la Brașov.

De asemenea, Ruș de Vede — nod important de comunicații, făcea legătura între Dunăre și Tîrgoviște, capitala Țării Românești; prin Tătărăștii de Sus, unde se afla deja o fortăreață — probabil o cetate cumană — Glavacioc, în care din vechi timpuri s-a construit minăstirea cu același nume. Și de la Tîrgoviște drumul suia în Carpați pe Valea Dîmboviței, străjuită de cetatea lui Negru Vodă de la Stoenesti.

Într-un cuvînt, fortăreața de la Ruș de Vede, — zidită după cît se vede de către Mircea cel Bătrîn, făcea sistem de apărare cu cetatea Turris sau Nicopolul Mic, în concepția strategică a acestui viteaz voievod, dotat cu un geniu militar recunoscut.

3. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică română, București, 1971, p. 83.

4. *Idem*, op. cit., p. 82.

5. Iulius Pokorny, *Indogermanische, Etimologisches Wörterbuch*, p. 622.

6. D. Tudor, *Oltenia Romană*, Editura Științifică, București, 1958, p. 51.

7. G. Ivănescu, Recenzie făcută lucrării *Toponimia Română*, de Iorgu Iordan, în «*Révue Roumaine d'histoire*», 1964, p. 580.

Această concepție de apărare socotim dealtfel că a stat la baza înfruntării marelui sultan Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului în 1453, de către Vlad Tepeș în timpul invaziei Țării Românești în primăvara anului 1462 pe la Nicopole în fruntea unei armate de 250.000 oameni, după cum menționează cronicarul grec Laonic Chalcocondilas⁸, contemporan acelor vremi, fiind născut la Atena în anul 1430 (dată probabilă), în *Expuneri istorice*.

Prima ciocnire a lui Vlad Tepeș, venit la domnie cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara la 22 august 1456, cu marea oaste turcească a avut loc la începutul lunii iunie 1462 la cetatea Turnu, când oastea țării înfrântă se retrage spre nord și Mahomed al II-lea pătrunzând în țară, înaintează spre Tirgoviște, după cum descrie Laonic Chalcocondilas: «Împăratul însă după ce oștile i-au trecut peste Istru, îndată ce a ajuns în Dacia, nu se abătea nicăieri din cale la pradă.

Căci împăratul nu-i lăsa, ci mergea cu armata în ordine de luptă. Mergea de-a dreptul asupra orașului în care dacii își adăpostiseră femeile și copiii, iar ei se țineau prin păduri în urma împăratului; și dacă vreun detașament se rupea din armată era nimicind îndată de aceștia».

«Împăratul așadar, când s-a anunțat că nimeni nu stă să iasă în luptă contra sa și că nici din partea peonilor (ungurilor) nu i-a venit lui Vlad vre-un ajutor, îi păsa puțin și nu avea grijă de întărirea taberei; și tabăra a dat peste un loc deschis»⁹.

După așezările omenești vechi din această zonă a județului Teleorman și după căile de comunicații din acel timp rezultă că marea armată a sultanului Mahomed al II-lea a urmat: fie drumul romanic cetatea Turrus — Ruș de Vede prin Putineiu — vechi nume trac Pătinie, — paralel cu limesul transalutanus; fie drumul Oii prin Crîngeni — Mănești — Băsești — și de aici pe drumul Rușului la Ruș de Vede.

Și într-o situație și în alta, la trecerea râului Urluiului, marea armată intra pe izlazul Rușului, — locul deschis de care vorbește Laonic Chalcocondilas, cum se arată mai sus, la circa 3 km sud Ruș de Vede.

De acum ne putem da seama că Vlad Tepeș cu cei 10.000 călăreți sau chiar 7.000, după cum ne informează Laonic Chalcocondilas¹⁰, și-a conceput apărarea pe pivotul ce i-l oferea castrul roman de la 1 km sud Ruș de Vede — fortăreața zidită de Mircea cel Bătrîn în jurul bisericii Serdăreasa de azi și castrul roman de la nord-est de Sricioasta de azi — Scheiostra din acea vreme, — insulă de slavi instalați vremelnice pe așezarea străveche tracă — Brebina.

Este de la sine înțeles că Vlad Tepeș, inferior numeric, era obligat să se servească de întăririle făcute mai dinainte vreme pentru concentrarea oastei lui și să folosească hrana și furajele pentru cai, ce i le oferea cele două așezări vechi traco-romane: Ruș de Vede menționată ca loc de popas în anul 1385 de călugării germani pelerini: Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt¹¹ la întoarcerea lor de la Ierusalim prin Sîstov — Russenart — așezarea tribului trac «ruși» spre Slatina — Cîmpulung — Brașov, și Brebina, amintită în anul 1512 sub domnia lui Neagoe Basarab cu numele de Scheiostra, când dă pe boierii Cernat și Manea Checica spre a lua parte cu încă 10 boieri din vechile sate din jur, pentru delimitarea moșiei satelor: Comanca — azi Dorobanțu, Giurgeova — azi N. Bălcescu și Prislop — azi Balta Sărată dăruite mai dinainte vreme, la anul 1475 de către Laiotă Basarab voievod mînăstirii Cutlumuz de la Muntele Athos.

Avînd în vedere faptul că izlazul Rușului se întindea pînă în zilele noastre între riul Urlui la sud și pîrîul Bratcov la nord pe o adîncime de 3—4 km și de la est la vest pe o lărgime de 5—6 km, oferea mării armate turcești un popas prielnic, avînd apă îndestul pentru oameni și cai și loc de păscut pentru animale, după ce ieșise cu greu din pădurile dese și ne bune ale Teleormanului, așa cum îl arată și denumirea cumană.

8. Laonic Chalcocondilas, *Expuneri Istortice*. În românește de Vasile Grecu. Editura Academiei R.S.R., 1958, p. 285.

9. Laonic Chalcocondilas, *op. cit.*, p. 286.

10. Laonic Chalcocondilas, *Expuneri Istortice*, *op. cit.*, p. 287.

11. *Căldători streini despre țările române*, Editura Științifică București, 1968, vol. I, p.

În noaptea de 16 iunie 1462, Vlad Țepeș a executat un atac nocturn asupra taberei sultanului Mahomed al II-lea¹². Redăm mai jos istorisirea rămasă de la Laonic Chalcocondilas asupra acestui atac de noapte, care i-a adus o mare faimă lui Vlad Țepeș în lumea apuseană:

«Iar despre Vlad se spune că și el însuși a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului și că umblînd prin ea, a iscodit cum este tabăra».

Avînd chiar mai puțin de zece mii de călăreți, dar unii spun că nu avea mai mult ca șapte mii de călăreți, cu aceștia pornind pe la straja întii de noapte (trei ore după asfințitul soarelui), a năvălit în tabăra împăratului.

Căci năvala se dădea la lumina făcliilor și la răsunete de corn, care-i indicau locul de năvălit.

El, însă, avînd făclii și torțe aprinse și înaintînd cu armata în ordine desăvîșită și bine încheată, s-a pornit întii asupra Porții împăratului. Și dînd greș, nu nimerise curtea împăratului, ei au căzut în corturile vizirilor Machmut și Isaac; și la acestea s-a dat luptă mare și au ucis cămilele și catirii și animalele de povară. Și luptînd în rînduri bine strînse, n-au avut nicio pierdere vrednică de însemnat¹³. Mahomed al II-lea și-a continuat înaintarea, probabil pe drumul: Ruș de Vede — Tătăreștii de Sus — Glavacioc la Tîrgoviște. Laonic Chalcocondilas arată că la Tîrgoviște, Vlad Țepeș ar fi prins și trans în țeapă «la douăzeci de mii» de turci¹⁴. Cifra pare exagerată.

Sultanul Mahomed al II-lea neputînd da o bătălie decisivă contra oastei române, începe retragerea spre Brălla, punînd în scaunul domnesc al Țării Românești pe Radu cel Frumos, frate bun al lui Vlad Țepeș sub paza unui detașament turcesc.

Vlad Țepeș pleacă în Ardeal să ceară ajutor de la regele Matei Corvin. Acesta, în urma unor intrigi debitate de niște neguțători sași din Brașov îl bagă la închisoare, unde a stat mai mult de 10 ani, la Vișegrad¹⁵.

În epoca lui Mihai Viteazul fortăreața bisericii Serdăreasa de azi, flancată de castrul de la Brebina din trecutul îndepărtat — Scheiostra în documentele din 1512, 1531 și 1533, Scrioăștea de azi și castrul de la Ruș de Vede, a constituit pivotul de apărare a liniei Dunării între Olt și Teleorman. De aici marele voievod lovea pe turci prin incursiuni pînă în trecătoriile Balcanilor, peste cetățile romane de la Nicopole și Novae — Șistovul de azi.

În perioada august — noiembrie 1598, de aici Mihai Vodă a trecut Dunărea pe la Nicopole și înfrînge pe turci la Vidin și Cladova.

Mihai Vodă din anul 1599 concepu reorganizarea aparatului militar cu tendința de a lărgi pătrunderea elementului pămîntean cu oameni «trași la oaste» de către recrutori numiți de domn cu scopul de a alcătui o forță militară internă nevoierască și nemercenară. În această nouă structură militară se acorda o mai mare importanță boierimii mărunte a «roșiilor»¹⁶.

Este cunoscut faptul că viteazul voievod în vederea stringerii de oaste pentru campania ce-o nutrea în vederea ocupării Ardealului, a poposit și la Ruș de Vede unde a ținut în vara anului 1599 sobor militar, desigur la fortăreața bisericii Serdăreasa de azi, cu banul Udrea și Popa Stoica poate, cînd s-a luat jurămîntul de credință la dorobanții pedestri ai oastei de țară și al roșiilor — vestiții călărași îmbrăcați în straie roșii.

El recompensă pe «roșii» dăruind la 50 dintre ei și căpitanului Mihail Roșu, 600 stîjeni, pe malul Vedei, să-și facă casă și o moșie numită a «Roșiorilor». În afară de banul Udrea și căpitanul Mihail Roșu, strămoșul serdarului Marin R. Butculescu, care a rezidit biserica Serdăreasa de azi în anul 1832, mai erau de față și căpitani: Dracea Golescu, ciobanul Cirlomanul din Putineiu, ciobăncuța Zlata din Dracea, Voinea din Șotînga — azi N. Bălcescu.

12. *Istoria poporului român*, sub redacția academicianului Andrei Oțetea, Editura Științifică, București, 1970, p. 143.

13. Laonic Chalcocondilas, *Expuneri Istorice*, op. cit., p. 288. 14. *Idem*, p. 289.

15. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri pînă azi*, Editura Albatros, p. 304.

16. *Istoria României*, vol. II, op. cit., p. 981.

Banul Udrea spuse lui Vodă că au venit de voie și au luptat la cot cu «roșiorii» și niște țărani pălmari. Mihai Vodă îi laudă și-i ridică la rangul «roșiorilor de neam»¹⁷.

Poate tot de astă dată Mihai Vodă a dăruit fișteici de moșie la luptători viteji ai lui pe moșia vechiului sat Bușca, unde a luat naștere satul Mihăiești-Olt nume închinat memoriei marelui voievod.

— Legenda păstrată din bătrâni spune că la Scheioastra a scris oastea și satul a luat denumirea de Scioastea, la Belitori a jupuit vite și la Pirlita au pirlit porci, iar la Comanca s-au instruit dorobanții și satul s-a numit Dorobanțu.

După tradiție, soborul militar de la minăstirea, ce a avut biserica veche pe fundația căreia s-a clădit biserica Serdăreasa de azi, a luat măsuri pentru strângerea oștenilor de dorobanți și roșiori, care au intrat în corpul de oaste de 6.000 oameni ce au înaintat sub comanda banului Udrea pe Valea Oitului și s-au unit la 26 octombrie 1599 cu grosul armatei lui Mihai Vodă la Veștem. La 28 octombrie 1599 s-a dat bătălia de la Șelimbăr, unde Mihai Vodă cîștigă o victorie strălucită, deschiindu-i calea de a intra la 1 noiembrie 1599 în Alba Iulia, încoronându-se ca domn și realizînd unirea Transilvaniei la Țara Românească prin forța armelor.

Pe la anul 1780, Franz Ioseph Sulzer, istoric și geograf austriac, face o călătorie de studii istorice și ridicări topografice și prin județul Teleorman. El menționează pe harta anexă la «Istoria Daciei Transalpine» așezarea «Rusch den Vede» cu semnul minăstirii¹⁸ aidoma ca la minăstirea Brincoveni pe Olt și la schitul metoh al minăstirii Cotlumuz de la muntele Athos la Comanca — azi Dorobanțu pe Călmățui, lingă satul Măneștii lui jupan Drăghici, tatăl lui Radu Grămăticu, traducătorul celor patru evanghelii din limba slavonă în limba română în 1574 — Tetraevangheliar, ce se află în British Museum din Londra.

După această hartă vedem astfel că la 1780 biserica veche pe fundația căreia s-a zidit la 1832 biserica Serdăreasa de azi aparținea unei minăstiri, desigur fortificată cu zidurile ce se văd azi, ca dealtfel toate minăstirile din evul mediu.

Fortăreața bisericii Serdăreasa de azi a fost martora a zaverii din 1821 a lui Tudor Vladimirescu, ca minăstire. În chiliile ei au găsit adăpost un grup de 30 panduri trimiși de Tudor Vladimirescu la 10 aprilie 1821 sub conducerea slugerului Dimitrahe Borăscu cu ordinul de a apăra Țirgul Ruș de Vede, întrucît era reședința județului Teleorman și ispravnicii Marin R. Butculescu și Greceanu fugiseră de teama pandurilor și a turcilor¹⁹. Pandurii, conduși de slugerul Borăscu ajung la Ruș de Vede în noaptea de 10/11 aprilie 1821 și se instalează la minăstirea Serdăreasa, venind de la Sfințești.

A doua zi — zi de Paște, cînd bisericile erau pline de lume, au năvălit turcii din raiua Turnului, stîrnind groază în populație. Strigăte de: «Vin turcii! Vin turcii!» au împinzit orașul.

Pandurii, sub protecția zidurilor de apărare ale minăstirii Serdăreasa au început sub conducerea slugerului Dimitrie Borăscu lupta cu turcii, deși erau puțini la număr. Fortăreața minăstirii Serdăreasa i-a protejat pe panduri în ciocnirile ce le-au avut cu turcii, constituind pentru ei un bogat adăpost, ferindu-i și de pierderi.

Turcii, au fost nevoiți să se retragă fără să mai poată prăda orașul și nici să facă victime.

Un stejar bătrîn ce se păstrează încă în curtea liceului teoretic nr. 1 din fața minăstirii Serdăreasa a servit de popas, la umbra lui, lui Tudor din Vladimir și calului său în vara anului 1820²⁰ în drum spre București la un proces ce-l avea în divanul domnesc cu Nicolae Glogoveanu pentru o fișteică de moșie ce-i acaparase la Padeș acest nesățios boier.

17. Petre Stroescu, *Monografia orașului Roșiori de Vede*, 1933, p. 33—34.

18. Franz Ioseph Sulzer, *Die Geschichte des Transalpinischen Daciens* (Istoria Daciei Transalpine), tipărită la Viena în 1781.

19. I. Neacșu, *Oastea pandurilor condusă de Tudor Vladimirescu în răscoala din 1821*, p. 1028. *Studii și referate privind Istoria României*, partea II-a, Editura Academiei R.S.R., 1964.

20. Știre păstrată prin tradiție în Ruș de Vede și culeasă de Florea M. Costache, fost profesor de istorie și geografie la liceul teoretic nr. 1, de la bătrînul Ion Dogeanu-Căldăraru.

Poate că amintirea acestor popasuri făcute de Tudor Vladimirescu în drumurile lui către București l-a îndemnat să trimită pandurii pentru apărarea lui în primăvara lui 1821.

În timpul zilelor fierbinți din primăvara anului 1848 un detașament armat ce venea de la București spre Izlaz a făcut popas la minăstirea Serdăreasa, probabil în ziua de 7 iunie, când a decedat și a fost îngropat lângă biserică locotenentul Mihail Păucescu.

Cu ocazia unui simpozion ținut la Roșiori de Vede în ziua de 28 noiembrie 1973, închinat căderii Plevnei în 28 nov. 1877, profesorul universitar Bodia Dumitru din București a cercetat inscripția cu litere slavone de pe piatra de mormint: «Supt această piatră se află odihniind Porucic Mihail Păucescu în vîrstă de 32 ani. Încetat din viață la anul 1848, iunie 7».

Nu am putut cunoaște enigma morții timpurii a acestui tînăr locotenent în preajma proclamării revoluției de la Izlaz în 9 iunie 1848 de popa Șapcă, alături fiind: Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, maiorul Christian Tell și căpitanul Nicolae Pleșoianu în mijlocul unei mulțimi nenumărate de țărani veniți din vechile sate ale Olteniei și Teleormanului.

În timpul războiului pentru independența țării din 1877—1878, chiliile minăstirii Serdăreasa au servit de lazaret pentru circa 200 prizonieri turci în majoritate bolnavi de lingoare — tifos exantematic.

Au fost îngrijiți de rușani și rușance dîndu-le și straie groase și mîncare caldă în iarna geroasă din acel timp. Brigada de călărași a colonelului Rosnovanu escortă prin Ruș de Vede 15.000 de prizonieri turci — parte ce a revenit armatei române din cei 42.000 turci capturați la Plevna.

Sergentul de călărași Mutafu din Merișani aduse în plus la minăstire încă 8 prizonieri turci picniți de lingoare și-i internă într-o chilie a minăstirii Serdăreasa. Plecînd din oraș s-a întîlnit cu un prieten al său Savu Pantofaru, cu care a intrat într-o circiumă spre a se cinsti la un pahar de vin de bucurie că s-a terminat războiul. Și au băut bine, pînă cînd s-au trezit că sergentul Mutafu a lăsat pe prizonierii bolnavi fără îngrijire la minăstire. Și au plecat amîndoi la minăstire, Savu Pantofaru luînd în drum un par spre a se sprijini prin nămeții de zăpadă fiind băut bine.

Ajunși la minăstire în mintea tulbure a lui Savu Pantofaru s-a trezit probabil ura de veacuri a strămoșilor lui contra turcului asuprașor și astfel a pus mîna pe par și a dat cu putere în capul prizonierului Mahmut, care dealtfel se sbătea în fierbințele de moarte ale lingoarei.

L-au aruncat apoi pe turcul Mahmut într-un beci al unei chilii pe o firidă, însă nencăpînd bine acolo i se vedeau papucii cu picioarele goale prin zăpadă. Trezindu-se din băutură, sergentul Mutafu și Savu Pantofaru și-au dat seama de grozăvia crimei făptuită de a omorî un prizonier fără apărare și l-au dus în puterea nopții la cimitir, care nu este decît la 3—400 metri de minăstire și l-au băgat în cripta părinților lui Savu Pantofaru, ușurați de teama legii că nu-i văzuse nimeni.

Acest episod a fost descris pe larg de către preotul Grigore Pișculescu din Di-
doști — Gala Galaction, în romanul «Papucii lui Mahmut».

În acest roman, — profund umanist, se descriu de către autor sufletul rușanilor și rușanecilor ca și al țărănilor și țărancilor din bătrînele sate ale Teleormanului în ajutorarea prizonierilor turci în iarna grozavă din 1877/1878, dăruindu-le din plin hrană caldă, pătură, zăbune, cojoace, zeghii și încălțăminte, întrucît armata turca intrase în citadela naturală de apărare de la Plevna din vremea verei, fără a fi avut straie de iarnă, — fapt ce a dus mult la capitulare la 28 noiembrie 1877 împreună cu lipsa de aprovizionare cu hrană.

Zidurile fortăreței de odinioară ale minăstirii Serdăreasa poate vor dezvălui generațiilor viitoare și alte enigme ale istoriei poporului român, la care au fost măturie în trecut îndepărtat.

În aprilie 1837 exista la minăstirea Serdăreasa o școală cu predarea în limba română, după cum se vede dintr-un raport adresat Eforiei Școalelor de către profesorul public Alecsie Popovici de la Școala publică din Rușii de Vede. În acest raport profesorul Alecsie Popovici se plîngea că mulți elevi de la școala publică au fost atrași prin fel de fel de momeli la școala pe care o conducea dascălul Po-

tache, cîntărețul din strana din stînga de la biserica Serdăreasa. Elevii învățau aici la ceaslov și psaltire. Tot la biserica minăstirii Serdăreasa a funcționat și școala românească a dascălilor Constantin și Gavrilă Popescu. Despre această școală vorbește tot profesorul Alecsie Popovici într-o Notă pe care a trimis-o Eforiei Școalelor la 9 ianuarie 1938. Din această notă aflăm că școala era frecventată de 24 elevi, dintre care 3 erau din București, unul din Măgurele și restul din Rușii de Vede, avînd vîrsta între 7 și 19 ani. Învățau a cînta după psaltire, știau ceaslovul, socoteau la aritmetică și scriau pe lăblițe de piatră litere și cuvinte²¹.

MÎNĂSTIREA ȚIGĂNIA DRĂGĂNEȘTI — AZI BISERICĂ

A fost construită de Radu Paisie (1535—1545) tatăl lui Pătrașcu cel Bun și unchi al lui Mihai Viteazul pe fundația unei biserici mai vechi zidită probabil de Radu de la Afumați (1522—1529) avînd unele intreruperi cu Vladislav al III-lea.

Din cauza asperităților vremii biserica minăstirii Țigănia a fost restaurată mai tîrziu de către Matei Basarab (1632—1654) în anul 1633, după cum se arată în pisania de pe o piatră: «Biserică a monăstirii, — cu hram Mucenic Dumitru ... cu Matei Basarab V. V. fiind aci, ctitoria după mamă ... biserica fiind vechie și stricată, am ridicat-o din piatră ... cu rudele după mamă: jupân Dūcu — Marele spătar și Drăgușin — Marele Paharnic».

Tatăl lui Matei Basarab a fost jupan Danciu iar mama sa Elena era fiica Celei Calomfirescu din Calomfirești-Teleorman. Marele vornic și spătar Șerban Cantacuzino zidi în 1708 biserica Serdăreasa din Ruș de Vede. El era fiu al jupanului Drăghici și nepot al Păunei fiica spătarului Dūcu²².

Pe altă piatră de mormînt stă scris: «Aci odihnesc oasele lui Stoica Sărățeanu — Spătar cu jupâneasa sa Maria și fiica sa Ilinca jupâneasa, mama lui Matei Ungurelu, Let 7251».

Mînăstirea Țigănia Drăgănești se află pe teritoriul bătrînului Ruș de Vede sub dealul Țigănia, înconjurată din trecutul îndepărtat de păduri seculare cu smîrcuri în partea de sud și sud-est provenite din apa riului Vedea. În partea de vest a bisericii se vede și azi locul bordeielor ce au servit de chilii vechii mînăstiri și de locașuri pentru robii, țigani și țărani clicași ai satului Țigănia-Văcărești.

La 1 martie 1705, Șerban Știrbei sluger întărește prin testament mînăstirii Didești, construită de el, moșiile Rusănești pe Olteț, Mărgăritești, Scioaștea și vaduri de moară, vii și rumâni²³.

În timpul din urmă fosta mînăstire devenită schit a aparținut de schitul Didești. A fost închinată ca schit mînăstirii Văcărești din București.

În anul 1877 se aflau printre călugării mînăstirii și un pandur din oastea lui Tudor Vladimirescu²⁴.

Mînăstirea Țigănia Drăgănești a creat încă din veacul al XVI-lea un focar de cultură chiar în centrul județului Teleorman la Ruș de Vede, alături de mînăstirea Serdăreasa și metohul de la Comanca — azi Dorobanțul, al mînăstirii Cutlumuz de la muntele Athos.

Aici au învățat slova scrisului la călugării acestor mînăstiri:

— Țalapi din Balaci scrie la 10 ianuarie 1538 un hrisov în divanul lui Radu Paisie;

— Drăgușin din Scheoastrea, — grămătic, scrie un hrisov la 25 aprilie 1550 în divanul lui Mircea Ciobanul;

— Mircea din Miroși, — diac, scrie la 19 iunie 1551 un alt hrisov tot în divanul lui Mircea Ciobanul;

21. Anghel Manolache și Gheorghe Părnuașă, *Contribuții la istoria culturii și învățămîntului în Teleorman*, p. 129 și 132.

22. Petre Stroescu, *Monografia orașului Roșiori de Vede*, 1933, p. 61, 59.

23. Arh. Stat. București, Fondul Mînăstirii Didești.

24. Petre Stroescu, *op. cit.*, p. 36.

— Albul din Miroși scrie ca diac un hrisov sub domnia lui Pătrașcu cel Bun la 26 august 1555. Ca grămatic redactează alt act tot în divanul lui Pătrașcu cel Bun din 22 mai 1557;

— Stanciu din Miroși scrie un hrisov la 21 iunie 1559 și un alt hrisov la 17 septembrie 1559, în a treia domnie a lui Mircea Ciobanul;

— Dragomir din Balaci, — diac, scrie un hrisov la 7 ianuarie 1559 în timpul celei de a treia domnii a lui Mircea Ciobanul și ca grămatic îl găsim că scrie un hrisov în divanul lui Petru cel Tânăr la 29 aprilie 1560 și alte două la 27 iunie 1566 și la 22 aprilie 1567.

— Dragomir din Miroși scrie de asemenea un hrisov în divanul lui Petru cel Tânăr, la 24 august 1564;

— Stan, logofăt din Scheoatra scrie un hrisov în vremea domniei lui Alexandru Mircea, la 15 februarie 1569;

— Codreș de la Balaci scrie un alt hrisov în divanul lui Alexandru Mircea la 29 ianuarie 1575.

— Detco, fiul lui Lūco din Zimbrești — azi Zimbreașca, scrie în divanul lui Mircea Turcitul la 2 aprilie 1579.

Acești scriitori de hrisoave veniți din satele vechi ale Teleormanului abundă în a doua jumătate a veacului al XVI-lea la curțile domnești din Tirgoviște și București, ca: dieci, grămatici și logofeți. Voi menționa pe: Manea, logofăt din Miroși;

— Neagul fiul lui Albul logofăt din Miroși;

— Drăghici, paharnic din Crețești;

— Bărcan, diac, fiul lui Dragomir, logofăt din Miroși;

— Drăghici, logofăt din Balaci;

— Pătru, logofăt din Rușii de Vede, scrie la 3 august 1595 un hrisov în timpul domniei lui Mihai Viteazul.

— Radu Grămaticul din Mănești, după cum l-arată și numele a ilustrat tagma scribilor de la curțile domnești, ocupînd în vremea domniei lui Petru Cercel funcția de președinte al divanului domnesc. El traduce cele 4 evanghelii la 1574 din slavonește în limba română, — Tetraevangheliar, care a ajuns la Muzeul din Londra din cauza persecuției ce s-a abătut asupra capului său din partea lui Mihnea Turcitul, să fugă la sud de Dunăre și să ajungă în insula Rodos.

Pentru a ilustra și mai mult aportul minăstirilor: Țigănia Drăgănești, Serdăreasa și melohul minăstirii Cutlumuz de la Muntele Athos, arătăm că știința laică de carte pătrunsesse adînc în lumea satelor noastre.

Menționăm în acest scop documentul din 22 aprilie 1567 din timpul domniei lui Petru cel Tânăr, în care semnează martorii cu știința de carte:

— Luca din Zembrești — Zimbreașca;

— Neagoe de la Tufeni;

— Dragomir, logofăt din Miroși;

— Zaharia din Roșii (Ruș de Vede) etc. ²⁵.

— Dragomir, logofăt de la Balaci;

Aportul adus de călugării minăstirii Cutlumuz de la muntele Athos prin melohul ei de la Comanca — azi Dorobanșu și probabil și prin minăstirile Serdăreasa și Țigănia — Drăgănești apare evident. Marele nostru istoric N. Iorga consideră că minăstirea Cutlumuz a fost «Lavra Țării Românești în dezvoltarea culturii prin călugării și pisaniile ei pentru Țările Române» ²⁶.

Un exemplu elocvent, — la sfințirea bisericii mărețe, construită cu măiestrie de către meșterul Manole și cele nouă calfe mari ale lui, la 17 august 1517, a luat parte și Gavriil Protul, primul dintre egumenii minăstirii Cutlumuz de la muntele Athos.

Acesta prin cuvinte entuziaste a arătat că biserica lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș, nu este așa mare și sobornică ca Sionul, care-l făcuse Solomon nici ca sfînta Sofîa, care o făcu Justinian împăratul, iar ca frumusețe este mai predeasupra decît acelea» ²⁷.

25. Anghel Manolache și Gheorghe Pârnuță, *Contribuții la...* op. cit., p. 39.

26. *Ibidem*, p. 333.

27. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, Editura Albastros, p. 327.

Aceste locașuri mănăstirești au promovat legăturile culturale cu centrele de cultură din Balcani și Bizanț prin călugării ce aduceau lumina cărții, ce s-a propovăduit an de an în sinul poporului. Așezarea străveche tracă Ruș de Vede a servit din cele mai vechi timpuri ca centru de cultură în Teleorman, de unde s-au ridicat încă din veacul al XVI-lea peste 30 de dieci și grămăciți în divanul Țării Românești.

SCHIT METOH AL MÎNĂSTIRII CUTLUMUZ DE LA MUNTELE ATHOS LA COMANCA PE CĂLMĂȚUI

Din vechea slavă de odinioară a acestui schit pe care ni-l redă istoricul geograf austriac Franz Joseph Sulzer pe harta anexă la «Istoria Daciei Transalpine» în 1781 la Comanca pe Călmățui — azi Dorobanțu, n-a mai rămas pe botul de deal, unde a fost clădit, decît șanțul de apărare, care taie dealul spre nord. Acest bot de deal coboară spre sud-est din măgura Băseștilor, — după 1821 măgura Zaveriei, întrucît aici au depus la 8 martie jurămîntul pandurii și țărani din vechile sate din jur, în fața lui Tudor Vladimirescu, Iancu Jianu și popa Florea, ajunge la Călmățui sub forma unei imense mături, înconjurată de trei părți de rîul Călmățui, ca o solidă pavăză de apărare naturală spre sud, vest și est.

Și aici și-au clădit schitul călugării mînăstirii Cutlumuz de la Muntele Athos pentru a administra moșia satelor : Comanca — azi Dorobanțu, Giurgeova — azi N. Bălcescu și Prislopul, satul de lingă Baltă — azi Balla Sărată. Această moșie împreună și cu alte sate, plus balta Suhaia cu pește au fost dăruite mînăstirii Cutlumuz de la muntele Athos la 1 septembrie 1475 de către Laiotă Basarab, — Basarab cel Bătrîn, pentru a fi pomenite în veci sufletele domnilor și domnițelor din familia Basarabilor²⁸. Mînăstirea Cutlumuz a fost înființată la Muntele Athos de către Nicolae Alexandru Basarab (1352—1364), fiul lui Ion Basarab (1310—1352), după cum se vede din textul documentului de mai jos, dat de Vladislav I Basarab (1364—1377)²⁹: «Deoarece prea cuviosul între ieromonahi, părintele domniei mele, chir Hariton, catigumenul mînăstirii de la Muntele Athos ... care se chiamă și Cutlumuz ... a venit la domnia mea și a cerut cu stăruință, ca pe temelia pusă de domnul și tatăl domniei mele la numita mînăstire—a Cutlumuzului, să mai clădesc și adăugînd la aceasta, să ridic o mînăstire, să înconjoare cetatea cu o împrejmuire de zid și s-o întăresc cu turnuri, să clădesc o biserică, o trapezărie și niște chilii, să cumpăr mori și să dăruiesc vite pentru traiul și ușurarea nevoilor fraților care locuiesc și vor locui într-însa, făcînd astfel pomană părinților domniei mele și mie...».

Neagoe Basarab voievod (1512—1521) va întări prin hrisovul din 23 iulie 1512 dania făcută de Laiotă Basarab la 1475 pentru moșia satelor Comanca, Giurgeova și Prislop, trasînd din nou hotarul acestor sate mînăstirești, întrucît vecinii intraseră și-și acaparaseră parte din moșiile lor, călugării fiind departe³⁰.

Hotarul acestor moșii s-a trasat de o comisie compusă din 12 boieri din satele bătrîne din jur, sub conducerea lui jupan Miloo stolnic și jupan Cinciul, după cum se arată mai jos :

«Pentru satul Comanca și Ghiurghev și Prislopul, martorii : din Scheiostra, Cernat, Manea Checico ; din Băcălești, Serb și din Băsești, Brata și Vladul județ, din Crîngeni, Radul, din Crețești Draghia și Trușan, din Laiova de Jos, Dracea și Stanciul și Udoba ; din Pleșoi, Dragomir, fiul Neacșei și Baca»³¹.

Aceeași întărire se va face mai tirziu și sub domnia lui Vlad Înecatul în anul 1531³² și sub Vlad Vintilă în 1533³³, trasîndu-se hotarul din nou de aceeași comisie de boieri din satele vecine, sub conducerea lui Lepădat logofăt și jupan Cinciul.

Din cele arătate mai sus, rezultă că înființarea schitului metoh al mînăstirii Cutlumuz de la Muntele Athos, la Comanca, era o necesitate atît pentru stringerea recoltelor ca administrație, cît și pentru satisfacerea nevoilor de cult ale călugărilor.

28. *Documente privind Istoria României*. Veacul XIII, XIV, XV. B. Țara Românească (1247—1500), Editura Academiei R.S.R., 1951, p. 156. 29. *Ibidem*, p. 16.

30. *Documente privind Istoria României*. Veacul XVI. B. Țara Românească. Vol. I (1501—1525), p. 79. 31. *Idem*, p. 80. 32. *Idem*, vol. II (1526—1550), p. 98.

33. *Idem*, vol. II (1526—1550), p. 135.

Franz Joseph Sulzer descrie pe la anul 1780 atît starea de dezvoltare a satului Comanca din acea vreme, cît și a schitului metoh al mînăstirii Cutlumuz, pe care-l așează pe harta anexă a Istoriei Daciei Transalpine³⁴.

În urma secularizării moșilor mînăstirești de guvernul lui Mihail Cogălniceanu, sub domnia lui Alexandru Ion Cuza, la 17/29 decembrie 1863, moșia Comanca cu Prislopul și Giurgeova va trece sub administrația mînăstirii Clocociov de la Slatina.

Bătrîni: Radu Niculescu-Niculcea din Balta Sărată, Constantin Sandu, țircovnic la biserica din Crîngeni și Barbu Manea Marinescu din Băsești — azi Călmățuiul de Sus, își mai aminteau din bătrîni că Schitul Metoh al mînăstirii Cutlumuz s-a năruit odată cu moartea ultimului călugăr, albit de vremi și de ani.

Preotul Justinian Bunescu, care a slujit la biserica din Com. Băsești — azi Călmățuiul de Sus timp de 44 ani și a decedat la 20 februarie 1973 în vîrstă de 83 ani, ne mai povestea încă în viață fiind, că acolo s-au mai găsit în ultimul timp: 4 pietre de la altar, o candelă, una cămașă de zale, un topor de piatră, cărămidă de la vatră, opaițe, oale și mult grîu.

Arîndu-se și peste locul mînăstirii mai tîrziu, nu se mai vede azi decît șanțul de apărare.

Acest șanț de apărare va arăta trecătorului că pe această măgură întinsă a fost odinioară o mînăstire, unde a învățat poate și Radu Grămăticul, fiul lui jupan Drăghici din Mănești de lingă țirgul Ruși de Vede, cum scrie el însuși în epilogul Tetraevangheliarului tradus de el în anul 1574 pentru Petru Cercel voievod (1583—1585) și aflat azi la British Museum din Londra. Radu Grămăticul fiind un vlastelan al lui Petru Cercel, în urma răsturnării acestuia din domnie de către Mihnea Turcitul în 16 aprilie 1585, este nevoit să fugă din țară, plecînd apoi în insula Rodos, spre a nu-și pierde capul.

Nicolae Iorga, marele nostru istoric, consideră că mînăstirea Cutlumuz a fost «Lavra Țării Românești» în propagarea culturii de către călugării ei în Țările Române³⁵.

Apele Călmățuiului molatic și milos vor continua de acum să apere «Crucea», care va arăta locul altarului Schitului Metoh al Mînăstirii Cutlumuz, generațiilor viitoare.

MÎNĂSTIREA BALDOVINEȘTI — CIOLĂNEȘTI DIN DEAL

Ruinele ce se păstrează încă lingă Baldovinești — satul logofătului Baldovin din trecute vremi, ne arată că această mînăstire a strălucit cîndva, după cum s-a păstrat prin tradiție, din generație în generație pînă în zilele noastre.

Alături de mînăstirea ce-și înălța în slavă turlele-i semețe, se afla construit în fală conacul moșiei vlastelanului Baldovin, boier de cîinste în Divanul lui Mircea cel Bătrîn, între anii 1391—1415.

În actul din 20 iulie 1400, Baldovin figurează ca boier divanit la Curtea Domnească din Curtea de Argeș, cînd Mircea cel Bătrîn voievod dăruiește lui Micul și lui Stoica jumătate din satul Mândra, în Țara Făgărașului pentru credincioasă slujbă³⁶.

La 11 mai 1409, vlastelanul Baldovin, însoțește pe marele voievod la Giurgiu împreună cu alți boieri din Divanul Domnesc.

Mircea cel Bătrîn, scutește de toate slujbele și dăjdiile, în afară de oastea cea mare, satul Pulcovăț, dăruit de jupan Gal, mînăstirii Strugalea «la rugămîntea și cererea boierilor domniei mele, cei cu aleasă cîinste, Baldovin logofăt, jupan Șerban și Radul al lui Stan», după cum se vede din documentul din 11 mai 1409³⁷.

În actul din 21 noiembrie 1413, prin care boierul Aldea dăruiește mînăstirii Cutlumuz de la Muntele Athos, satul Cîreșov (în jud. Olt), vlastelanul Baldovin figurează ca martor în Divanul Domnesc al lui Mircea cel Bătrîn³⁸.

34. *Die Geschichte des Transalpinischen Daciens*, Wien, 1781.

35. Anghel Manolache și Gheorghe Părnua, *Contribuții...*, op. cit., p. 333.

36. *Documente privind Istoria României*. Veacul XIII, XIV și XV (1247—1500). B. Țara Românească. Editura Academiei, R.S.R., p. 48.

37. *Idem*, p. 64—65.

38. *Idem*, p. 67.

La 28 martie 1415, Mircea cel Bătrîn, voievod, dăruiește minăstirii Cozia, vama de la Genune, azi satul Căineni, cu ocazia vizitării ei în postul mare, însoțit fiind și de logofătul Baldovin³⁹.

Logofătul Baldovin îl găsim că figurează în Divanul Domnesc din Curtea de Argeș, la 10 iunie 1415, ultimul act semnat de Mircea cel Bătrîn, lăsînd ca asociat la domnie pe fiul său Mihai I voievod pînă la 31 ianuarie 1418⁴⁰.

Prin acest act se întărește boiernașilor Vlad cu nepoții săi Sișa și Buia și lui Stănilă cu frații săi satul Bela în județul Motrul și Preslopul (lîngă Baia de Aramă), scutite de dăjzii și slujbe, în afară de oastea cea mare.

Minăstirea Baldovinești a luat ființă în urma exodului populației și călugărilor de la sud de Dunăre în Țara Românească, după desființarea țaratului lui Ivan Sișman de la Tîrnovo, în anul 1393, cînd mitropolitul Eftimie este dus în surghiun de turci și al lui Strașimir de la Vidin în 1396, de către Baiazid Ilderim-Fulgerul⁴¹.

În acest răstimp au luat ființă minăstirile: Glavacioc aproape de Găiești, Ghi-guiu lîngă Ploiești, Clocociov la sud-est de Slatina, și probabil Serdăreasa la Ruș de Vede și Baldovinești la Ciolănești din Deal. În «Marele Dicționar Geografic al României», avem însemnarea de mai jos:

«Baldovinești fostă minăstire pe vremuri în județul Teleorman, a cărei biserică se vedea pe la anul 1898 în partea de nord a Ciolăneștilor din Deal, în completă ruină. Biserica era izolată cu totul în 1898. Zidăria ei pare a fi fost solidă. Împrejurur-i se crede că a fost așezat mai înainte vreme satul Ciolănești. Minăstirea a fost zidită probabil de Baldovin, de la care-și trage numele»⁴².

Din expunerea arătată mai sus, rezultă că minăstirea Baldovinești a fost ctitorie a logofătului Baldovin, boier de cinste al lui Mircea cel Bătrîn, zidită lîngă satul Ciolănești din Deal. Ruinele ei rămîn mărturie peste veacuri.

MINĂSTIREA DIDEȘTI — TELEORMAN

Satul Didești apare în documentele timpului ca așezare veche pe valea râului Tecuciu, aproape de vărsarea lui în Vedea, cînd Neagoe Basarab voievod întărește prin hrisovul din 6 mai 1519, dat din Pitești, lui Neagu și fiilor săi «să le fie la Dădești din partea lui Bucur a cincina parte, pentru că a cumpărat-o de la Bucur pentru 130 aspri»⁴³.

Prin același hrisov din 6 mai 1519, Neagoe Basarab voievod întărește «și lui Dumitru cu fiicele sale, anume: Dobriana și Stana și Rada și Buna, să le fie la Milcoveni — sat lîngă Letea, în jud. Ilfov, azi dispărut — și la Dădești oricît este partea lor, toată, pentrucă a venit Dumitru înaintea domniei mele de a așezat pe fiicele sale, care sînt mai sus scrise cu numele lor, ca să-i fie în loc de fii»⁴⁴.

Mihnea Turcitul întărește prin hrisovul din 11 octombrie 1585, lui Dumitru, mare ban, ocine în Didești «partea lui Vladul toată ... și partea lui Deava toată ... și partea lui Dragomir, oricît se va alege...»⁴⁵.

Într-un hrisov din 24 aprilie 1590, dat de Mihnea Turcitul din București, jupan Dumitru apare ca fost mare vornic din Dădești, ca să cerceteze împreună cu alți 3 mari boieri o cauză de ceartă dintre postelnicii Drăghici și Giurgiu, pentru niște ocine în Coteana și Tomeni⁴⁶.

39. *Documente privind Istoria României*. Veacul XIII, XIV și XV (1247—1500). B. Țara Românească, p. 69. 40. *Idem*, p. 70.

41. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 83.

42. *Marele Dicționar Geografic al României*, de Ion Lahovary, Gl. C. I. Brătianu și Grigore Tocilescu, vol. I, București, 1898, p. 214.

43. *Documente privind Istoria României*. Veacul XVI. B. Țara Românească. Vol. I (1501—1525). Editura Academiei R.S.R., 1951 — București, p. 144.

44. *Ibidem*, p. 145.

45. *Documente privind Istoria României*. Veacul XVI, vol. V (1581—1590), p. 209—210.

46. *Idem*, Vol. V (1581—1590), p. 443.

La 6 mai 1636, Matei Basarab voievod întărește lui Stoica spătarul și fiilor săi satul Didești⁴⁷.

Prin zăpăsul din 24 martie 1669, căpitanul Stoian cu soția sa vînd vel banului Gheorghe și fiului lor Ivașcu Postelnic toată partea lor din moșia Didești⁴⁸.

La 8 martie 1679, clucereasa Marica vinde lui Șerban Știrbei, sluger, satul Didești⁴⁹.

Prin testamentul din 1 martie 1705, slugerul Șerban Știrbei și soția sa Stanca, născută Băleanu, adevărit de Mitropolitul Țării Românești, lasă minăstirii Didești, făcută de el, toate moșiile ce înconjoară minăstirea, Rusăneștii pe Olteț și Mărgăritești, ambele în județul Romanati, — azi în județul Olt, cu vaduri de moară, vii și rumâni și Scioaștea⁵⁰ și altele.

La 2 februarie 1706, slugerul Șerban Știrbei cu soția sa Stanca Băleanca, închină Mitropoliei București, mănăstirea Didești, cu moșia din satul Didești, cu toate bunurile înzestrată de el⁵¹.

Jupanița Stanca era fiica lui Ivașcu Băleanu, clucer, aparținînd familiei Bălenilor din satul Băleni — județul Dîmbovița, cu mari vlastelani la Curtea Domnească.

Jupanul Constantin Știrbei, — vel ban își face catastiful cu toate bunurile ce a dat minăstirii Didești, la 17 decembrie 1708 zidită de fratele său Șerban Știrbei, slugerul⁵².

La 28 iunie 1780 s-a făcut de Mitropolia București un catastif la minăstirea Didești de toate bunurile mișcătoare și nemăcătoare⁵³. Minăstirea Didești este numită adesea în acte și schitul Didești sau Dădești, denumirea veche a satului.

Irina Monahia, prin diata-testament din 19 mai 1761, dăruiește Mitropoliei București moșia Merișani cu o biserică⁵⁴.

La 18 mai 1768, Grigorie Ieromonahul, egumenul schitului Didești, trimite Mitropoliei București hotărnicia moșiei Didești⁵⁵, făcută după primirea daniei Irinei monahia.

La 5 martie 1771, se semnează copia de pe diata-testament a Irinei Monahia de către serdarul Dumitrache Fălcoianu pentru moșia Merișani⁵⁶.

Alexandru Ion Ipsilante voievod (1774—1782) dă hrăsovol la 8 iunie 1777, prin care întărește minăstirii Didești dreptul de a lua dijmă de pe moșiile minăstirii și a se face cîte 12 zile clacă⁵⁷.

Ioan Mihail Constantin Șuțu (1783—1786) dă ordin la 5 februarie 1786 către Isprăvnicia de Teleorman ca locuitorii din satul Merișani să dea dijmă Mitropoliei București⁵⁸.

La 15 februarie 1819 se face o însemnare inventar, privind zestrea schitului Didești⁵⁹.

La 20 decembrie 1819, Sandu Depărățeanu este numit de Mitropolia București să delimiteze hotarele moșiilor Didești și Merișani, ale minăstirii Didești.

La 20 iunie 1820, slugerul Sandu Depărățeanu înaintează Mitropoliei București, cartea de hotărnicie a moșiei Merișani a schitului înțotuh Didești⁶⁰.

47. Arh. Stat. Buc.: *Așezămîntul Mitropoliei București*, vol. 3. pachet 134, fila 491, R. 20, C. 124—129. 48. *Idem*, vol. 3, f. 491, R. 20, C. 130—132.

49. *Idem*, vol. 3, f. 491, R. 20., C. 148—150.

50. Arh. Stat. Buc. *Așezămîntul Mitropoliei București*, vol. 3. Pachet 134, fila 492, R. 20, C. 151—153. 51. *Idem*, f. 492, R. 20, C. 153—156.

52. *Idem*, vol. 5, f. 1, R. 35, C. 712—721.

53. Arh. Stat. Buc., *Așezămîntul Mitropoliei București*, vol. 5, fila 1, R. 35, C. 722—743.

54. *Idem*, vol. 3, f. 496, R. 20, C. 277—283.

55. *Idem*, vol. 4, f. 321, R. 32, C. 852—856.

56. *Idem*, vol. 3, f. 496, R. 20, C. 290—293.

57. *Idem*, vol. 4, f. 401, R. 34, C. 961—963.

58. *Idem*, vol. 4, f. 221, R. 30, C. 49—50.

59. *Idem*, vol. 5, f. 1, R. 35, C. 772—777.

60. Arh. Stat. Buc., *Așezămîntul Mitropoliei București*, vol. 3, pachetul 56.

În anul 1821, slugerul Sandu Depărățeanu trimite Mitropoliei București întreaga hotărnicie a moșiilor Didești și Merișani, aparținând schitului metoh Didești.

La 10 iunie 1826, egumenul Silvestru al minăstirii Didești este încunostiințat prin zăpădă megieșilor de pe moșia zisă a Popilor că au renunțat la orice pricină hotărnică⁶¹. Aici este vorba de ocinele cumpărate de popa David din Merișani de la mai mulți locuitori, moșneni din sat, și întărite de Radu Mihnea voievod prin hrisovul din 25 mai 1613, datat din Tirgovişte⁶².

Minăstirea Didești, denumită în diferite acte și schitul Didești, va avea de rezolvat pricina de hotare ale moșiilor ei și cu alți megieși, — boieri stăpâni de moșii vecine. Astfel, în anul 1847 se face hotărnicia moșiilor Băsești și Băcălești, ambele pe Călmățui, în județul Teleorman, aparținând de Școala Ion Ionașcu din Slatina, hotărîită de Judecătoria din Ruș de Vede. Această hotărnicie era cerută de către marele logofăt Constantin Cantacuzino, proprietar a parte din moșia Scrioaștea, care se învecina spre nord-est cu moșiile satelor Băsești și Băcălești. Altă parte din moșia Scrioaștea aparținea de minăstirea Didești, ca danie a slugerului Șerban Știrbu și soția sa Stanca Băleanca prin testamentul-diată din 1 martie 1705.

Inginerul hotarnic Zefki Simeon execută această delimitare de hotare, pe urmele hotarelor stabilite la 18 august 1804 și întărite de Constantin Ipsilante (1802—1806) la 21 iulie 1806.

Moșia Scrioaștea, în partea de sud-est, se învecina și cu moșia Crîngeni, ce aparținea marelui vornic Ion Slătineanu, cu parte din moșia vechiului sat Mănești, dispărut între timp și înglobată la moșia satului Crîngeni. Locuitori ai satului Mănești, la distrugerea lor din cauza asperităților de vremi tulburi, s-au refugiat și la Scrioaștea. Și prin tradiție a rămas că ei se trag din Scrioaștea Bătrînă, înțelegîndu-se satul Mănești dispărut.

La 24 martie 1848 se ia copie de pe Anaforaua Curții Apelative, secția 2-a, în pricina dintre Mitropolia București cu logofătul Costache Cantacuzino pentru hotarele despărțitoare ale moșiei Scrioaștea a schitului Didești de moșia Scrioaștea și Măldărești (Măldăeni a d-lui logofăt Costache Cantacuzino)⁶³, diferendul ajungînd de la judecătoria Ruș de Vede la Curtea Apelativă-București.

La 15 martie 1857, Înalta Curte dă Sentința nr. 17 asupra hotărniciei moșiei Merișani a Mitropoliei București față de vecini, avîndu-se în vedere hotărîrea nr. 76/1852 a Curții de Apel — secția 2 civilă București, dată în această cauză și apelată de părți⁶⁴.

Sentința nr. 23/1852 a Tribunalului Teleorman rămasă definitivă, relativ la hotărnicia moșiei Didești, a minăstirii Didești este luată în copie de Mitropolia București la 9 decembrie 1852, pe baza delimitărilor făcute de slugerul Sandu Depărățeanu⁶⁵.

Pe la anul 1877, în minăstirea Didești, devenită cu adevărat schit, se afla acolo printre călugări și un pandur al lui Tudor Vladimirescu, ascuns mai dinainte vreme din cauza opreliștilor de care erau urmăriți după revoluție, pentru a fi pedepsiți de armașii Domniei și rămas spre a-și petrece bătrînețele în liniște și rugăciune⁶⁶.

În prezent, biserica schitului Didești funcționează ca biserică de mir pentru locuitorii satului.

Rămîne a dezlega enigma diatei Irinei Monahia prin care dăruiește moșia cu biserica din Merișani către Mitropolia București, care a înglobat-o la minăstirea Didești.

A funcționat un răstimp și la Merișanu un schit, care a folosit casele moșiei Irinei Monahia ca chilii și biserica făcută de Barbu Merișanu.

Biserica, după tradiție, a fost reinnoită de Irina Monahia.

61. *Idem*, vol. 3, R. 20, C. 432—435.

62. *Documente privind Istoria României*, veacul XVII. B. Țara Românească. vol. II (1611—1615), p. 194—195. 63. *Idem*, vol. 3, f. 507, R. 20, C. 564—568.

64. *Idem*, vol. 3, f. 496, R. 20, C. 306—369.

65. *Idem*, vol. 3, f. 494, R. 20, C. 185—218.

66. Petre Stroescu, *Monografia orașului Roșiori de Vede*, p. 36,

SCHIT METOH AL MÎNĂSTIRII DIDEȘTI LA MERIȘANI — TELEORMAN ?

Petre Stroescu, fost învățător și revizor școlar timp de 30 ani în județul Teleorman, în «Monografia orașului Roșiori de Vede», menționează ca minăstiri din Teleorman: Țigănia — Drăgănești, Didești, Baldovinești-Ciolănești, Merișani și altele»⁶⁷, necunoscînd Serdăreasa din trecut și schitul metoh al minăstirii Cutlumuz de la Comanca, arătată de istoricul Franz Joseph Sulzer pe harta anexă la «Istoria Daciei Transalpine», tipărită la Viena în 1781 în trei volume. Satul Merișani a luat ființă ca așezare veche din vremi necunoscute pe apa Tecuciului la 5—6 km spre nord de Didești, luîndu-și numele de la arbustul merișor, ce crește și azi prin pădurile noastre de la șes, făcînd fructe roșii ca mărgeanul de mărimea cireșelor.

Apare în documentele timpului pentru prima dată în septembrie 1562, cînd Petru cel Tânăr voievod întărește «lui Naneș cu frații lui și cu feciorii lor și lui Stan cu feciorii lui și Stoicăi cu feciorii lui, ca să le fie ocină în Merișanii de Jos...». De asemenea, prin același hrisov domnesc se întărește și lui Oprea, cumpărarea unei ocine de la Pandrea pentru fetele lui Marga și Danca în Merișani⁶⁸.

La 8 iunie 1594, Mihai Viteazul voievod întărește lui Radul cu fii săi, ca să-i fie ocină la Merișani, partea Margăi toată, pentru că a cumpărat Radul de la Marga, pentru 200 aspri⁶⁹.

Într-un hrisov dat de Mihnea Turcitul voievod, la 1 iunie 1578, pentru a întări lui Calotă ban și soției sale Stana, ocine în Căpățina și în București și țigani, apar ca martori din Merișani: Dobroslav și Vlăducul⁷⁰, ceea ce denotă că satul se dezvoltase mult și în privința științei de carte, fiii săi putînd să învețe în acel timp slova de la călugării minăstirii Țigănia-Drăgănești, zidită de Radu Paisie voievod (1535—1545).

La 25 mai 1613, Radu Mihnea voievod întărește popei David cu fii săi din Merișani, mai multe ocine în sat de la locuitori⁷¹.

La 20 mai 1654, Matei Basarab voievod dă carte către Borcanu ceaușul din Bucșani, prin care-i întărește moșie la Merișani⁷².

Mai tîrziu, la 15 aprilie 1659, prin zăpădă dat de mătusa Viși din Merișani i se vinde jupanului Barcanu, pîrcălabul de acum, partea ei de moșie din Merișani⁷³.

Constantin Basarab voievod (Brîncoveanu) dă hrisovul la 20 iunie 1700, prin care se întărește jupanului Drăgușin vistierul, feciorul lui Barcanul clucerul și nepoților lui, spre a le fi satul Merișani din Teleorman⁷⁴.

La 2 februarie 1722, prin zăpădă dat de Matei și alții se vinde lui Barbu Merișanu, moșia din Dușești — (Didești)⁷⁵.

Acest Barbu Merișanu, mare pitar în Țara Românească a fost ostil domniei lui Nicolae Mavrocordat fugind peste Olt la austrieci. În urma încheierii păcii de la Pasarowitz la 27 mai 1718 revine în țară și cere iertare, întrucît Nicolae Mavrocordat dăduse poruncă să fie prins și închis de austrieci.

Cronica Țării Românești amintește că și unchiul său Staicu Merișanu paharnicul umbra la Țarigrad să ia domnia lui Constantin Brîncoveanu, cum de astă dată se străduia și Barbu Merișanu să capete scaunul domnesc cu ajutor de la Nemți. Însă, Constantin Brîncoveanu trimișe oameni de încredere la Țarigrad l-au adus pe Staicu Merișanu în cătușe de l-a spînzurat la Tîrgul de Afară⁷⁶, Halele Obor de azi.

67. Petre Stroescu, *Monografia orașului Roșiori de Vede*, 1933, p. 59.

68. *Documente privind Istoria României*. Veacul XVI. B. Țara Românească. Vol. III (1551—1570), p. 169—170. 69. *Idem*, vol. VI (1591—1600), p. 127.

70. *Idem*, vol. IV (1571—1580), p. 316.

71. *Idem*, veacul XVII, vol. II (1611—1615) p. 194—195.

73. *Idem*, R. 20, C. 254—256.

74. *Idem*, R. 20. C. 257—263.

72. Arh. Stat., *Așezămîntul Mitropoliei București*, Pachet 136, vol. 4, f. 495, R. 20. C. 250—235.

75. *Idem*, vol. 4, fila 395.

76. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu Vornicul*, Editura Academiei R.S.R., București, 1963, p. 258.

Irina Monahia prin diata-testament din 19 mai 1761, întărește Mitropoliei București, moșia Merișani cu o biserică ⁷⁷.

Această danie dezleagă enigma schitului de la Merișani ce a aparținut de biserica construită de familia boierească Merișanu din acel sat, refăcută apoi de Irina Monahia, adăugind ca chiliile și casele conacului moșiei Merișani și a dăruit toful Mitropoliei București.

Dr. ION MAILAT

DRUMETIA UNOR CĂRȚI ÎN SLUJBA UNITĂȚII NAȚIONALE

Teritoriul țării noastre a fost odată tăiat de granițe nefirești iar Carpații despărteau în mod nefiresc pe românii din Ardeal de cei de dincolo de munți. Imperialii însă își dădeau seama că hotarele fixate nu pot despărți un popor cu aceeași limbă și credință, și au recurs la alte mijloace de separație încercând să spargă unitatea de credință prin uniația religioasă de la 1700. Era o graniță spirituală pe care încercau s-o statornicească pentru dezbinarea unui neam. Tinerii care au mers la școlile din Viena și Roma au cunoscut îndeaproape răul ce s-a făcut poporului român și, întorși în țară, au inițiat curentul latinist, documentînd prin lucrările lor unitatea noastră ca neam și originea comună a tuturor românilor de o parte și de alta a Carpaților.

Poporul român a putut să se unească într-un singur stat național, după primul război mondial. Carpații n-au fost niciodată graniță reală ci au fost mai degrabă șira spinării acestui trup uriaș care-i patria noastră, cum frumos s-a exprimat unul din marii noștri scriitori.

Privind astăzi trecutul de luptă al poporului nostru ne dăm seama că în menținerea conștiinței unității naționale în iureșul altor vitregii, o armă puternică a fost și cartea de literatură populară și cartea religioasă, chiar dacă purta haina bucoavnei cirilice. Cărțile au călătorit peste munte din București și din Brașov, din Sibiu și din Blaj, pînă la Dunăre și peste ea pînă la mare și în alte părți. Pentru cărți n-au existat granițe.

Semnalăm aici cîțiva din acești mesageri ai unității naționale, întilniți în Dobrogea, la Constanța :

1). *Floarea Darurilor* — acum a doua oară tipărită românește la Brașov, în 1808, am găsit-o la un bătrîn Floarea Drăgan din Constanța, care știa să citească literă cirilică ;

2). *Alexandria — Istoria despre marele Alexandru împărat, într-acea vreme cînd era cursul lumii cinci mii două sute cincizeci de ani.*

Îi lipsesc prima și ultima filă, unde se indicau anul și locul de tipărire, dar are aceleași caractere ca și *Floarea Darurilor*. La urmă, un adaos cu titlul : «Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri rusești, cari au fost strămtorați de iarnă în ostrovul Spișberg, la anul 1793 și pînă la scăparea lor au locuit acolo între sălbatoci 6 ani și trei luni.

După această istorisire urmează și o poezie care laudă eroismul corăbierilor, cu rimă împerecheată. A fost proprietatea lui Bucur Cazan, care se iscălește pe copertă la anul 1883 ;

3). La același constănțean am găsit *Psaltirea* tipărită la Sibiu în 1811, cu o foarte frumoasă predoslovie despre folosul citirii psalmilor : «Citirea psalmilor este

77. *Idem*, vol. 3, f. 496, R. 20, C. 277—283.

liniștea sufletului, dare (dar) pricinuitoare de pace, căci potolește turburarea gândurilor, îmblânzește minia sufletului. Cântarea psalmilor este unirea celor despărțiți, împrietenirea celor învrăjbiți, că cine poate să mai socotească vrăjmaș pe acela cu care dimpreună au cântat psalmi...».

Și alcătuitorul predosloviei incheie așa: «Eu nu mustriind pe alții ci pe mine înfricoșându-mă scriu acestea, ca să mă îndreptez, a nu mă lenevi la cetania dumnezeestilor psalmi ... Pofteșc pe toți cari vor primi aceste psaltiri, să nu treacă cu vederea această predoslovie. Al tuturor fierbinte rugător către Dumnezeu» (Nu semnează).

4). În biblioteca răposatului Aurel Dumitrescu din Constanța, am găsit o *Evanghelie* tipărită la Sibiu în 1844, avînd la sfîrșit o postfață scurtă, alcătuită de Moisi Fulea «directorul școalelor neuniților din Ardeal, protopopul al doilea al Sibiului și consistorial asesor». Un fel de proces verbal, cu litere cirilice de mîină, din care se vede că Evanghelia a fost cumpărată pentru satul Oltina din Dobrogea, stă scris pe ultima pagină: «Eu robul lui Dumnezeu Petre Rinu sunt din satul Oltina; m-au tras inima ca să cumpăr o evanghelie și Dumnezeu mi-au împlinit tragerea inimii mele și am dăruit-o lui părintele Neculai Dinu, satu Oltina; și pentru credință am iscălit mai jos ca să se crează :

Eu logofătu Dincu am scrisu
Eu Stanu Roșca martoru

Zainea Traian martoru
Eu Berbecanu Ionu martoru».

5). *Un Octoih mic*, cu literă cirilică, fără filele de început și sfîrșit, cu iscălitura lui Ion B. Cazan, are pe coperta interioară lipită o bucată dintr-un ziar, cu o poezie al cărei titlu este «Martirului Dr. Vasile Lucaciu», alcătuită de George Bocu, învățător, în Sistaroveț 15/27 iulie 1893. Poezia arată starea de opresiune în care trăiau românii transilvăneni sub stăpînirea habsburgică și suferințele îndurate de Lucaci în închisoare.

Nu fi mieriă supărată,
Nu-i robia ne-nceată.
Vine-o dalbă primăvară
Fi-va Lucactu liber iară !

Spune-i multă voie bună
Și că-i împletim cunună
O cunună-n trei culori
Din mai multe dalbe flori.

Nu suspina în zadar,
Du-mi-te pîn-la Sătmar
Unde-i Lucaciu la-nchisoare
Nu vede nici cer, nici soare...

Că el bine s-a luptat
Ca român înflăcărat,
Pentru țeară și națiune
A pretîns el multe bune.

Du-te și te pune-ndată.
La fereastra-i încuiată,
Și îi spune-nchinăciune
De la-ntreaga națiune.

Spune-l, mieriă dragă, spune
De la-ntreaga sa națiune
Că noi cu toți îi iubim
Pentru el în foc sărim.

Fi-va Lucactu liber iară
Pentru noi în astă țeară.
Pînă-l viu nu-l părăsim
Mai bine toți ne jertfim.

Despre Vasile Lucaci marele Iorga, cu prilejul dezvelirii monumentului său din Satul Mare, scria următoarele, portretizîndu-l :

«Cu fața lui de romană frumusețe severă, cu trupul de atlet, cu glasul tunător, cu mișcarea poruncitoare a brațului, cu haina de preot ca o togă de tribun, Vasile Lucaciu întrunea aceste însușiri. Războiul național își avea, peste căpeteniile adevărate, icoana consacrată, zeul după vedenia căruia aleargă cetele credincioșilor». (*Oameni cari au fost*, vol. II, p. 304).

6. Și o carte de geografie tipărită la Blaj în 1842, am găsit-o în casa unui constănțean. Pe copertă este semnat cu creionul Ioan Poplecean, 1912. Deși la Blaj, litera este cirilică și titlul: *Icoana Pămîntului sau Carte de Geografie* scrisă de Ioan Rus, profesorul de hronologie, geografie și istoria universală, în liceul episcopesc din Blaj. Are 336 de pagini și subiecte din cuprins — «arată» — sună potrivit

vremii și locului: Monarhia austriacă, Monarhia prusacă, Belgia, Holandia, Marea Britanie, Monarhia Dănească, Svecia, cu Norvegia, Rusia europeană cu Polonia, Republica Kracoviei, Turcia europeană cu principaturile tributare, Grecia, Insulele Ionice.

Manualul este interesant prin limbajul folosit la 1840, la Blaj. Sunt unele cuvinte ce ne-ar părea tare curioase astăzi: «făuriști» în loc de fabrici, «băi de fier și cositor» în loc de mine, «scăldători minerale» în loc de ape minerale etc.

Despre țara noastră în vremea compunerii acestei cărți, trebuie să ne adresăm capitolelor care tratează despre imperiile care ne stăpâneau pe atunci. Despre Valahia și Moldova vom căuta la capitolul: «Turcia europeană cu principaturile tributare»; Transilvania, Banatul și Bucovina la «Monarhia austriacă».

Autorul are și preocupări istorico-sociale în descrierea locurilor și oamenilor. Astfel, la pagina 294, vorbind despre românii din Valahia, face următoarea remarcă:

«Firea lor este cu ceva mai infocată ca a vecinilor din Moldova și Transilvania, vorba repede și dulce, stimpărământul (temperamentul) vioi și mintea ageră. Ei sunt iubitori de noutăți, de cîntări, de strălucire din afară și năzuitori spre învățatură...

Țăranii sînt săraci, satele amărite și în unele părți, mai cu seamă în Valahia mică (Oltenia) stau numai din colibi sub pămînt. Țăranii poartă cele mai multe greutăți a țării, plătesc zăciuiaulă și lucră pe sama proprietarilor de moșii și se vede totuși a fi mai puțin apăsăți ca cei din Moldova și Transilvania. Ei s-au desrobit încă în anul 1747, cînd în Transilvania s-au făcut aceasta numai supt Iosif II și în Rusia încă nu...

În Moldova: «Țăranii sînt cu mult mai apăsăți ca în Valahia și în timpul acesta luminat, în care toată Europa se străduiește a ușura sarcina acestei clase de oameni...

Înfățișarea lor: «Spre Transilvania sînt locuitorii foarte țapeni și sănătoși, mai încolo ceva mai mărunți, peste tot locul cu aceleași virtuți și scăderi purcese din acea fîntînă, din înădușitoarea sclavie cu care fu asuprit acest popor, precum de străini așa de ai săi» (p. 308).

Și în altă parte, dă lămuriri în același sens: «Să nu pierdem însă dinaintea ochilor și patimile, ce le-au suferit acest popor în timpurile trecute, care mai multe sute de ani au putut zice: «nu este durere ca durerea mea».

Sub domnia pămînteni, tulburările dinlăuntru, rozboiele cu vecinii, năvălirile turcilor și ale tătarilor, depărtarea de țările Europei mai cetățenite (civilizate), au fost îndepărtătoare culturii. Au urmat de la anul 1716 timpul fărădelegilor, domnia grecilor din Fanar...

Geograful Ioan Rus are și preocupări arheologice, indicînd la fiecare oraș de seamă și ruinele vechilor așezări romane: la Turda — Salinae; Alba-Iulia — Apulum; la Iași ar fi fost Municipium Jassyorum.

De la Roman, pe partea stîngă a Siretului se văd dărmăturile unei cetăți vechi despre care zic unii că ar fi fost cetatea romanilor Praetoria Augusta, alții Romidava, pe care o pune Ptolomeu supt 51°50' longitudine — 46°30' latitudine, iar Cantemir scrie că aici ar fi stat Smirodava — p. 311.

În vecinătatea Brladului sînt ruinele Zucidavei, iar la Galați Țiglina, pe vremea lui Cantemir Gherțina ar fi Neștidava lui Ptolomeu sau Caput Bovis a istoricului Procopie din vremea lui Justinian.

Despre Alba Iulia spune că «pînă în zilele împăratului Carol, au locuit în Bălgrad și mitropolitul românesc, cînd cu prilejul zidirii întăririlor, fu stricată biserică mitropolitană și mînăstirea» (p. 75) Mărturia unui istoric unit.

Acestea sînt cărți din Ardeal pe meleagurile Dobrogei.

Și de la București, peste munți, călătoreau cărțile pentru trebuințele bisericilor și învățatura oamenilor, în graiul străbun, chiar în haina cirilică. Le-am găsit acum trei decenii pe valea Mureșului cu vechimi din vremea Brîncoveanului, la strana unei biserici modeste din satul Corbi, lingă Petriș în județul Arad.

Pe un *Triod* din Maramureș, cumpărat din București în 1728, se găsește însemnarea tipografului vremii, Popa Stoica Iacovici, pe foaia de la urmă:

«Popa Stoica Iacovici tipograful ot București, ostenitoriu scrisorii numelui omului celui ce a cumpărat cartea aceasta. Este cucernicul între preoți popa Ionaș, pa-

rohuşul satului Bârsanii, din neam birşănesc; în a 17-a zi a lunii lui Martie, anii de la mîntuirea lumii 1723».

Părintele profesor N. Popescu, care găseşte această însemnare, adaugă: «Veşnică să-ţi fie pomenirea, părinte Stoica. Triodul Sfinţiei Tale se păstrează şi azi în biserica de piatră din Bârsana Maramureşului. Şi prin el neamul nostru şi-a păstrat şi-şi păstrează acolo fiinţa lui românească» (9. p. 78 din *Preoţi de Mir adormiţi în Domnul*).

Cărţi fără graniţă au fost cărţile de slujbă ale Bisericii noastre Ortodoxe; au circulat în manuscris pe tot întinsul ţării unde se vorbea româneşte şi cînd a venit tiparul, diaconul Coresi le-a îmbrăcat în haină mai bună, ca să le fie drumeţia mai uşoară şi cu mai mult folos pentru zidirea sufletelor şi unitatea neamului românesc.

Preot I. SANDA

CATAGRAFIA JUDEŢULUI TELEORMAN DIN ANUL 1810

În biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, se păstrează o catagrafie a Eparhiei Ungro-Vlahiei din anul 1810 şi care cuprinde judeţele Ilfov, Prahova, Ialomiţa, Vlaşca, Dimboviţa, Teleorman şi Muscel. Dintre aceste judeţe au fost publicate pînă acum doar cele ale judeţelor Ilfov şi Dimboviţa. De asemenea Alexandru Lapedatu a publicat catagrafia bisericilor din Bucureşti. Date în legătură cu catagrafia judeţului Teleorman şi anume despre satele aflate astăzi pe teritoriul judeţului Argeş a publicat şi Ion Ionaşcu. Aşa cum subliniau şi autorii amintiţi, această catagrafie constituie un izvor de informaţii preţioase asupra satelor, bisericilor, slujitorilor lor şi asupra populaţiei, încît publicarea lui integrală ar constitui un lucru deosebit de important pentru cercetătorii trecutului nostru naţional şi bisericesc.

Informaţiile acestui document sînt destul de amănunţite pentru vremea în care au fost făcute. Aşa de exemplu pentru fiecare sat este indicat numărul caselor, al populaţiei — bărbaţi şi femei, naţionalitatea lor, din ce sînt construite bisericile, hramul şi starea lor, numele slujitorilor, preoţi, diaconi şi ţircovnici, anul hirotonisirii sau numirii lor, soţile şi copiii acestora, elatea lor, ce învăţau, pregătirea lor profesională, starea lor socială etc. De asemenea documentul dă uneori informaţii asupra mutării satului, incendiile suferite de biserici etc.

Dar ceea ce măreşte valoarea acestui document constă în faptul că el prezintă în mod indirect situaţia ţărănimii din aceste judeţe amintite pe care o prezintă în culori extrem de grele din punct de vedere social. Greaua exploatare internă dar mai ales dese războaie şi jafuri din secolul al XVIII-lea, ca şi războiul început în 1806 şi care avea să se termine abia în 1813, depopulasă satele. Aşa se explică faptul că în catagrafie satele sînt extrem de puţin populate, unele neavînd nici măcar 10 case.

Tot aşa se prezintă şi situaţia bisericilor şi a clerului. În marea lor majoritate bisericile erau de lemn, mici, acoperite cu şiţă sau coceni, cu geamuri din piele de oaie, cu pămînt pe jos şi uneori chiar bordeie ca şi locuinţele ţăranilor, aşa cum le-au descris unii dintre martorii acelor vremuri. Chiar şi bisericile de zid erau tot atît de mici, nefiînd vreme să se ridice biserici mari şi impunătoare. La rîndul lor clericii erau neînvăţaţi şi simpli, avînd doar o slabă pregătire practică redusă la învăţarea cititului, scrisului şi a slujirii bisericesti, întrucît nu era vorba în astfel de împrejurări de existenţa unor şcoli de pregătire superioară, aşa cum existau în Apus. Insuşi numărul extrem de mare al clericilor pe care îi arată catagrafia în raport cu populaţia satelor, era o expresie a vremurilor grele şi de exploatare a maselor, pentru care mulţi ţărani şi uneori chiar boieri, căutau scăparea de unele biruri şi corvezi din rîndul clerului.

Pentru aceasta cercetăm acest important document, referindu-ne în special la județul Teleorman și anume asupra satelor nepublicate încă și care în catagrafia amintită poartă titlul: *Catagrafie de Județul Teleorman, cum în foi arată.*

Catagrafia începe de la fila 81 și continuă pînă la fila 198 cuprinzînd 117 pagini. Cercetarea lui amănunțită ne-a dus la următoarele precizări de ordin general.

Hotarele județului. — Județul Teleorman avea forma unui dreptunghi cu baza mare pe Dunăre și cu cea mică la nord, ceva mai jos de Pitești. La sud, ca sate extreme ale acestui hotar se aflau satele: Suhai la vest și Pietroșani la est. Spre vest se mărginea cu «Raiaua» de la Turnu și cu județul Olt, care în vremea aceea ocupa o bună parte din actualul județ Teleorman. În est se mărginea cu fostul județ Vlașca, iar la nord cu județul Argeș. Hotarul spre Vlașca începea de la Pietroșani și urca spre Nord tînd marginea actualelor sate: Bujorul, Conțești, Pielea, Orbeasca, Mavrodin, Călinești, Virtoape, Ciolănești și Tătărăști, de unde intra în actualul județ Argeș mergînd în sus pînă în apropierea orașului Pitești și înglobînd satele: Rica, Izvorul, Recea, Bujorești, Costești (azi oraș), Oarja, Bradul etc. De aici hotarul mergea spre apus pînă la satul Moșoaia, înglobat tot în Teleorman, coborînd apoi spre sud pînă la: Stolnici, Ciești etc., și înglobînd satele: Mareș, Bumbuieni, Lunca-Corbului, Popești, Stîrci etc. Hotarul se abătea din nou spre apus înglobînd satele: Vața, Vețișoara, Mogoșești, Chițani etc. și cobora din nou spre sud înglobînd actualele sate din județul Olt: Gura Boului, Siliștea, Bărăști, Vlaici, Gura-Izvorului etc. De aici hotarul se îndrepta spre sud-est și îngloba satele: Urluieni, Malu, Ceoțești, Birla, Bădești, Podșorul, Mozăceni, aflate azi în județul Argeș și Tufenii azi în județul Olt. De aici intra în actualul județ Teleorman, hotarul trecînd pe la vest din satele: Tecuci, Dobrotești, Măldăeni, Belitori, Dracea, Ologic, Seaca, Piatra, Lisa, Vișoara și se oprea pe Dunăre lîngă Suhaia.

Populația județului. — În tot județul existau în anul 1810, 165 de așezări (din care un singur oraș Roșiorii de Vede și 164 de sate), multe din ele fiind împărțite în două sau trei cătune, ca de exemplu: Tătărăștii de Sus, de Mijloc și de Jos. În aceste așezări adunînd populația, am găsit că locuiau aproximativ 35—36 de mii de oameni, din care 31.685 de locuitori, sînt arătați ca locuind în 150 de sate restul de 14 sate neavînd date asupra populației. Dintre aceștia, 15.894 erau bărbații, iar 15.791 erau femei, toți locuitorii județului fiind: «rumîni» cu excepția satului Didești, unde populația satului era menționată: «rumîni și sîrbi». Se constată așadar că populația era extrem de puțină datorită cauzelor deja amintite.

Județul Teleorman, așezat lîngă Dunăre și între raialele de la Turnu și Giurgiu, a avut mult de îndurat. De exemplu în «Plasa de Jos» a județului, în cele 37 de sate existente, trăiau doar 1.436 de familii, cu o populație de 8.612 suflete din care doar 4.033 erau bărbați, iar 4.579, erau femei. Tot aici se menționează că bisericile din satele: Zimnicele, Pietroșani, Cîcănău (azi Vinători) și Fîntinele, erau arse de turci⁹. Situația aceasta nu se repetă în nordul județului, mai la adăpost de jafuri și unde și numărul bărbaților întrece pe cel al femeilor. Tot ca urmare a situației grele a poporului, în Catagrafia se face uneori mențiunea că oamenii ajunși la etatea de 65 de ani, erau «ajunși la neputința bătrîneții». Cîteva sate «deși aveau biserici și clerul respectiv, sînt menționate că au doar între 5—10 case, ceea ce demonstrează că aceste sate fuseseră depopulate nu de mult timp, locuitorii fugînd fie peste Olt, fie spre munți. Dar chiar și satele mai mari, rar treceau de 50 de case¹⁰. În tot județul nu existau decît 12 sate, care, în anul 1810, aveau peste 100 de familii, cel mai mare fiind satul Belitori (azi Troianu) cu 233 de familii.

Îată și un tablou asupra repartizării pe familii a satelor spre a se putea înțelege situația precară a populației satelor românești din acea vreme, ca și marele salt de populație făcut de țara noastră după Unirea Principatelor: *sub 10 case* erau 6 sate: Bădești, 5 case; Buzestii de Jos, 4 case; Cătelestii de Sus, 7 case etc; *între 20—30 de case*, 18 sate; *între 31—40 de case*, 31 de sate; *între 41—60 de case*, 34 de sate; *între 61—70 de case*, 11 sate; *între 71—80 de case*, 8 sate; *între 81—100 de case*, 8 sate; *între 101—150 de case*, 10 sate; *peste 150 de case*, 2 sate; și 1 sat — Belitori — cu 233 de case. Printre satele mari erau: Merișanii, cu 163 de case și 648 suflete; Sfînțeștii, cu 156 de case și 552 de suflete; Dobroteștii, 124 de case și 456 de suflete; Putinei, cu 130 de case și 431 de suflete; Pîrlita, cu 148 de case și 490 de suflete; Ulmenii, 103 case și 370 suflete; Scrioastea, cu 101 case și 423

de suflute; Plosca, cu 96 de case și 388 de suflute; Suhaia și Peretu, cu câte 80 de case etc. În schimb sate mari erau foarte mari astăzi, ca de exemplu Smîrdioasa, Pietroșani și Bragadiru, abia aveau atunci 20, 30 și respectiv 70 de case. Trebuie apoi menționat că unele din satele de astăzi purtau la 1810 și pînă mult timp mai târziu numiri schimbate astăzi. De exemplu satul Nenciulești, se numea Vătășani; Călineștii, Șătrari; Pauleasca, Paulești; Vinătorii, Cicănu; Capul Luncii, Ciolăneștii din Vale; Țințării, Bujoru; Drăgușin, Drăcșanei. Alte sate ca de exemplu Bicienii, Deduleasca și Mitropolia au fost înglobate în alte sate dispărînd astăzi din nomenclatura județului.

Biserici și preoți. În tot județul existau 171 de biserici, din care 6 se aflau în orașul Roșiorii de Vede. Dintre acestea 129 de biserici erau din lemn tare sau slab. Numai 32 de biserici erau din cărămidă și se aflau în satele: Bragadiru, Smîrdioasa, Tătărăștii de Sus, Slăvești, Tințarei, Bujoreni, Didești, Siliștea, Balaci, Dobrotești, Plosca etc. și cele din orașul Roșiorii de Vede. Dintre acestea mai există astăzi bisericile din Tătărăștii de Sus, Smîrdioasa, Didești, Dobrotești, Balaci, Plosca etc. Ruine din fostele biserici de zid se întîlnesc în satele: Bragadiru, Slăvești, Tătărăștii de Jos etc. Cele mai obișnuite hramuri purtate de biserici erau ale sfinților: Nicolae, Dumitru, Ioan, Gheorghe etc, apoi Sfinții Împărați, Sfinții Apostoli, Sfînta Adormire, Cuvioasa Paraschiva etc., iar mai rar Sfinții Îngeri: Toți Sfinții, etc.

La aceste biserici slujeau 682 de clerici, din care 372 erau preoți și 310 erau diaconi¹¹. În Roșiorii de Vede slujeau de exemplu 27 de preoți și 12 diaconi. Un mare număr de clerici se aflau mai ales în partea de nord a județului, în special diaconii fiind aici mult mai numeroși decît în partea de sud a județului. De exemplu în satul Deagul de Sus, la 39 de case erau nu mai puțin de 9 diaconi. Anii de sfințire a clerului indicați în Catagrafie sînt cuprinși între anii 1750—1810. Se constată că un număr destul de mare dintre ei fuseseră sfințiți între anii 1806—1810.

Din punctul de vedere al capacității majoritatea clericilor erau: «buni la cetire», iar din punct de vedere social și moral erau: «neglobiți» și «nepătimași». Toți clericii nu aveau altă școală decît pregătirea practică pe lîngă o mînăstire, unde învățau tipicul bisericesc. Într-un cuvînt acești clerici sînt cunoscuți sub numele de: «grămălici» și erau numiți la biserici prin propunerea poporului și recomandarea ulterioară a protoiereului.

Trebuie de asemenea arătat că preoții continuau tradiția multiseculară a clerului românesc de transmitere a preoției din tată în fiu. De aceea în Catagrafie se vede că preoții în funcțiune își pregăteau copiii pentru a le urma la biserică, începînd de la etatea de 8 ani învățătura pe lîngă biserica respectivă întîi cu *Ceaslovul* și după 2—3 ani trecînd la *Psaltire*. Carte se învăța «rumînește» pe cărțile de slujbă ale bisericii. Hirotonirea se făcea la vîrsta canonică, adică de la 25 de ani în sus, dar există și cazuri cînd diaconii deveneau preoți chiar după 40 de ani. Cu toate acestea între anii 1806—1810, din cauza războiului ruso-turc, se întîlnesc și cazuri de hirotonire la o vîrstă necanonică. Așa de exemplu, popa Florea sin popa Dumitru din Zimnicele a fost hirotonit la etatea de 19 ani, adică în anul 1799 (fiind născut în anul 1780, deoarece în anul 1810 avea 30 de ani). Tot așa, popa Radu sin popa Marin fusese preotit în anul 1783, cînd avea cel mult 16 ani, deoarece în 1810 aveau 32 de ani. Mai există și alte cazuri.

În sfîrșit amintim că duhovnicia se dădea preotului după mulți ani de preoție. De exemplu preotul Petre sin diacon Ion din satul Ștorobăneasa, preotit în anul 1779, a primit duhovnicia abia în anul 1803. Din cauza aceasta duhovnicia era socotită ca un har deosebit și preoții duhovnici semnau cu îndreptățită mîndrie întotdeauna după numele lor și: «duhovnicul».

Considerații asupra onomasticii. — Manuscrisul constituie și o sursă bogată de documentare asupra numelor de botez purtate de români din partea de sud a țării în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. În general numele sînt aceleași ca și cele întîlnite astăzi în această parte a țării. Cele mai dese nume de persoane sînt: Ion, Constantin, Nicolae, Petre, Ilie, Dobre, Matei, Dumitru, Florea, Marin, Badea, Stan, Gheorghe, Ivan, Ioniță, Stancu, Radu, Grigore, Mihai, Dragne, Anghel etc. Mai rare sînt: Pencu, Danciu, Soare, Pirvu, Păcală, Bănică, Nuțu, Crăciun, Alexe, Drăgușin etc. Cele mai comune nume de femei întîlnite sînt: Paraschiva, Maria, Bălașa, Stana, Petra, Ilinca, Ana, Viorica, Ioana, Dobra, Dragna, Floarea

etc. Mai rare sînt : Pătrana, Meana, Crăciunea, Sora, Chira, Joița, Gherghina, Nicula, Vlada, Despa, Neacșa, Andreica, Catrina etc.

Textul. — Manuscrisul conține un text românesc scris cu caractere chirilice, cursiv și corect, încît, se citește ușor și fără prea mari dificultăți. El este opera a trei scriitori deosebiți, constatîndu-se greșeli de transcriere a anilor numai în textul plășii Cotmeana de Sus. Se mai întîlnesc totuși vechi influențe slave, folosindu-se : *i* în loc «și»; *jeal*, în loc de an; *sin* în loc de județ; *sin*, în loc de fiu etc. Multe dintre numele proprii au apoi terminația în *o*, de exemplu : «Popa Dumitrașco»; «diacon Marin sin popa Pătrașco»; sau : «Popa Dracea sin Popa Petco».

Pentru identificarea satelor menționate în Catagrafie și pentru a cunoaște vechimea lor am folosit : *Documentele Țării Românești*, editate de Academia Republicii Socialiste România; *Indice cronologic al Mitropoliei Țării Românești* (București, 1861), editată de Arhivele Statului. *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea* (București, 1956), de C. C. Giurescu; *Istoria Generală a Daciei* (București, 1859), a lui Fotino; *Arhiva fostei Protoierii Teleorman și anume catagrafiile din 1862 și 1865*.

În continuare vom prezenta textul Catagrafiei doar pentru satele care sînt înglobate astăzi în județul Teleorman, la fiecare dintre ele adăugînd pe cit ne-a fost în puțință date asupra vechimii satului, bisericii și slujitorilor.

CATAGRAFIE DE JUDEȚUL TELEORMAN CUM ÎN FOI ARĂTA PLASA DE JOS, SUD TELEORMAN

1. SATUL ZIMNICELE. Plasa de Jos, sud Teleorman.

În acest sat case se află 80, parte bărbătească 220, i femeiască, 285 peste toți 505. Rumîni. Biserica stricată de turci. La această biserică se află 4 preoți. *Preotul Petre sin Popa Matel* 70 ani. Bun la citire. Nepătimaș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn. Fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele Sidis, chir Grigore cu blagoslovenia preaosfințitului mitropolit Grigore la leat 1787, mai 2. Soția lui Tudora, 56 de ani. Fiul lui, Marin, 15 ani. *Preot Ilie sin Dobre*, 40 ani. Bun la citire. Nepătimaș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele chiar Serafim, cu blagoslovenia preaosfințitului Dositei cu leat 1796. Aprilie, 8 pentru această biserică. Soția lui Tinca, 35 de ani. Fiul lui, Păcală.

Preot Florea sin Popa Dumitru, 30 ani. Bun la citire. Nepătimaș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit de prea sfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenia preaosfințitului Dositei, cu leat 1799, August. 8. Soția lui Maria, 28 de ani, feciorul lui Ganc, 16 ani. Învățat ceaslov.

Ipac, Petre, 8 ani. Fata ei, Paraschiva, 7 ani. *Preot Bălan* sin popa Dobrin, 30 ani. De mijloc la citire. Nepătimaș. Neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfințitul părinte Sevasis, chiar Dionisie, cu blagoslovenia preaosfințitului Dositei, cu leat 1822, Aprilie 2.

Completare. — Satul Zimnicele, este menționat prima dată la 21 noiembrie 1504, ca sat dăruit minăstirii Glavacioc. Este menționat și în harta stolnicului Cantacuzino la 1699. La 1835, după harta rusească din acel an avea 35 de familii. Biserica actuală este renovată radical în anul 1886. La 1865, slujea aici preotul Badea Druma.

Satul Pietroșani. În acest sat se află case, 30. Parte bărbătească, 95 și femeiască 105. Peste tot, 200. Rumîni. Biserica de lemn, arsă de turci. La această biserică se află 2 preoți. *Preotul Ioniță sin popa Badea*, 60 de ani. Bun la citire. Nepătimaș. Neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele mitropolit Grigore pentru biserică aceasta, cu leat 1783. Noe. 8. *Preot Mirea sin popa Stoica*, 30 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de preasfinția sa, părintele Vrața, chiar Sofronie cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei cu leat 1802. Noem. 25. Soția lui, Ioana, 27 de ani. Fiul lui, Toader 9 ani. *Ipac, Nedelea*, 7 ani. Fata ei, Maria, 4 ani; *ipac, Ana*, 2 ani. Tudor dascălu sin Ioniță, 23 ani. Bun la citire.

Satul este menționat la 1568 și la 1596 ca ocină dată lui Negomir din Păvliceni. La 1835 avea 221 familii și ținea de județul Vlașca. Biserica actuală ridicată în anul

1949. În 1830, la 7 iulie era preoțit pentru sat Dragomir sin popa Dumitru, iar la 17 iulie 1843, pr. Marin sin Ioan și pr. Neacșu sin popa Tudor, la 27 dec. 1843.

Există și o biserică ruinată construită în 1819.

3. *Satul Țințăreni* (Nu are date asupra populației). Biserica de zid cu hramul Sfânta Paraschiva. Vestimintele 1 cărțile deplin. La această biserică 2 preoți slabi. *Preotul Petre sin popa Negoi*, 55 ani. Bun la citire. Nepătimăș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit de prea sfinția părinte chiar Teofilact cu blagoslovenia proin mitropolit Kimala (?) cu leat 1798 Aug. 26. pentru această biserică. Soția lui, Ana, 46 ani. Fiul lui, Niculae, 43 ani. Ipac, Ion, 1 an. Fata ei, Preda, 5 ani. Ipac, Vlortca, 4 ani. *Preot Dobrin sin Dobrin*, 45 ani. De mijloc la citire. Nepătimăș. Neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea o sfinția sa, părintele Pogoniamis, chir Atanasie cu blagoslovenia părintelui mitropolit Filaret, cu leat, 1795, pentru această biserică. Fiul lui, Ion.

Satul se numește astăzi Bujoru și la 1835 avea 78 de famllii.
Biserica actuală există din anul 1839.

4. *Satul Bragadiru*. În acest sat se află case 75. Parte bărbătească 128, 1 femeiască 136. Peste toți, 264. Rumini. Biserica de zid cu hramul Sfânta Adormire. Vestimintele 1 cărțile deplin. La această biserică în slujbă 3 preoți și un diacon. *Preot Sandu proestos sin popa Stan*, 60 ani. Bun la citire. Nepătimăș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele Sidis, chir Gregorian cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore cu leat 1783 Dec. 13, pentru această biserică. Soția lui, Nastasia, 52 ani. Fiica ei, Ana, 18. *Preot Gheorghe sin diacon Ene*, 60 ani, De mijloc la citire. Nepătimăș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de diacon. S-au hirotonisit de prea osfinția sa, părintele Pogoniamis, chir Atanasie, cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore, cu leat 1786, pentru această biserică. Soția lui. Păuna. Fata ei, Maria, 17 ani. *Preot Tudor sin Paraschiva*, 35 ani. Bun la citire. Nepătimăș. Neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean.

S-au hirotonisit preot de pre osfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenia proin mitropolit, Dositei, cu leat 1800, Noem. 14, pentru această biserică. Soția lui, Tudora. 28 ani. Fiul lui, Sandu. 10. Ipac. Iacob, 6 ani. Fiica ei, Ivana. Ipac. Nastasia, 3 ani. *Diacon Marin sin popa Sandu*. 28 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa, părintele Sevastis, chir Dionisie cu blagoslovenia proin mitropolit, Dositei, cu leat 1802, Noem. 3, pentru biserica aceasta.

Satul Bragadiru, în secolul XVIII purta numele de Gorganu, Cătuneasca și Scăești. Biserica din 1810 a funcționat pînă în anul 1898 cînd, se va ridica actuala biserică. Ruinele bisericii din 1810 se văd și astăzi în sat. La 1835, sub numele de Brigadir, satul avea 160 de case și stație de poștă. În anul 1898 satul avea 678 de familii.

5. *Satul Păulești*, în acest sat se află case, 80. Parte bărbătească 112, 1 femeiască 100. Peste toți, 234. Rumini. Biserica de lemn. Hram Sfintul Mucenic Gheorghe. Vestimintele și cărțile îndestulate. La această biserică se află un preot și un tircovnic. *Preot Ionță sin popa Păun*, 30 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. de Neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea o sfinția sa părintele Sevastis, chir Dionisie cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1802, Mai 7, pentru această biserică. Soția lui, Ioana. 28 ani, Fiul lui, Ion, 3 ani. Fiica ei, Meana, 6 ani. *Nicolae Citețu sin popa Păun*. 23 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă. Cu soție. Soția lui, Ivană, 20 ani. Fiul lui, Gheorghe 2. ani.

Satul a purtat în trecut numele de Odaia, — Pancului, iar în harta din 1835 este amintit cu numele de satul Odaia-Hanu Alceru.

Astăzi poartă numele de Păuleasca. Biserica actuală ridicată în anul 1949. În anul 1865, slujea la biserică preotul Ioan Duhovnicu sin Marin. Sub numele de Păhulești, este menționat încă din anul 1637 (*Indice Cronologic*, vol. I, doc. 710, p. 63).

6. *Satul Smirdioasa*. În acest sat. case se află 20. Parte bărbătească 59 și femească 68. Peste tot. 127. Rumîni. Biserica de zid. Hram Sfinții Ingeri. Vestmintele și cărțile deplin. La această biserică se află un preot. *Preot Tudor sin preot Dobre*, 65 ani. Văduv. Nevolic de bărinețe. Fără nici o patimă și neglobit. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Iliopoles, chir Serafim cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore, cu leat 1785, Aug. 25, pentru această biserică. Fiul lui, Ioan, 22 ani. De mijloc la citire. Fără nici o patimă. Holtei. Ipac, Tănase. 15 ani, învață ceaslov. Ipac, Stancu, 13 ani, la ceaslov. Marin, 10 ani. Fata lui, Safta, 1 an.

Sat vechi, amintit la 1741. La 1835, avea 61 de familii. Biserica din 1810 a funcționat pînă în anul 1824. În acest an, Cernea Popovici, ridică actuala biserică de zid, azi monument istoric. Tot el a mai ridicat bisericile din Contești, Cervenia, Pauleasca și Găurici (Cea din Contești, sfințită în anul 1801 6 Decembrie). În anul 1845 era preot aici preotul Ion Ralea sin Florea preoțit la 22 septembrie.

La 1865 este menționat preotul Teodor duhovnicul și preotul Ioan Manea.

7. *Satul Betu*. În acest sat case se află 18 și parte bărbătească 42 și femească 56. Peste toți 98. Rumîni. Biserica de lemn. Hramul Adormirea Precistei cu vestmintele și cărțile îndestulate.

La această biserică se află un preot. *Preot Dumitru sin popa Danclu*, 35 ani. La citire de mijloc. Fără nici o patimă neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1800, Febr. 3, pentru biserica aceasta. Soția lui, Maria, 28 ani. Fiul lui, Grigore, 4 ani. Ipac. Radu 1 an.

Satul Beiu s-a mai numit și Cîrțocleasca existînd 2 sate, Beiu și Cîrțocleasca, amintite în secolul XVIII și ambele moșii, datorite minăstirii Aninoasa din județul Muscel în anul 1677. În anul 1825 în iunie, era preoțit pentru acest sat, pr. Nedelea sin diaconul Radu, iar în 1827, 8 sept. Teodor sin popa Duminecă.

În acest an, satul avea 62 clăcași.

La începutul secolului XIX, se contopesc în actualul sat Beiu. Biserica din 1810 a funcționat pînă în anul 1876, biserica actuală fiind ridicată între anii 1876—1877. La 1865 slujeau aici preoții: Vlad duhovnicul sin popa Dumitru, și Ion Gligore.

8. *Satul Storbaneasa*. În acest sat se află 20 case și parte bărbătească, 82 și parte femească, 75. Peste toți, 157. Rumîni.

Biserica de lemn hramul Adormirea Precistei. Vestmintele și cărțile îndestulate. La această biserică se află un preot, un diacon și un țircovnic. *Petre sin Diacon Ion*, 50 ani. La citire de mijloc. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de diacon. S-au hirotonisit preot de preosfinția sa, părintele Sidis, chir Grigore cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore cu leat 1779, oct. 9. Are și carte de duhovnicie de la preosfinția sa, părintele Dositei cu leat 1803, Dec. 6, pentru această biserică. *Diacon Mihai sin popa Petre*, 25 ani. La citire bun. Nepătimași și neglobit. Cu soția. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit diacon de preosfinția sa, părintele Sevastia, chir Dionisie cu blagoslovenia proin mitropolit Ignatie, cu leat 1800 (?) Aug. 14, pentru această biserică. Dagne citețul, sin popa Petre, 28 ani. Bun la citire și cîntare, bun. Fără nici o patimă și neglobit. Soția lui, Kira.

Sat vechi existent în secolul XVII. La 1835, satul avea 130 de familii. Biserica din 1810, a funcționat pînă în 1832 cînd se ridică de slujerul Nicolae, o biserică nouă. A funcționat și aceasta pînă în anul 1889. În acest an se ridică actuala biserică pictată însă abia în anul 1904. La 1865 biserica avea următorii preoți: Ion duhovnicul sin popa Ion; Radu duhovnicul sin Neda Gurban și Anghel Preda. La 1723, e menționat alături de moșia: Foiasca. În anul 1830, 7 iulie, era preoțit pentru acest sat, Dragomir sin popa Dumitru, iar în anul 1831, mai 27, Constantin sin Constantin. (*Indice Cronologic*, vol. I, doc. 45121 Buc/1961).

9. *Satul Putnei*. În acest sat case se află 130 și parte bărbătească, 200 și femească 231. Peste toți 431. Rumîni. Biserica de lemn. Hramul Sfințului Ierarh Nicolae. Cu vestmintele și cărțile îndestulate. *Preot Dragomir sin diacon Ion*, de ani 70. Prost la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de diacon. S-au hirotonisit preot

de preosfinția sa, părintele Pogoniamis, chir Antim cu blagoslovenia prea osfințitului mitropolit Grigore cu leat 1775, Aprilie 25, la această biserică. Fiul lui, Dumitru, 19 ani, învață ceaslov. Fiica lui, Ivana, 16 ani. Ipac, Maria, 12. *Protopopol Bănică sin popa Gheorghe* de ani 38. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soția. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Sevastis, chir Dionisie cu blagoslovenia preaosfințitului Dositei, cu leat 1802, Ghenarie 2, la această biserică. Soția lui, Leana, 25 ani. Fiul lui, Ion, învață ceaslov. Fiica ei, Paraschiva, de ani 2. *Preot Radu Protestosu sin popa Nușu*, 38 ani. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit de prea osfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie cu blagoslovenia preosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1800 Oct. 3, La biserica aceasta. Soția lui, Ilnea, 30 ani. Fiul lui, Stan, 13 ani, învață ceaslov. Ipac, Gheorghe, 10 ani, la ceaslov.

Ipac, Radu, 2 ani. Fiica ei, Marica, 5 ani. *Diacon Nedelcu sin popa Nușu*, 30 ani. La citire de mijloc. Fără nici o patimă și neglobit. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit diacon de preaosfinția sa, părintele Sevastis, chir Dionisie, cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, la leat 1808, Noem. 27.

Satul Puținței, numit și Minzânești în trecut, azi numit Valea-Părului este sat vechi menționat încă din 1596. Amintit apoi ca moșie la 1677 și închinată minăstirii Aninoasa din județul Muscel, avînd 62 de clăcași. Biserica din 1810, existentă înainte de 1775 și a ars în anul 1826. În anul 1836, preotul Dumitru Dincă ridică o biserică nouă de zid, cu boltile și tavanul de scindură avînd turlele de lemn și acoperișul acoperite cu șură. Pe jos era cu pămînt. În anul 1888 a fost reparată radical, iar în anul 1904, reparată din nou.

La 1865 nu avea preot. Este arătat în calagrafie ca decedat, preotul Dumitru Dragne. Preoții Stan Cerbu și Marin Beldie, au urmat preotului Dincă (1789—1858) și au slujit și cu el. Între 1862—1869 este preot, Gheorghe Petre. În anul 1830, 1 iunie era preoțit pentru acest sat, preotul Manea sin popa Radu.

10. *Satul Brînceni*. În acest sat case se află 30. Întrinele parte bărbătească 96 și femeiască 116. Peste toți 210. Rumîni. Biserica de lemn. Hramul, Adormirea. Cu vestimintele și cărțile îndestulate. *Preot Crăciun sin popa Manole*, de ani 30. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1802, Noem. 5, pentru această biserică. Soția lui, Sanda, 26 ani. Fiul lui, Radu, 10 ani, Ipac, Gheorghe, 7 ani. Fiica ei, Maria, 4 ani, fiica ei, Vlcorca, 2 ani. *Preot Simeon, sin popa Anghes*, 33 ani. Prost la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție, de neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Evantis, chir Dionisie cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1804, Martie 6, pentru această biserică. Soția lui, Lazăra, 30 ani. Fiul lui, Stan, 1 an. Fiica ei, Profira, 6 ani. Ipac, Zamfira, 3 ani. Ipac. Ioana, 1 an.

Satul Brînceni este amintit încă din secolul XVI, existînd în jurul lui alte două sate, Fundățenii și Bujoreni. La 1835 satul avea 74 de familii. Biserica din 1810, a funcționat pînă în anul 1850, cînd se construiește actuala biserică, pictată de Gheorghe Tattarescu. Această pictură a fost refăcută în anul 1868. La 1865, slujeau la această biserică preotul Banu duhovnicul sin Stănescu, † 1908; Preoții bisericii: Simeon, 1804—1814; Crăciun Moldoveanu, 1814—1825; Marin Păjuroiu, 1825—1847; Coman Marin, 1847—1864. Între anii 1838—1848, a funcționat pe lângă biserică și școală. În anul 1846 22 mai, era preoțit pentru acest sat, Coman sin popa Marin.

12. *Satul Bicfeni*. În acest sat se află case 20, și parte bărbătească 65 și femeiască 72. Peste toți, 137, Rumîni. Biserica de lemn. Hramul Adormirea. Cu vestimintele și cărțile îndestulate. La această biserică se află un preot, un diacon și un citeț. *Preot Dumitru sin Popa Pîrvu*, 45 ani. La citire de mijloc. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele... chir Danil cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1790, Mai 8, pentru această biserică. Soția lui, Stana, 38 ani. Fiul lui, Constantin, 14 ani, învață la ceaslov. Fiica ei, Stana, 11 ani. Ipac, Zamfira, 7 ani. *Diacon sin popa Pîrvu*, 30 ani. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa,

părintele Vrața, chir Sofronie cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1803, Iulie 5, pentru biserica aceasta. Feciorul lui, Stancu, 12 ani. Fiica lui, Stana 7 ani. Ipac, Maria, 4 ani. Dinu dascălu, sin popa Pirvu, 20 ani. La citire și la cintare bun. Fără nlic o patimă și neglobit. Holtei.

Satul Biclieni a fost înglobat în perimetrul orașului nou înființat, Alexandria, în anul 1834. Biserica din 1810 a slujit întregului oraș, pină în anul 1836 cind se va ridica o altă biserică tot de lemn, mai în centrul orașului. Biserica din Biclieni a funcționat pină în anul 1856, după care ridicindu-se actuala biserică din orașul Alexandria, Sfinta Adormire, este lăsată în părăsire și se distruge. O troiță ridicată în anul 1922 arată locul unde a existat această biserică.

13. *Satul Sovărăști.* În acest sat case se află 52 și parte bărbătească sînt 79 și parte femelescă, 89. Peste toți, 168. Rumini. Biserica de lemn. Hram Adormirea Precistei. Cu vestmintele și cărțile deplin. La această biserică se află doi preoți. *Preot Danctu sin popa Sandu*, 55 ani. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Poli... chir Matei cu blagoslovenie proin mitropolit Dositei cu leat 1788. Noem. 4, pentru biserica aceasta. Are și carte de duhovnicie tot de la preasfințitul mitropolit Dositei cu leat 1806, Noem. 9. Soția lui, Vlada, 48 ani, Fiul Sandu, 10 ani Ipac, Mihai, 7 ani, ipac, Stoica, 6 ani. *Preot Radu sin Iordache*, 40 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Stavropoleos, chir Teofilact, cu blagoslovenie proin mitropolit Dositei, cu leat, 1971, Aprilie, 11, pentru biserica aceasta. Soția lui, Marița, 38 ani. Fiul lui, Andrei, 16 ani. Fiica ei, Petra, 10 ani.

Satul Sovărăști se numește astăzi Adămești și este amintit încă din anul 1620. Figurează și în harta stolnicului Cantacuzino la 1699 pină la începutul secolului al XIX-lea satul a fost așezat pe valea pîriului Nenov, unde am găsit urmele unui cimitir cu monede poloneze din secolul XVI. Biserica din 1810 a funcționat pină în anul 1830, cind se ridică o biserică nouă de gard și lemn, înlocuită în 1968—1969 cu actuala biserică. La 1865 slujea la această biserică preoții Apostol duhovnicul și Iancu Nedelea.

14. *Satul Nanov.* (Nu are date asupra populației). Biserica de lemn. Hramul Sfîntul Nicolae. Vestmintele și cărțile depline. La această biserică se află un preot. *Preot Stancu*, 40 ani. De mijloc la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele chir Danil cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei cu leat 1797, Mai 10, pentru această biserică. Soția lui, Ilinca, 34 ani. Fata ei, Constanța, 5 ani. *Chiriță citeful sin Dragne*, 25 ani. La citire bun. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. Soția lui, Maria, 19 ani.

Satul Nanov este amintit în anul 1542 (din Studii C.I.M. vol. II. 1907 p. 186). Biserica din 1810 a funcționat pină în anul 1868—1869. La 1865 nu mai avea preot. În anul 1864 se va ridica o biserică nouă de zid aproape de riul Vedea în partea satului numită Nanovul de Sus. S-a slujit în ea pină prin anul 1895—1896 cind este părăsită deoarece satul din cauza revărsărilor apelor riului Vedea, se mută mai spre apus. În anul 1892—1893 în Nanovul de Jos, se va ridica actuala biserică, reparată radical în anii 1932—1933. În est a mai existat o biserică de lemn, a fostului sat Icoana, vecin cu Nanovul și cu vatra veche a satului tot pe valea pîriului Nanov. Această biserică a funcționat pină în anul 1838. Azi pe locul ei se cunoaște doar locul altarului. La 1865 existau preoți doar la biserica din Nanovul de Jos, anume Ioan Dobre și Ștefan duhovnicu. În anul 1831, 18 mai era preotit pentru acest sat preotul Dragne sin Ioan.

15. *Satul Vătășani.* În acest sat case se află 20. și parte bărbătească 39 și femelescă 58. Peste toți, 85. Rumini. Biserica de lemn. Hramul Cuvioasa Paraschiva. Vestmintele și cărțile deplin. La această biserică se află un preot și doi iercovnici. *Preot Petre sin popa Petre*, 50 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele... chir Grigore cu bla-

goslovenia proin mitropolit Grigore, cu leat 1778, Noem. 9, pentru biserica aceasta. Soția lui, Dumitra, 46 ani. Fiul lui, Radu, 12 ani. Ipac, Vasile. 10 ani, Ipac, Ion, 8 ani. *Dumitru Dascălu sin Codiu*, 18 ani. Bun la citire. Holtei.

Satul se numește astăzi Nenciulești. Este menționat cu acest nume în anul 1527, 2 Iulie (*Documente T.E.* vol. II, p. 33). Este trecut și în harta stolnicului Cantacuzino din 1699. Biserica de lemn a funcționat până în anul 1905. Între anii 1905—1907 se ridică actuala biserică. La 1865 slujeau la această biserică următorii preoți: Dumitru Ion, Păun Crăciun și Simion Nicolae. În anul 1830, 11 aprilie, era preoțit aici Marin sin popa Radu, iar în 1843, 29 iunie, Păun sin popa Crăciun, iar la 28 dec. Dumitru sin popa Ioan.

16. *Satul Mavrodin*. În acest sat case se află 50. și întrînsele parte bărbătească 168 și femeiască 243. Peste toți, 411. Rumini. Biserica de lemn. Hram Cuvioasa Paraschiua. Cu vestmintele și cărțile deplin. La această biserică se află 6 preoți. *Preot Preda sin Mihai*, 60 ani. Bun la citire. Fără nicio patimă și neglobit. Cu soție, de neam rumin, fecior de diacon. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Mirelor, chir Filaret, cu blagoslovenia, proin mitropolit Grigore cu leat 1776, Mai 8, pentru această biserică. Are carte de duhovnicie de la prea osfinția sa, părintele mitropolit Dositei, cu leat 1806, Noem. 6. Soția lui, Rada, 55 ani. Fiul lui, Coman, 25. Învață la ceaslov. Ipac, Zaharia, 18 ani. Ipac, Ioan. 16. Ipac, Erimlia, 8 ani. Fica ei, Voica, 19 ani. Ipac, Maria, 10 ani. *Preot Radu sin diaconu Mircea*, 40 ani. Bun la citire. Fără nicio patimă și neglobit. Cu soție, De neam rumin, fecior de diacon, S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Iliopoleos, chir Nicodim cu blagoslovenia proin mitropolit. Dositei la leat 1797, Mai 12, pentru biserica aceasta. Soția lui, Leana, 38 ani. Fiul lui, Toader, 14 ani, învață la ceaslov. Fata ei, Ioana, 10 ani. Ipac, Maria, 7 ani. *Preot Mircea sin Radu*, 60 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Văduv. De neam rumin, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Zehnon, cu leat 1799, Febr. 17, pentru biserica aceasta. *Preot Matei sin diacon Ion*, 30 ani. La citire de mijloc. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumin, fecior de diacon. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenie prea osfințitului Dositei, cu leat 1802, Sept. 5. Soția lui, Stanca, 23 ani. Fiul lui, Radu, 5 ani. Ipac, Sandu, 3 ani. *Preot Crăciun sin popa Matei*, 40 ani. <...>. Cu soție. De neam rumin, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Stapropoleos, chir Teofilact, cu blagoslovenia, prea osfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1795, Aprilie 10, pentru biserica aceasta. Soția sa, Lina, 35 ani, Fiul lui, Constantin, 10 ani, Ipac, Matel, 8 ani. Ipac, Tănase, 6 ani. *Preot Matei, sin popa Radu*, 40 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumin. Fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Logomiamis, chir Antim, cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1793, Mai 8, pentru biserica aceasta. Soția lui, Stanca, 36 ani. Fiul lui, Dumitru, 10 ani. Fica ei, Maria, 6 ani.

Satul Mavrodin, se mai numea în trecut: «Repezi» și a avut biserică de zid zidită în secolul XVIII, azi în ruine. Biserica de lemn amintită aici a funcționat până în anul 1835. În acest an, Miloș Obrenovici ridică actuala biserică, refăcută între anii 1928—1930. La 1835 satul avea 287 familii, iar în anul 1865 avea ca slujitori pe preoții Constantin, Teodor duhovnicul sin popa Radu și preotul Dumitru sin popa Teodor. La 1851, erau în sat trei biserici, la 250 de familii, în satele Mavrodin, Repezi și Lăceni de Mavrodin. Azi există doar biserica din Mavrodin. În anul 1826, mai 30, era preoțit pr. Stan sin popa Matei, iar în 1829, 1 Sept. Radu sin protopop Ștefan, iar în anul 1830, mai 5, Teodor sin popa Radu. La Mavrodin-Lăceni, era preoțit Stan sin popa Teodor.

17. *Satul Sattraru*. În acest sat case se află 30 și suflete parte bărbătească 95 și femeiască 85. Peste toți, 180. Rumini. Biserica de lemn. Hram Sfintul Ierarh Nicolae. Cu vestmintele și cărțile deplin și fără de preot.

Astăzi satul se numește Călinești și biserica din 1810 a funcționat până în anul 1833. În acest an s-a ridicat actuala biserică de zid renovată în anul 1912. La 1835 satul avea 86 de familii, iar la 1851, 115 familii. Se pare că satul se numea tot Călinești înainte deoarece la 1545 un sat Călinești era închinat minăstirii Glavacioc.

Documente Ț. R. vol. II, p. 323). La 1865 slujeau preoții Nculae Moçoș și Stan Hris-tea. În anul 1825, mai 14, era preoțit pentru acest sat, pr. Badea sin Dumitru.

18. *Satul Vârtoapele*. În acest sat se află 25 case și suflete parte bărbătească 58 și femească, 96. Peste toți, 154. Rumîni. Biserica de lemn. Hramul Adormirea. Cu vestmintele și cărțile deplin. I. a această biserică se află un preot. *Preotul Radu sin popa Mareș*, 65 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Văduv. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Iliopoleos chir Serafim cu blagoslovenia proin mitropolit Gligore, cu leat 1778, Mai 9, pentru biserica aceasta. Are carte de duhovnicie de la preosfințitul Cosma, cu leat 1787. Fiul lui, Stan, 25 ani. Invață la ceaslov. Holtei. Ipac, Ioan, 12 ani. Fiica lui, Voica, 18 ani.

Satul Vârtoape este amintit documentar la 1556—1557, 26 Oct. El a aparținut minăstirii Glavacioc. Biserica din 1810 a funcționat pînă în anul 1848. În acest an se ridică altă biserică în funcție pînă în anul 1909. În acest an se construiește actuala biserică renovată în anul 1933. La 1865 avea 4 preoți. *Preotul Dumitru*, pr. Stan Ion; pr. Iordan Mîcu și pr. Crăciun Teodor. În anul 1825, iunie 27 era preoțit pentru acest sat, pr. Teodor sin popa Barbu, iar în 1842, 29 iulie, se preoțea Iordache sin Mincu.

19. *Satul Gârdești*. În acest sat case se află 50 și suflete parte bărbătească 99 și femească 124. Peste toți, 223. Rumîni. Biserica de lemn. Hram Sfinț Ierarh Nicolae. Cu vestmintele și cărțile deplin.

La această biserică se află 2 preoți. *Preot Voicu sin Ene*, 50 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție, De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, Zihnon, chir Daniil cu blagoslovenia, proin mitropolit Gligore, cu leat 1785, Febr. 9, pentru biserica aceasta. Soția lui, Preda, 45 ani. Fiul lui, Barbu, 18 ani. Invață psaltirea. Ipac, Tănase, 8 ani. Fiica ei, Dobra, 10 ani. Ipac, Maria, 5 ani. *Preot Stan sin Dumitru*, 60 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Mirion, chir Matei cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore, leat 1788, August 3, pentru biserica aceasta. Soția lui, Stana, 58 ani. Fiul lui, Hristea, 18 ani, invață psaltirea. Fiica ei Dumitrana, 16 ani.

Satul este amintit încă din 1656. La 1862 avea trei preoți. Manea duhovnicul, preoțit în 1826, mai 7; Plat sin preot Manea, preoțit în 1853, februarie 14 și Stan Dumitru, preoțit în 1856, august 18. Biserica actuală zidită între anii 1915—1924. În anul 1826, 7 martie era preoțit aici, pr. Manea sin Mihai, iar în 1842, 30 nov. Dumitru sin popa Nicolae.

20. *Satul Capul-Luncii*. În acest sat, case se află 21, și suflete parte bărbătească 105 și femească 158. Peste toți, 263. Rumîni. Biserica de lemn. Hram Sfințitul mucenic Dimitrie. Cu vestmintele și cărțile deplin. *Preot Ioan sin popa Pirvu*, 57 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Iliopoleos chir Serafim cu blagoslovenia proin mitropolit Grigorie, cu leat 1779, Dec. 20, pentru această biserică. Are și carte de duhovnicie de la preosfințitul mitropolit Dositei, cu leat 1801. Sept. 1. Soția lui, Maria, 48 ani. Fiul lui, Ioan invață carte. Fiica ei, Ioana, 18 ani. Ipac, fiul lui, Stan, 12 ani. Ipac, Sârban, 8 ani. *Diacon Radu sin Bratu* 35 ani. Bun la citire. Fără patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn. Fecior de mirean. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa, părintele Titopoleos, chir Teoflact, cu blagoslovenia, preosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1801, Noem. 15, pentru biserica aceasta. *Ioan dascălu, sin popa Dumitru*. Bun la citire. Fără patimă și neglobit. Holtei.

Satul Capul-Luncii, a existat ca sat sub numele acesta pînă în anul 1870, cînd este înglobat în actualul sat, Ciolăneștii din Vale.

În documente este amintit încă din 1618 (*Indice Cronologic*, p. 38, doc. 407, vol. I). În anul 1814, iunie 1, era diaconit pentru acest sat, diaconul Ioan, «ot satul Capul Luncii».

Biserica din 1810 a funcționat pînă în anul 1872, cînd se va ridica o nouă biserică. La 1862 în satul Capul-Luncii existau 5 preoți. Stancu duhovnicul, preoțit în 1831, iunie 26; Lazăr sin preot Radu, preoțit în 1833, august 11; Tănase sin preot

Stancu, preoțit în 1858, august 26; Ioan sin Lazăr preoțit în 1855, ianuarie 29 și preot Gheorghe preoțit în 1860, decembrie 13. În anul 1865 mai slujeau doar preoții: Manea Radu, Ion Stancu și Lazăr Radu. În anul 1831, 26 iunie era preoțit preotul Stancu sin popa Radu, și în 1832, 11 aprilie, Lazăr sin popa Radu, pentru acest sat.

21. *Satul Ciolănești*. Biserica de lemn. Hram Toți Sfinții. Cu vestmintele și cărți deplîn. La această biserică se află 2 preoți, 3 diaconi și 2 țircovnici. *Preot Coman, sin Coman*, 40 ani. Bun la citire. Fără patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Sevastis, chir Calinic, cu blagoslovenia preaosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1807, Oct. 7. Soția lui, Sanda, 38 ani. Fiul lui, Călin, 18 ani, învață psaltirea. *Ipac, Tudor*, 15 ani, învață psaltirea. *Ipac, Nicolae*, 10 ani. *Ipac, Radu*, 7 ani.

Preot Stancu sin Oprea, 35 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Tebaldos, chir Meletie, cu blagoslovenia preaosfințitului mitropolit Dositei cu leat 1795, Oct. 9, pentru biserica aceasta. Soția lui, Neaga, 30 ani. *Diacon Radu sin popa Călin*, 35 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn. Fecior de preot. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa, părintele Zihnon, chir Daniil cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1804, Ghenarie 8, pentru biserica aceasta. Soția lui, Anca, 28 ani. Fiul lui, Dumitru, 12 ani, învață psaltirea. *Ipac, Radu*, 5 ani. *Ipac, Savu*, 2 ani. Fiica ei, Voica, 12 ani. *Ipac, Neacșa*, 6 ani. *Diacon Savu*, sin popa Radu, 35 ani. Cu citire bună. Fără patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit diacon, de preosfinția sa, părintele Ilupomios, chir Nicodim cu blagoslovenia, preaosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1805, Mai 10, pentru biserica aceasta. Soția lui, Safta, 30 ani. Fiica lui, Dobra, 7 ani. *Ipac, Stana*, 2 ani. *Diacon Tănase sin Tănase*, 30 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa, părintele Titopoleos, chir Teoflact cu blagoslovenia preosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1802, August 25, pentru biserica aceasta. Ivan dascălu sin popa Călin, 20 ani. Cu citire bună. Holtei. Petre paracliseru sin popa Călin. Cu citire bună. Holtei.

Este vorba aici de satul Ciolăneștii din Deal, sat mai vechi decît Ciolăneștii din Vale, fiind existent încă din secolul XVI. La 1741 este amintit de Dionisie Fotino. La 1810, împreună cu Ciolăneștii din Vale avea 110 case cu 536 suflete. La 1835, ambele sate aveau 125 familii iar la 1862 tot împreună, aveau 325 familii. Biserica de lemn, din Ciolăneștii din Vale ar fi construită în anul 1712 după Ion N. Staicu (*Așezările județului Teleorman*, Turnu Măgurele, 1939, p. 67) și a funcționat pînă în anul 1869. În anul 1856 se va ridica o biserică nouă de cărămidă, iar între anii 1905—1907, se va ridica o a doua biserică. Azi există amîndouă bisericile. La 1862, erau în sat 5 preoți: Tudose sin popa Stan, preoțit în 1841, Noem. 6; preot Radu sin popa Coman, preoțit în 1835, noem. 4 (este amintit în catagrafia din 1810 a satului, avînd în acel an 7 ani); preot Nicolae Preda preoțit în 1846, ian. 2; Hristea sin popa Radu, preoțit în 1860, febr. 3 și Ioan sin popa Stan, preoțit în 1859, febr. 23. În partea de nord a satului se află astăzi și urmele unei vechi biserici, cunoscute sub numele de: «Baldovinești», ridicată în secolul XVI. În 1865 și aici slujeau doar trei preoți: Stan Duhavnicul, Radu Matei și Nicolae Preda.

22. *IPAC, Ciolănești*. În acest sat case se află 110 și suflete peste parte bărbătească 259 și femeiască, 303. Peste toți, 556. Rumîni. Biserica de lemn cu hramul Sîntul Nicolae. Cu vestmintele deplîn. La această biserică sînt 3 preoți, doi diaconi și doi țircovnici. *Preot Pătrașcu sin popa Badea*, 60 ani. Bun la citire. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Mireos, chir Matel, cu blagoslovenia proin mitropolit Grigore cu leat 1779, Decembrie 8, pentru biserica aceasta. Soția lui, Tudora, 54 ani. Fiul lui, Voicu, 12 ani. *Ipac, Stancu*, 10 ani. *Ipac, Istrate*, 8 ani. *Preot Ion sin popa Badea*, 40 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Sevastis, chir Dionisie, cu blagoslovenia proin mitropolit Dositei, cu leat 1800 Noem. 25, pentru această biserică. Soția lui, Gherghina, 32 ani. Fiul lui, Alexe, 2 ani. Fiica ei, Voica, 4 ani. *Preot Gheorghe sin popa Ene*, 35 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Pogonlamiș, chir Antim, cu blagoslovenia prea osfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1803, Oct. 4, pentru

biserica aceasta. Soția lui, Maria, 33 ani. Fiica ei, Ilinca, 4 ani. Ipac, Voica, 2 ani. Diacon, Voico sin Stoica, 50 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit diacon de prea osfințitul părintele Tebaidos, chir Meleu, cu blagoslovenia preosfințitului mitropolit Cosma, cu leat 1787, Dec. 8, pentru biserica aceasta. Soția lui, Neaga, 48 ani. Fiul lui Constandin, 15 ani. Fiica ei, Maria, 16 ani. Ipac, Floarea, 14 ani. Diacon Ioan sin Luca, 40 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit diacon de prea osfinția sa părintele Titopoleos, chir Teoflact, cu blagoslovenia preosfințitului mitropolit. Dositei, cu leat 1792, Oct. 3, pentru biserica aceasta. Soția lui, Maria, 35 ani. Fiul lui, Ioan 17 ani, învață psaltire. Ipac, Marin, învață psaltire, Ipac, Mareș, 8 ani, ipac, Ion, 5 ani. Stan dascălu sin popa Radu, 25 ani. Cu citire și cîntare bună. Fără patimă și neglobit. Cu soție. Soția lui, Maria, 22 ani. Ioan Paraschiva, 16 ani. Cu citire bună. Holtei.

Satul acesta este Ciolăneștii din Vale, care în anul 1862 avea ca slujitori pe preoții: Voicu duhovnicul sin Ioan de 8 ani, preoțit în 1814, decembrie 22; Ioan sin popa Matei, preoțit în 1851, decembrie 25; preot Alexandru sin popa Voicu, preoțit în 1855, decembrie 3; și Neagu sin popa Matei, preoțit în 1849 septembrie 7. Biserica actuală este ridicată în anul 1880 fiind reparată radical în 1938. În anul 1865 slujeau preoții Ion Matei și Lisandru Voicu. În anul 1830, era preoțit pentru acest sat, preotul Istrate sin Drăgușin.

23. *Satul Zimbreașca.* În acest sat case se află 43 și intrînsul parte bărbătească 140 și femeiască 158. Peste toți. 298. Rumîni. Biserica de lemn Hram Sfinții Apostoli. Cu vestimentele și cărțile deplin. La această biserică se află 2 preoți. *Preot Dumitru, sin Ioan*, 40 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Illopoleos, chir Serafim, cu blagoslovenia, preosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1794, August 5, pentru biserica aceasta. Soția lui, Armeana, 30 ani. Fiul lui, Paraschiv, 6 ani. Fiica ei, Stanca, 5 ani. *Preot Radu sin Radu*, 30 ani. Cu citire bună. Fără patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de mirean. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Vrața, chir Sofronie, cu blagoslovenia prea osfințitului mitropolit, Dositei, cu leat 1803, Sept. 10, pentru biserica aceasta. Soția lui, Ana, 24 ani. Fiul lui, Radu, 7 ani. Fiica ei, Bălașa, 2 ani.

Satul Zimbreașca este amintit în anul 1569 la hotărnicia moșiei lui Dragomir Bălăceanu. Biserica de lemn a funcționat pînă în anul 1869 cînd s-a construit actuala biserică reparată radical în 1910. La 1835 satul avea 116 familii iar la 1862 avea 160 familii și următorii preoți: Paraschiv duhovnicul sin popa Dumitru, preoțit în 1830 noemb. 6; *preotul Ilie Matei*, preoțit în 1835 noemb. 6 și *Ioan sin popa Parashiv*, preoțit în 1855 febr. 30; preoți slujeau și în anul 1865. În anul 1830, noemb. 6, era preoțit pentru acest sat, Paraschiv sin popa Dumitru.

24. *Satul Siliștea.* În acest sat case se află 25. Și suflete parte bărbătească 65 și femeiască 73. Peste toți 138. Rumîni. Biserica de lemn. Hramul Sîntul Nicolae. Vestimentele și cărțile deplin. Slujitori la această biserică se află 2 preoți. *Preot Matei sin diaconu Pătrașcu*, 50 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție. De neam rumîn, fecior de diacon. S-au hirotonisit preot de prea osfinția sa, părintele Ithon, chir Daniil, cu blagoslovenia, preosfințitului mitropolit Cosma, cu leat 1788, Noem, 20, pentru biserica aceasta. Are și carte de duhovnicie de la preosfințitul părintele mitropolit, Dositei, cu leat 1806, Sept. 10, Soția lui, Voica, 42 ani. Fiul lui, Ioan, 16 ani, învață psaltirea. Ipac. Marin, 10 ani, învață ceaslov. Ipac. Stancu, 8 ani. Fiica ei, Stanca, 12 ani. Ipac. Stanca, 8 ani. *Preot Anghel sin popa Matei*, 35 ani. Cu citire bună. Fără nici o patimă și neglobit. Cu soție, de neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele Pogoniamis, chir Antim, cu blagoslovenia preosfințitului mitropolit Dositei, cu leat 1797, Iulie 8, pentru biserica aceasta. Soția lui, Maria, 29 ani. Fiul lui, Badea, 10 ani, învață ceaslov. Ipac. Dumitru, 5 ani. Fiica ei, Safta, 18 ani (?). Ipac. Ana, 2 ani.

Acest sat este amintit încă din anul 1587. La 1835 apare ca un singur sat cu 30 de case. Mai tirziu la începutul secolului XIX, acest sat începe a se numi: «Siliștea de Jos» și în anul 1862 avea 69 de familii, avînd preot pe popa Stan sin popa Anghel, preoțit în anul 1853, decembrie 15. În anul 1865, slujea același preot. Bise-

rica actuală este ridicată în anul 1913. În 1880, moare preotul Stan. În anul 1832, 22 iunie era preoțit Badea sin popa Anghel, iar pr. Paraschiv sin popa Dumitru, 6 noembrie. La 1843 martie, 21 pr. Stancu sin Stancu.

25. *Ipac Siliștea*. În acest sat case se află 68 și parte bărbătească 245 și femeiască 305. Peștoți. 550. Rumîni, Biserica de lemn. Hramul Sfinții Impărați. Vestmintele și cărțile deplin. La această biserică se află 2 preoți. *Preotul Ioan sin popa Oprea*, 30 de ani. Bun la citire, Nepătimaș și neglobit. Văduv. De neam, rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot, de prea sfinția sa, părintele Pelopolios, chir Teofilact, cu blagoslovenia prea osfințitului mitropolit, Dositei, cu leat 1809, August 5, pentru biserica aceasta. *Preot Stan sin popa Mușat*, 20 ani. Bun la citire. Fără patimă și neglobit. Cu soție, de neam rumîn, fecior de preot. S-au hirotonisit preot de prea sfinția sa, părintele, Sevastopoleos, chir Calinic cu blagoslovenia preaosfințitului mitropolit, Dositei, cu leat 1805, Noem. 30, pentru biserica aceasta. Soția lui Stana, 28 ani. Fiica ei, Maria, 12 ani. Ipac. Maria, 9 ani.

Acest sat Siliștea este un sat mai nou așezat pe moșia minăstirii, Glavacioc din care cauză s-a și numit mult timp în secolul XIX și: «Siliștea Glavacioc», spre deosebire de celălalt sat Siliștea care aparține moșiei proprietarului Guma, din care cauză amîndouă satele se vor numi Siliștea-Gumești. Astăzi satul se numește Siliștea Nouă. În anul 1862 biserica din acest sat avea hramul Cuvioasa Paraschivă și slujeau aici preoții: *Preda Ioan*, preoțit în 1835, oct. 12; *Stan sin popa Stancu*, preoțit în 1843, martie 21, și *Dumitru sin preot Preda*, preoțit în 1861 aprilie 9. Biserica actuală este construită între anii 1938—1940. În anul 1832, noembrie 7, era preoțit pentru acest sat pr. Badea sin popa Badea.

(Va urma)

Pr. IOAN SPIRU

UN JEȚ DOMNESC INEDIT

În centrul orașului Cîmpulung Muscel se află biserica «Domnească», zidită de doamna Chiajna și fiul său, Petru Voievod în anul 1567. «Pisania veche asupra acestor clitori nu există»¹. Biserica în forma ei inițială a durat pînă în primii ani de domnie ai lui Nicolae Alexandru Mavrocordat (circa 1720)², «cînd după vreme s-au bindu-se foarte zidul și desfăcîndu-să bolta, cit era să cază să primejduiască neșrodul ... (s-a dărîmat) den temelie, s-au zidit biserica mai mare, cu strane ... Măria Sa (Nicolae Mavrocordat) s-au milostivit și au dat bun ajutor și au mai ajutat și al creștini cu cit s-au îndurat ...și s-au isprăvit la iulie 8 zile leat 7229 (1721)»³.

Cu acea ocazie s-a fixat pe peretele exterior din stînga exonartexului, o legendă bogată cu inscripție cu litere chirilice, în relief.

În forma actuală Biserica «Domnească» e construită a treia oară, între anii 1881—1889⁴.

În interiorul acestei biserici se găsește un Jeț domnesc de lemn, necunoscut nici de istorici și nici de specialiști în arta religioasă — o operă de artă asupra căreia merită să insistăm.

Jețul domnesc e așezat în partea dreaptă, adică în sud-vestul naosului, rezemat de perete. El are înălțimea totală (de la bază inclusiv spătarul cu frontonul sculptat

1. Pr. Ioan Răuțescu — Cîmpulung Muscel, *Monografie istorică*, Cîmpulung Muscel, 1908, p. 426, p. p. 263.

2. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile Romîneti*, în «Studii și documente», vol. XV, «Socec», București, 1908, p. 380, v. p. 29; Pr. Ioan Răuțescu, *op. cit.*, p. 263.

3. *Ibidem*.

4. Pr. Traian Gogoncea, *Istoricul Bisericii Domneasca*, afișat pe ușa de la intrare în naos.

basorelief) de 2,25 m., lățimea de 0,60 m. și adâncimea de 0,74 m. De la bază înă la rezemătoarea brațelor e înalt de 1,50 m., iar intervalul dintre brațele spezelor este de 0,60 m. Jețul domnesc are stâlpi înalți, sprijiniți pe un pedestal cu două trepte, iar cei pe care se rezemă brațele sînt masivi, canelați și cu volute, fiind fixați pe cite un suport neornat.

Două frize simple, separate de o căptușeală roșie, punctată cu perle (fixate la trei cm una de alta) ornează spătarul cit și panourile laterale. Pe rezemătoarele jețului se află cite o perniță, împodobită cu perle. Frontonul jețului e separat de spătar printr-o bandă îngustă, canelată și sub ea se vede o succesiune de denticule care servesc de ornament.

Pe frontonul jețului sculptat în basorelief sînt reprezentate *stemele unite* ale țrilor române. Menționăm că stemele unite ale celor două principate: Moldova și Țara Românească apar mai întîi în cărți tipărite, în acte oficioase, hrisoave, pe sigiliile domnești⁶, pe lespezile funerare, de pildă pe aceea a lui Nicolae Mavrocordat⁶, pe monede, în pictură și gravură⁷, dar și în sculptura în lemn, pe jețuri domnești⁸.

Apariția stemelor unite ale Moldovei și Țării Românești pe frontonul jețului domnesc de la Biserica Domnească din Cîmpulung Muscel amintesc că Nicolae Mavrocordat domnise în ambele principate.

Frontonul spătarului se poate încadra într-un dreptunghi avînd lungimea de 69 cm., lățimea de 69 cm., grosimea ornamentelor în relief de 3,5 cm. În dreapta frontonului a săpat (în basorelief) stema Moldovei — capul de bour, fără gît, pe care se vede o stea cu șase raze, iar în stînga ei e înfățișată stema Țării Românești — Vulturul cu aripile puțin întinse — îi lipsește crucea de lemn, pe care o avea în cioc⁹. Vulturul singur ale lungimea de 34 cm., lățimea de 30 cm., iar pe cap poartă o coroană domnească.

Picioarele vulturului stau pe o movilă de ghiulele, dintre care răsar trei țevi de tun. Deasupra stemei Moldovei flutură un drapel, cu cruce în virful prăjinei și în spatele vulturului se înalță mai multe steaguri nedesfășurate. Stemele celor două principate sînt pictate cu bronz argintiu.

Întregul ansamblu săpat pe frontonul jețului e încadrat în ambele părți de cite un turn în stil baroc.

Motivele sculptate pe panourile laterale ale Jețului domnesc sînt dispuse în două registre și anume: în registrul superior, în mijlocul panoului e săpat în basorelief un crin mare, stilizat, străjuit la ambele capete ale panoului de cite o ghiură de clopoței cu volute, totul e dat cu aur și argint. Margiunile panourilor ușor înelate închipuiesc o linie sinuoasă ale cărei extremități se termină în volute. Registrul inferior al panourilor laterale e separat de cel superior printr-o bandă îngustă canelată sub care se înșiră o decorație fin executată în formă de bănuți. Cîmpul registrului inferior e ornat cu două mici ghiurande de clopoței.

În dreapta Jețului domnesc este *jețul arhieresc*, mai mic, fără ornamente, înălțat în catifea verde. Pe fronton e săpat în basorelief mitra de arhieru, cu o cruce deasupra, împodobită cu o rozetă, înconjurată de mai multe stele. În spatele mitrei arhieru se încrucșează cirja de arhieru cu o cruce. Pe spătarul jețului de arhieru e cusut cu fir de aur pe catifea o cruce mare. Panourile laterale sînt îmbrăcate tot cu catifea verde, fără ornamente sculptate.

Însă ceea ce impresionează în mod deosebit este Jețul domnesc.

Se naște întrebarea: De cînd datează Jețul domnesc? N. Iorga afirmă: «...Pentru autentia nu avem nici un jeț din secolul al XVI-lea»¹⁰.

De remarcat că jețul domnesc de la Biserica Domnească din Cîmpulung Muscel seamănă cu nici un jeț din Moldova din veacul al XVI-lea și al XVII-lea. Adică

5. Aurelian Sacerdoțeanu, *Sigiliul Domnesc și Stema țării*, în «Revista Arhivelor», XI, nr. 2, București, 1968, p. 314, v. p. 19.

6. Idem, *op. cit.*, p. 50; N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. VII, București, 1938, p. 351, v. p. 41, fig. 2. 7. Aurelian Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 55—64.

8. N. Iorga — Sculpturi în lemn, în *Vechea artă religioasă la Români*. în «Datina Românească», Vălenii de Munte, 1934, p. 145, v. p. 120—121.

9. Informații culese de la Traian Gogoncea, preotul paroh al Bisericii Domneasca.

10. N. Iorga, *Sculpturi în lemn...*, *op. cit.*, p. 119.

nu seamănă nici cu jețul domnesc zis al lui Petru Rareș de la Probota¹¹, nici cu jețul de la Moldovița¹², nici cu acel de la Voroneț¹³ sau de la Slatina (Muzeul din Iași)¹⁴ și nici cu jețul lui Vasile Lupu din secolul al XVII-lea, de la biserica Golia¹⁵.

După cum nu seamănă nici cu jețul de la biserica Enei din București, nici cu jețul de la biserica Colței, nici cu cel de la biserica Sfinții Apostoli din Capitală¹⁶ și nici cu jețul domnesc — în stil brîncovenesc — de la biserica Stavropoleos din București, deși pe fronton sînt sculptate tot stemele unite ale Moldovei și Țării Românești¹⁷.

Ceea ce uimește și încintă ochii este gustul și iscusința maestrului, care îmbinînd motive florale: crini, ghirlande cu clopoței, cu motive zoomorfe: capul de bour, vulturul, le-a combinat și folosind tehnica basoreliefului, a creat un ansamblu artistic unitar și original, plin de farmec, dar cu exces de ornamentare: drapele, țevi de tun, ghiulele, tunuri, stemele unite ale Moldovei și Țării Românești.

Din cele expuse mai sus rezultă că jețul domnesc de la Biserica Domnească din Cîmpulung Muscel este o operă în stil baroc¹⁸, realizată de un maestru anonim¹⁹ în timpul domniei lui Alexandru Mavrocordat. Intrucît Pisania găsește: «...că au dat bun ajutor la zidirea din nou a Bisericii Domnească»²⁰, iar pe frontonul Jețului domnesc din Cîmpulung Muscel ca și pe acela de la Biserica Stavropoleos din București sînt sculptate tot stemele unite ale Moldovei și Țării Românești sîntem de părere c-a fost executat după ce s-a durat biserica, probabil după 1721, fiind o donație (Jețul Domnesc) a voievodului Nicolae Mavrocordat.

OCTAVIAN MĂRCULESCU

11. G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI (1527—1582)*, Cultură națională, 1928, p. 397, v. p. 306, fig. 373; N. Iorga, *Les Arts Mineurs en Roumanie*, vol. II, Edition de l'Imprimerie de l'Etat, București, 1936, v. *La sculpture en bois*, p. 10—11, fig. 4.

12. G. Balș, *op. cit.*, p. 307—310, fig. 364, p. 308, fig. 365, p. 309, fig. 366; N. Iorga, *op. cit.* p. 10—11, fig. 3.

13. G. Balș, *op. cit.*, p. 312—314, fig. 369 și 370; N. Iorga, *op. cit.*, p. 10—11, fig. 5.

14. G. Balș, *op. cit.*, p. 317, fig. 376; N. Iorga, *op. cit.*, p. 11, fig. 7.

15. O. Tăfalău, *Jețurile și amvonurile bisericilor Golia din Iași*. Extras din «Artă și arheologie», Anul I, fasc. 1, 1927, Cartea Românească, 1928, București, p. 12—13, unde-i fotografia jețul în două poziții.

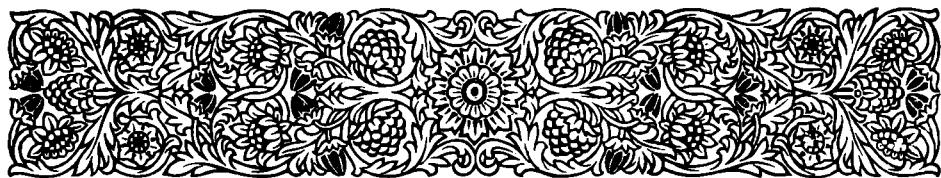
16. N. Iorga, *Sculptură în lemn...*, *op. cit.*, p. 120—121, fig. 27 și 28; N. Iorga, *Les Arts Mineurs en Roumanie*, *op. cit.*, p. 13, fig. 42, 44, 45 și 46.

17. N. Iorga, *Sculpturi în lemn*, *op. cit.*, p. 121; Idem, *Les Arts Mineurs en Roumanie*, *op. cit.*, p. 13, fig. 42; G. Nedioglu, *Stavropoleos*, Extras din «Bul. Com. Mon. Ist.», 1924, Rămuri — Craiova, p. 55, v. p. 52, fig. 40; Răzvan Theodorescu, *Biserica Stavropoleos*, Editura Meridiane, București, 1967, p. 31, v. p. 25, unde e fotografiat Jețul domnesc de la Biserica Stavropoleos.

18. Ioan H. Sirghie — *Sculptura în lemn*, București, Tip. «Universul», 1934, p. 103, p. 27 «...A treia înflorire a sculpturii în lemn este odată cu nașterea stilului baroc de la începutul secolului XV pînă la secolul XVII».

19. N. Ghika-Budești — *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, vol. IV. Noul stil românesc din veacul al XVIII-lea, 1936, Tipografia «Datina românească», Văleni-de-Munte, 193, DCXLII, pl., fig. 1080, v. p. 142: «Sub domnia lui Constantin Brîncoveanu în Țara Românească luase sîntă o adevărată școală, iar «breslele de meșteșugari, adevărați artiști, zidari, gravari, iconari, sculptori în piatră și în lemn, argintari etc... crează stilul nou românesc în arhitectură, sculptură...»: N. Iorga, *La sculpture en bois en Roumanie* *op. cit.*, p. 10; Gheorghe Aldea, *Sculptura în Artă populară românească*, Editura A. R. Soc. România, 1969, p. 166, v. p. 518: «La dezvoltarea sculpturii în piatră — (și în lemn, adăugăm noi) — au contribuit și meșterii orașelor transilvănene angajați de domnii țărilor române pentru cîntorile lor sau chiar meșteri italieni a căror existență este semnalată încă din secolul al XVII-lea...» Aca G. Oprescu, *Sculptura românească*, Ediția II-a revăzută, Editura Meridiane, 1965, p. 175, v. p. 5, 1.

20. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României*, *op. cit.*, p. 29.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

PRIMA CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A PREOȚILOR DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Intre 14 și 28 martie a.c. a avut loc prima conferință de orientare din anul acesta din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Conferința s-a desfășurat sub președinția delegaților Centrului Eparhial avind ca temă de tratare: «*Experiența pastorală în propovăduirea, apărarea și păstrarea dreptei credințe*». Nefiind o temă cu caracter teoretic, ci cu caracter practic, ea a avut scop îmborsădirea în activitatea pastorală a clerului a elementelor și mijloacelor de muncă din parohii pentru a putea păstra și apăra tezaurul nostru de credință și de spiritualitate, ducindu-l mai departe, pe făgașul tradiției noastre ortodoxe și statornice.

Căutind prin această conferință și prin problemele discutate a trezi — acolo unde este cazul — conștiințe preoțești delăsate și a le reinviora, orientindu-le spre realitățile religioase, am încercat să arătăm, din nou, care este astăzi menirea și misiunea preoțimii Bisericii noastre.

Subliniind importanța citirii Sfintei Scripturi și a operelor sfinților părinți, de la care agonisim seva vieții și vigoarea spirituală în pastorația noastră, am căutat să examinăm activitatea noastră, în climatul apostolatului social, inaugurat și experimentat mai bine de un sfert de veac sub părinteasca oblăduire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, «ca slujba sa să o facă deplin». Cunoscind realitățile vieții religioase și morale ale credincioșilor, căutind a le înțelege nevoile și preocupările, realizind și o propovăduire a faptei — nu numai a cuvintului și veghind asupra păstrării integrale a patrimoniului nostru ortodox, vom putea păstra neștirbită unitatea spirituală a credincioșilor.

Conferințele s-au ținut la sediile protoieriiilor și au început prin oficierea unui Tedeum, de către preoții rinduiți, răspunsurile fiind date de către toți cei prezenți.

La 14 martie au avut loc conferințe la următoarele unități:

Protoieria Circa I Capitală. — A prezidat P. C. Prof. Ene Braniste, de la Institutul teologic de grad universitar din București.

Tema a fost prezentată de către Pr. Dincușor Ștefănescu de la parohia Chiajna. Au participat la completări și discuții preoții: Godescu Silviu, Prisăcaru Vasile, Birlogeanu Dumitru, Chiriac Gh., Tilea Gh., Stoenescu Dumitru, Petruțian Ion, Preda Atanase, Dobra Ștefan, Huștiu Ion și Mihail Bulacu.

Au citit rapoarte de activitate preoții Lăzărescu Gh. și Călinescu Ioan.

Protoieria Ploiești. — A prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan, Consilier mitropolitan. Subiectul a fost tratat de preotul Nicolaescu Vasile de la parohie «Sfinta Vineri» din Ploiești.

Au luat parte la discuții preoții: Dumitru Constantin, Ilie C. Nicolae, Sacerdotele Teodor, Popescu Alexandru, Piță Ioan, Rădulescu Victor, Nedelcu Ion, Ciorbea Iosif, Cazan Gh., Barac Virgil, Lăpușneanu Gh., Pandelescu Vasile și Dumitrescu Transilvania.

Au prezentat rapoarte preoții: Ion T. Nicolae și Piță M. Ion.

Protoieria Cîmpulung Muscel. — A prezidat P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier mitropolitan. Subiectul a fost tratat de preotul Vișoiu Constantin de la parohia Berevoești.

Au luat parte la discuții preoții Popescu Nicolae, Mateescu Ion, Minciunescu T., Petrescu Luca și Dl. Ilie Cană, secretarul Consiliului popular al orașului Cîmpulung Muscel.

Au citit rapoarte preoții Sibianu Ion și Becuț Mihail.

La 19 martie.

La protoieria Circa II Capitală. — A prezidat P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Tema a fost tratată de preotul Mintulescu Zaharia de la parohia Dichiu. Au luat parte la discuții preoții: Solomonov Petre, Grancea Constantin, Spiridon Ilie, Stan Dimancea, Atanase Negoită, Vasile Pop, Dumitru Alexandru, Băbătie Constantin, Popescu Ion, Țeporței Vasile, Misirliu Alexandru, Marinescu I. și Stănescu Constantin.

A citit raportul de activitate preotul Cristea Ion.

La protoieria Circa I Ilfov. — A prezidat P. C. Pr. Petre F. Alexandru, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Nicolae de la parohia Drăgănești. Au luat parte la discuții preoții: Mihai Vasile, Stoica Gh., Neledcu Gh., Tudor Anghel, Tudor Marin, Guriță Vasile, Nițu Ilie, Vasiliu Vasile, Brejbeanu Ștefan, Gavrilovici Veniamin, Daneș Nicolae și Voiculescu Emil.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Tudor Anghel și Daneș Nicolae.

La protoieria Videle. — A prezidat P. C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal.

Au participat la completări și discuții preoții Budeanu Atanase, Popescu Gh., Popescu Elarion, Mustăreață Petre, Rădulescu Gh., Popescu Ion, Popescu Constantin, Ardeii Gh., Marinescu Mihai și Stănculescu Romulus.

A citit raportul de activitate preotul Grumăzescu Nicolae.

La protoieria Slobozia. — A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Tema a fost tratată de preotul Petrescu Pavel — Amara.

Au luat parte la discuții și completări preoții Negoiescu Ion, Alexandrescu Marin, Cosma Drăghicescu, Voiculescu Vasile, Săvulescu Const., Tache Alexandru, Delcea Ion și Mircea Marinescu.

A citit raportul de activitate Preotul Niță Ștefan.

La 21 martie.

La protoieria Circa III Capitală. — A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Referatul temei a fost prezentat de preotul Rădulescu Gh. de la parohia Apărătorii Patriei I.

Au luat parte la discuții preoții: Matei Constantin, Georgescu Gh., Stanciu Vasile, Solomon Eugen, Tătărim Mihai, Buda Gh., Dorobanțu Ion, Toma Drăgulescu și Petrescu Nicolae.

La Protoieria Circa II Ilfov. — A prezidat P. C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolitan.

Tema a fost tratată de preotul Dinescu Gh. de la parohia Brănești.

Au participat la discuții preoții: Petre Marin, Marin Constantin, Rusu Constantin, Drăgoicea Ion, Bogdan Alexandru, Husaru Sever, Dincă Gh., Popovici Dumitru, Țincoza Iosif, Toneș Ion, Tănăsescu Nicolae și Morozan Serafim.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Florea Nicolae și Ivanciu Gheorghe.

La Protoieria Vălenii de Munte. — A prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan.

Subiectul a fost tratat de preotul Rădan Gh. de la parohia Slănic. Au participat la discuții și completări preoții: Scărlătescu S., Porlogea Cornel, Simion Grigore, Oporan Ion, Ilie Vasile, Levu Nicolae, Vlaiculescu Emilian, Babi Vladimir, Bercaru Constantin, Teodorescu Ștefan, Dumitrescu Simion, Ionescu Stelian și Pîrveu Traian. A prezentat raportul de activitate preotul Ghica V. Ioan.

La protoieria Călărași. — A prezidat P. C. Pr. Ion Popa, consilier mitropolitan.

Tema a fost susținută de preotul Dan Haralambie. Au luat parte la completări și discuții preoții: Iordănescu Mihail, Rîmbu Constantin, Mitu Grigore, Vișan Ion, Mitroi Constantin, Vulpe Constantin, Popa Emanoil, Mihăilescu Ion, Zaharcu Valentin.

Au citit rapoarte de activitate preoții Manole Marin și Alecu Paulin.

La protoieria Titu. — A prezidat P. C. Pr. Sabin Verzan, Consilier patriarhal.

Subiectul a fost tratat de preotul Oprea Lazăr. Au luat parte la discuții preoții Palaghiță Ștefan, Ștefănescu, Nicolae, Popescu Alexandru, Petrescu Nicolae, Deleanu Ion, Tănăsescu Nicolae, Stoicescu Vasile, Popescu Vasile, Georgescu Mihai, Cristescu Constantin și Popescu Ion.

Au prezentat rapoartele de activitate preoții Stancu Vasile și Covali Vladimir.

La 26 martie.

La protoieria Oltenița. — A prezidat P. C. Preot Ion Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale.

Tema a fost tratată de preotul Voiculescu Gh. de la parohia Cucuieți — Sudji.

Au participat la completări și discuții preoții: Păduroiu Vasile, Popescu Tache, Sandu Dumitru, Moise Nicolae, Dinu Marin, Chiriță Doru și Ștefan Alexandru.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Botez Ștefan, Cucută Gh. și Pîslaru Ion.

La protoieria Fetești. — A prezidat P. C. Pr. Consilier Octavian Iatan.

Subiectul a fost prezentat de preotul Runcanu Ion de la parohia Giurgeni.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Călinescu Vasile, Iordache Nicolae, Dojan Nicolae, Dumitru Stan, Boboc Ion, Costache Ion, Sandu Constantin și Dumitru Vasile.

Au citit rapoarte preoții Dojan Nicolae și Dumitru A. Stan.

La protoieria Tîrgoviște. — A prezidat P. C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolit.

Tema a fost prezentată de preotul Ulteru Ioan de la parohia Fieni. Au luat parte la discuții și completări preoții: Popescu Emil, Spiridon Mihai, Ciocan Gh., Iacobescu Gh., Pițroșanu Ion, Popescu Emanoil și Prof. Toma Rădulescu.

Au citit rapoarte de activitate preoții Pițroșanu Ion, Bucurescu Traian și Pănaiteșcu Constantin.

La protoieria Turnu Măgurele. — A prezidat P. C. Pr. Prof. Dumitru Fecioru.

Subiectul a fost tratat de preotul Borcea Stan de la parohia Seaca. Au participat la discuții preoții: Breazu Dumitru, Banciu Traian, Balcangiu Petre, Marinescu Ion, Popescu Dumitru, Pencescu Petre, Ivan Nicolae și Naidin Constantin.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Georgescu Dumitru și Pencescu Gane.

La 28 martie.

La protoieria Alexandria. — A prezidat P. C. Pr. Nicolae Diaconu, Consilier patriarhal.

Referatul temei a fost susținut de preotul Coman Ilie de la parohia Adamești.

Au luat parte la discuții preoții: Mitroi Stancu, Gheorghe Nic., Pirvan Petre, Damian Popa, Postelnicu Const., Voinescu Gh., Spiru Ion, Bucur Ion, Rădulescu Nic., Dumitrescu Gh., Ivănescu Paul și Tălpeanu Ion.

Au citit rapoarte de activitate preoții Bonaș Nicolae și Serghe Ștefan.

La protoieria Găiești. — A prezidat P. C. Pr. Vasile Diaconescu, Inspector eparhial.

Subiectul a fost tratat de preotul Ionescu Ion de la parohia Vișina. Au luat parte la discuții preoții Ion Dinu, Grigore Erhan, Neicu Dumitru, Ionescu Nicolae, Constantinescu Adrian, Petcu Ilie, Petcu Gheorghe și Ceaușu Ion.

A prezentat raportul de activitate preotul Marin Stoica.

Conferințele de orientare din luna martie au constituit o reimprospătare a îndatoririlor ce revin preoților pentru păstrarea adevărului dreptei credințe. Ele au constituit o orientare a clerului nostru spre actualitățile vremii și o deschidere a activității credincioșilor noștri, către slujirea teologică potrivit apostolatului social.

Îmbrăcînd toată activitatea noastră în haina iubirii creștine, manifestată prin apostolatul social, ca o nobilă împlinire a poruncii divine, fiecare participant la conferință a rămas în ființa sa cu un suflu viu al harului, al evangheliei și al tradiției sfinte și cu un nou elan de revărsare a energiilor sale spirituale, spre Biserică, spre lume, spre popor.

REDACTIA

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA LĂMOTEȘTI, FILIALA GĂLBINAȘI

În dimineața zilei de 16 aprilie a.c. — cea de a treia zi de Paști — credincioșii bisericii Gălbinași din Comuna Lămotești, județul Ilfov, în haine de sărbătoare se îndreptau spre vechiul lor locaș de închinăciune ca să participe la ceremonia sfințirii picturii celei noi.

Pentru săvârșirea acestei datini creștine a fost delegat din partea Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor P. C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolitan.

Služba sfințirii, cu ocolirea tradițională a bisericii, potrivit rînduielilor tipiconale și sînta liturghie au fost săvîrșite de soborul de preoți, în frunte cu delegatul Centrului eparhial, de protoiereul orașului Oltenița, P. C. Pr. Savu Chiriță, P. C. Pr. David Popescu de la Centrul Eparhial și Diaconul Miron Mihuț de la Catedrala Patriarhală.

În atmosfera pascală și în armonia imnelor praznicului învierii, slujba s-a desfășurat într-un cadru sărbătorec deosebit.

În cuvîntul de învățătură al zilei, preotul David Popescu a subliniat binefacerile mintuitoare ale învierii și însemnătatea ei pentru viața și nădejdea creștină.

La sfîrșit, luînd cuvîntul P. C. Protoiereu Savu Chiriță, a subliniat că și parohiile din protoieria Oltenița activează prin lucrări de restaurare, refacere și înfrumusețare a bisericilor lor. Apreciază în mod deosebit concursul dat de către enoriași pentru această frumoasă realizare.

Preotul N. Petrescu, parohul bisericii Lămotești, care deservește și această biserică filială, prezintă o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor. Aduce mulțumiri Arhiepiscopiei Bucureștilor și Onor. Departament al Cultelor pentru concursul dat.

P. C. Pr. Ion Cristache, delegatul Centrului Eparhial, după ce fixează ceremonia acestei sfințiri în cadrul minunat al Praznicului Învierii, la care participă întreaga natură, într-un ales cuvînt de învățătură arată că «Biserica nu are numai piatră, ea are și viață». Biserica cunoaște și poartă istoria întregului nostru sat. Ea ține legătura sufletească prin rugăciune cu cei morți și a avut însemnătatea sa culturală în viața poporului nostru. Referindu-se la lucrările de înfrumusețare și de pictură a bisericii, vorbitorul felicită pe credincioși și pe preotul lor pentru această frumoasă lucrare. Aduce tuturor binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, indemnînd pe enoriași să inclăzească aceste ziduri cu căldura rugăciunii și a sufletelor lor. Să răspundă la toate chemările creștinești ce li se fac și la îndatoririle cetățenești, trăind și muncind pentru prosperitatea, liniștea și pacea tuturor.

REDAȚIA

BISERICA PAROHIEI BRĂILOIU

Satul Brăiloiu face parte din comuna Brezoaiele, județul Ilfov și se găsește în partea de nord-vest a Capitalei, în stînga șoselei ce merge de la București către Titu-Găești.

Biserica parohiei Brăiloiu cu hramul Sfîntul Ierarh Nicolae, a fost zidită în anul 1715 de către Pătrașcu Brezoaia și fiul său Ștefan Brezoaia; a fost pictată între anii 1715—1749 cu cheltuiala aceluiași ctitori.

Biserica este construită din cărămidă cu mortar de var, în stil brîncovenesc, treflat, și cu pridvor deschis, sprijinit pe stîlpi de cărămidă. Are forma de cruce cu doi sîni în formă de semicer și altarul la fel, iar turla în formă octogonală.

Turla nu mai este cea originală, ci datează din anul 1914, cînd s-a făcut reparația bisericii, tavanul a fost lăsat mai în jos cu un metru și s-a pictat din nou peste cea veche.

În pridvor deasupra ușii de la intrare se află vechea pisanie a bisericii săpată în piatră cu litere chirilice cu următorul conținut :

«Această sfântă și dumnezeiască biserică în care se prăznuiește Sfântul Părinte Nicolae făcătorul de minuni, cu îndurarea lui Dumnezeu și cu ajutorul Sfântului Duh, este din temelie ei începută și zidită de răposatul Pătrașcu Brezoianu Vel Vornic V. V. când a fost cursul anilor 7223 (1715) și întimplându-se de au rămas neisprăvit de spoid și zugrăvit iar cu ajutorul lui Dumnezeu Ștefan Brezoianu biv. vel Vornic. Za Tirgoviște fiul Dumnealui Pătrașcu Brezoianu au zugrăvit, au pardosit precum se vede, pentru veșnica pomenire în zilele prea înaltului Domn Ion Grigor V. V. 7257 (1749)».

Bisericii i s-au făcut reparații în mai multe rânduri și la date necunoscute.

Ultima reparație i s-a făcut în anul 1914 când s-a legat cu șină de fier împrejur și s-a pictat din nou.

În anul 1954 sub conducerea răposatului preot Constantin Grecu i s-au făcut din nou reparații generale, iar în anul 1973, sub conducerea preotului paroh Vlase Grigore i s-a făcut o nouă pictură de către pictorul bisericesc Ion Bișcu.

Înăugurarea terminării lucrărilor s-a făcut în ziua de 4 noiembrie 1973 prin oficierea slujbei de resfințire a bisericii aprobată de Sfânta Arhiepiscopie cu temeiul nr. 15909/1973.

Slujba a fost oficiată de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Din sobor au făcut parte P. C. Preoți : Năstase Napoleon, Protoiereul Circumscripției I Ilfov, Vasile Guriță-Brezoaia, Pavel Radu-Cosova, Emil Popescu-Brezoaia, Popescu Marin-Cămărașu, și Arhidiaconul Petre Zamfira de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Predica zilei a fost rostită de preotul Pavel Radu-Cosova, iar răspunsurile la sfânta liturghie au fost date de credincioșii respectivi prin cântare omofonă.

După oficierea sfintei liturghii, P. C. Protopop Năstase Napoleon a vorbit despre activitatea părintelui paroh Vlase Grigore, a făcut o scurtă dare de seamă asupra activității preoților din Protoierie, menționând că aceștia își fac datoria în oficierea slujbelor religioase și prin îngrijirea sfințelor locașuri.

A vorbit după aceea Părintele paroh Vlase Grigore, făcând istoricul bisericii.

P. C. Sa arată că a continuat lucrarea începută de răposatul preot Grecu Grigore, înaintașul său la această parohie cu ajutorul enoriașilor respectivi, vrednici gospodari, și buni credincioși ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, prin respectarea tradițiilor creștinești.

În încheierea cuvântării sale părintele Vlase aduce mulțumiri enoriașilor și membrilor Consiliului parohial care l-au ajutat cu încredere să ducă la bun sfârșit lucrarea de restaurare a sfintei biserici.

Mulțumește cu adânc recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian care i-a încredințat această parohie și organelor locale că i-au înțeles strădania dându-i sprijin moral.

Cel din urmă a vorbit Părintele Vicar Alexandru Ionescu care transmite preotului și credincioșilor din această parohie, binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh care se bucură mult de faptul că preoții și credincioșii respectivi îi urmează sfaturile și îndemnul de a fi cetățeni loiali și buni creștini.

În continuare, părintele Vicar vorbind despre însemnătatea bisericii ca locaș de închinare, feliicită pe preoți și pe credincioși pentru această frumoasă împlinire și făgăduiește că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Patriarh realizările din parohia Brăiloiu.

S-a oficiat Polihroniu pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitului Patriarh, pentru enoriașii și păstorul lor și pentru toți cei ce au fost de față la această dumnezeiască slujbă.

S-a oficiat și parastas pentru ctitorii răposați ai bisericii.

În locuința parohială a urmat o agapă la care au luat parte preoții care au slujit și parte din membrii Consiliului parohial.

ASISTENT

BISERICA DIN FUREȘTI — ARGEȘ

Satul Furești se găsește pe valea apei Circinovului, și face parte din comuna Dobrești, județul Argeș; strămoșii actualilor săteni au fost robi și clăcași ai fostei Mânăstiri Rincăcirov. Unii din enoriașii de astăzi ai parohiei Furești se mindresc cu străbunicii lor din care parte au fost panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu.

Se mindresc însă toți căci sint oameni vrednici și credincioși și așa se explică faptul că deși sint puțini la număr totuși au făcut lucrări costisitoare.

Astfel la biserică au construit o tindă de cărămidă în locul celei vechi ce era de paiantă; au învelit biserică și turla cu tablă zincată, au făcut tencuieli interioare și exterioare la biserică, au făcut trotuar de beton în jurul sfintei biserici și o platformă de beton în fața ei, au pardosit cu plăci de mozaic naosul și pronaosul, iar sfântul altar l-au pardosit cu scinduri, au înlocuit strănile vechi cu străni noi de stejar, au vopsit timplăria și au introdus lumină electrică în sfântul locaș, au pictat din nou sfânta biserică.

Toate aceste lucrări s-au executat la stăruința vrednicului preot paroh Ion Radu care a mai executat o asemenea lucrare și la biserică satului Beleți, vecin cu satul Furești.

Părintele Ion Radu este un inimos, vrednic și neobosit slujitor în rivna pentru podoaba Casei Domnului.

În afară de cele arătate mai sus, părintele Radu s-a ostenit pentru împrejmuirea curții bisericii și a cimitirului.

Pentru toate acestea și încă multe împliniri de aici și de la parohia Beleți, părintele Ion Radu a fost răsplătit cu distincția de «Iconom Stavrofor» pe care o merită cu prisosință.

Inaugurarea terminării lucrărilor de mai sus s-a făcut la 30 septembrie 1973 când s-a oficiat slujba de resfințire a bisericii de către un sobor de preoți în frunte cu P.C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, asistat de Arhidiaconul Petre Zamfira de la Catedrala Sfintei Patriarhii. Din sobor au făcut parte c. preoți: Aurel Ghiocel — Negrești, Nicolae Circiumăreasa — Vitchești, Ion Ionescu — Goleștii Badii, Mihai Horoiu — Dobrești, Liviu Ruse — Boțești.

După împlinirea rînduieilor de resfințire a bisericii, s-a dat citire următorului document:

«Cu ajutorul lui Dumnezeu s-a ridicat această sfântă biserică de zid în locul celei vechi de birne prin ofrandele sătenilor și a comunelor vecine din inițiativa lui Din Popescu Dobrești în anul 1893, septembrie—octombrie 1894.

În anii 1931—1936 s-au făcut diferite reparații de către preoții Ilie C. Popescu și Gheorghe Lăzărescu.

În anii 1970—1973, biserică s-a restaurat total, s-a învelit cu tablă, s-a zidit pridvor din nou, s-a electricat, s-a pictat în fresce, s-a pus pardoseală mozaică, s-au făcut străni și a fost îmbodobită cu tot necesarul.

Acestea s-au făcut sub păstoriarea Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care a dotat biserică cu o mare parte din materiale și ajutor bănesc; s-a străduit cu deosebită sîrguință Preotul Ioan Gh. Radu — Beleți, parohul bisericii, sprijinit de P.C. Preot Octavian I. Popescu — București, fiul

satului în amintirea și pomenirea tatălui său — preotul Ilie C. Popescu fost paroh al bisericii.

S-a oficiat după aceea sfința liturghie de același sobor de preoți, răspunsurile fiind date în comun de credincioșii respectivi. Părintele paroh Radu Ion a făcut după aceea o documentată dare de seamă despre lucrările ce s-au executat la această parohie, aducând mulțumiri enoriașilor care l-au sprijinit.

Între cei prezenți la slujbă au făcut o frumoasă impresie cei îmbrăcați în frumosul port național al muscelenilor.

În continuare părintele paroh a adus mulțumiri organelor locale ale puterii de Stat și Onoratului Departament al Cultelor, pentru înțelegerea ce i s-a arătat în procurarea materialelor de construcție și pentru sprijinul bănesc.

Amintind și pe alți enoriași care au ajutat lucrările benevole, părintele Radu Consilier Octavian Popescu a aprobat din partea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor un substanțial ajutor bănesc adăugînd că prin forma iconografică Prea Fericitul a fost declarat ctitor al bisericii din Furești.

Amintind și pe alți enoriași care au ajutat lucrările benevole, părintele Radu încheie cuvîntarea sa cu arătarea că strădania sa să rămînă ca o amintire credincioșilor și închinătorilor bisericii din satul Furești.

Părintele Vicar Alexandru Ionescu, luînd cuvîntul a transmis binecuvîntările Prea Fericitului Patriarh Justinian adresate credincioșilor bisericii din Furești pentru ostenele și donațiile lor, și asigură pe cei prezenți că va aduce la cunoștința Prea Fericirii Sale despre cele ce s-au împlinit la această parohie.

Îndemnînd pe credincioși să fie statornici în credința moșilor și strămoșilor noștri, dovedindu-se aceasta prin trăirea unei vieți creștinești împodobită cu fapte bune, — Prea Cucernicia Sa sfătuieste pe cei prezenți să ajute cu aceeași însuflețire toate lucrările obștești ce se înfăptuiesc în comună, ca buni creștini și cinstiți cetățeni.

S-a oficiat după aceea un Polihroniu pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru preotul și enoriașii bisericii Furești și pentru toți cei ce au luat parte la această frumoasă sărbătoare.

După oficierea unui parastas pentru ctitorii răposați și pentru preotul Ilie Popescu fost slujitor, al acestei biserici, a urmat o agapă la care au luat parte preoții slujitori și parte din credincioși.

ASISTENT

† PREOTUL IOAN BURLĂNESCU

În dimineața zilei de 9 ianuarie 1974, când zorile se luptau cu întunecimea nopții, o boală necruțătoare a învins trupul secătuit de suferință al celui care a fost Părintele Ioan Burlănescu, parohul bisericii Sfântul Gheorghe-Andronache din București.

Cînd și-a dat obștescul sfîrșit, nîgea cu fulgi mari în această iarnă zgîrcită în zăpadă și mă gîndeam că cerul întîmpină cu albeața fulgilor de nea, sufletul bun și drept al părintelui Ioan, fratele nostru întru slujirea Mîntuitorului Hristos.

Vestea a cutremurat familia și pe slujitorii bisericii, a îndurerat pe enoriași ca și pe cei din parohiile apropiate, pe toți cei ce l-au cunoscut — și cine nu cunoștea și aprecia — pe părintele Burlănescu care a slujit la această biserică timp de 45 de ani.

Născut în anul 1902 în comuna Bumbesti-Pițig din ținutul Gorjului, dintr-o modestă familie de preot, a făcut o parte din studii la Liceul și Seminarul din Rîmnicu Vîlcea, continuîndu-le la Facultatea de teologie din București, pretutîndeni fiind iubit de colegi și apreciat de profesori pentru modestia, bunătatea, munca și seriozitatea de cade dădea dovadă.

În 1929, după ce și-a luat licența în Teologie, s-a căsătorit cu d-ra Ioana (Jana) Georgescu, fiica lui Ion Georgescu din București; din căsătorie au avut doi buni copii, pe care i-au crescut cu frica de Dumnezeu, cu cinste și demnitate.

Devenind vacantă biserica din suburbia Andronache, fiind cerută de mai mulți candidați, prin concurs a fost numit tînărul Ioan Burlănescu; în vremea aceea, parohia era alcătuită din puține familii răspîndite pe cîmpul dimprejurul bisericii, o măreață catedrală ctitorie a familiei Vlădoianu și a surorii sale Doamna Ioanin.

Hirotonit preot și duhovnic, în ajunul hramului bisericii «Sfîntul Gheorghe», tînărul preot Burlănescu și-a început activitatea misionară, cu mult elan și nădejde de izbîndă, ca și popa Tanda din poveste, a făcut din această umilă parohie, o parohie model, demnă de rîvnit prin ridicarea ei materială și moral-duhovnicească.

A înconjurat biserica și grădina din jurul ei, mai întii cu gard de ulucă, iar în anii din urmă cu zid de beton și grilaj de fier, a împomat grădina cu pomi roditori, a semănat și răsădit flori: a reparat sfîntul locaș introducînd lumină electrică și calorifer, a înnoit pictura sfîntei biserici, pe care a pardosit-o cu marmoră, a făcut clopotnița, a ridicat din temelie o nouă casă parohială spațioasă și arăloasă.

Pe un alt loc donat de aceleași persoane, părintele Burlănescu a organizat un cîmîtir nou, pe care l-a mărit prin cumpărarea unui teren învecinat, iar în mijlocul cîmîtirului s-a ostenit și a reușit să ridice o capelă de zid, a cărei pictură este în curs de execuție.

Lucrarea cea mai de seamă este însă temeinicia Bisericii celei vii în sufletele crecîncioșilor.

Am amintit doar câteva din multele și nenumăratele realizări ale părintelui Burlănescu, care în timpul celor 45 de ani s-ar fi putut transfera la oricare din bisericile centrale ale Capitalei, pe care le cunoștea; a preferat să rămână în Andronache, mulțumindu-se doar cu primirea celor mai înalte distincții bisericești — și cu aleasa prețuire a bunilor săi enoriași și credincioși.

De la hirotonie și până la moarte a slujit la același altar, parohia Sfântul Gheorghe-Andronache din București, fiind printre puținii preoți care au slujit întreaga lor viață la biserica pentru care au fost hirotoniți.

În timpul celor 45 de ani de păstorie, Părintele Burlănescu a văzut crescând din munca lui realizările gospodărești din parohie ca și biserica din sufletele oamenilor, precum și chipul cum s-au împletit și cimentat legături sufletești între el și enoriașii săi, putând fi socotit drept ctitor al parohiei.

Pentru aceasta, vestea morții sale i-a afectat profund pe enoriași care s-au perindat la căpătîiul aceluia care timp de 45 de ani i-a păstorit cu atita vrednicie din tinerețe până în clipa morții sale.

În seara zilei de 11 ianuarie 1974, — după dorința lui, — un sobor de 12 preoți l-au prohodit, prin oficierea și rostirea întregului ritual al înmormintării preoților, iar a doua zi, tot după dorința lui — s-a oficiat Sfânta Liturghie și slujba parastasului.

După-amiaza la orele 14, un sobor de preoți în frunte cu Prea Sfințitul Roman, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor au oficiat slujba înmormintării preoților mireni, răspunsurile fiind date de corul bisericii Domnița Bălașa.

La sfârșitul slujbei, au luat cuvîntul pentru omagierea celui răposat, P. C. Preot Iuliu Man, protoiereul Circ. II Capitală. P. C. Sa a exprimat în numele preoților din Capitală regretul pentru despărțirea de unul din cei mai merituos coleg al lor.

A vorbit după aceea despre meritele de bun coleg, vrednic și devotat slujitor al Sfintei noastre Biserici, părintele Zaharia Bilbîie, parohul bisericii învecinate Sf. Alexandru Colentina.

În numele Consiliului parohial, făcîndu-i și o biografie mai amănunțită, a vorbit P. C. Preot Gh. Năstase, colegul de la aceeași biserică.

P. C. Preot Eugen Bărbulescu, fost Consilier mitropolitan în anii cînd a fost numit tînărul Burlănescu ca preot paroh al bisericii Andronache, a amintit în cuvîntarea sa câteva din manifestările pastorale și obștești ale răposatului.

Cel din urmă a luat cuvîntul Părintele Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Mitropolii, coleg de facultate, care a amintit parte din meritele părintelui Burlănescu în activitățile obștești și pastorale.

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al Centrului Eparhial, P. C. Sa a exprimat condoleanțe soției și membrilor familiei părintelui Burlănescu, cum și credincioșilor parohiei Sfântul Gheorghe-Andronache, la trecerea din această viață a acestui distins preot al Sfintei noastre Biserici.

Purtat pe brațe de preoți și membrii Consiliului parohial, sicriul cu rămășițele pămîntești ale regretatului preot a fost duse la cimitirul parohial, după ce a fost ocolită sfînta biserică, potrivit rînduielilor tipiconale.

La cimitir, în capela cea nouă, rod al ultimelor sale strădanii gospodărești, pe care a avut fericirea să o vadă terminată și în fața căreia a ținut să i se sape mormîntul, s-a oficiat un trisaghion și a rostit un ultim cuvînt, părintele Eugen Bărbulescu.

Zgomotul bulgărilor de pământ ce cădeau pe capacul sicriului, acoperit de dan-gățul prelung și trist al clopotelor, care i-au întovărășit sfintele slujbe în timpul viețuirii ca preot, au încheiat această jalnică solemnitate.

Aproape se înserase când participanții s-au întors de la cimitir, cu sufletele cernite de durerea pierderii vrednicului de pomenire părinte Ioan Burlănescu cel mult ostenitor la parohia Sfântul Gheorghe-Andronache din București.

ASISTENT

† PREOTUL ZAMFIR IONESCU

În asfințitul zilei de 23 martie a.c. se stingea, în vîrstă de 93 de ani, venerabilul preot Zamfir Ionescu, fost preot la parohia Traian, județul Ialomița.

Născut la 26 martie 1881 în comuna Smirna, județul Ialomița dintr-o familie de țărani agricultori, viitorul preot, de mai tirziu a urmat școala primară în satul natal, completînd-o cu studiile seminariale, pe care le-a absolvit în anul 1900.

Dovedindu-se, dintru început, un element de cultură și cu o bună pregătire teologică, a fost hirotonit în același an ca preot la parohia Valea Teancului, județul Buzău. Trecut la parohia Traian, în anul 1902, a păstorit-o pînă în 1952 cînd s-a retras la pensie.

Înzestrat cu o putere de muncă deosebită, cu o înțelegere părintească pe care a arătat-o întotdeauna credincioșilor săi și cu o dragoste nemăsurată pentru Biserică, preotul Zamfir Ionescu s-a dăruit pe sine semenilor săi, învățîndu-i adevărata noastră credință și arătîndu-le frumusețea ortodoxiei noastre românești. Prin rîvna pe care a manifestat-o pentru biserica sa și credincioșii ei, prin corectitudinea dovedită în apostolatul său sacerdotal, vreme de mai bine de un sfert de veac, a luminat mințile și inimile tuturor.

Apreciat ca un om integru de către familia sa și de către parohie, el a știut să inspire în suflete seriozitatea pentru muncă, pentru cultură, pentru Biserică și pentru progres. Toate aceste considerente, și, mai ales îndelungata sa viață și păstorire l-a așezat între preoții de frunte ai protoieriei Slobozia, fiind un bun părinte și duhovnic.

Serviciul înmormîntării a fost oficiat de către un sobor format din preoții parohiei Traian, în frunte cu P. C. Protoiereu Petre Breteanu din orașul Slobozia, care a adus și omagiul preoțimii din acea protoierie la căpătîiul celui dispărut.

Prin pierderea venerabilului preot Zamfir Ionescu, la frumoasa vîrstă de 93 de ani, dispăre încă unul dintre vechile figuri ale clerului, distins și apreciat duhovnic, iubit și cunoscut pe plaiurile ialomițene.

ASISTENT

† PREOTUL NICOLAE NEAGOE 1896 — 1974

În ziua de 17 aprilie 1974 — miercuri în săptămîna luminată, s-a stins din viață preotul pensionar Nicolae A. Neagoe din comuna Leordeni, județul Argeș.

Născut în 22 februarie 1896, în comuna Ciulnița-Eustatiade, din părinți țărani cu o stare materială modestă, părintele Neagoe primește o sănătoasă educație cetățenească și moral-creștină, care-l determină ca la terminarea claselor primare — din satul natal - să urmeze cursurile Seminarului Central București, pe care le termină în 1916.

La 22 aprilie 1922 se preoțește pe seama bisericii «Nicolae Crețulescu» din comuna Leordeni-Muscel, azi județul Argeș, unde păstorește pînă la 1 ianuarie 1968 cînd se pensionează la vîrsta de 72 ani.

Căsătorit cu Zoe Popescu din Budișteni, are două fete, pe care le îndrumă spre studii liceale, apoi universitare.

În timpul celor 46 ani pastorație a realizat lucrări de îmbunătățire, întreținere și înfrumusețare la biserică.

Pentru meritele sale bisericesti a primit la vreme rangul de «Sachelar», apoi pe cel de «Iconom».

Prohodirea i-a fost oficiată sîmbătă 20 aprilie a.c. de un însemnat sobor de preoți, care a lăsat o adîncă impresie credincioșilor prezenți la acest eveniment induioșător.

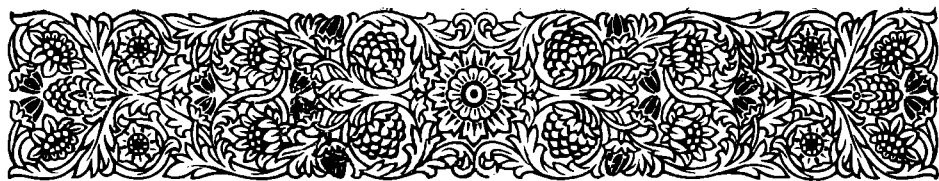
Meritele sale i-au fost evidențiate de preotul Dumitru C. Păunescu, actualul paroh la biserica «Nicolae Crețulescu»-Leordeni.

Pensionarul învățător Nicolae Moșoianu a vorbit despre activitatea răposatului, iar preotul Nicolae Nicolescu-Leordeni, în termeni duioși a vorbit despre preoție raportată la cel ce-a fost preotul Nicolae Neagoe.

La terminarea slujbei, racla cu trupul neînsuflețit al celui prohodit, a fost purtată pe umeri de preoții din sobor și după tradiționala ocolire a Sfintei biserici, unde a păstorit, a fost depusă în cripta din timp pregătită — lîngă zidul bisericii, în dangătul clopotelor bisericii și lacrimile celor prezenți.

Așa s-a încheiat viața pămîntescă a Părintelui Nicolae Neagoe care a încetat din viață, la vîrsta de 78 ani, lăsînd soția, fiicele, ginerii și nepoții îndurerați, iar în inima celor ce l-au cunoscut, o duioasă amintire.

ASISTENT

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI EPARHIAL GALAȚI

— În primul trimestru al anului 1974 —

1. Slujbe arhieresti.

— La 30 ianuarie a.c. P. S. Episcop Dr. Antim Nica al Dunării de Jos a participat la sărbătorirea hramului bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Galați. P. S. Sa a oficiat sfânta liturghie arhierescă și a rostit o cuvîntare legată de praznicul parohiei, punînd în lumină icoana pilduitoare a lucrării Sfinților Trei Ierarhi, luminători ai creștinătății. Cu acel prilej P. S. Sa a înminal P. C. Pr. Paroh Emanoil Hogaș «Crucea Patriarhală» conferită de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

— La 10 februarie, P. S. Sa a luat parte la hramul bisericii Sfîntul Haralambie din Galați și a slujit liturghia arhierescă. În cuvîntarea pe care a rostit-o cu acel prilej, P. S. Episcop Antim a dat credincioșilor îndrumări pentru viața duhovnicească și le-a împărțășit arhieresti binecuvîntări.

— Între 25—28 februarie, în săptămîna I-a din Postul Sfintelor Paști, P. S. Episcop Antim a participat la programul slujbelor religioase din Catedrala episcopală și a citit Canonul cel Mare al Sfîntului Andrei Criteanul.

— La 3 martie, Duminica Ortodoxiei, P. S. Sa a oficiat liturghia arhierescă din Catedrala episcopală, a hirotonit ca diacon pe seama catedralei pe cîntărețul bisericesc Iorgu Opricescu și a hirotesil ca iconom pe preotul Tudorel Popa, deservent al catedralei.

În acea zi s-a citit Pastorală Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și s-a făcut colecta pentru Fondul Central Misionar. La sfîrșitul slujbei, P. S. Episcop Antim a rostit o cuvîntare în care a arătat semnificația sărbătorii Duminica Ortodoxiei și a adus mulțumiri credincioșilor pentru sprijinul acordat Bisericii.

— În duminica IV-a din Post, P. S. Arhieriu Vicar Gherasim Constănteanul a slujit în Catedrala episcopală și a hirotonit diacon pe tînărul teolog Vasile Costea.

— La Praznicul Bunevestiri din 25 martie, P. S. Episcop Antim a slujit la biserica Bunevestire din orașul Galați. La sfîrșitul liturghiei arhieresti, P. S. Sa a rostit cuvînt de laudă în cinstea Maicii Domnului și a binecuvîntat strădania enoriașilor parohiei care în 1973 au purces la repictarea integrală a bisericii lor în frescă.

— Duminică 31 martie, P. S. Episcop Antim a slujit liturghia arhierescă în biserica Sfântul Vasile cel Mare din orașul Galați și a hirotonit pe diaconul Vasile Costea ca preot pe seama parohiei Ciobanu din Protoieria Constanța.

2. — Vizite canonice.

— Între 19—20 ianuarie a.c. P. S. Episcop Antim, însoțit de P. S. Arhieru Vicar Gherasim, a vizitat Mănăstirile Cocoșu și Celic Dere din județul Tulcea. P. S. Sa s-a interesat de viața duhovnicească a personalului monahal și de unele aspecte gospodărești.

Tot cu acel prilej, P. S. Sa a vizitat și sediul Protoieriei Tulcea, care, în acest an, urmează să se mute într-o clădire mai spațioasă.

3. — Vizite frățești.

— La 19 februarie, P. S. Episcop Antim Nica a făcut o vizită frățească P. S. Episcop Antim Angelescu de la Buzău. P. S. Sa s-a interesat de situația școlară a elevilor Eparhiei Dunării de Jos care învață la Seminarul teologic din Buzău.

4. — Preocupări misionare și pastorale.

— La 21 februarie a.c. s-a ținut la Centrul Eparhial Galați o sedință administrativă cu protopopii din eparhie, sub președinția P. S. Episcop Antim. Între problemele discutate a fost și prelucrarea circularei nr. 20084/1973 a Caștelariei Sfântului Sinod cu privire la activitatea misionară a preoților. S-a insistat asupra suplinirii parohiilor vacante, a generalizării cîntării comune și a colaborării preotului cu consiliul și comitetul parohial. Părinții protopopi au primit dispoziția ca în planul de inspecție pe 1974 toate parohiile să fie inspectate cel puțin o dată, iar cele cu situații speciale de mai multe ori. În încheiere P. S. Episcop a îndemnat protopopii să depună toate eforturile pentru traducerea în viață a îndrumărilor sinodale ce li s-au dat.

— La 5 martie, P. S. Episcop Antim a prezidat conferința misionară a preoților din Protoieria Galați, la care, potrivit dispozițiilor Sfântului Sinod, s-au dat îndrumări preoților în legătură cu activitatea pastorală și misionară pe anul în curs. Conferințe asemănătoare s-au ținut în prima jumătate a lunii martie și la protoieriile Tecuci, Constanța și Tulcea care au fost prezidate de Prea Sfîntul Arhieru-Vicar Gherasim Constanțeanul.

— În ultima decadă a lunii martie, la protoierii s-au desfășurat conferințele preotești de orientare. P. S. Episcop Antim a prezidat conferința de la Protoieria Tecuci la 21 martie, iar Prea Sfîntul Arhieru-Vicar Gherasim a prezidat conferința de la Protoieria Galați. Conferințele de la Protoieriile Constanța și Medgidia au fost prezidate de P. Cuv. Arhim. Ieronim Motoc — vicar eparhial, iar conferințele de la Protoieriile Babadag și Tulcea au fost prezidate de P. C. Pr. C. Comșa, inspector bisericesc.

Subiectul conferinței se intitulează: «Experiențe pastorale în propovăduirea, apărarea și păstrarea dreptei credințe». Această temă corespunde cerințelor de a se da preoțimii o orientare justă și unitară în problemele de pastorație, de permanentă actualitate și de a i se indica mijloacele și metodele cele mai adecvate. Concluziile rezultate din aprofundarea acestui subiect și din discuțiile purtate de către P. S. Episcop Antim și delegații chiriarhali cu preoții au fost de un real folos pentru stimularea activității pastorale și misionare din parohii.

5. — *În cadrul activităților obștești.*

— La 9 martie, P. S. Episcop Antim a participat, ca invitat, la conferința Consiliului Județean Galați al Frontului Unității Socialiste și a fost ales ca membru al Consiliului Județean al acestui for. Cu acest prilej P. S. Sa a rostit un cuvânt ocazional pe care îl redăm în continuare :

«Am primit cu deosebită satisfacție invitația de a lua parte la lucrările Conferinței Județene a Frontului Unității Socialiste, alături de dvs. reprezentanți ai organizațiilor locale, întruniți spre a dezbate și a lua hotărâri pentru continua dezvoltare și înflorire a satelor și a orașelor județului nostru.

Deși sînt de puțină vreme în părțile acestea ca Episcop, dar cu ocazia vizitelor și contactelor pe care le-am avut în diferite localități din județ, mi-a fost dat să constat pretutindeni realizări bogate, înfăptuite prin grija conducătorilor Patriei noastre, prin strădania organelor de Stat județene, orășanești și comunale și prin munca plină de însuflețire a harnicului nostru popor.

Însuși acest oraș, renăscut din cenușă și dărimături și înzestrat astăzi cu o puternică industrie, stă ca mărturie a avntului constructiv al țării noastre.

Incurajați de rezultatele obținute în dezvoltarea țării, în atmosfera vremurilor noi deschise de actul istoric de la 23 August 1944, astăzi toți sîntem chemați să ne aducem contribuția noastră unită sub egida Frontului Unității Socialiste, for care caută să stimuleze și să concentreze întregul potențial al poporului nostru pentru înfăptuirea idealurilor României Socialiste.

La această măreață operă sînt chemate să conlucreze, printr-o largă participare cetățenească, toate organizațiile de masă și obștești, precum și cultele religioase.

Spre aceasta ne îndeamnă însuși iubitul Conducător al țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, prin cuvintele rostite în Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste din noiembrie 1973 : «Toate sectoarele de activitate — spune Domnia Sa — toți cei care participă la activitatea Frontului Unității Socialiste, inclusiv reprezentanții cultelor religioase, sînt chemați să-și unească eforturile cu ale tuturor oamenilor muncii, să activeze pentru a face ca fiecare cetățean al țării, fără deosebire de naționalitate sau credință religioasă, să facă totul pentru înflorirea patriei, pentru bunăstarea poporului, pentru victoria societății socialiste multilateral dezvoltate în România» («România Liberă», 30 noiembrie 1973).

Biserica Ortodoxă Română, strîns legată de destinele poporului nostru, de istoria și dezvoltarea lui, participă astăzi deplin prin conducătorii și slujitorii ei, împreună cu toți credincioșii, la activitatea Frontului Unității Socialiste, pusă în slujba înfloririi Patriei noastre. Clerul Bisericii noastre, atașat cu calde sentimente de viață nouă din țara noastră și însuflețit de idealul apostolatului social, a adus o contribuție recunoscută la sprijinirea acțiunilor pentru propășirea materială și spirituală a poporului, pentru promovarea cauzei păcii și a cooperării internaționale.

Prin contactul ei zilnic cu masele de credincioși, prin îndrumările și îndemnul date acestora, preoțimea Eparhiei noastre a fost prezentă în procesul de dezvoltare economică și socială a societății noastre actuale, sprijinind acțiunile organelor locale în multiplele eforturi de afirmare a vieții noi din țara noastră.

Ca să dăm un exemplu, menționăm că Apelul Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste din anul 1971 a avut un puternic ecou în rîndurile clerului și credincioșilor noștri din întreaga Eparhie a Dunării de Jos, care au donat pentru Fondul Solidarității Internaționale : În anul 1972 suma de 218.950 lei ; în anul 1973

suma de 254.989 lei; în anul 1974 suma de 54.700 lei. Urmează ca tot în acest an să mai virăm spre completare încă 212.000 lei.

Înțelegem să sprijinim și mai departe, cu aceeași încredere și dragoste în conducătorii țării noastre, lucrarea grandioasă înscrisă în programul Frontului Unității Socialiste, pentru progresul uman și material al acestui colț de țară.

Aducem cu acest prilej Conferinței Județene urările noastre de succes în debaterile programate, pentru soluționarea problemelor mari ce îi stau în față și pentru împlinirea activității sale patriotice, desfășurate în slujirea cauzei poporului român.

În încheiere, doresc să vă exprim mulțumiri pentru bucuria de a participa la această importantă întrunire, care îmi va rămâne ca un imbold pentru sporirea eforturilor Bisericii noastre în lucrarea binelui obștesc din Patria noastră».

În legătură cu hotărârile acestei conferințe a Frontului Unității Socialiste pentru continua dezvoltare și înflorire a satelor și a orașelor din județul Galați, Centrul Eparhial a dat îndemnuri și îndrumări tuturor preoților din Eparhie să sprijine muncile patriotice de primăvară din localitățile respective, pentru buna lor gospodărire, înfrumusețare și curățenie.

De asemenea, ca ei, împreună cu organele parohiale, să se îngrijească de buna întreținere și înfrumusețare a bisericii, de curții bisericii și a cimitirului, să planteze la timp pomi, arbuști ornamentali și flori, spre a da exemplu credincioșilor.

CRONICA PASCALĂ 1974, LA CENTRUL EPARHIAL GALAȚI

— În *Duminica Floriilor*, P. S. Episcop Dr. Antim Nica al Dunării de Jos a oficiat liturghia arhierescă în Catedrala episcopală, după care, în săptămâna Palimilor, a participat la slujbele deniilor.

— În *Duminica Sîntelor Paști*, P. S. Episcop a oficiat sfânta liturghie arhierescă în catedrală și a rostit tradiționalul cuvînt pastoral pentru acel mare praznic. Între altele, P. S. Sa a îndemnat pe credincioși să se străduiască să păstreze cu statornicie vistieria învățăturilor de credință pe care le-am moștenit de la strămoșii noștri, să se păzească de orice rătăcire vătămătoare și să păstreze unitatea Bisericii noastre. Sărbătoarea *Învierii Domnului*, a spus P. S. Sa, să nu fie numai prilej de bucurii trecătoare, ci să ne împodobească sufletul cu fapte ale credinței creștine. Căci Hristos «a înviat pentru îndreptarea noastră» (Romani IV, 25) și pentru împlinirea în viața de toate zilele a poruncilor lui în legătură cu semenii noștri, fără deosebire de neam și de credință. Să revărsăm zilnic măcar o picătură din bucuria pascală în legăturile cu vecinii și cu toți semenii noștri, în orice îndeletnicire ar fi ei și să le arătăm mai multă omenie și inimă caldă.

În aceeași zi, după slujba pentru a doua înviere, P. S. Sa a primit vizita preoților din oraș și a salariaților Centrului Eparhial, la reședința episcopală. În numele preoților a vorbit P. C. Protopop Gheorghe Popa, care a prezentat P. S. Sale tradiționalele felicitări de Sfintele Paști.

Adresîndu-se preoților, P. S. Sa a spus: «Văzîndu-vă și stînd de vorbă cu p.c. voastre, și ca păstor sufleteș, eu văd în față prin dumneavoastră întreaga preoțime

din Eparhia Dunării de Jos». În sarcina preoțimii noastre sînt cîteva probleme majore pe care vreau să vi le amintesc. Una dintre acestea este îngrijirea lăcașurilor de cult și înfrumusețarea lor.

Am apreciat strădania preoților pentru întocmirea documentațiilor pentru reparații la biserici. Sînt însă și unele cazuri cînd inițiativa se ia abia în ceasul al doisprezecelea, cînd stricăciunile sînt avansate, și atunci formele se întocmesc mai greu, iar cheltuielile sînt mult mai mari. De aceea, este necesar ca reparațiile să se facă neconținut sau la etape scurte. Atunci și formele necesare se îndeplinesc mai ușor, iar cheltuielile sînt mai mici.

O altă problemă de actualitate este cea misionară, pentru care e necesar ca preoții să manifeste o mai mare responsabilitate, a spus P. S. Sa.

În vara aceasta se va sărbători împlinirea a trei decenii de la eliberarea Patriei. — Biserica noastră, strîns legată de popor, trebuie să depună eforturi pentru sprijinirea ostanelilor ce se fac pentru o cît mai bună înfățișare a satelor și orașelor noastre.

În încheiere, P. S. Sa a mulțumit p. c. protopop, preoților și salariaților Centru-lui Eparhial pentru bunele urări și i-a asigurat de dragostea și sprijinul părintesc al Prea Sfinției Sale. P. S. Sa s-a întreținut apoi cu fiecare preot în parte, într-o atmosferă de bucurie pascală, ciocnind, după tradiție, ouă roșii cu ei și urîndu-le: «Hrjstos a înviat!».

— *La sărbătoarea «Izvorul Tămăduirii»*, P. S. Episcop Antim a slujit la biserica cu acest hram din orașul Galați.

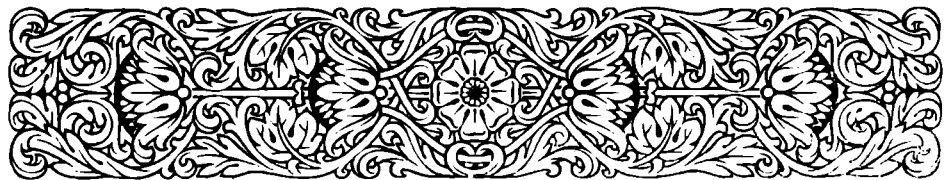
La 23 aprilie, sărbătoarea Sfîntului Mucenic Gheorghe, P. S. Sa a slujit liturghie arhierescă la biserica Sfîntul Gheorghe din orașul Constanța, de hram. Cu acel prilej, P. S. Sa s-a întîlnit cu p.c. protoiereu și cu unii preoți din oraș și a discutat probleme în legătură cu buna întreținere și înfrumusețare a bisericilor și pentru deservirea credincioșilor în cele ale vieții duhovnicești.

Pentru a împărtăși binecuvîntări arhieresti și mîngieri duhovnicești și altor credincioși din eparhie, care au solicitat să aibă și ei slujbă arhierescă, P. S. Episcop Antim a delegat pe P. S. Arhiereu-Vicar Gherasim Constanțeanul să officieze unele slujbe legate de Praznicul Sfîntelor Paști, la mai multe biserici. Astfel, în Duminica Floriilor și la denia din Joia Mare, P. S. Sa a slujit la biserica «Sfînții Împărați» din orașul Galați. În Vinerea Mare, la Prohod, a slujit la biserica «Schimbarea la Față» din Galați. Slujba Sfîntei Învieri a oficiat-o la parohia Schela din județul Galați. A doua zi de Sfîntele Paști, P. S. Sa a săvîrșit liturghia arhierescă la biserica «Schimbarea la Față» din Constanța. Iar de Sfîntul Gheorghe a slujit la biserica «Sfîntul Gheorghe» din Isaccea, — și a hirotonit diacon pe seminaristul Borbil Petru.

Pretutindenii unde a slujit, P. S. Sa a împărtășit preoților și credincioșilor arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Antim, sfaturi și îndemnuri duhovnicești.

Veștile primite din eparhie arată că în toate parohiile de la orașe și sate credincioșii noștri au prăznuit sfîntele Paști după toată datina, cu evlavie și cu mulțumiri sufletești.

Arhim. IERONIM MOTOC

R E C E N Z I I

George Breazu l, *D. G. Kiriac*, ediție îngrijită de Titus Moiescu, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1973, 280 p.

Volumul este o monografie de mari proporții întocmită de profesorul George Breazu l și care se păstrează în biblioteca ce îi poartă numele. Lucrarea este închinată lui D. G. Kiriac — compozitor, dirijor, pedagog, folclorist și teoretician de frunte al muzicii românești de la începutul secolului nostru. Ea dă o imagine cuprinzătoare asupra personalității lui D. G. Kiriac.

Cartea este alcătuită — conform structurii date de George Breazu l — din trei părți: *D. G. Kiriac* — studiul de început, *Cronici, articole, informații. Opera lui D. G. Kiriac*, și *Alte manuscrise ale lui D. G. Kiriac*.

Domnului Titus Moiescu sub îngrijirea căruia a apărut volumul de față, i-a revenit datoria de a-l urmări și a-l contura după manuscrisele selectate puse la dispoziție spre cercetare și tipărire de către Biblioteca George Breazu l.

Educația artei apusene, sub influența căreia s-a aflat ani de-a rândul, a avut asupra lui Kiriac o reacție inversă, aceea a adâncirii «în reflecții și experiențe asupra valorii artistice și educative a melosului autohton». El avea să devină purtătorul elementului nou și autentic de muzică românească. Ecoul cîntecelor românești trezite la viață de activitatea lui Kiriac și a societății «Carmen» pătrunde tot mai adînc «în largi straturi populare, în școală și în biserică, aci mai mult chiar ca în ceea ce s-ar fi putut înțelege atunci ca domeniu propriu al muzicii».

În 1896 Kiriac se număra printre cei nouă elevi de la *Schola Cantorum* din Paris. Licențiat în Drept, Kiriac se afla la Paris din 1892 «grație unor inimi nobile a cîtorva distinși literați din București care au constatat la acest tînar o deosebită aptitudine pentru muzică...».

În țară, paralel cu liceul, Kiriac urmasse și absolvise Conservatorul după care face doi ani de Științe naturale la Universitatea din București și apoi, tot aici, își ia licența în Drept. La *Schola Cantorum* intrase după alți patru ani urmașul la Conservatorul din Paris. În 1896 dirija corul capelei române din Paris. Dar în toată această activitate Kiriac este preocupat din ce în ce mai mult de melodia populară, de arta muzicală pentru popor. Ca expresie a acestui fapt, înființează, în 1901, Societatea corală «Carmen». Concertul de inaugurare al societății creată «pentru cultivarea și răspîndirea muzicii în popor», cuprindea în programul său și colinde și cîntece populare românești armonizate de Kiriac.

Treptat, Kiriac se consacră muzicii vocale, muzică pe care o considera a fi «incomparabil mai proprie de a exprima pe interesul obștesc un conținut ideic și emoțional de principii călăuzitoare, edificative și formative în viața socială și în năzuințele culturale».

Inspirate din viața poporului, cîntecele lui Kiriac au ca subiecte Plugarul, Fierarul, Morarul, Ostașul, Muncitorul, Mama, Copilul, Libertatea. Numai astfel ele pot fi nu numai ascultate dar și executate de oricine — copii, băieți, fete, vîrstnici.

Conținutul și factorul melodic au făcut ca multe din cîntecele lui D. G. Kiriac să pătrundă atît de adînc în popor încît să devină un bun propriu al său (*Toamna sub titlul A ruginit trunza din vii, Hora mare, Frunză verde busuioc, Foaițe verde lămîiță* etc.).

D. G. Kiriac culege și transcrie cîntece populare. «Membrii Societății «Carmen» sînt, mai toți, cunoscători ai cîntecului popular». Printre ei se numărau Gh. Folescu, I. D. Petrescu, prof. Ștefan Pop, I. U. Soricu.

În scopul unei mai bune culegeri și păstrări a cîntecului popular, Kiriac folosea, încă din 1912, fonograful — activitate ce a avut ca rezultat 43 de fonograme cu 75 de cîntece. Aceste cîntece au îmbogățit repertoriul coral al Societății și au format totodată categoria «*cîntecelor populare românești*» pentru voce și pian.

Pentru prezentarea în continuare a activității lui Kiriac, profesorul George Breazul a considerat necesară lămurirea problemei privind numele maestrului.

Așa cum se menționa în Registrul Stării Civile (Arhivele Statului nr. 1772/1860) D. G. Kiriac a fost al patrulea copil din familia transilvăneană Anastasia și Gheorghios Kiriac din Salonic. În anii tinereții Kiriac semnează Dumitru Georgescu sau Demetru Georgescu, prescurtat în Dum. și Dem. Georgescu pentru ca apoi să i se adauge cel de Kiriac și să devină Dem. Georgescu Kiriac (probabil pentru a evita o confuzie, mai ales cu Georgescu — coleg de la Conservator — compozitor de române). Din 1892, ca compozitor și profesor, maestrul rămîne definitiv la semnătura D. G. Kiriac.

Această succesiune de nume a făcut ca mult timp să fie ignorată activitatea maestrului în publicistica vremii (în special la «foaia muzicală și literară» *Doina*) și să rămîna sub semnul întrebării paternitatea unor lucrări ca: *Duminica cea mare* semnată Dumitru Georgescu, *Haiducul* — cu muzica pentru voce și acompaniament de pian de Dem. Georgescu, un triptic de Moș Ajun — 1. *Bună dimineața* (cor), 2. *Florile dalbe* și 3. *Cîntec*.

«Potrivit cercetărilor» din momentul intrării sale în cercul redacțional al *Doinei*, condiții noi, excepțional de favorabile și hotărîtoare i se oferă «pentru dezvoltarea ulterioară a lui Kiriac. Revista avea ca prim punct din programul său de activitate «culegerea melodiilor populare și studierea lor». Experiența lui Kiriac se îmbogățește și, prin participarea sa la Societatea corală «Ecoul», ca tenor secund. «Atunci se imprimă în mintea lui, alături de ideea de *cîntec popular*, de *folclor muzical*, ideea de *societate corală*, care va avea un rol tot atît de însemnat în dezvoltarea lui ulterioară și în întreaga viață muzicală, a lui și a mediului românesc în care a trăit». Această bogată activitate, la care se adaugă aceea din domeniul învățămîntului, i-a permis maestrului Kiriac să exprime, sintetic, astfel direcțiile de activitate în domeniul muzicii românești: «a) corul, b) muzica bisericească, c) cîntecul popular și d) dăscălia (învățămîntul)».

Acestea au fost dealtfel și coordonatele activității sale, ale celui ce va deveni marele pedagog al muzicii românești în primul păttrar al secolului al XX-lea.

În continuare cercetătorul ne prezintă fiecare din aceste laturi ale activității maestrului Kiriac.

Ca *dirijor de cor*, Kiriac impresiona în primul rînd, în interpretările sale, prin *echilibrul vocilor*, coeziunea lor și *unitatea ansamblului*. Pornind de la recunoașterea necesității creșterii nivelului auzului armonic și polifonic al poporului nostru, repertoriul corului «Carmen» era o îmbinare armonioasă între muzica corală clasică și cea populară românească.

«În jurul lui Kiriac, în «Carmen» și, prin «Carmen», în straturi cît mai largi de iubitori ai muzicii, se organizează în cel mai natural chip posibil o *școală*... : școală de alfabetizare muzicală pentru neofiiți, școală pentru acei din membrii care primesc sarcina de a preda muzica în clasele primare, școală de perfecționare pentru cei ce rîvnesc la o profesie în domeniul muzicii, școală de compoziție muzicală românească». Pe aici au trecut, printre alții, G. Cucu, Vasile Popovici, Achim Stoia, I. D. Chirescu.

Kiriac a desfășurat totodată o prodigioasă activitate ca autor de lucrări și compoziții de un interes practic: *O colecție de 50 de cîntece pentru școlile primare din țară, două liturghii* «destinate a fi executate de corurile bisericilor noas-

tre», *coruri pentru societățile corale franceze, solteții pentru 2, 3 și 4 voci, diferite melodii pe cuvinte franceze, un quartet pentru instrumente cu coarde, neterminat.*

La Paris, la «Schola Cantorum», într-un complex de influențe, Kiriac se decide să se consacre muzicii vocale. Căci «cum în biserica noastră nu sînt admise instrumentele, care va fi stilul coral de care ne vom servi?» se întreba maestrul. Răspunsul îl dădea tot el: «Negreșit cel polifonic».

În cadrul activității componistice a lui Kiriac, cercetătorul George Breazu a distins două etape. Prima etapă este aceea în care prelucurează tot mai des, în creațiile sale, melodii populare din colecțiile existente ori de la culegători. Maniera este cu totul nouă și pentru explicarea ei sînt prezentate structurile celor mai reprezentative dintre creații. Se ajunge astfel la concluzia că totuși «cele mai populare cîntece din categoria celor armonizate pentru voce și pian și cele care pătrund mai adînc în masele populare trezesc un puternic ecou și obțin un excepțional succes, sînt cele culese *chiar de Kiriac...*». Ele fac parte din a doua etapă a activității sale, etapă în care are loc o unitate deplină între compozitor și folclorist, culegător de melodii. Melodiile culese sînt înregistrate cu ajutorul fonografului, sînt transcrise și apoi, cele mai reprezentative exemple de creație populară, sînt armonizate. Acestora compozitorul Kiriac «le-a imprimat pecetea desăvîrșirii artistice».

«*Pentru popor*» — aceasta este deviza sub care s-a desfășurat întreaga activitate a lui D. G. Kiriac. În tot ceea ce realizează, «ca artist, compozitor și interpret, ca om de știință, pedagog și folclorist, fondator și conducător al Societății corale «Carmen», Kiriac este dominat de dragostea sa pentru popor.

În anul 1923, cînd compozitorii români cînteau prezența la București a profesorului lor, maestrul Vincent d'Indy, Kiriac spunea printre altele, în fața sărbătoritului și celor prezenți: «M-ați făcut să îndrăgesc florile de cîmp, micile inspirații muzicale sincere și originale ale poporului, ale acestui popor din Orient. Am mers departe în munții noștri și în cîmpurile noastre ca să culeg frunzele verzi în care sînt concentrate bucuria și durerea unei întregi națiuni. Eu le-am îmbrăcat în haina nouă a armoniei și am dat cîntece românești copiilor noștri români, mici și mari. Alții mai viguroși vor veni, sînt sigur, și ne vor da Simfonia pe un cîntec de munte românesc...».

Compozitor, pedagog și om de știință recunoscut în țară și peste hotare, «maestrul Kiriac» este considerat *unul dintre creatorii de Irunde ai muzicii românești.*

După această prezentare a vieții și activității lui D. G. Kiriac, volumul de față cuprinde *Cronici, articole și informații...*

Concertul Societății corale «Carmen» — articol apărut în 1921, în revista *Muzica* pe marginea programului prezentat de carmeniști în seara zilei de 30 decembrie. Din acest program au fost admirate cîntecele populare, «adevărate neterminate» și, spune cronicarul, «au plăcut mult aranjamentele de muzică bisericească ale d-lui Cucu, în special «Stihirile» din *Catavasiile de la Întîmpinarea Domnului*».

— Informații privind alegerea lui Kiriac în consiliul de administrație al Conservatorului de muzică și artă dramatică din București; anunțarea Concertului pentru Anul nou al Societății corale «Carmen»; anunțarea retragerii maestrului D. G. Kiriac din postul de dirijor al corului de la Biserica «Domnița Bălașa».

— *Concertul Societății corale «Carmen»* (ianuarie, 1921) și alte două articole dedicate de cronicarul revistei «Mișcarea literară» concertelor Societății «Carmen» din decembrie 1924 și mai 1925, al doilea ținut la Tîrgul Mureș.

— *Jubileul Societății corale «Carmen»* D. G. Kiriac (apărut în noiembrie 1926) — un adevărat omagiu adus celui care timp de 25 de ani a menținut trează *conștiința muzicală a poporului.*

— *Dumitru G.(eorgescu) Kiriac*, articol scris la moartea maestrului (8 ianuarie 1928). «Producțiunea sau creațiunea muzicală românească Kiriac o îmbogățește prin componerea a numeroase piese corale în stil popular și religios românesc dar mai cu seamă prin veșmintul polifonic și prelucrarea în formele definitive artistice a numeroase melodii populare (colinde, doine, cîntece și dansuri) și a numeroase cîntări bisericești bizantine... În orice direcțiune a lucrat, — ne spune cronicarul — Kiriac a fost orientat de realitatea sufletească a poporului, de conștiința muzicală a neamului nostru».

În continuare sînt inserate: *Presa și Kiriac*, fragment dintr-un articol semnat de George Breazu la Cronică muzicală din «Cuvîntul, 23 ianuarie 1928, *Cronică*

muzicală («Cuvintul», 9 aprilie, 1928), Aspecte («Cuvintul», 7 noiembrie 1932), ...Comemorarea maestrului D. G. Kiriac («Acțiunea», 2 noiembrie 1941), Kiriac și Vidu — cuvint introductiv la Concertul comemorativ «D. G. Kiriac-Ion Vidu» (12 februarie 1956).

Opera lui D. G. Kiriac cuprinde creația muzicală și muzicologică a compozitorului, folcloristului și pedagogului D. G. Kiriac grupată pe două secțiuni. Prima secțiune cuprinde: *Muzica scrisă în perioada studiilor, Romanțe și cîntece pentru voce și pian, Melodii populare armonizate pentru voce și pian, Coruri (Cîntece și coruri pentru copii, Colinde și cîntece de Crăciun și de Paști, Coruri mixte și bărbătești)*. Tot aici au fost catalogate și alte lucrări ale lui D. G. Kiriac extrase din fișele profesorului George Breazul. Așa sînt lucrări reunite sub titlul *Muzica religioasă*: 1. *Cîntări liturgice* (antifoane, tropae, răspunsuri, axioane etc.) pentru cor bărbătesc, Paris, 1896—1898 (Manuscrise autografe); 2. *Liturgia pentru 4 voci bărbătești (1900—1901)* — (Manuscris autograf, 47 pagini); 3. *Doamne strigat-am și Să se îndrepteze*, armonizat de D. G. Kiriac; 4. *Suitu-s-a Dumnezeu întru strigare*, concert pentru cor mixt; 5. *Troparul Învierii, glas 3, melodia și textul dictate de P. S. S. Episcopul Argeșului, Gherasim Timuș*, armonizat de D. G. Kiriac pentru cor mixt; 6. *Liturgia Sîntului Ioan Crisostomul, dedicată de D. G. Kiriac Înalt Prea Sîntitului D. D. Iosif Gheorghian, Arhiepiscop și Mitropolit Primat al României și cîntată pentru prima dată «în prezența I. P. S. S. Mitropolitul Primat al României, D. D. Iosif Gheorghian, la Capela română din Paris, în luna ianuarie 1899, sub direcțiunea autorului...»* 7. *Prima carte de religie*, «însoțită de Imnuri corale religioase pentru uzul școalelor primare, întocmită de Dim. Cecropid și I. N. Ciocan, institutori în Capitală, și D. G. Kiriac, profesor de muzică, după programa de studii a învățămîntului primar...»; 8. *Axionul Învierii «Îngerul a strigat»*, armonizat pentru cor la 4 voci mixte «pe cît s-au putut mai apropiat de melodia Ieromonahului Macarie...», spune autorul; 9. *Rugăciuni școlare*, în Nifon N. Ploieșteanu — «Carte de muzică bisericească» (Doamne Doamne Ceresc Tată, Ochiul lui Dumnezeu); 10. *Liturgie*, de D. G. Kiriac, B. Anastasescu, G. Cucu și alții, 1905; 11. *Auzi, Doamne, glasul meu*, motet pentru cor mixt 12. *Cîntările Liturgiei pentru copii și popor*, Tg. Jiu, 1926 13. *Liturgia psaltică, pentru cor mixt*, 1926, Ediție postumă.

În categoria lucrărilor extrase din fișele profesorului George Breazul intră și cele inserate sub titlurile următoare: *Colecții de muzică populară românească, Lucrări teoretice, articole, memorii, cuvîntări etc., Îngrijiri de ediții, prelucrări, armonizări etc., Colecții de cîntece și coruri*.

În secțiunea a doua a lucrării sînt cuprinse colecții de cîntece și coruri tipărite de D. G. Kiriac sau de alții, din care au fost extrase numai acelea care au aparținut lui D. G. Kiriac.

Dr. Titus Moiescu consideră că acest capitol-original prin structură și întinderi — va fi un îndrumar bibliografic de o reală valoare ce va sta la îndemîna tuturor cercetătorilor muzicii noastre românești.

Acestor manuscrise li se adaugă *Alte manuscrise ale lui D. G. Kiriac* extrase din fișele profesorului George Breazul. Între acestea sînt incluse 213 manuscrise după un tabel alcătuit de G. Cucu și Vasile Popovici, manuscrise păstrate în Biblioteca Academiei Socialiste România și în Biblioteca «George Breazul».

Paginile 223—261 cuprind o amplă *Bibliografie* — cărți, broșuri, articole, cronici și informații din diferite ziare, reviste, anale și alte publicații, programe și afișe de concert, scrisori — întocmită de George Breazul.

Ultima parte a lucrării este *Addenda* (paginile 265—269) ce cuprinde: *Manuscrise ale lui D. G. Kiriac în Biblioteca Uniunii Compozitorilor* (nemenționate în fișele profesorului George Breazul), *Manuscrise ale lui D. G. Kiriac în Biblioteca Institutului de Etnografie și Folclor și Cîntece și coruri pentru copii și școlari de D. G. Kiriac*.

La toate acestea se adaugă *Cuvînt de încheiere* «cîteva lămuriri pentru cititori» de Titus Moiescu și un rezumat în limbile franceză, engleză și germană.

Volumul de față evidențiază, o dată mai mult, personalitatea unuia dintre cei ce au contribuit prin creația și activitatea lor la promovarea muzicii noastre naționale D. G. Kiriac. Un merit esențial pe această linie revine profesorului George Breazul care a întocmit *documente unice de mare valoare*, privind pe D. G. Kiriac, *clitorul renașterii muzicale românești* — după cum l-a numit Delavrancea.

IOAN F. STĂNCULESCU

Prof. Dr. phil. Iwan P a n t s c h o w s k i, *Das Problem von Eros und Agape in orthodoxer Sicht*, Sofia, 1972, 77 p.

Importanța centrală a dragostei în viața omului și a societății umane și în religia creștină a determinat apariția multor opere teologice. De problema aceasta s-a ocupat în câteva lucrări și profesorul de teologie morală Dr. I. Pantschowski de la Academia teologică «Sf. Clement de Ohrida» din Sofia și se ocupă din nou în broșura cu titlul: *Problema eros și agape în lumina morală ortodoxă*.

Autorul vrea să precizeze noțiunea dragostei, analizând formele ei de manifestare în eros și agape, să-i determine specificul și să stabilească relațiile reciproce dintre aceste două mari valori spirituale.

Dragostea naturală și cea supranaturală — scrie autorul — răsar din unul și același izvor primordial metafizic: Dumnezeu, care «este iubire» (I Ioan IV, 8, 16). Denaturările dragostei naturale de către păcat se înlătură de harul lui Dumnezeu. Omul trebuie să primească însă în mod liber acest har și să și-l însușească. Deci dragostea creștină se întemeiază pe dragostea naturală, care e limpezită, înălțată și înobilată de harul lui Dumnezeu. Astfel între dragostea naturală și cea supranaturală există un raport de acțiune reciprocă.

În teologia protestantă se observă un contrast între eros și agape. Martin Luther învața — cum știm — că omul se mintuiește «solă fide». Deci în viața creștină rolul prim îl are credința, dragostea venind în locul al doilea. Credința fiind un act exclusiv al harului lui Dumnezeu, omul nu are nici o contribuție personală în drumul spre Dumnezeu și, în consecință, eros și agape sînt două motive opuse în viața spirituală. Eros este dragoste umană, egocentrică, iar Agape este dragoste divină, care acționează totdeauna spontan și nemotivat. Creștinul primește agape ca dar al Duhului Sfînt și n-are nici o participare personală la ea. Prof. Pantschowski contrazice teza aceasta — și pe bună dreptate — afirmă că dragostea nu acționează spontan și nemotivat, căci în cazul acesta ea ar avea caracter panteist. Ca exprimare a ființei lui Dumnezeu agape urmărește valori și țeluri mărețe, fiindcă Dumnezeu, ca persoană înțeleaptă și sfîntă, nu face nimic fără motive rezonabile și fără intenții bune. Cu privire la om agape nu-i motivată în primul rînd de caracterul ei empiric, ci de valoarea antologică a persoanei umane, de caracterul ei inteligibil și ea vrea să mintuieze tuturor oamenilor.

Sinopticii numesc cu «agape» nu numai iubirea lui Dumnezeu, ci și iubirea oamenilor față de Dumnezeu, față de aproapele și față de ei înșiși (Matei XXII, 37—40; Marcu XII, 30—31; Luca X, 27). Scrierile ioaneice întrebunțează cuvîntul «agape» chiar și pentru numirea iubirii față de lume (I Ioan II, 15). Apostolul Pavel nu identifică niciodată agape cu credința și înțelege prin agape și dragostea creștinilor față de Dumnezeu, fiindcă pentru el ea este cea mai mare virtute, deci nu numai dar al Duhului Sfînt, ci și realizarea personală a credinciosului. Îndesebi trebuie reținut că Apostolul Pavel numește cu verbul agapan și dragostea soțului față de soție și față de trup. (Efeseni V, 25, 28, 33). Apoi din II Corinteni IX, 7 se desprinde faptul, ce nu poate fi dezmințit, că dragostea lui Dumnezeu nu-i lipsită de motivare.

Unii înțeleg unilateral relația «eros și agape»; fiindcă sub eros înțeleg aproape numai dragostea părintească și senzuală. Dar atît mitologia greacă veche, cît și Plato (în Simpozion) deosebea erosul vulgăr de un eros cresc. Iar la încercarea de a lămurii relația dintre eros și agape trebuie să plecăm de la noțiunea erosului cresc, fiindcă acesta, ca dorință și tendință a sufletului omenesc după Dumnezeu, se poate asocia cu agape. În sensul acesta eros este calea umană spre divinitate și agape este calea divină spre om. Firește, erosul cresc nu poate ajunge la Dumnezeu, dar el pregătește sufletul uman ca, prin pocăință și credință, să se deschidă agapei și s-o primească în mod liber ca dar al Duhului Sfînt. În dragostea creștină ca virtute eros este primit în agape, e limpezit, înălțat și înobilat de ea.

Patristica prezintă dragostea creștină în toată plenitudinea ei: de-o parte ca o expresie pneumatică-antologică, de altă parte ca un act personal, la care participă întreaga persoană umană și de aceea literatura patristică utilizează amîndoi termenii: eros și agape. Astfel Origen preferă cuvîntul «eros» cuvîntului «agape»

pentru numirea dragostei creștine. Grigore de Nissa utilizează ca echivalenți termenii «eros» și «agape», numind «eros» o «agape» potențată. Augustin nu face deosebire între «caritas» și «amor». Dionisie Areopagitul înlocuiește «agape» cu «eros», fiindcă numele «eros» este mai divin decât «agape». Maxim Mărturisitorul afirmă că agape și eros sint expresii diferite pentru una și aceeași realitate. Simion noul Teolog, Grigorie Palama și Nicolae Cabasila asemenea apreciază pozitiv modul eros.

Ca expresie a năzuinței naturale a sufletului omenesc după frumusețea divină, cuvântul «eros» este utilizat și în literatura creștină. Termenul e adică foarte potrivit să exprime momente de bucurie și desfătare spirituală, pe care le trăiește fiecare creștin adevărat, când se află în comunitatea spirituală cu Dumnezeu, cu Hristos. Augustin vorbește direct de fruitio Dei, care cuprinde anumite momente din erosul ceresc. Trăirea religioasă a dragostei creștine față de Dumnezeu cuprinde un mysterium fascinans care-i mai apropiat de eros decât de agape. În temeiul ei metafizic, ca expresie centrală a vieții creștine, dragostea creștină este divină, dar în revelația ei istorică ea se realizează prin puteri atât naturale și umane, cât și supranaturale și harismatice.

După cum Biserica lui Hristos este simultan instituție divină și umană, deci organism divin-uman, — la fel și dragostea creștină, — inima vieții bisericești creștine — este o manifestare divin-umană, în ea realizându-se o sinteză creatoare între dragostea umană și cea divină. Evident, în această sinteză dragostea umană este limpezită, înălțată și spiritualizată de către dragostea lui Dumnezeu. Când dragostea lui Dumnezeu se pogoară în lumea cea limitată, spațial și temporal, ea apelează la voia liberă a omului și zidește pe temelia puterilor sale sufletești.

Între eros și agape există o sinteză creatoare.

Prof. Dr. I. Pantschowski a sporit literatura teologiei morale creștine cu încă o lucrare de certă valoare, — lucrare care vădește bogate informații și temeinice cunoștințe teologice de specialitate și generale, logică impecabilă și expunere clară.

Prof. O. BUCEVSKI

NOTE BIBLIOGRAFICE

Arh. Ion Dumitrescu și Radu Crețeanu, *Trei conace boierești din prima jumătate a veacului al XVIII-lea aflate în județul Ilfov*, în «Buletinul monumentelor istorice», nr. 4, 1973, p. 3—26.

În prima parte a studiului autorii prezintă condițiile istorice specifice perioadei de la sfârșitul secolului al XVII-lea și mai ales din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Întărirea exportului ca urmare a cerințelor crescînde și a obligațiilor față de Poarta Otomană, pe de o parte, și concurența tot mai intensă a străinilor și a oamenilor noi în calea dregătorilor, pe de altă parte, au determinat pe mulți boieri să se retragă pe moșiile lor și să se dedice mai mult exploatarea acestora. Ca urmare a acestei stări de lucruri au apărut și s-au dezvoltat o serie de conace boierești.

Așezate mai ales în locuri pitorești, aceste conace erau compuse, de obicei, din casa rezidențială, anexele (magazii, remize etc.) și, ca element important al ansamblului, biserică de curte ce asigura, în general, și necesitățile de cult ale satului apropiat.

Studierea atentă a vestigiilor acestor construcții și reconstituirea lor au permis înfățișarea unei pagini din istoria socială a acelor oameni. În studii de față sînt prezentate așezările ce au aparținut familiilor Drugănescu, Dudescu și Grecianu-Asan Micșunescu, conace unitare prin aria lor geografică (județul Ilfov) dar și prin concepția lor de ansamblu.

Prima așezare prezentată este aceea din Drugănești (comuna Florești-Stoieniști, județul Ilfov) întemeiată de vornicul de Tirgoviște Gavril Drugănescu, în al treilea deceniu al secolului al XVIII-lea. Din vechiul ansamblu se mai păstrează astăzi — dar nu în starea lor originală — numai casa rezidențială și biserică de curte din apropiere.

Biserica, potrivit pisaniei originale, săpată în piatră deasupra ușii de intrare în pronaos, a fost terminată de construit în luna Iulie 1723. După terminarea picturii (anul 1724), a avut loc tinosirea (februarie 1725).

Cercetarea documentelor istorice referitoare la familia Drugănescu au condus la ideea că ansamblul a fost construit după anul 1724. În

cazul în care casa a fost construită înaintea bisericii «aceasta s-a întimplat mai curînd după anul 1715, cînd Gavril Drugănescu a rămas singur stăpîn pe moștenirea părintească». Dar nu trebuie exclusă — ne spun cercetătorii — nici posibilitatea unei datări între anii 1731—1735, cînd era stăpîn numai Preda (postelnic în 1728, mare căpitan de slujitori la 1730, vornic de Cîmpulung între anii 1734—1736).

După moartea lui Preda Drugănescu conacul este stăpînit de fiul său, Scarlat, timp de 60 de ani. Apoi va ajunge, după mai multe vînzări, în posesia Marinei Știrbei-Brîncoveanu. Sub stăpînirea acesteia casa cunoaște vaste lucrări de restaurare conduse de arhitectul G. M. Cantacuzino. Ansamblul a fost destul de repede părăsit. Abia în perioada anilor 1965—1967, administrația fostei regiuni București, apreciînd valoarea artistică a ansamblului, a întreprins lucrări de renovare.

Așa cum arată astăzi palatul are multe elemente similare cu palatul de la Mogoșoaia. Cercetătorii îl denumesc palat datorită înfățișării sale impunătoare cu o structură dezvoltată pe două nivele: subsol, ridicat mult deasupra nivelului curții, și parter.

Din punct de vedere arhitectonic, în exterior palatul prezintă coloane de piatră în stil brîncovenesc ce sprijină arcadele de la foaișor și loggie-originale numai în parte.

Biserica de curte alcătuită după modelul bisericilor boierești din secolele al XIV-lea—al XVI-lea prezintă un plan dreptunghiular și fără turli. Restaurările suferite, în special cele din 1841 ca urmare a cutremurului din 1838 i-au transformat înfățișarea originală. Cercetarea elementelor originale și a unor părți dispărute ce se mai păstrează în corpul monumentului, au dat posibilitatea întocmirii unui proiect de restaurare a bisericii în scopul redării aspectului său autentic. În ceea ce privește interiorul, pictura bisericii din Drugănești datează din anul 1724 și a fost realizată de un grup de pictori în frunte cu «popa Nicolae». Aceasta este «unul din ultimile exemplare de pictură tîrzie brîncovenescă», ce menține elemente ale artei epocii anterioare dar și a celei care, în secolul al XVIII-lea, tînde să decadă. Se reține pictura pridvorului, de o calitate superioară, a

celor două calote — cea nordică reprezentînd pe Iisus Emanoil și cea sudică reprezentînd pe Sfîntul Ioan Botezătorul.

Tabloul votiv, pe peretele vestic, deasupra ușii, reprezintă pe «Jupîn Gavril Drugănescu v(e)l vornic dă Tirgoviște», copilul Gheorghe și «Jupâneasa lui cea dintîi Maria», cu «Calliă, fiica dumnealui vel vor(n)ic dă Tirgoviște» etc. Din odoarele de odinioară ale bisericii s-au mai păstrat o parte din ușile împărătești, tîmpla cu cele două icoane laterale și un chivot de argint.

În localitatea Frunzănești, pe malul drept al râului Pasărea, a fost întemeiată, în secolul al XVIII-lea curtea boierilor Dudeștii. Ea prezintă două etape de construire : prima, 1714 —1715, cînd Radu III Dudescu începe ridicarea bisericii ce va fi terminată după abia 18 ani de către Constantin Dudescu. În această a doua etapă — 1732 — biserica este pictată. Tot acum se construiește și casa din interiorul curții. Periodizarea s-a făcut în baza pisaniei originale și a unei relatări consemnată de Mitropolitul Neofit I al Ungrovlahiei care a poposit aici în noaptea de 2 spre 3 iulie 1746.

Perioada de întrerupere a construcției s-a datorat pribegiei în care au fost nevoiți să plece Cantacuzinii și Dudeștii la scurt timp după mazilirea lui Ștefan Cantacuzino (28 aprilie 1716). Reîntors, după anul 1718, Constantin Dudescu termină lucrările începute de tatăl său. După moartea lui bogata curte a Dudeștilor începe să decadă.

Dintre clădirile de odinioară ale curții numai prima — aceea de pe aleea intrării și-a păstrat în bună parte forma originală.

În centrul ansamblului, în partea de miazăzi, se găsește o «împunătoare biserică» în stilul specific primei jumătăți a secolului al XVIII-lea : plan trilobat, pridvor deschis, turn clopotniță peste pronaos. Construit din cărămidă, solidul lăcaș cu proporții armonioase, și-a păstrat, în bună parte, forma originală. Restaurările ulterioare i-au adus totuși anumite denaturări : zidirea gurilor arcadelor de la pridvor, introducerea celor două turle de lemn și adăugarea frontonului de la intrare.

La exterior biserica este decorată, în registrul superior, cu o suită de arcaturi și, în registrul inferior, cu panouri dreptunghiulare. La intrare se găsește un portal sculptat în piatră, frumos decorat, deasupra căruia se găsește pisania. De o deosebită valoare artistică sînt și sculpturile de pe colimvitră și cele de pe tîmplă (și ușile împărătești).

Din pictura originală realizată în frescă de autori necunoscuți, «de foarte bună calitate și destul de bine păstrată» este aceea din partea vestică a naosului, în pronaos și în pridvor. Pictura din altar și din absidele laterale ale naosului a fost refăcută spre sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Sculpturile în piatră și în lemn alături de picturile interioare sporesc frumusețea acestei ctitorii de seamă a boierimii muntene din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Al III-lea monument prezentat este conacul de la Micșuneștii Mari, ctitorie a familiei lui Iordache Micșunescu căsătorit cu Smaranda Grecianu posesoarea moșiei Greci — moșie ce a întregit-o pe aceea a soțului și a dus la crearea vastei proprietăți Micșuneștii Mari.

Din vechiul ansamblu se mai păstrează clădirea principală cu cîteva anexe și o împunătoare biserică de curte. Intrarea de incintă a conacului amintește de cea a palatelor voievodale de la Tirgoviște, Potlogi și Mogoșoaia. Clădirea, așa cum se păstrează astăzi, prezintă două niveluri : parterul cu cinci încăperi ce are în partea de nord-est o pivniță boltită și etajul cu șase încăperi și o sală centrală. Atît interiorul cît și exteriorul nu mai au decorații sau elemente de construcție valoroase. Mai interesantă este pivnița cu sistemul său de boltire deosebit, caracteristic arhitecturii brîncovenești.

Din întregul ansamblu se distinge biserica situată pe latura de miazăzi. Biserica este zidită de Iordache Micșunescu și soția sa, în anul 1743. Prin proporțiile și prin valoarea artistică, edificiul se impune ca un monument de seamă al arhitecturii epocii. Elementele decorative de sculptură în piatră se înscriu tot în stilul brîncovenesc. Pictura bisericii din Micșuneștii Mari este opera zugravului Dima erei, strămoș al lui Nicolae Bălcescu, realizatorul interioarelor de la biserica schitului Balamuci și biserica din satul Tunari de lângă București. Programul iconografic și tabloul votiv accentuează impresia unei biserici de mir. Din tîmplă numai ușile împărătești sînt originale. Se mai păstrează, din darurile de odinioară, icoana împărătească a lui Iisus Hristos tronînd între Maica Domnului și Sfîntul Ioan Botezătorul, și icoana laterală ce înfățișează pe Sfîntul Nicolae.

Conținînd adevărate creații artistice, cele trei conace prezentate exprimă, o dată mai mult, tendința de ascensiune a boierimii muntene din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Arh. Titu Elian, *Punerea în valoare a bisericilor de lemn din nordul Moldovei prin restaurarea și încadrarea lor în circuitul turistic*, în «Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 4, 1973, p. 27—44.

Modeste, fără volum și siluetă impresionantă, bisericile de lemn din Moldova au suferit transformări ce îngreunează recunoașterea aspectului original. De aici necesitatea restaurării și redării frumuseții lor de odinioară. «Prin proporțiile volumetrice perfecte, prin raporturile echilibrate între suprafețele pline și goluri, prin dimensionarea unor elemente de arhitectură bogat decorate, bisericile de lemn devin o chintesență a artei populare».

Pornind de la aceste constatări preliminare, autorul prezintă cîteva concluzii referitoare la «principiile de restaurare» a bisericilor de lemn din nordul Moldovei, modul în care a fost realizată restaurarea unor monumente și cîteva propuneri de restaurare a unor lăcașuri de cult.

În general, lucrările de restaurare sînt împărțite în două categorii: lucrări care se reduc numai la substituirea de materiale pentru a se reda forma inițială și lucrări prin care se intervine asupra construcției pentru a fi adusă la forma sa originală.

Restaurarea sociului să fie făcută fără mortar, cu sisteme de ventilație sub pardoseală, iar tencuiala să fie făcută numai dacă a existat inițial. Este expusă și tehnica de execuție a acesteia. Dacă este necesară rezidirea sociului, aceasta să se facă fără liant sau, cel mult, cu var. Acolo unde condițiile sînt neprielnice se indică găsirea unui nou amplasament pentru construcție.

Pereții, făcuți din birne de brad, stejar, ra-reori din ulm, frasin ori fag, pot fi restaurați prin păstrarea dimensiunilor inițiale și a modului de așezare a birnelor. Dacă există căptușeală, aceasta trebuie desfăcută și înlocuită acolo unde este cazul.

La refacerea acoperișului se recomandă păstrarea șitel, singura care poate reda frumuseța materialului lemnos, strălucirea și patina sa.

Bolțile, construite din bucăți masive ori din scînduri sînt variate ca formă și necesită o refacere atentă care să nu modifice formele și decorația inițială.

Pardoseala, făcută din grinzi sau lespezi puse pe nisip pun probleme la restaurare deoarece, deseori, nivelul lor actual nu este nivelul original.

Modificările în timp ale planurilor impune înlăturarea elementelor adăugate și revenirea la suprafețele, înălțimile și formele originale.

Cu acest prilej vor fi refăcute și golurile vechi de la ferestre și uși, se va restabili vechea împărțire de timpurie și va fi completată decorația dispărută.

Restaurările bisericilor de lemn includ și refaceri ale sistemelor de împrejmuire după sistemul corespunzător celui original.

În continuare sînt analizate lucrările de realizare a unor monumente: biserica Sfîntul Dumitru din satul Adîncata, județul Suceava — monument restaurat prin păstrarea construcțiilor date din trei etape; biserica Adormirea Maicii Domnului — Vircolici, oraș Dorohoi conservată și restaurată — precizează autorul — potrivit documentației întocmite de Mitropolia Moldovei; biserica Adormirea Maicii Domnului din satul Brălești, județul Botoșani, a cărei restaurare a fost executată și finanțată de Mitropolia Moldovei și parohie; biserica Sfîntul Dumitru din satul Vorniceni, județul Botoșani, care, potrivit tradiției, are o vechime de 500 de ani; biserica Sfîntul Nicolae din satul Broșteni, județul Suceava restaurată în anul 1968 potrivit documentației întocmite de Mitropolia Moldovei.

În baza cercetărilor întreprinse, arhitectul Titu Elian face propuneri de restaurări la următoarele biserici: biserica Sfîntul Nicolae, satul Vama, județul Suceava (sec. XVIII), biserica Cuvioasa Paraschiva, satul Cumpărătura, comuna Bosanci, județul Suceava (datată 1791), biserica Cuvioasa Paraschiva, satul Mitocăș, comuna Mitocul Dragomireni, județul Suceava (datată 1794), biserica Sfîntul Dumitru, satul Botoșana, județul Suceava (datată 1810); biserica din satul Pirțeștii de Sus, comuna Cacica, județul Suceava (datată 1779); biserica Sfîntul Spiridon, satul Drăgușeni, comuna Drăgușeni, județul Suceava (datată 1780); biserica Sfîntul Nicolae, satul Forăști, comuna Forăști, județul Suceava (datată 1764); biserica intrarea în Biserica Dragoș Vodă, satul Putna, comuna Putna, județul Suceava (secolul XIV); biserica Sfîntii Arhangheli, satul Humoreni, comuna Botoșana, județul Suceava (datată 1830); biserica Sfîntul Nicolae, satul Soloneț, comuna Todirești, județul Suceava (datată 1781); biserica Sfînta Troiță — Cozla — Draga, municipiul Piatra-Neamț, (datată 1764); biserica Sfîntii Arhangheli, satul Todirești, județul Suceava (datată secolul XVIII, înainte de 1795); biserica Bunavestire, Piatra Neamț (datată 1780); biserica Schimbarea la Față — Văleni, Piatra Neamț, județul Neamț (datată 1574); biserica Sfîntul Dumitru, comuna Bicazul Ardelean — Valea Bradului, județul Neamț (datată 1829); biserica Sfîntul Gheorghe, satul Galu, comuna Polana Telului, județul Neamț (datată 1818);

biserica Cuvioasa Paraschiva, satul Fărcașa, județul Neamț (1774); biserica Sfântul Dumitru, satul Sărata, comuna Dobreni, județul Neamț (datată 1752); biserica Nașterea Maicii Domnului — Schișorul — satul Ceahlău, județul Neamț (datată 1830); biserica Adormirea Maicii Domnului, satul Cervicești comuna M. Eminescu (Cocorani), județul Botoșani (datată 1787); biserica Sfinții voievozi, satul Bălușeni, județul Botoșani (datată 1740); biserica Tăierea capului Sfântului Ioan, satul Polana, comuna Schitul Doamna, județul Iași (datată 1853); biserica Sfântul Gheorghe, satul Păușești, comuna Dumești, județul Iași (datată 1643) și biserica Cuvioasa Paraschiva, satul Mirosălăvești, județul Iași (datată 1535).

Dinu V. Rosetti, Lucian Chițescu, *Cetatea geto-dacică de la Cetățeni, județul Argeș*, în «Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 4, 1973 p. 55—58.

Descoperit în partea de vest a comunei Cetățeni din Vale, județul Argeș, schitul rupestru «Cetățuța» (fig. 2, 3) a prilejuit identificarea și cercetarea parțială a unei fortificații geto-dacice din piatră (fig. 1). Lipsa mortarului din zidărie precum și existența a două nivele de locuire, unul la bază iar celălalt deasupra, au dat posibilitatea datării acestei locuințe în cursul secolului II e. n. și la începutul celui următor. Ceramica roșie și cenușie lucrată cu mina sau la roată, și sau fără decor ajută de asemenea la datarea amenajării geto-dacice. Descoperirea unei monedă, *in situ*, de proveniență romană republicană din argint, arsă și ea, datată din anul 88 î. e. n. demonstrează incendierea acestei construcții geto-dacice la începutul secolului I î. e. n.

Rezultatele cercetărilor făcute, mai ales în urma efectuării a 3 secțiuni în partea de sud a platoului, au condus la concluzia că este vorba de o «cetate naturală, întărită doar parțial cu zid, ce se înscrie perfect în categoria fortificațiilor geto-dacice prezentate de către Dio Cassius drept adevărați «munți întăriți». În interiorul cetății au fost identificate o locuință-turn, trei bazine dăltuite în stincă pentru strîns apa. Primele două rezervoare sînt atribuite, tot perioadei geto-dacice.

Pentru explicarea faptului că pe latura sudică a platoului se mai păstrează încă resturi din zidul dacic în vreme ce resturile feudale lipsesc, cercetătorii au conchis că pe această latură la întărirea cetății, feudalii au folosit în continuare zidul dacic, pe cînd la nord au realizat ei un zid, probabil în locul unui de la cetatea geto-dacică.

În continuare, în lumina datelor de mai sus, sînt prezentate menirea, momentul și cauzele dispariției cetății geto-dacice de la Cetățeni.

Construirea zidurilor din pietre mici și cioplite sumar și lipsa paramentelor și a pietrelor fasonate la zidul locuinței-turn au condus la ideea datării așezării de la Cetățeni în «faza timpurie a realizării fortificațiilor geto-dacice». Se presupune iar că cetatea de la Cetățeni «reprezenta centrul politic al unui trib geto-dacic».

Distrugerea cetății ar fi avut loc în urma unui atac brusc la începutul secolului I î. e. n. și este legată probabil de tendința de unificare prin forță, în general, a triburilor getice de la sud de Carpați de către Burebista care, în același scop, pătrundea și peste Carpații Meridionali (în jurul anilor 70 î. e. n.).

Nicolae N. Pușcașu, *Informare asupra săpăturilor de cercetare arheologică efectuate la Mînăstirea Putna în anii 1969—1970*, în «Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 4, 1973, p. 70—72.

Inițiate de Direcția Monumentelor Istorice și de Artă, săpăturile de cercetare arheologică a bisericii Mînăstirii Putna au avut loc ca scop fundamentarea științifică a restaurării lăcașului. O primă concluzie a fost aceea că «alcătuirea și înfățișarea actuală a bisericii mînăstirii se datorau unor considerabile modificări» suferite de moment, precum și faptul că, în scopul restaurării monumentului, se impune intensificarea cercetărilor arheologice în interiorul monumentului și în imediata lui vecinătate și corelarea datelor cu fenomenul arhitectural medieval moldovenesc.

Primul sondaj arheologic, făcut în anul 1969, a condus la concluzia că actuala biserică a mînăstirii a fost zidită peste ruinele unei alte biserici, demolată probabil pînă la pardoseală. Drept urmare a acestei constatări s-a ajuns la stabilirea citorva obiective ale săpăturilor de cercetare. «Se viza astfel obținerea unui fond de date certe care să înlesnească atât judecarea celor două biserici din cadrul mînăstirii, în contextul evoluției arhitecturii medievale moldovenești, cît și alegerea judicioasă a modalităților de punere în valoare a vestigiilor bisericii mai vechi, în cadrul programului de restaurare a întregului ansamblu de viuțire și arhitectură medievală de la Putna».

În interiorul bisericii a fost făcută o secțiune (lată de 1,75 m) orientată pe direcția est-vest, o secțiune, în naos (lată de 2,05 m) așezată transversal pe axul bisericii și 19 casete octogonale dispuse astfel: în naos, patru, în camera mormintelor, două, în ab-

sida altarului, două, în pronaos, șase și în pridvor patru casete. Aceste săpături au fost umplute în iarna anilor 1970—1971, în urma desprinderii concluziilor necesare.

La exteriorul bisericii, în anii 1969 și 1970, au fost făcute 13 secțiuni ce s-au adăugat celorlalte patru făcute în anii 1955—1956.

Concluziile desprinse în final au fost următoarele: 1) actuala biserică a fost așezată pe vestigiile bisericii de început a minăstirii de la Putna, ctitorie a lui Ștefan cel Mare din anii 1466—1469. Ea a fost compusă din naos, cu două abside laterale, absida altarului, camera mormintelor, pronaosul și pridvorul adăugat. La exterior monumental avusese inițial o frumoasă decorație de discuri smălțuite, acoperite mai apoi cu o tencuială cu picturi; 2) biserică a fost demolată în urma deteriorărilor survenite la fundații; 3) după demolarea vechii biserici a fost ridicată actuala biserică-așezată în așa fel încât să cuprindă în interior, interiorul primei biserici și o parte din lățimea fundațiilor zidurilor laterale; 4) la nord și la sud actuala biserică își sprijină zidurile pe o fundație deosebită de aceea a vechii biserici; 5) zidurile transversale ale noii biserici sînt sprijinite pe fundațiile zidurilor transversale ale primei biserici; 6) pardoseala primei biserici era din dale de piatră de carieră făcute. Pardoseala actuala biserici era din cărămizi așezate pe lat și din dale de piatră de râu; 7) unele din mormintele de pe terenul din apropierea vechii biserici au fost deteriorate în momentul săpării fundației actuala biserici sau au rămas sub actuala fundație.

Prof. N. STĂNCULESCU

Atanas Bojcov, Anca Irina-Dragomir, *Școala de pictură de la Triavna*, traducere, Editura Meridiane, 1973, 104 p.

Important «apărător al spiritului bulgar» în perioada dominației turcești, satul Triavna, datat, potrivit legendei, din epoca celui de al doilea țarat bulgar, a atras atenția multor cercetători.

Așezat pe riul cu același nume, satul Triavna era renumit prin cele șapte biserici dintre care s-a mai păstrat numai biserica Sfîntul Arhanghel Mihail devenită «centrul culturii bulgare în timpul ocupației turcești». Acest fapt se datorează în primul rînd privilegiilor de care se bucura Triavna în calitate de așezare a voinicilor — soldați bulgari puși de turci să păzească drumurile, podurile, locurile de trecere etc. Letopisețul preotului Iovcio ne oferă date interesante în acest sens.

Triavna devenise renumit și prin oamenii săi activi și îndrăzneți, apărători neînfricați ai cinstei și libertății neamului. Dar, așa cum ne spune letopisețul slavon al preotului Iovcio, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, orașul Triavna devenise cunoscut și prin incusina de meșterilor săi. Potrivit legendelor, la acea dată, școala de pictură din Triavna avea deja o istorie a sa și mai multe generații de pictori iconari transmiseseră meșteșugul din tată în fiu.

Analiza atentă a datelor furnizate de legende și de amintirile de familie conduc la ideea că «școala de pictură de la Triavna și-a început existența în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, ba poate chiar și mai devreme, deși nu era încă destul de bine conturată în privința stilului și a conținutului». Date certe apar abia din anul 1798. Reconstituirea perioadelor anterioare se face mai ales pe baza icoanelor semnate ori anonime găsite în regiune și care aparțin epocii dominației turcești. În grupul acestora intră icoana Sfintei Fecioare cu Hristos datată cu probabilitate din secolul al XV-lea, (acum la Muzeul național din Tirnovo), icoana Sfîntului Nicolae datată din secolul al XVI-lea, probabil (existență la același muzeu), «ușile împărătești» existente la paraclisul minăstirii Preobrajensk, grupul de icoane create la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea în aceeași regiune (existente azi la Galeria națională de pictură și la Muzeul de artă religioasă). Deși aceste icoane se deosebesc între ele prin datele de realizare și prin trăsăturile de stil, pot fi legate într-o înșiruire logică. Trăsăturile lor generale comune fac să se apropie «poate pentru prima dată, în mod direct, pictura de icoane bulgară de frescele din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea». Ele demonstrează, o dată mai mult, procesul de transformare al picturii sub influența transformărilor sociale și culturale ale epocii. Procesul a atras, cu certitudine toate forțele artistice, inclusiv pe meșterii de la Triavna.

În căutarea pictorilor de icoane de la Triavna cercetătorul revine la meșterii din Teteven. Printre aceștia se numără frații Kăncio, Toki și Ghenui ce s-au stabilit la Triavna, după cum susțin unii cercetători. Cert este faptul că pictorii din Triavna încep să fie vestiți. Așa se explică de ce, în 1802, cînd icoanele și cărțile de cult de la Teteven au ars, locuitorii au chemat mai întîi meșterii din Sofia și mai apoi, pentru pictarea noii biserici de la Teteven au adus pictori de la Triavna.

În trecutul său școala de pictură de la Triavna este legată însă și de activitatea pic-

torilor de fresci de la minăstirea Kilifar, «centru de cultură de unde s-a răspândit cu vremea înțelegerea lui Teodosie de Tirnovo, a patriarhului Eftimie și a altor bărbați luminați din Bulgaria medievală...». Poate că unii dintre pictorii de la Triavna au contribuit la refacerea picturilor de la minăstirea Kilifar distrusă în anii 1598 și 1685, refăcută și împodobită de flecare dată. Meșterii, ale căror nume au fost găsite în multe inscripții de pe bisericile din împrejurimile orașului Tirnovo din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, au elemente ce permit să se presupună existența unui focar unic. Școala de la Triavna nu era singura la acea vreme dar legătura dintre acești meșteri și creațiile pictorialilor de la Triavna nu poate fi întimplătoare.

«Intemeiată cu mult înainte de apariția iluministului bulgar Paisie, ca rezultat al prerenășterii care premergea dezvoltarea impetuoașă a forțelor creatoare bulgare din timpul renașterii naționale, școala de pictură de la Triavna se dezvoltă fără încetare... Ea este unică în privința principiilor sale decorative și iconografice, indiferent de interpretările individuale și influențele străine inevitabile». Perioada de apogeu din activitatea școlii cuprinde primele două-trei decenii ale secolului trecut, perioadă în care se construiesc noi biserici la Triavna și în satele din împrejurimi. Date interesante în acest sens sînt furnizate de letopiseșul slavon al preotului Iovcio. Influința școlii de la Triavna se întinde în nordul Balcanilor și în regiunile de sud. În partea de sud-est meșterii de la Triavna intră în concurență cu pictorii din regiunea Strangian. Semnăturile pictorialilor școlii de la Triavna ajung să fie găsite astfel, în bisericile din aproape jumătate de țară.

După prezentarea problemei privind «apariția și dezvoltarea școlii de la Triavna», cercetătorul se ocupă despre «principali reprezentanți ai școlii de la Triavna» (cap. II).

O caracteristică esențială a școlii de la Triavna este faptul că în concepția pictorialilor de aici «arta este un factor important în transformarea revoluționară a conștiinței naționale...». Printre cei care se înscriu în primele rânduri sînt pictorul Simeon T. Simeonov, preotul-pictor Kuio Vitanov etc.

Cele mai renumite familii de pictori de la Triavna sînt *Vitanovii* și *Zaharievii*. Din familia Vitanovilor provin aproximativ 50 de pictori iconari și zidari ce își desfășoară activitatea timp de două secole. În istoria acestei familii locul central este ocupat de papa *Vitan cel Bătrîn*, fiul pictorului Toniu. Singura icoană păstrată de la el, un Hristos din anul 1798, demonstrează «o mare rutină,

maluritate și inteligență», deci o activitate îndelungată pe plan artistic. De la fratele lui Vitan, *Simeon* s-au păstrat mai multe icoane dintre care cea mai renumită este icoana Sfintului Nicolae asemănătoare cu icoana rămasă de la Papa Vitan cel Bătrîn și destinată, probabil, aceluiași iconostas. Fratele lui Vitan și Simeon, Kuio Toniuv este realizatorul unor icoane de la minăstirile Troian și Triavna». «El este principalul continuator al tradiției picturii de icoane din familie — fiul lui Simeon, Vitan și Dosu au deschis o pagină nouă în istoria școlii de la Triavna».

După părerea unor cercetători unul dintre cei mai cunoscuți pictori de icoane bulgari este Papa Vitan Kuloc, zic și «cel Tinăr» pentru a nu fi confundat cu Vitan Toniuv «cel Bătrîn». Conform icoanelor timpurii și izvoarelor documentare, ar fi trăit între anii 80 ai secolului al XVIII-lea și anul 1849. Activitatea sa a cuprins sculptura în lemn, pictura de icoane și predicile. Este considerat «un pionier al redesteptării naționale».

Icoanele sale îl arată ca pe un adevărat cunoscător al tainelor lemnului, al legilor compoziției, al stilurilor Renașterii, baroc, empire ce le împletește, în operele sale, cu «flori și culori luate din natura noastră». Icoanele Arhanghelului Mihail (52x97 cm) și a Sfintului Nicolae de la minăstirea Kăpinov, realizate în anul 1811, sînt edificatoare în acest sens.

Continuatorii măestriei artistice a lui Papa Vitan sînt fiii săi: *Marko Vitanov* (pictor iconar), *Doslu Vitanov* (pictor iconar) și *Kulo Vitanov* (sculptor în lemn), cunoscut și sub numele de arhimandritul Konstantin Vitanov. Dintre ei însă, nici unul nu se ridică la nivelul artistic al creațiilor lui Vitan cel Tinăr.

În letopiseșul preotului Iovcio se găsește menționat și numele lui Ioaniki Papa Vitanov, pictor de la care au rămas o serie de icoane. Despre el se știe doar că a făcut parte din grupul pictorialilor dintre anii 1810 și 1850, iar unii îl consideră ca fiu al lui Papa Vitan cel Tinăr. Icoanele sale înfățișînd pe Hristos, Feceara, pe Ioan Botezătorul, pe Ivan Rilski, pe Arhanghelul Gavril ș. a. dezvăluie personalitatea artistului. Meșterul Ioaniki Papa Vitanov a pictat la biserica «Sfintul Arhanghel Mihail» din Triavna, la Minăstirea Kilifar, la biserica «Arhangheli Mihail și Gavril» din satul Arbanasi și la biserica minăstirii Kăpinov. Peste tot apar metode profesionale care se repetă folosite însă inteligent și cu simțul măsurii. Un interes deosebit trezesc icoanele în care Ioaniki înfățișează sfinți luptători, icoane ce au «destul stil ca să descoperim în ele pe meșterul iscusit, și destul de convenționale ca să ne dăm seama de imaginația

liberă a creatorului, care nu este tributară exactității reci a gustului academic».

În comparație cu lucrările celor din familia Vitanovilor, picturile familiei Zaharievilor au un nivel artistic mai scăzut și poartă mai mult amprenta meseriașului.

Din cei aproape 20 de pictori din familia Zaharievilor sînt amintiți în primul rînd G. G. Toniu și Zahari, ce au activat în deceniul al șaptelea. Dar întemeietorul de fapt al familiei este Krăstiu care inițiază în meseria de iconar pe fiul său, Zahari care dă numele familiei și, la rîndul său transmite meseria celor trei fiii ai săi — Krăstiu, Ivanio, și Taniu. Urmează apoi o serie de descendenți cu aceeași meserie. Prin stil și realizare artistice se disting operele lui Pătar Krăstiu Zahariev ca Acatistul Fecioarei și Învierea din biserică de la Kilifar.

Mai răspîndite în satele din apropierea Triavnei și chiar în Dobrogea sînt icoanele lui Zahari Taniuv (1816—1886) și ale fiilor lui.

O altă familie de pictori este aceea a lui Dimităr Kănciov preotul. De la inițiatorul familiei s-au păstrat câteva icoane dintre care cea mai interesantă este considerată icoana Sfîntului Gheorghe de la biserică «Sfîntul Gheorghe» din Arbanasi (1838). Continuatorii tradiției sînt cei trei fii: Ianko, Hristo și Ivan (absolvent al școlii de desen de la Sofia).

În familia bătrînului Venko, întemeietorul familiei Venkovilor au existat 16 iconari, realizatori de tripticuri.

Mai numeroasă pare a fi familia Minevilor întemeiată de Minea Petrov. De la Petăr Miniu, fiul lui Minea Petrov, se păstrează câteva lucrări la Triavna, la minăstirea Preobrajensk și la minăstirea «Sfîntul Ivan pustnicul».

Cel de al treilea și ultim capitol al lucrării cuprinde referiri asupra caracteristicilor stilistice și iconografice ale școlii de la Triavna.

Școala pictorilor de la Triavna a apărut și s-a dezvoltat într-un complex de influențe externe. În rîndul acestora un loc central îl ocupă minăstirea de la Athos. Date certe asupra schimburilor culturale dintre pictorii de la Triavna și Athos și București, de exemplu, sînt furnizate tot de letopiseșul preotului Iovcio — el însuși călător la București pentru a deprinde «scrierea grecească». Informații au fost găsite și în vechile manuscrise de la muntele Athos. În însemnările de pe un «Pravilnic» existent azi la minăstirea din Hilandar, însemnarea de pe o evanghelie datată din anul 1609 și păstrată la Hilandar.

Școala de pictură de la Triavna a avut, ca perioadă maximă de dezvoltare, prima jumătate a secolului al XIX-lea. În locul simplității de stil și a unității monumentale a tablourilor își face apariția acum tendința de complicare a sistemului iconografic și un mai accentuat caracter patriotic. Transformările însă continuă și se ajunge, treptat, la declinul icoanei și la «ștergerea caracterului ei mareș și sever». Reprezentanții de seamă ai școlii păstrează totuși legătura «între stilul noli icoane și spiritul general al întregii arte a Renașterii naționale».

Transformările includ și îmbogățiri din punct de vedere al tematicii. Ca expresie a dezvoltării conștiinței naționale a poporului bulgar, în iconografia școlii de la Triavna apar figuri de sfinți ca Ivan Riski, Sfînta Paraschiva, chipurile lui Chiril și Metodie. Apar modificări și în prezentarea unor subiecte ca Adormirea Maicii Domnului, Nașterea lui Hristos și cei 40 de mucenici.

O importanță deosebită o prezintă și frescele de Triavna. «Că aceste fresce nu au constituit un fapt întîmplător în viața școlii de la Triavna, ne dovedesc nu numai resturile de pictură de pe pereții bisericii «Sfîntii Arhangheli» din Triavna (iconar Kras-Zahariuv și fiii lui Petar și Gheorghi în anul 1842) și ai bisericii «Sfînta Fecioară» din Cirpan» dar și documentele rămase. Tot din documente aflăm despre legăturile stabilite între iconarii aparținînd, în general aceleiași familii.

Un alt fapt ce trebuie menționat în legătură cu meșterii de la Triavna este acela al trecerii treptate de la personalități cu interese largi (erau în același timp iconari, zidari și sculptori) la specializări în una dintre arte și chiar la un cerc restrîns de teme și figuri.

Renunța școală de la Triavna începe să decadă după anul 1878.

Încercările care se fac în jurul anului 1890 de a reinvia forțele creatoare în arte nu au rezultatele dorite ca urmare, în primul rînd, a rupturii lor de arta bulgară tradițională. Moștenirea lăsată de pictorii de la Triavna era dată uitării, iar școala se destramă prin plecarea în alte părți a bătrînilor meșteri.

Lucrarea cuprinde 64 reproduceri de icoane și interioare de biserică, alb-negru și color, parte din ele aflate la Filiala Galeriei naționale de artă din Sofia.

Bogat ilustrată lucrarea reușește să redea imagini de artă ale orașului Triavna, vechi centru și școală de pictură națională bulgară.

IOAN F. STĂNCULESCU

HERVIC Nr. 3

(STIL PSALTIC)

Nicolae Lungu

Rar și liniștit

S. *mp* A - min.

A. *mp* A - min.

T. *mp* A - min.

B. *mp* A - min.

pp Ca - rii, Ca - rii, Ca - rii

pp Ca - rii, Ca - rii, Ca - rii

pp Ca - rii, Ca - rii, Ca - rii

pp Ca - rii, Ca - rii, Ca - rii

pre He - ru - vimi - Cu tai nă, cu

pre He - ru - vimi - Cu tai nă, cu

pre He - ru - vimi - Cu tai nă, cu

pre He - ru - vimi - Cu tai nă, cu

tai nă, tai - nă - n - chi - pu - im, cu

tai nă, tai - nă - n - chi - pu - im, cu

tai nă, tai - nă - n - chi - pu - im, cu tai - nă

tai nă, tai - nă - n - chi - pu - im, cu tai - nă

tai nă în chi pu im, in chi pu im!
 tai nă în chi pu im, in chi pu im!
 cu tai nă în chi pu im, in chi pu im!
 în chi pu im!

Și viu fă-că-toa-rei Tre-imi viu fă-că
 Și viu fă-că-toa-rei Tre-imi viu fă-că
 Și viu fă-că-toa-rei Tre-imi, viu fă-că-
 Și viu fă-că-toa-rei Tre-imi, viu fă-că-

toa-rei Tre-imi, în-tre-i-tă cîn-
 toa-rei Tre-imi, în-tre-i-tă cîn-
 toa-rei Tre-imi, în-tre-i-tă cîn-
 toa-rei Tre-imi, în-tre-i-tă cîn-

ta — re, cin - ta — re — cin -
 ta - re, cin - ta - re, cin - ta — re, cin -
 ta — re, cin - ta - re, cin - ta — re,
 ta - re, cin - ta - re, cin - ta - re,

ta — re, — cin - ta - re, — cin - ta —
 ta — re, — cin - ta - re, — cin - ta —
 cin - ta — re, — cin - ta — re, — cin -
 cin - ta - re, cin - ta - re — cin -

re, cin - ta - re a - du cem .
 re — a - du cem, a - du cem .
 ta — re, cin - ta - re a - du cem, a - du cem .
 ta — re, a - du cem .

mf Toa - tă gri ja
mf Toa - tă gri ja
mf Toa - tă, toa - tă gri ja
mf Toa - tă, toa - tă gri ja, gri - ja

gri - ja cea lu - mea - scă, Toa - tă gri ja lu -
 gri - ja cea lu - mea - scă, toa - ta gri ja lu -
 gri - ja cea lu - mea - scă, Toa - tă gri ja lu -
 cea lu - mea - scă, toa - tă gri ja lu -

mf mea - scă, gri - ja lu - mea scă a - cum
mf mea - scă, gri - ja lu - mea scă a - cum
mf mea - scă, gri - ja lu - mea scă a - cum
mf mea - scă, gri - ja lu - mea scă a - cum

cum — să o le-pă-dăm, a - cum
 cum — să o le-pă-dăm, a - cum
 să o le-pă-dăm a - cum
 să o le-pă-dăm a - cum

cum — să o le-pă-dăm, a - cum
 cum — să o le-pă-dăm, a - cum
 să o le-pă-dăm, a - cum
 să o le-pă-dăm, a - cum

rall.

perdendosi.....

să o le-pă-dăm, s-o le-pă-dăm.
 să o le-pă-dăm, s-o le-pă-dăm.
 să o le-pă-dăm, s-o le-pă-dăm.
 să o le-pă-dăm.

1.2.3.

A - min. A - min.
 A - min. A - min.
 A - min. A - min.
 A - min. A - min.

CA PRE ÎMPĂRĂȚYL

(STIL PSALTIC)

Andantino

Nicolae Lungu

S. *mf*
 Ca pre Îm-pă-ra - tul, pre Îm-pă-ra - tul tu - tu -

A. *mf*
 Ca pre Îm-pă-ra - tul, pre Îm-pă-ra - tul tu - tu -

T. *mf*
 Ca pre Îm-pă-ra - tul, pre Îm-pă-ra - tul tu - tu -

B. *mf*
 Ca pre Îm-pă-ra - tul, pre Îm-pă-ra - tul tu - tu -

ror pri - mind, pri-mind pre cel ne - vă -

ror pri - mind, pri-mind pre cel ne - vă - zut

ror pri - mind, pri-mind pre cel ne - vă -

ror pri - mind, pri-mind pre cel ne - vă - zut

zut in - con - ju - rat de ce - te - le

in - con - ju - rat de ce - te - le

zut in - con - ju - rat de ce - te - le

in - con - ju - rat de ce - te - le

in - ge - resti. A - li - lu - i

in - ge - resti. A - li - lu - i

in - ge - resti. A - li -

in - ge - resti. A - li -

mp

mp

mp

mp

a, A - li - lu - i a, A - li -

a, A - li - lu - i a, A - li -

lu - i - a, A - li - lu - i, A - li -

lu - i - a, A - li - lu - i, A - li -

mf

mf

mf

mf

lu - i a, A - li - lu - i a.

lu - i a, A - li - lu - i a.

lu - i a, A - li - lu - i a.

lu - i a, A - li - lu - i a.

f

f

f

f

mp

mp

mp

mp

rall.

RĂSPUNSURI MARI

GLAȘ III

MILA PĂCII
Andantino

Nicolae Lungu

S. *mp*
Mi - la pă - cii jert - fa la - u - dei.

A.
Mi - la pă - cii jert - fa la - u - dei.

T.
Mi - la pă - cii jert - fa la - u - dei.

B.
Mi - la pă - cii jert - fa la - u - dei.

ȘI CU DUHUL TĂU

AVEM CĂTRE DOMNUL

Și cu du - hul tău.

Și cu du - hul tău.

Și cu du - hul tău.

Și cu du - hul tău.

mf
A - vem că - tre

mf
A - vem că - tre

mf
A - vem că - tre

mf
A - vem că - tre

CU VREDNICIE
Moderato

Dom - nul.

Dom - nul.

Dom - nul.

Dom - nul.

mf
Cu vred - ni - ci e și

mf
Cu vred - ni - ci e și

mf
Cu vred - ni - ci e și

mf
Cu vred - ni - ci e și

cu drep-ta-te es-te a-ne în-chi-na Ta-tă-lui și

cu drep-ta-te es-te a-ne în-chi-na Ta-tă-lui și

cu drep-ta-te es-te a-ne în-chi-na Ta-tă-lui și

cu drep-ta-te es-te a-ne în-chi-na Ta-tă-lui și

f
Fi-u-lui și sfin-tu-lui Duh, Tre-i-mei cei de o fi-

f
Fi-u-lui și sfin-tu-lui Duh, Tre-i-mei cei de o fi-

f
Fi-u-lui și sfin-tu-lui Duh, Tre-i-mei cei de o fi-

f
Fi-u-lui și sfin-tu-lui Duh, Tre-i-mei cei de o fi-

in-ță și ne-des-păr-ți-tă.

in-ță și ne-des-păr-ți-tă.

in-ță și ne-des-păr-ți-tă.

in-ță și ne-des-păr-ți-tă.

SFINT! DOMNUL SAVAOT!

Nicolae Lungu

Maestoso

S. *f* Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

A. *f* Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

T. *f* Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

B. *ff* Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

ff Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot! *mf* Plin e

ff Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot! Plin e

ff Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

ffa Sfint, Sfint, Sfint! Dom - nul Sa - va - ot!

più mosso

ce - rul și pă - min - tul de mă - ri - rea Lui.

ce - rul și pă - min - tul de mă - ri - rea Lui.

mp Plin e

mp Plin e

ce - rul și pă - mîn - tul de mă - ri - rea Lui. O - sa -

mf
na, o - sa - na, o - sa - na, o - sa -

na, o - sa - na, o - sa - na, o - sa -

rit.

na, o - sa - na in - tru cei de sus.

na, o - sa - na in - tru cei de sus.

na, o - sa - na in - tru cei de sus.

na, o - sa - na in - tru cei de sus.

p *mp*

Bi - ne es - te cu - vin - A

p Bi - ne es - te A

p Bi - ne es - te A

p Bi - ne es - te A

tat cel ce - vi - ne in - tru nu - me - le

in - tru nu - me - le

Dom-nu - lui

Dom-nu - lui

mp Bi - ne - es - te cu - vin - tat

mp Bi - ne - es - te cu - vin - tat cel ce

în - tru nu - me - le Dom - nu

în - tru nu - me - le Dom - nu

vi - ne în - tru nu - me - le Dom - nu

vi - ne în - tru nu - me - le Dom - nu

lui, în - tru nu - me - le Dom - nu lui.

lui, în - tru nu - me - le Dom - nu lui. *mf* O - sa -

lui, în - tru nu - me - le Dom - nu lui.

lui, în - tru nu - me - le Dom - nu lui. *mf* O - sa -

Andantino

Soprano: *p* A - min. A - min.
 Alto: *p* A - min. A - min.
 Tenor: *p* A - min. A - min.
 Bass: *p* A - min. A - min.

PRE TIME TE LĂUDĂM

Nicolae Lungu

Andante

S. *pp* Pre Ti - ne Te lă - u - dăm, Pre Ti - ne, pre
 A. *pp* Pre Ti - ne Te lă - u - dăm, Pre Ti - ne, pre
 T. *p* Pre Ti - ne, pre
 B. *p* Pre Ti - ne, pre

Soprano: *pp* *mf* Ti - ne Te bi - ne - cu - vin - tăm! Ti -
 Alto: *pp* *mf* Ti - ne Te bi - ne - cu - vin - tăm! Ti -
 Tenor: *pp* *mf* Ti - ne Te bi - ne - cu - vin - tăm! Ti -
 Bass: *pp* *mf* Ti - ne Te bi - ne - cu - vin - tăm! Ti -

e, îți mul-țu-mim, — Doam — ne, Ți — e îți mul-țu-
 e, îți mul-țu-mim, — Doam — ne, Ți — e îți mul-țu-
 e, îți mul-țu-mim, — Doam — ne, Ți — e îți mul-țu-
 e, îți mul-țu-mim, — Doam — ne, Ți — e îți mul-țu-

mim; și ne ru-găm, ne ru-găm — Ți — e, Dum-ne-
 mim; și ne ru-găm, ne ru-găm — Ți — e, Dum-ne-
 mim; și ne ru-găm, ne ru-găm Ți — e, Dum-ne-
 mim; și ne ru-găm, ne ru-găm — Ți — e, Dum-ne-

ze — u — lui nos — tru, Dum-ne- ze — u — lui nos-tru.
 ze — u — lui nos — tru, Dum-ne- ze — u — lui nos-tru.
 ze — u — lui nos — tru, Dum-ne- ze — u — lui nos-tru.
 ze — u — lui nos — tru.

TROPARUL SF. IOAN BOTEZĂTORUL

prelucrare și armonizare
de Nicolae Lungu

Allegretto - moderato

S. *mf*
Po - me - ni - rea drep - tu - lui cu la - u - de,

A. *mf*
Po - me - ni - rea drep - tu - lui cu la - u - de,

T. *mf*
Po - me - ni - rea drep - tu - lui cu la - u - de,

B. *mf*
Po - me - ni - rea drep - tu - lui cu la - u - de,

iar Ți - e des - tul Ți es - te măr - tu - ri - a

iar Ți - e des - tul Ți es - te măr - tu - ri - a

iar Ți - e des - tul Ți es - te măr - tu - ri - a

iar Ți - e des - tul Ți es - te măr - tu - ri - a

Dom - nu - lui, Mer - gă - to - ru - le î - na - in -

Dom - nu - lui, Mer - gă - to - ru - le î - na - in -

Dom - nu - lui, Mer - gă - to - ru - le î - na - in -

Dom - nu - lui, Mer - gă - to - ru - le î - na - in -

te; Că te-ai a-ră-tat cu a-de-vă-rat și

te; Că te-ai a-ră-tat cu a-de-vă-rat și

te; Că te-ai a-ră-tat cu a-de-vă-rat și

te; Că te-ai a-ră-tat cu a-de-vă-rat și

de cit pro-o-ro-cii mai cin-stit; că și a bo-te -

de cit pro-o-ro-cii mai cin-stit; că și a bo-te -

de cit pro-o-ro-cii mai cin-stit; că și a bo-te -

de cit pro-o-ro-cii mai cin-stit; că și a bo-te -

za în re-pe-juni pe Cel pro-po-ve-du-it, te-ai în-

za în re-pe-juni pe Cel pro-po-ve-du-it, te-ai în-

za în re-pe-juni pe Cel pro-po-ve-du-it, te-ai în-

za în re-pe-juni pe Cel pro-po-ve-du-it, te-ai în-

vred - ni - cit. Drept a - ce — ea pen - tru a - de -

vred - ni - cit. Drept a - ce — ea pen - tru a - de -

vred - ni - cit. Drept a - ce — ea pen - tru a - de -

vred - ni - cit. Drept a - ce — ea pen - tru a - de -

văr, — ne - vo - in - du - te, bu - cu - rin - du - te, *f*

văr, — ne - vo - in - du - te, bu - cu - rin - du - te, *f*

văr, — ne - vo - in - du - te, bu - cu - rin - du - te, *f*

văr, — ne - vo - in - du - te, bu - cu - rin - du - te, *fa*

bi - ne ai va - it și ce — lor din iad pre Dum - ne -

bi - ne ai va - it și ce — lor din iad pre Dum - ne -

bi - ne ai va - it și ce — lor din iad pre Dum - ne -

bi - ne ai va - it și ce — lor din iad pre Dum - ne -

zeu — Cel — ce s-a a — ră — tat în trup, — pre
 zeu — Cel — ce s-a a — ră — tat în trup, — pre
 zeu — Cel — ce s-a a — ră — tat în trup, — pre
 zeu — Cel — ce s-a a — ră — tat în trup, — pre

Cel — ce a ri — di — cat pă — ca — tul lu — mii
 Cel — ce a ri — di — cat pă — ca — tul lu — mii
 Cel — ce a ri — di — cat pă — ca — tul lu — mii
 Cel — ce a ri — di — cat pă — ca — tul lu — mii

rall.

și ne-a dă — ru — it — ma — re mi — iă!
 și ne-a dă — ru — it — ma — re mi — iă!
 și ne-a dă — ru — it — ma — re mi — iă!
 și ne-a dă — ru — it — ma — re mi — iă!